

Teodor Sterdžen

Venera plus IRs

«Kentaur» Naučna fantastika

1.

"Čarli Džons", uzbuđeno povika Čarli Džons: Čarli Džons, Čarli Džons!" jer bilo je apsolutno neophodno da se zna ko je Čarli Džons, da se to ni za časak ne izgubi iz vida, ni za živu glavu, nikada.

"Ja sam Čarli Džons", reče svađalački, pa ponovi molećivim tonom. Niko se nije usprotivio, niko porekao. Ležao je sklupčan u toploj tmuni, prekrštenih ruku i čela čvrsto pritisnutog o kolena. Pred očima mu je treperilo nekakvo tupo crvenilo, ali to je bilo unutra, iza zatvorenih kapaka, i on je bio Čarli Džons.

Č. Džons bilo je nekada urezano na vratima ormarića u svlačionici, ispisano iskošenim, kitnjastim slovima na Svedočanstvu o završenoj srednjoj školi, otkucano na bančnim čekovima. Džons, Črs. u telefonskom imeniku.

Ime, u redu. U redu, odlično, okej, ali čovek nije samo ime. Čoveku je dvadeset sedam godina i svako jutro doteruje kosu pred ogledalom i voli kap-dve 'Tabaska' na porciji jaja (polurovita: belance čvrsto, žumance meko). Ima urođenu malformaciju jednog palca na nozi i razrokost. Ume da ispeče šniclu voli curu rukuje šapirografom ide sam u toalet pere zube, uključujući i most, levi gornji lateralni sekutić i mali kutnjak. Izišao je iz kuće na vreme, ali će ipak zakasniti na posao.

Otvori oči, i to sad više nije bilo tupo, trepereće crvenilo već sivilo - hladno srebro koje nije izviralo niotkud, sivo kao tragovi puža na lišću jorgovana - prolećna stvar. Dabome, sada je proleće, oh te prolećne stvari; sinoć smo vodili ljubav, Lora, ona...

Kada se sat vrati na letnje vreme, na samom početku tog letnjeg perioda, večeri obasjane suncem kao da večito traju i toliko stvari stigneš da uradiš. Kako je samo preklinjao Loru da mu pruži priliku da iznese njenu kolekciju filmova; da je samo mama mogla to da vidi! I tamo dole, u Lorinom smrdljivom podrumu, dok se s filmovima pod miškom probijao kroz polumrak, vukući noge po podu da se ne spotakne, naleteo je na oštri vrh kaišaste šarke nekakvog bačenog kapka koji mu je iscepao smeđe pantalone od tvida i utisnuo mu u butinu crvenu i podlivenu modricu (jasno se raspoznavao otisak

osnove i potke). No, isplatilo se, isplatilo se, sve to veće-večnost s devojkom, pravom devojkom (to je i dokazala) pored sebe, tokom cele te beskrajne večeri; i celim putem do kuće ljubavi sada i ovde, i proleće, naravno, i, oh, dabome, ljubav! o tome su govorile žabe gatare, jorgovani, čarlijanje vetra i znoj što se sušio na njemu. (Prijalo je - zaista to prija. Lepo je pripadati baš ovome ovde i ovom sada, i proleću, naravno, i oh, dabome, ljubavi; ali najlepše od svega je kad se pamti, kad se svega tog sećaš, Čarli). Još je bolje od ljubavi sećati se kuće, stazice oivičene visokom živom ogradom, dveju belih, svetlećih kugli na kojima je crnom bojom ispisano veliko šezdeset jedan (to je bila mamina usluga gazdi; ona je žena spretne ruke), samo što ih je vreme već prilično načelo kao, uostalom, i ruke. Veliko predvorje čiji je jedan zid sav išaran mesinganim pločicama - pun poštanskih sandučića i neupadljivih dugmadi za zvono svakog stanara, i rešetka interfona pokvarenog još od kad su se doselili, i ona masivna mesingana ploča što je skrivala sigurnosnu električnu bravu koju je godinama otvarao jednim jedinim udarcem ramena, ne usporavajući korak... i treba prići bliže, još bliže, jer veoma je važno sećati se; nije važno čega, sećanje je ono što je bitno; možeš! možeš!

Stepenište između prizemlja i prvog sprata imalo je staromodne, poniklovane ispuste preko ivica tepiha, pohabanog do same prevlake ispod potke, sa crvenim, iskrzanim resama. (G-đica Mondorf je predavala u prvom razredu, g-đica Vilard u drugom, g-đica Huper u petom. Seti se svega.) Ležeći u toj srebrnoj svetlosti i prisećajući se, osvrnu se unaokolo; meki zidovi nisu izgledali ni kao metal ni kao tkanina, najviše su podsećali na neku mešavinu jednog i drugog, i bilo je veoma toplo... nastavio je da se priseća otvorenih očiju: stepenište između drugog i trećeg sprata imalo je takođe poniklovane ispuste ali nije bilo zastrto, a stepenici su svi bili pomalo šuplji, oh, veoma malo; dok se penješ mogao si razmišljati o čemu god hoćeš ali ono klop, klop, za razliku od jedva čujnog flap, flap, do prvog sprata, činilo je da tačno znaš gde si.

Čarli Džons vrisnu: "Oh, Bože - a gde sam to ja?"

Opruži se, leže potrbuške, privuče kolena i ostade u tom položaju; više nije mogao da se pokrene. Usta su mu bila suva i vrela iznutra, kao jastučnica pod maminom peglom; mišići nogu i leđa potpuno

meki i gusto zamršeni, baš kao ono pletivo u korpi koju će mama jednog dana da dovede u red... ljubav s Lorom, proleće, svetiljke sa brojem šezdeset jedan, rame na bravi, uz stepenice flap, flap, klop, klop, a zatim - pa, mora biti da se seća i svega ostalog, jer sigurno je ušao u stan legao da spava ustao krenuo na posao... zar nije? Zar nije?

Podiže se na ruke, drhćući od napora, kleknu, sede malaksalo na pete. Glava mu je klonula na grudi i tako se odmarao, dahćući. Posmatrao je smeđu tkaninu svoje odeće kao da je neka zavesa koja će tog časa da se otvori i da mu otkrije nešto nepoznato, ali sigurno zastrašujuće.

Tako je i bilo.

"Smeđe odelo", prošaputa. Jer upravo tu, na butini, bila je mala poderotina (a ispod nje mali, bolni otok, modrica nalik na kariranu šaru) kao dokaz da se tog jutra nije oblačio da krene na posao, da čak nije stigao ni do odmorišta na drugom spratu. Umesto toga, obreo se - ovde.

Pošto još nije mogao da se uspravi, stade da se vuče na rukama i kolenima, povijenih leđa, žmirkajući i okrećući unaokolo glavu na drhtavom vratu. Za trenutak zastade i dotače bradu. Nije bio zarastao više nego što bi se moglo pretpostaviti za nekoga ko se vraća kući sa sastanka zbog kojeg se beše obrijao.

Ponovo se osvrnu i ugleda visoku, ovalnu šaru, tanko upisanu u zasvođeni zid. Prva slika koju je uspeo da otkrije u ovom mekom prostoru. Buljio je u nju, a ona mu pokaza - Ništa.

Zapita se koliko je sati. Podiže ruku, nakrivi glavu i stavi uho na sat. Hvala bogu, još je radio. Pagleda ga. Prikova pogled, ne mičući se. Činilo mu se da ne može da vidi koliko je sati. Najzad shvati da brojevi na brojčaniku stoje u suprotnom pravcu, poput slike u ogledalu; dvojka je stojala na mestu desetice, osmica na mestu četvorke. Kazaljke su pokazivale ono što bi trebalo da bude jedanaest minuta do jedanaest, a bilo je, pod pretpostavkom da je sat išao unazad, jedan sat i jedanaest minuta. U stvari, tako je i išao. To se videlo po kretanju dugačke sekundare.

A znaš li ti, Čarli, govorilo mu je nešto što je dopiralo do njega kroz sav taj užas i zaprepašćenje, znaš li da čak ni sada ne treba ništa drugo da radiš već samo da se sećaš? Sećaš li se onog stravičnog

bapca što ti je predavao algebru tri u srednjoj školi, kad si tropio na algebri jedan i morao na popravni, i jedva se provukao iz algebre dva i geometrije jedan, pa opet opalio na popravni iz geometrije dva - sećaš se? I onda, na algebri tri dobili ste tu g-đicu Moran, izgledala je kao IBM sa zubima. I onda si je jednog dana pitao da ti nešto objasni i odgovorila ti je na takav način da si prosto morao još nešto da je pitaš. .. i ona ti je tada otvorila jedna vrata za koja nisi ni sanjao da postoje i ona sama postala je nekako... pa, lepo, posle taga si je posmatrao i znao si šta, u stvari, krije ta sleđena faca, ta strogost, ta sličnost s mašinom. Ona je, u stvari, čekala da se pojavi neko ko će je pitati takve stvari iz matematke koje su nešto malo iznad, nešto malo preko onoga što piše u knjizi. I kao da je već odavno prestala da se nada da će se takav pojaviti. A to joj je značilo toliko mnogo zato što je volela matematiku na takav način da je izgledalo da je šteta što se reč 'ljubav' ikada upotrebljavala za nešto drugo. A, takođe, i zato što se moglo dogoditi da to dete koje joj postavlja pitanja bude poslednje s kojim razgovara, ili mu otvara svoja skrivena vrata, jer umirala je od raka i to niko nikada nije ni pomislio o njoj, sve dok jednog dana jednostavno nije prestala da se pojavljuje.

Čarli Džons baci pogled na jedva vidljivi oval u mekom, srebrnom zidu i požele da je sad tu g-đica Moran. Požele da je i Lora tu. Sećao se obeju veoma jasno, a bile su toliko godina daleko jedna od druge. (A tek koliko, pomisli, gledajući na svoj ručni sat, a tek koliko su daleko od mene?) Požele da je mama sad tu s njim, a i ona riđokosa iz Teksasa. (Ta riđokosa bila mu je prva; da li bi se slagala sa mamom? I kad smo već kod toga, kako bi se Lora složila sa g-đicom Moran?)

Nije mogao prestati da se seća; nije se usuđivao a nije ni želeo da prestane. Jer dokle god se sećao znao je da je on Čarli Džons; i premda se nalazio na nepoznatom mestu i nije znao koliko je sati, nije bio izgubljen; čovek ne može biti izgubljen dokle god zna ko je.

Podiže se na noge, stenjući od napora. Bio je toliko malaksao i ošamućen da je mogao da stoji samo na široko razmaknutim nogama i da hoda samo ako mlatara rukama, da bi održao ravnotežu. Upravi korak prema jedva vidljivoj ovalnoj liniji na zidu, jer to je bilo jedino čemu se mogao uputiti, ali kad je zakoračio, umesto

da ide pravo napredovao je dijagonalno i porebarke; bilo je kao onda (setio se) u luna-parku na Koni-Ajlandu, gde te uvedu u sobu i zatvore te, a zatim je samo malčice nagnu u stranu, ali tako da ti ne znaš jer ne vidiš ništa po čemu bi se mogao orijentisati; imaš samo zelena ogledala u kojima vidiš samog sebe. Morali su da peru tu sobu šmrkovima pet-šest puta dnevno. Tako se i sada osećao, ali je ipak bio u prednosti; prvo, znao je ko je i znao je da mu je muka. Spotaknuvši se o meku krivinu gde je pod prelazio u zid pokleknu za trenutak na elastično srebro i prokrklja, "Ovoga časa ja nisam ja, eto, to je!" Ali kad je čuo i razabrao vlastite reči skoči na noge. "Jesam!" povika, "jesam!"

Zatetura se, i pošto u ovalu nije bilo ničega da se pridrži - to je bila samo tanka linija koja se protezala u visinu do iznad njegove glave - on gurnu.

Oval se otvori.

Neko je stajao i čekao ga s one druge strane, nasmejan, obučen tako da je Čarli samo zinuo i rekavši: "Oh, izvinite..." sručio se naznak.

2.

Herb Reil živi u predgrađu Houmvud, gde poseduje sto pedeset stopa zemljišta koje izlazi na ulicu Begonija i još dve stotine trideset stopa iza kuće, a odatle počinje dve stotine trideset stopa Smitija Smita, koje se nastavljaju u sto pedeset stopa njegovog prednjeg vrta što gleda na ulicu Kala. Kuća Herba Reila je u dva nivoa, Smitova je u rančerskom stilu. Herbovi susedi sleva i zdesna imaju takođe kuće u dva nivoa.

Herb tiho, ugašenog motora, ulazi u prilaz za garažu, a onda naglo zatrubi i pomoli glavu kroz prozor: "Vidi ko je došao!"

Dženet, koja je kosila travnjak, zaglušena jednoličnom bukom motorne kosačice, trgne se na zvuk trube, poskočivši od iznenađenja. Stavlja nogu na podnožnu ploču i drži je pritisnutu sve dok se kosačica ne zaustavi, a zatim, smejući se, pritrči kolima.

"Tata, tata!"

"Tata, tata, taticeee!" Dejvi ima pet godina, Karin tri.

"Oh, mili, otkud ti!"

"Zaključio sam obračun za Arkadiju, a šef kaže, Herbe, veli, idi kući, poigraj se s decom. Ala ti sveže izgledaš!" Dženet je obučena u kratke pantalonice i pamučnu majicu s kratkim rukavima.

"Bio sam dobar, bio sam dobar", pišti Dejvi, zavlačeći ručicu u Herbov džep na sakou.

"I ja sam bio dobar", ciči Karin.

Herb prsnu u smeh i, široko zamahnuvši, podiže je sa zemlje. "Ala ćeš ti biti veliki dečko kad porasteš!"

"Pst! Herbe, napravićeš joj zbrku u glavi. Nisi zaboravio kolač?"

"Mešavinu za kolač. Mnogo je bolji kad ga sama praviš." Ućutkujući njen očajnički uzdah, dodade: "Dobro, ja ću, ja ću. Uvek ću umeti bolje od tebe da smutim nekakav kolač. Maslac, toaletni papir."

"Sir?"

"K vragu. Zapričao sam se s Luisom." Uzima kesu i ulazi u kuću da se presvuče. Dok je on unutra, Dejvi stavlja nogu tamo gde je Dženet bila stavila svoju kada je zaustavljala kosačicu. Oklop na cilindru još je vreo. Dejvi je bos. U trenutku kada se Herb pojavio na

ulaznim vratima, Dženet je upravo govorila: "Pst, pst, budi muškarac."

Herb je obučen u kratke pantalone i pamučnu majicu s kratkim rukavima.

3.

Čarli Džons se nije onako preturio zbog stidljivosti. Bilo šta je moglo onako da ga obori - nagli snop svetlosti u oči, iznenadna pojava stepenica koje vode naniže. U svakom slučaju, on bi pomislio da je osoba onako obučena - žensko. Od kad se obreo u onoj komori mislio je samo na žene - Loru, mamu, g-đicu Moran, riđokosu Teksašanku. I bilo mu je jasno zašto bi, pri površnom pogledu na ovu spodobu, svako pomislio isto što i on. U tom trenutku, doduše, nije još mogao baš sve da vidi; ležao je na leđima, na nečem elastičnom ali ne tako mekom kao što je bila ona komora - podsećalo je na sto s točkovima kakve imaju u bolnici. Neko mu je pažljivo obrađivao posekotinu na vrhu čela, dok mu je osvežavajuće, vlažno parče tkanine čiji je miris podsećao na muskat, prekrivalo svojim blaženstvom ostatak čela i oči. Ali onaj neko, ko god da je bio, govorio mu je nešto od čega Čarli nije razumeo ni reči, ali je ipak znao da to nije ženski glas. Nije to bio baš neki basso profundo, ali sigurno nije bio ni ženski glas. A uz to, moj brate, koje je to bilo perje! Zamislite neku vrstu kratkog ogrtača za kupanje, zagasito crvene boje, stegnutog pojasom, ali široko otvorenog i gore i dole. U gornjoj polovini bio je isečen tako da su ramena bila gola, a kruti okovratnik uzdizao se iznad glave vlasnika; izgledao je kao tapacirani naslon neke stolice i bio je, do vraga, gotovo isto toliko i velik. Ispod struka, ta odeća bila je spreda isečena, a pozadi se sastavljala u oštre peševe, nalik na frak. Napred, ispod pojasa, bila je obešena na kratkim kaiševima nekakva svilenkasta naprava, nalik na ukrasnu torbu koju Škotlandžani nose napred, preko svoje suknjice, i zovu je sporan. Patike-čarape, koje su izgledale veoma meke, iste boje kao i haljetak i s oštro ukrojenim, šiljatim šarama napred i pozadi, dopirale su do polovine listova.

Kakvo bilo da bilo to lečenje, od njega su mu bolni damari na čelu tako naglo prestali da se gotovo uplašio. Još je za trenutak ostao da leži nepomično, bojeći se da bol opet ne oživi i ne probode ga isto onako naglo kao što je prestao, ali to se nije desilo. Podiže ruku, oklevajući, na šta mu neko hitro strgnu tkaninu s očiju i on ugleda

nad sobom jedno nasmejano lice koje izgovori nekoliko tečnih slogova i završi ih upitno podignutim tonom.

Čarli reče: "Gde sam?"

Lice podiže i spusti obrve, kao da sleže ramenima, i stade se prijateljski smešiti. Čvrsti, hladni prsti dodirnuše mu usne i nepoznati zavrte glavom.

Čarli shvati i reče: "Ni ja tebe ne razumem. Podboči se na lakat i pogleda oko sebe. Osećao se mnogo snažnijim.

Bio je u velikoj prostoriji u obliku slova T. Veći deo uspravne crte toga T pripadao je - nazovimo je, meko obloženoj ćeliji iz koje je upravo bio izašao; vrata su joj još bila otvorena. I spolja i iznutra sijala je onom jednoličnom, mekom, hladnom, srebrnom svetlošću. Izgledala je kao ogromna bundeva s krilcima.

Od poda do tavanice i s kraja na kraj, svi zidovi tog slova T bili su, u stvari, jedno providno okno. Čarliju se učini da je nekada video jedno toliko veliko u izlogu neke robne kuće, ali smesta posumnja u to. Na oba kraja tog slova T bili su zastori. Pretpostavio je da se iza njih nalaze vrata.

Napolju je izgledalo tako da čoveku stane dah. Takvi meki, valoviti travnjaci mogu se samo ponekad videti na terenima za golf, ali ni tamo se ne prostiru miljama - kvadratnim miljama. Tu i tamo stajale su grupice tropskog drveća: buktava raskoš rastinja bila je toliko živa da se gotovo mogla opipati: bile su tu palme - putnikovo drvo, kupusne palme, kokosove palme i žumare; papratovo drvo i rascvetani kaktusi. Na jednoj kamenoj ruševini, tako slikovitoj da bi se moglo pomisliti da je namerno tu postavljena, stajalo je veličanstveno smokvino drvo, visoko gotovo stotinu stopa, sa dugačkim korenovima i višestrukim stablom, potpuno u skladu s ogromnim lukom i slapovima njegove blistave krošnje.

Jedina zgrada koja se mogla videti - a bile su veoma visoke - dvanaest do četrnaest spratova, nagađao je Čarli, i još na uzvišici - bila je potpuno nemoguća.

Uzmite jednu kupu - kapu pajaca, recimo. Ušiljite je tako da bude tri puta duža nego što bi trebalo. Zatim je savijte u blagom luku, da napravi gotovo četvrtinu kruga. Sada je okrenite naopako, zabodite joj onaj tanani ušiljeni vršak u zemlju i odmaknite se, ostavljajući onaj teški, širi deo da se povija naviše i u stranu i da ničim ne bude

poduprt. I konačno, neka sve to bude visoko blizu četiri stotine stopa, sa grupicama prozora koji svetle kao dijamanti, prijatno asimetričnim i razmeštenim na neočekivanim mestima, sa zaobljenim, polukružnim balkonima, koji kao da su sami izrasli iz spoljne površine a ne dodati na nju, i dobićete sliku te nemoguće građevine. Čarli Džons pogleda u nju, zatim u svog pratioca, pa opet, otvorenih usta, u nju, pa u pratioca. Taj čovek i jeste i nije ličio na ljude. Oči kao da su mu bile isuviše razmaknute i malčice preterano izdužene - i jedno i drugo, i reklo bi se da su mu smeštene malo više sa strane, a ne u prednjem delu lica, kako bi trebalo. Brada mu je bila snažna i glatka, zubi krupni i savršeno pravilni, nos poveći, a luk nozdrva bio mu je toliko visok da ga je samo delić obima spasavao da ne počne da liči na konjsku njušku. Čarli je već iskusio koliko su ti prsti snažni i meki; takvo je bilo i lice, celokupni utisak i držanje. Grudni koš mu je bio nekako izduženiji nego što bi trebalo a noge nešto kraće nego što bi ih Čarli nacrtao, kad bi bio slikar. I, naravno, ta odeća...

"Ja sam na Marsu", drhtavim glasom prozbori Čarli Džons, praveći se da se šali a, u osnovi, zvučalo je bedno i uplašeno. Učini nekakav neodređeni pokret u pravcu zgrade.

Na njegovo iznenađenje, čovek žustro klimnu glavom i nasmeši se. Osmeh mu je bio topao i ulivao je poverenje. Pokaza prstom na Čarlija, na sebe i na zgradu, pa zakorači ka ogromnom prozoru i pozva ga rukom.

Pa, dobro, zašto ne bi?... Čarli se ipak, oklevajući, osvrnu ka vratima srebrne ćelije iz koje upravo beše izronio. Iako mu baš nije bila naročito za srce prirasla, to je ipak bila jedina stvar ovde, u ovom svetu, koju je iole upoznao.

Čovek oseti Čarlijevo snebivanje i, da bi ga umirio, načini širok, polukružan pokret rukom, pokazujući na zgradu u daljini i natrag na ćeliju.

Uz smešak, koji očevidno nije bio od srca, Čarli pristade da krene.

Čovek ga ščepa za mišicu i pođe s njim, oštrim korakom, ali ne prema jednom od zastrtih krajeva prostorije već pravo ka prozoru, pravo kroz okno. Ovo poslednje učinio je sam. Jer, Čarli se naglo ukipi i pobeže natrag, ka stolu na točkovima.

Čovek je stojao napolju, lebdeo je u vazduhu kao da stoji na čvrstom tlu i, smešeći se, pozivao ga rukom. Nešto mu je i dovikivao ali Čarli

je to samo mogao da vidi; nikakav zvuk nije dopirao do njega. Kad se čovek nađe u zatvorenom prostoru on to oseća - u stvari, čuje - u svakom slučaju zna da je tako, i Čarli je to znao. Ipak, taj stvor u šarenim haljinama prošao je kroz ono što je taj prostor zatvaralo, a da to nešto nije otvarao, i sad ga je nestrpljivo, ali ne i ljutito, pozivao da mu se pridruži.

Ima trenutaka kad se od čoveka traži ponos, pomisli Čarli, i ovo je jedan od takvih, a ja ponosa nemam. On oklevajući priđe prozoru, spusti se četvoronoške i polako ispruži ruku ka oknu. Bilo je tu: čuo ga je, osećao ga u prostoru, ali ga nije mogao napipati. Centimetar po centimetar, ispuza napolje.

Čovek, smejući se (ali smejući se s njim, ne njemu, u to je Čarli bio siguran), prošeta po ničemu i vrati mu se. Kada posegnu za Čarlijevom rukom Čarli je trže nazad. Čovek se opet stade smejati i snažno potapša nekoliko puta po onom nevidljivom što mu je bilo pod nogama. Zatim se uspravi i zatopota nogama.

Pa, dobro, očigledno je stajao na nečemu. Sećajući se (opet), Čarli se seti kako je na aerodromu San Huan gledao neku staricu iz zapadne Indije, upravo prispelu, ko zna zašto, sa svog prvog putovanja avionom, kako se prvi put u životu susreće s pokretnim stepenicama. Najpre je ustuknula i snebivala se, zatim je prilazila pa opet odskakala unazad čim bi ih dodirnula, sve dok je mladić hrapava glasa, koji je bio s njom, najzad nije zgrabio, podigao s poda i bupnuo je na prvi stepenik. Šćepala je pokretni rukohvat i vrištala sve vreme dok je klizila naviše, a i tamo gore, na vrhu, nastavila je da vrišti. A to je bilo, svo vreme, vrištanje od smeha.

Dobro, makar i puzao, vrištati neće. Bled i unezveren, prođe rukom kroz okno kojeg nije bilo i potapša po onom mestu gde je čovek to već bio učinio. Ovog puta, osetio je tvrdo.

Puzeći na kolenima i jednoj šaci, pipajući drugom šakom pred sobom, žmireći i zabačene glave, tako da je mogao da vidi oko sebe ali ne i ispod sebe, on prođe kroz ništa koje je tako dobro zatvaralo onu prostoriju i iziđe na ništa što ga je tamo napolju čekalo.

Čovek, čiji je glas odjednom opet mogao da čuje, smejući se dozivao ga je rukom i podsticao ga da nastavi dalje, ali Čarli već beše izišao onoliko daleko koliko je nameravao. Iznenada, na njegov užas i zaprepašćenje, čovek se ustremi na njega, podiže ga, i bupnu mu

desnu ruku na jedno ništa, koje je visilo u vazduhu otprilike u visini njegovog struka - rukohvat!

Čarli je buljio u svoju desnu ruku koja je izgledala prazna, ali je držala blagosloveno nešto; mogao je da vidi da mu je dlan sa strane spljošten i raširen pod pritiskom tog nečeg što je držao u ruci, da su mu članci na prstima pobeleli. Postavi drugu šaku pored nje i pogleda preko povetarca - u stvari, baš je dobro duvalo - u onog drugog, koji nešto izgovori svojim pevuckavim jezikom i pokaza prstom naniže. Čarli Džons neodlučno obori pogled i zinu. Nije bilo više od dvesta stopa, ali njemu su izgledale kao milje. Proguta knedlu i klimnu glavom, jer čovek je očevidno bio rekao nešto veselo, nešto kao: "Opaka rupčaga, a?" Isuviše kasno shvati da je čovek, u stvari, rekao nešto nalik na: "Pa, hoćemo li, matori?" a da se on prevario i klimnuo mu glavom.

Propadoše u dubinu. Čarli zavrišta. To nije bilo vrištanje od smeha.

4.

Kuglana 'Bon-ton' su - je - skup objekata, koji se pre svega sastoji od kuglane same i, naravno, od bara koji uz nju ide, ali dosta je i pridodato. Na primer, u toaletu pored umivaonika, uz kutiju za bacanje upotrebljenih papirnih ubrusa dodata je još jedna mala-malecka kutija za male-malecke papirne maramice kojima dame otiru ruž. U baru, takođe, dodate su penušave zavesice na prozorima, a podnožje pokretne vitrine-kolica sa toplim perecima i kuvanim jajima opšiveno je suknjicom do poda, koja skriva točkove. Šankerica se nekim čudom pretvorila u konobaricu. Niko još nije otkrio kako se odigrala evolucija od piva iz konzerve do 'rumene gospe', koktela od džina i grenadina i, čak, da izvinete, do vermuta sa sodom. Stolovi za klađenje su iščezli, a zamenio ih je štand sa suvenirima.

Tu, evo, sede Dženet Reil i njena susedka, Tili Smit, nad frapeom creme de menthe, koji su zaradile u znoju lica svog (naročito Tili, koja polako postaje prvoklasni kuglaš, dostojan pravog tima), i spremaju se da pređu na posao zbog kojeg su se i sastale, to jest - na posao.

"Računovodstvo je računovodstvo", kaže Dženet, "a kopiranje je kopiranje. Zašto se, dakle, matori Škamba muva, s onih svojih sto kila, po odeljenju za kopiranje?"

Tili gucne i ljupko lizne ivicu čaše. "Starešinstvo", kaže, jedna reč koja mnogo šta znači. Njen muž radi u odeljenju za kontakte i propagandu industrijske korporacije 'Kavalier'.

Dženet se namršti. Njen muž radi u agenciji koja vodi računovodstvo firme 'Kavalier'. "Ne može on nama da se meša."

"Oh", zevnu Tili, čiji je muž nešto stariji i, bez sumnje, u izvesnim stvarima mnogo pametniji od Herba, "te ljude s računskim mašinama možeš lako navesti da rade ono što ti hoćeš, jer oni savršeno vide samo ono što stoji u papirima."

"A šta bi to moglo da ne stoji u papirima?"

"Recimo, kao onaj stari Trizer, što je nekada radio u 'Kavalieru'", reče Tili. "Jedan od momaka - ne pitaj me koji - hteo je da bude

unapređen, pa je jednom popričao s Gazdom - znaš, onako, u stilu 'nema veze' - i opkladio se s njim, opet onako neobavezno, kafanska opklada, da će svaki obračun troškova poslovanja naduvati do plafona a da ga matori Trizer nikad ne ulovi." Gucnula je opet i ovlaš se zakikotala.

"I onda?" pita Dženet, gutajući svaku reč.

"Pa, eto, stari Trizer je znao da mu moj - pardon, taj momak radi o glavi, i kad su ti teško 'nafrizirani' računi počeli da pristižu, on je bez reči uzeo da ih prikuplja, sve dok nije nakupio dovoljno veliku kamaru da je ispusti tom momku na glavu i dokrajči ga. Ali dečko je tako oprezno ispostavljaio te račune, da je to sve prilično potrajalo. U međuvremenu, naravno, slao je Gazdi svaki put po jednu kopiju, tek koliko da ga podseti na onu opkladu u stilu 'nema veze'. I tako, dok je Trizer uspeo da pripremi onu svoju bombu, prošlo je već pet nedelja i Gazdi je prestalo da biva smešno. I tako su matorog Trizera šutnuli uz stepenice u zadnji red poslovnog odbora, gde njegovo starešinstvo više nije moglo da naškodi nikome do li njemu samom."

"Kratko al' slatko", kaže Dženet.

Tili se zakikota: "Zvuči kao neka otmena pekara."

"Kratko al slatko... pa, da", kaže Dženet, obradovavši se što joj je to upravo tog časa palo na pamet, "Herb je tako nazvao svoj najnoviji projekat reklamnog materijala, kojim namerava da ćapi za sebe pekare 'Big-beg'. Ali, budi srce, i nemoj nikome reći." U međuvremenu ona će reći Herbu, ali jezikom skakavaca - hop, momče, hop."

5.

Stajali su na mekom busenju trave, Čarlijeva kolena bila su mekana i klonula, a pratilac ga je držao rukom oko ramena, pridržavajući ga. Čarli se strese i stade na noge, i, kad se dovoljno pribrao, pogleda naviše. Tada ga uhvati tako snažna drhtavica da ga ruka, kojom je bio obgrljen, stegnu još čvršće. Učini ogroman napor, nasmeši se i skide tu ruku sa sebe. Njegov pratilac održa mali govor, pokazujući gestovima pojmove gore, dole, brzo, udarac o Čarlijevu glavu, i čitav splet gestova poniznosti, koji su verovatno podrazumevali 'Izvini'. Čarli se opet nasmeši i malaksalo ga potapša po leđima. Zatim baci još jedan zabrinuti pogled naviše i odmače se od zgrade. Ne samo da je bila ogromna, zaista previsoka; njena masa mu je preteći visila nad glavom, poput pesnice. U arhitektonskom pogledu ta građevina bila je isto onako sumanuta kao i prethodna, iako više vretenasta no kupasta i iskošena više u stranu nego uvis.

Kretali su se preko busenja - činilo se da ne postoje nikakvi putevi i staze - a ako je Čarli i pomišljao da će čudna odeća njegovog pratioca privlačiti pažnju, brzo je bio oslobođen te zablude. On je bio taj koji je delovao čudno. Nije da su ljudi baš piljili, ili se okupljali oko njega; ne, to nikako. Ali po njihovom veselom mahanju i brzom skretanju pogleda moglo se osetiti da su radoznali i, još više, da se radoznalost smatrala neumesnom.

Obišavši zgradu nadoše na njih pedesetak, kako se brčkaju u bazenu. Kupaći kostimi bili su im samo one meke, svilene stvarčice, nalik na sporan, koje su prianjale uz njih bez nekog vidljivog sredstva za učvršćivanje; ali nevidljivost je već postala nešto što je bio spreman da prihvati. Svi bez izuzetka bili su veoma učtivi, pozdravljali su ga mahanjem ruke, osmehom, rečju, i izgledalo je da im je drago što vide i njegovog pratioca.

Malo dalje od bazena, nosili su raznovrsnu odeću i na razne načine - često u parovima, i nije mu baš bilo jasno šta to znači, ukoliko je uopšte nešto i značilo. Nekima se celokupna odeća sastojala samo od upadljive, gotovo svetleće narandžaste trake oko mišice - i,

naravno, sporana - a nekima čak od vrećastih čakšira, ogromnih okovratnika poput krila, šiljatih šešira i sandala s veoma debelim đonovima - prosto nije bilo kraja raznim mogućnostima, i izuzev onih koji su išli u parovima, nije bilo ni uzajamnih sličnosti, sem u lepoti boja i bogatstvu i raznolikosti tkanja. Odeća je za njih očigledno predstavljala samo ukras i ništa drugo; i, za razliku od svih ljudi koje je ikada sreo ili čitao o njima, ovi ovde izgleda da nisu pokušavali posebno da istaknu nijedan deo tela.

Nije video nijednu ženu.

Čudno mesto. Vazduh je bio neobično okrepljujući, a nebo, iako svetlo - sad, kad ga je bolje pogledao, kao da je nosilo odblesak onog srebrnastog sjaja koji je video u 'obloženoj ćeliji' - beše prekriveno oblacima. Cveće je obilato raslo na sve strane, poneko je imalo opojan, bogat miris, a mnoge vrste bile su mu potpuno nove, i kao da ih je neko poprskao bojom, potpuno slobodno i s mnogo oduševljenja. Trava je bila isto tako nemoguća kao i zgrade - svuda podjednako gusta i elastična, bez ikakvih utabanih golih površina ili korova, i isto tako lepa ovde, u okolini zgrada gde se motalo mnoštvo sveta, kao i u udaljenim prostorima.

Pošto ga je proveo oko zgrade i ispod jednog luka nagnutog ulevo iz neobjašnjivih razloga ali tako da je to bilo veoma ugodno za oko, njegov pratilac ga brižno uhvati za mišicu. Pre nego što je stigao da shvati šta se dešava, obojica se naglo sručiše naniže, otprilike šezdeset stopa, i obreše se stojeći u nečemu što je podsećalo na stanicu podzemne železnice, ali umesto da čekaju zakoračili su - bolje rečeno, domorodac je zakoračio; Čarli je bio snažno povučen - preko ivice perona i Čarli je morao da prebроди jedno neprijatno iskustvo. Bio je savio kolena, očekujući da će pasti naniže a, u stvari, nije pao - jer prostor je bio pokriven nevidljivom materijom koja ih je, na izgled lebdeći, ponela niz građevinu.

Na pola puta zastadoše, čovek upitno pogleda u Čarlija, a Čarli se pripremi za najgore i klimnu glavom; i tada, Čarli nije mogao da vidi kako - kao da je to bio neki pokret rukom - oni poleteše kroz tunel. Stajali su nepomično, i nije se mnogo osećalo da se kreću ili zaustavljaju; ono na čemu su stajali, ma šta da je bilo, ponelo ih je upravo neverovatnom brzinom i posle nekoliko minuta zaustavilo ih ispred jednog drugog perona. Prešli su u neku vrstu četvrtaste rupe

u bočnom zidu i bili prosto šibnuti nagore, u prizemlje neke kupaste zgrade. Dok su se udaljavali od podzemne železnice, Čarli se usredsredi na to da povрати dah i odluči da svom stomaku prepusti brigu da im se sam pridruži kad god poželi.

Pređoše preko nečega što je ličilo na dvorište okruženo visokim zidinama uz koje i niz koje su svaki čas proletali stanovnici, u svojim nevidljivim liftovima; lepo su izgledali u šarenoj odeći koja se lepršala. Vazduh je bio ispunjen muzikom; u početku je mislio da je to neka vrsta razglasne stanice, ali ubrzo je otkrio da oni pevaju; tiho, krećući se s jednog mesta na drugo, ulazeći i izlazeći iz javne zgrade, pevušili su i izvijali glasovima, u savršenom skladu.

Tada, baš kada se približiše jednom od zidova, on ugleda nešto što ga toliko zapanji da je jedva osetio kako je opet poleteo naviše, kao munja, kao seme kad štrcne pri ceđenju voćke stajao je oduzet od zaprepašćenja, puštajući da ga gurnu ovamo, vodaju onamo, dok mu se ceo sistem vrednosti iznenada nije izokrenuo.

Dva čoveka koja su se polako mimoišla s njim u srednjem dvorištu bila su u drugom stanju. Potpuno sigurno. Tu nije moglo biti greške.

Pogleda iskosa svog nasmejanog pratioca - jako lice, mišićave ruke i stamene noge... doduše, brada je bila veoma glatka, i - uh - mišići na grudima su mu bili veoma razvijeni. Prsten oko bradavice na sisi bio je znatno veći nego kod muškaraca... s druge strane, zašto da ne? I oči su mu bile nekako drukčije. Šta tu smeta... da vidimo. Ako je 'on' žensko, onda su i svi oni žene. U tom slučaju, gde su muškarci?

Seti se kako ga je on - ona - kako su ga ove ruke podigle lako s tla, kao kesicu zobnih pahuljica. Ako to žene mogu da urade - šta li tek mogu muškarci?

U prvi mah izađoše mu pred oči džinovi - prava biblijska čudovišta visoka petnaest stopa.

Onda zamisli neku kržljivu nakazicu okovanu lancima u stanici za pružanje usluga, negde u podzemlju...

I tada se prvi put zabrinu za vlastitu sudbinu. "Gde me to vodiš?" upita.

Njegov vodič klimnu glavom, nasmeši se i uze ga za podlakticu, tako da je mogao da bira, ili da hoda za njim ili da se sruši glavačke.

Dodoše do sobe.

Vrata se otvoriše... bolje rečeno, proširiše; to su bila ovalna vrata i

ona se raspukoše po sredini i otvoriše se, škljocnuvši, kad su im se približili, i isto tako oduševljeno škljocnuše dok su se zatvarala za njima.

On se zaustavi i ustuknu prema vratima. Niko ga nije sprečavao. Vrata su na dodir bila takva da bi mogla izdržati još desetoricu pored njega, čak nije bilo ni kvake.

Od podiže pogled.

Svi su gledali u njega.

6.

Herb Reil dolazi u posetu Smitiju. Deca mu spavaju kod kuće. On ima jednu elektronsku spravu, veličine džepnog radioaparata koja ga obaveštava ako se neko od dece probudi. Kuca na vrata i Smiti mu otvara.

"Ćao."

"Ćao."

Prilazi komodi u delu namenjenom za trpezariju u Smitijevoj dnevnoj sobi, spušta elektronsku dadilju i uključuje je u utikač. "Šta mi radiš?" Smiti podiže na ruke bebu koju je bio spustio na otoman kada je izašao da otvori vrata posetiocu. Veša je sebi o rame i ona se priljubljuje uz njega kao rever od kaputa. "Ništa naročito", veli on. "Pazim na radnju dok se gazda ne vrati.

"Vraga je gazda", kaže Herb.

"Zar si ti gazda u svojoj kući?"

"Znaš šta, ti zavitlavaš", kaže Herb, "ali daću ti pošten odgovor za slučaj da si me zaista pitao."

"Daj mi pošten odgovor za svaki slučaj."

"U našoj porodici nema više gazde u kući."

"Pa, naravno. I mislio sam da su ti stvari izmakle iz ruku."

"Nisam tako mislio, šupljoglavče!"

"A kako si mislio, punoglavče?" pita Smiti.

"Mislio sam da radimo sve zajedno. Svi stalno trabunjaju da žene preuzimaju vladavinu. One ne preuzimaju, one se samo pridružuju."

"Ta nemoj. Ti si moj mali, dobri dečkić", protepa Smiti pun nežnosti.

"Šta sam ja?"

"Mislio sam na bebu, some jedan. Upravo je podrignula."

"Čekaj da ga pogledam. Već godinama nisam držao u rukama nešto tako malecko", kaže otac trogodišnje Karin. Uzima bebu iz Smitovih ruku i drži je odmaknutu od sebe. "Dater, dater, dater." Palaca jezikom između zuba kad izgovara glas t. "Dater, dater."

Bebine oči postaju velike i okrugle i, pošto visi na rukama koje je drže ispod pazuha, ramena joj se podižu sve dok mokra bradica potpuno ne utone ispod cucle. "Dater, dater." Bebine oči odjednom

postaju nalik na dva velika badema i ona razvlači usta u širok, bezub osmeh s rupicom na levom obrazu i uz srećan, grlen zvuk nalik na zujanje. "Dater, dater, hej, on se smeje", kaže Herb.

Smit se postavlja Herbu iza leđa, da bi mogao da vidi. Iznenaden je. "Vidi vruga." Stavlja svoje lice pored Herbovog. "Dater, dater."

"Treba da plaziš jezik, tako da može da vidi kako se mrda", kaže Herb. "Dater, dater."

"Dater, dater, dater."

"Dater, dater", beba prestaje da se smeši i brzo baca pogled čas na jednog čas na drugog. "Zbunio si ga."

"Onda ti zaveži, kaže bebin otac. "Dater, dater, dater." Beba se toliko oduševila da počinje da guče i spopada je štucanje.

"Izeš ga", kaže Smit. "Pređimo u kuhinju da mu podgrejem vodu."

Prelaze u kuhinju, Herb nosi bebu a Smit vadi flašicu iz frižidera i stavlja je u električni podgrevač. Uzima bebu iz Herbovih ruku i opet je veša sebi o rame. Beba štuca iz sve snage. On je tapše po leđima. "Au, sunca mu, a rekao sam Tili da ću joj pomoći u kuhinji."

"Ja ću da se žrtvujem za tebe. Imaš puno posla." Herb uzima posuđe s police, istresa ostatke hrane u kantu za otpatke koja se otvara pritiskom noge na papučicu, ređa ga u sudoperu. Pljusne odozgo mlaz vrele vode. Sve mu je to dobro poznato jer ova sudopera, i sudopera u njegovoj kući, i sudopere u kućama s leve i s desne strane - sve su jednake. Podiže plastičnu bocu s tečnim sredstvom za pranje i gleda je, napučivši usne. "Mi to više ne kupujemo."

"Zašto?"

"Upropašćuje ruke. Lano-lav je marka koju sad uzimamo. Malo je skuplje ali", kaže on, završivši rečenicu s 'ali'.

...dve lepe ručice, za samo dve parice", odaziva se Smit, citirajući televizijski reklamni spot.

"Da, TV reklama je uticala na nas da počnemo da ga kupujemo, ali samo ovaj jedan jedini put", Herb odvrće slavinu s vrelom vodom i razblažuje je s malo hladne, skida poklopac s plastične bočice i počinje da pere tanjire, jedan po jedan.

7.

Bila su četvorica, ne računajući ovog koji ga je doveo. Dvojica su bila obučena potpuno jednako - nekakva jarko zelena široka traka preko trbuha, a na kukovima mrežasti podmetači od žice za širenje suknjice u krinolinu. Samo, suknjice nije bilo. Onaj najviši rastom, tačno naspram Čarlija, nosio je otvoreni ogrtač za kupanje, donekle nalik na onaj u koji je bio obučen Čarlijev pratilac, ali obojen u vatreno-oranž. Četvrti je nosio nešto što je krojem podsećalo na donju polovinu muškog kupaćeg kostima iz 1890. godine, plavičasto i sjajno kao neonska cev.

Dok je Čarlijev preneraženi pogled prelazio s jednog na drugog, svaki se redom nasmešio. Svi su ležali izvaljeni u raznim položajima, odmarajući se na niskim klupama i nekakvim brežuljkastim, jastučastim stvarima, koje kao da su bile izrasle iz poda. Onaj visoki sedeo je za pisaćim stolom koji je izgledao kao da su ga podigli ispred i oko njega (nje) tek pošto je seo. Topli prijateljski osmesi i opuštено držanje delovali su zaista razgaljujuće, no on je, ipak, za trenutak imao osećaj da je sva ta ljubaznost, u stvari, isto što i srdačni rituali poslovnih susreta, gde nema toga što se neće uraditi strancu pre nego što se posao s njim ne obavi, ali koji uvek počinju sa "Izvolite, sedite. Ako ste umorni, slobodno skinite i cipele - ta, mi smo ovde svi svoji. Uzmite cigaru i, molim Vas, nemojte me zvati gospodine, slobodno me zovite po imenu.

Jedan od dvojice zelenih progovori jezikom tih ljudi što je podsećao na ptičji (pod uslovom da su te ptice gugutke), obraćajući se onom narandžastom, mahnu rukom u pravcu Čarlija i nasmeja se. Slično smejanju Čarlijevog pratioca, ni ovo nije zvučalo kao podsmevanje. Pomenuti pratilac sad progovori, i nastade opšti smeh. Sledeće što je Čarli ugledao bio je taj njegov nekadašnji vodič, u onom svom crvenom penjoaru, kako čuč, čvrsto stisnutih očiju i izbezumljeno pipa oko sebe po podu. Zatim stade da puzi na kolenima i jednoj šaci, bojažljivo pipajući drugom šakom ispred sebe, prepadnutog lica koje je bilo neodoljivo smešno.

Zavlada opšti grohot.

Čarli oseti kako mu uši gore, što je značilo ili da je razjaren ili da je pijan, a bio je potpuno siguran da nije posredi ovo drugo. "Pustite i mene da se s vama smejem", promumla. I dalje se smejući oni skrenuše pogled na njega, ne shvatajući, dok je onaj u crvenom haljetku nastavljao svoju imitatorsku tačku 'Čovek dvadesetog veka koji se prvi put susreće s nevidljivim liftom'.

Nešto prepuče u Čarliju Džonsu; ova je kap prepunila čašu njegove izdržljivosti u guranju, vučenju, muvanju, padanju, bacanju uvis, čuđenju i zbunjivanju. On piknu nogom crveno obučenu stražnjicu sa svom izvežbanošću visokoškolskog igrača u univerzitetskom timu i posla to stvorenje da se kliže na svom živahnom licu preko čitave sobe, gotovo do podnožja velikog pisaćeg stola za kojim je sedeo onaj žuti.

Zavlada grobna tišina.

Onaj u crvenom haljetku polako ustade i okrenu se licem prema njemu, nežno masirajući mesto gde je bio udaren.

Čarli se ramenima još jače osloni na neprobojna vrata i sačeka. Ukrsti pogled sa svakim od pet pari očiju. Ni u jednom nije bilo gneva, tek malo iznenađenja i mnogo sažaljenja i njemu se to učini daleko zloslutnijim od besa. "Proklet bio", reče crvenom haljetku, "sam si to hteo!"

Jedan od njih zaguguta a drugi se likujuć nasmeja umesto odgovora. Onda onaj u crvenoj haljini istupi korak napred i učini još složeniji niz gestova od onih koje je Čarli video već ranije; to je bila poruka: "Oh, kakva sam svinja ispao, zaista nisam imao nameru da te uvredim." Čarli je shvatio, ali to ga još više ozlojedi; želeo je da kaže, pa dobro, ako misliš da nije bilo u redu, zašto si bio toliko glup da to radiš?

Onaj žuti ustade, lagano i dostojanstveno, i na neki volšeban način iskobelja se iz zagrljaja svog pisaćeg stola. S toplim i sažaljivim izrazom na licu izgovori jednu trosložnu reč i mahnu rukom, na što se otvoriše vrata u zidu iza njega ili, bolje rečeno, nastade prorez u zidu. Začu se tiho ćijukanje u znak odobravanja, i svi zaklimate glavama i smešeći se stadoše da mašu i pokazuju u tom pravcu.

Čarli Džons se primače tek toliko da može da vidi kroz vrata. Slika koja mu se ukazala pred očima bila je, kao što je i očekivao, veoma neobična, krajnje nepoznata i neviđena do tada, ali sve te vitke,

neprirodno nagnute i uzajamno isprepletene sprave i instrumenti nisu mogli da prikriju čemu služi obloženi sto bez uzglavlja usred kruga svetlosti, jedna naprava u obliku kacige iznad njega, uređaj nalik na klješta gde ulaze ruke i noge; to je bila neka vrsta operacione sale i on nije želeo da ima bilo kakva posla u njoj. Naglo ustuknu, ali trojica su mu već stajala iza leđa. Zavitla pesnicom ali nešto je ščepa i zadrža, tako podignutu i bespomoćnu, upravo tamo gde se i zatekla. Pokuša da se rita, ali pojavi se nečija gola noga koja se uplete oko njegove, a, bogami, bila je snažna. Onaj u narandžastoj haljini priđe, snishodljivo se smešeći i prisloni mu o desnu mišicu belu lopticu, veliku kao loptica za stoni tenis. Loptica kvrcnu i izduva se; Čarli udahnu punim plućima da bi viknuo, ali posle se više nije mogao setiti da li je stigao da ispusti neki zvuk.

8.

"Jesi li video ovo?" kaže Herb. Dvojica sede u Smitovoj dnevnoj sobi. Herb prekraćuje vreme listajući novine, dok Smiti napaja vodom bebu, koju je prethodno vešto opružio duž vlastite podlaktice, i kaže: "Šta to?"

"Minimalke - ali za muškarce."

"Misliš na gaćice?"

"Kao bikini, samo još kraće. Pletene. Pobogu, pa one ne mogu biti teže od četvrt unce."

"I nisu. Najbolji pronalazak posle maslinke u koktelu."

"Imaš ih?"

"Nego šta. Pošto su tamo u oglasu?"

Herb proučava novine. "Dolar i po."

"Otiđi do Stalne rasprodaje u Petoj ulici. Dva para za dva dolara i sedamdeset tri."

Herb gleda sliku u novinama. "Boje su: bela, crna, svetložuta, svetloplava i ružičasta."

"Aha", veli Smiti. Pažljivo izvlači cuclu; beba je prestala da štuca i sada spava.

9.

"Hajde, Čarli - ustaj!"

O mamice, samo još četiri minuta, časna reč neću zakasniti bilo je skoro dva kad sam legao i nadam se da nikad nećeš otkriti koliko sam se udario spreda u butinu nije važno kada i gde. Mama?

"Čarli... ne mogu ti kazati koliko mi je žao..."

Žao, Lora? Pa ja sam želeo da bude savršeno. Samo u romanima to uspeva odmah, pri prvom susretu. Hajde, hajde... to ćemo lako popraviti; hajdemo ponovo... Oh-h-h... Čarli...

"Čarli? Zoveš se Čarli? Ja sam Riđa. Zovi me Riđa.

...jednom, kad mu je bilo četrnaest (sećao se, sećao), sreo je tu devojčicu, Rut, na onom klinačkom žuru s ljubljnjem, i, bez sve šale, igrali su se pošte. Pošta je bila onaj prostor između dvokrilnih ulaznih vrata i dvokrilnih unutrašnjih vrata sa debelom zavesom, u jednoj starinskoj kući u ulici Sansom, i Čarli ni za trenutak nije skidao pogled sa Rut. Imala je onaj izuzetno topli, maslinasti ten i glatku, sjajnu crnu kosu s plavičastim odsjajem, kao gavranovo krilo. Govorila je tiho i mazno, pomalo se uspijala i stidljivo obarala pogled. Bojala se da te gleda duže od jedne sekunde, i na toj maslinastoj koži jedva se moglo videti kad bi se zarumenela, ali znao si i ne videći da je rumenilo čini još toplijom. I kad je uz kikotanje i pokazivanje prstom, i smejučkavo, besmisleno brbljanje stigao red na Čarlija da bude prozvan, a odmah zatim na Rut, tako da će sad ona i on otići u Poštu i zatvoriti vrata, neki unutrašnji glas mu reče: "Pa, naravno!" On joj pridržava vrata i ona prođe kroz njih oborena pogleda, tako da su joj oči izgledale kao da su zatvorene a duge trepavice milovale su vrele obraze; ramena su joj bila zaokrugljena od napetosti i šakama je čvrsto stezala članke na rukama; sitno je koračala malim stopalima. Čarli mangupski namignu raspomamljenom društvu koje je maukalo i cmoktalo, imitirajući poljupce, i zatvori vrata... ona je ćutke čekala tu, unutra, a on je bio smeli petlić što navaljuje, čuven kao takav i s velikom potrebom da bude čuven kao takav, i zato je čvrsto uze za ramena. I tada ona prvi put otkri svoje mudre, plahe oči, i pusti ga da uroni u njihove

beskrajne tmine, gde je nepomičan lebdeo nekoliko sekundi što su trajale nekoliko godina; on samo reče, ovo je sve što želim da uradim s tobom, Rut; i poljubi je veoma pažljivo i ovlaš usred glatkog, vrelog čela i odmače se da bi opet uteturao u te oči; jer, Rut, rekao je, ovo je sve što želim da uradim s tobom. Ti me razumeš, Čarli, šapnula je jedva čujno, kao dašak, ti me zaista, zaista razumeš.

"Ti me razumeš, Čarli. Ti me zaista, zaista razumeš."

Otvori oči i magle se raspršiše. Neko mu se unosio u lice, i to nisu bile ni mama, ni Lora, ni Riđa, ni Rut ni bilo ko, već onaj stvor u podsečenom ogrtaču za kupanje, koji ponovi: "Ti me sada razumeš, Čarli."

Reči nisu bile na engleskom jeziku, ali ih je razumeo kao da jesu. Čak je osećao i razlike. Struktura je bila drugačija; bukvalno preneto, izgledalo bi otprilike ovako: "Ti, (drugo lice jednine, ali u obliku koji ne označava ni bliskost ni formalnost, već prijateljstvo i poštovanje, kao što bi se čovek obratio stricu koga voli) me ('mene' u smislu prijateljskog vođenja i usmeravanja, kao što bi rekao savetnik ili vodič, a ne neko ko je na višem stupnju društvene lestvice, po zakonu ili na bilo koji drugi način) razumeš (u najosnovnijem značenju tog glagola, pre nego u smislu nekog emotivnog ili psihološkog 'razumevanja') Čarli." Potpuno je bio svestan svih tih drukčijih reči i njihove semantičke sadržine, ali ne i određenog sistema kulture koji ih je učinio takvima, i bio je svestan da će, ako poželi da odgovori na engleskom, moći to i da učini. Nešto je njegovom umu bilo pridodato; ništa nije bilo oduzeto.

Osećao se... divno. Kao da je malo neispavan, a pomalo se i stideo jer ovo novo saznanje pokazivalo mu je da se svojevremeno bio razbesneo bez razloga, kao što se bez razloga i plašio; ovi ljudi nisu hteli da mu se podsmevaju i nisu ničim pokazivali ni da žele da mu naškode.

"Ja se zovem Sis", reče onaj u crvenoj haljini. "Da li me razumeš?"

"Potpuno."

"Molim te - govori ledomski."

Čarli je prepoznao ime - tako su se zvali jezik, zemlja i narod. Na tom novom jeziku, čudeći se sam sebi, reče: "Govorim ga!" Bio je svestan da mu je naglasak malo neobičan, verovatno zbog toga što

mu govorni organi nisu bili naviknuti na taj novi jezik koji je imao određene glasove upadljivo svojstvene samo njemu, kao uostalom i svi drugi jezici: škotski, recimo, ima grlene, praskave suglasnike, francuski nazale, nemački guturale. Ipak, to je bio jezik koji je pogodovao uhu - kroz sećanje mu prolete kako se jednom, u detinjstvu, oduševio kad je video pisaću mašinu čija su slova bila u kurzivu, i kako se izvijeni repić svakog slova spaja sa sledećim - jer u ledomskom govoru svaki slog isto se tako vešto zvučno povezivao sa sledećim. Pored toga, nekako je više ispunjavao usta nego savremeni engleski i time podsećao na engleski elizabetinskog perioda, koji je bio mnogo zvučniji i bogatiji. Bilo bi veoma teško govoriti ledomski stegnutih vilica i otvorenih usta, kao što su mnogi njegovi savremenici govorili engleski, što će u svom budućem razvoju sigurno dovesti do očajanja one koji čitaju s usana. "Govorim ga!" povika Čarli Džons, a oni svi odgugutaše svoja čestitanja; ovako ponosan nije bio još od onog dana kad mu je bilo sedam godina i kada su, na jednom letnjem logorovanju, svi dečaci na splavu stali uglas da mu kliču u trenutku kad je napravio svoje prve plivačke zamahe.

Sis ga uze za mišicu i pomože mu da sedne. Bili su ga obukli u nešto što bi, ma gde, potpuno odgovaralo pojmu bolničke košulje. Baci pogled na tog Sisa (sada se sećao da se fraza 'Ja sam Sis' ponavljala više puta još od njegovog dolaska, ali uho mu tada još nije bilo u stanju da razlikuje jednu fonemu od druge) i nasmeja se, zaista se nasmeja, prvi put otkako se našao u ovom čudnom svetu. To opet izazva zadovoljni žagor prisutnih.

Sis pokaza na domoroca u žutom odelu. "Milvis", predstavi ga. Milvis iskorači jedan karak i reče: "Svima nam je drago što si s nama.

"A ovo je Filos", onaj u smešnim plavim gaćama klimnu i nasmeši se. Crte lica bile su mu oštre i pune duha, a hitri, sjajni blesak oka skrivao je mnogo toga.

"Ovo su Nejziv i Grosid", reče Sis, završavajući time predstavljanje. Ona dvojica obučena u zeleno pozdraviše ga osmehom i Grosid reče: "Ti si među prijateljima. Pre svega bismo želeli da u to budeš siguran."

Milvis, onaj visoki, koga su ostali okruživali nevidljivim oreolom poštovanja, reče: "Da, molim te, veruj u to. Imaj poverenja u nas. I...

ako ti bilo šta zatreba, samo zatraži."

Svi u horu i milozvučno potvrdiše njegove reči.

Čarli, osećajući kako se polako kravi, ovlaži usne i nasmeja se, pomalo zbunjeno. "Pa, uglavnom, čini mi se... potrebna su mi pre svega obaveštenja.

"Sve što želiš", reče Sis. "Šta bi želeo da znaš?"

"Pa, pre svega, gde sam?"

Milvis, sačekavši ostale da kažu nešto ako imaju, reče: "U Medicinskoj Jedan."

"Ova zgrada se zove Medicinska Jedan", objasni Sis. "Ona druga, ona iz koje smo došli, zove se Naučna Jedan.

Grosid izjavi s velikim poštovanjem: "Milvas je rukovodilac (reč je značila 'organizator', 'onaj koji komanduje' i još prefinjenije i dublje, nešto nalik na 'onaj koji nadahnjuje') Medicinske Jedan."

Milvis se nasmeši kao da se zahvaljuje na komplimentu i reče: "Sis je rukovodilac Naučne Jedan.

S izrazom skromnog negodovanja, kao da ne zaslužuje to što je izgleda takođe bio kompliment, Sis reče: Grosid i Nejziv su rukovodioci Dečje Jedan. To ćeš sigurno želeti da vidiš."

Ona dvojica s košaricama oko struka prihvatiše ovaj znak počasti i Grosid zaguguta: "Nadam se da ćeš nas uskoro posetiti."

Čarli je zbunjeno gledao čas u jednog čas u drugog.

"Dakle, vidiš", reče Sis (a 'vidiš' je bilo 'razumeš', ili nešto nalik na 'sad ti je sve jasno'), "mi smo svi ovde s tobom."

Čarli nije uspeo da shvati šta to zapravo znači, iako je imao utisak da je u pitanju nešto veliko - otprilike kao kad bi vam neko predstavio istovremeno kraljicu, predsednika i papu. I zato reče jedino što je mogao, a to je bilo: "Hvala..." što izgleda da im se svima dopalo, a potom skrenu pogled na jedinog koji mu još nije bio predstavljen - na Filosa, onog u gaćama. Na njegovo iznenađenje, Filos mu namignu. Milvis reče: "Filos je namenjen tebi, da ga proučavaš."

U stvari, to nije bilo baš tačno značenje njegovih reči. Rečenica je imala izvestan mali gramatički obrt, nešto kao kad čovek kaže 'luk me ne voli' umesto 'ne volim luk' (ili 'Ne bi trebalo...'). Izgledalo je da Filos nije zasluživao specijalno poštovanje ni čestitanje za ono što je bio, kao što je to bio slučaj s rukovodiocima Medicinske Jedan, Naučne Jedan i Dečje Jedan. Možda je bio samo običan službenik."

Čarli to odloži za kasnija raspitivanja, a zatim im se zagleda u lica, jednom po jednom. Oni mu s pažnjom i očekivanjem uzvratije pogled.

Čarli opet zapita: "Da, ali gde sam ja?"

Pogledaše jedan u drugog a zatim u njega. Sis reče: "Kako to misliš, gde si?"

"Aha", objasni Sis ostalima, "on želi da zna gde se nalazi."

"U Ledomu", reče Nejziv.

"Dobro, a gde je Ledom?"

Opet izmenjaše poglede. Onda Sis, s izrazom nekog kome je sad tek puklo pred očima, reče: "Hoće da zna gde je Ledom!"

"Slušajte", reče Čarli, s onoliko strpljenja koliko mu je izgledalo razumno, "da počnemo opet od početka. Koja je planeta?"

"Zemlja.

"Dobro. A sada... ZEMLJA?"

"Da, Zemlja.

Čarli zaklima glavom. "O ovakvoj zemlji nisam nikada čuo."

Svi pogledaše u Filosa, koji sleže ramenima i reče: "Verovatno je u pravu."

"Ne, ovo je neka jezička obmana", reče Čarli. "Ako je ovo Zemlja, ja sam onda..." na tom mestu i s tim ljudima zaista nije mogao da smisli neki dovoljno fantastični predmet za poređenje. "Znam!" iznenada reče. "Mora da u svakom jeziku postoji reč koja znači zemlja, u smislu planete na kojoj živim! Hoću da kažem, marsovska reč za Mars bila bi zemlja. Venerijansko ime za Veneru bilo bi zemlja.

"Izvanredno!" zadiivi se Filos.

"Ipak", reče Milvis, "ovo je Zemlja."

"Treća planeta od Sunca?"

Svi klimnuše glavama.

"Da li vi i ja mislimo na isto sunce?"

"Od trenutka do trenutka", promrmlja Filos, ništa nije ni u jednom trenutku isto kao što je bilo."

"Nemoj ga zbunjivati", reče Milvis, tonom oštrim kao I-zrak.

"Jeste, to je isto sunce."

"Ali, zašto nećete da mi kažete?" povika Čarli. Taj izliv osećanja izgleda da ih je zbunio.

"Ali, rekli smo ti. Jesmo. Zaista tako mislimo", reče Sis prijateljski.

"Šta bismo drugo mogli da ti odgovorimo? Ovo jeste Zemlja. Tvoja planeta, naša. Svi smo se rodili na njoj. Iako u različita doba", dodade.

"Različita doba? Hoćete da kažete... put kroz vreme? Je l' to pokušavate da mi objasnite?"

"Put kroz vreme?" ponovi Milvis.

"Svi putujemo kroz vreme", promrmlja Filos.

"Kad sam bio mali", objasni Čarli, "mnogo sam čitao ono što smo zvali naučna fantastika. Imate li vi nešto slično?"

Zavrteše glavama.

"Priče o - pa, uglavnom o budućnosti, iako ne baš uvek. I u mnogim pričama su se pominjali vremeplovi - mašine kojima se putuje u prošlost ili u budućnost."

Svi su ćutke zurili u njega. Niko ne progovori. Imao je osećanje da niko neće. "Jedno je sigurno", reče najzad Čarli, drhtavim glasom, "ovo nije prošlost." Istog časa ga uhvati panika. "To je, zar ne? Ja sam... ja sam u budućnosti?"

"Izvanredno!" promrmlja Filos.

Milvis reče blagim glasom: "Nismo verovali da ćeš tako brzo doći do tog zaključka."

"Re-rekao sam vam", kaza Čarli, "nekad sam čitao..." i na svoj užas i iznenađenje, rasplaka se.

10.

Beba je zaspala, a s elektronskog interfona - čiji se blizanac nalazi na konzoli pored vrata, što vode u Karininu i Dejvijevu sobu, u onoj drugoj kući - ne čuje se nikakav zvuk, samo tiho zujanje od šezdeset cikla. Žene im se još nisu vratile s kuglanja. Atmosfera je smirena. Pijuckaju. Smiti se izvalio na otoman u poluležećem položaju. Herb posmatra televizijski ekran, a on je ugašen, ali iz naslonjače u kojoj se sklupčao fizički je nemoguće gledati u drugom pravcu a da čoveku ne postane neudobno. Na ugašenom ekranu posmatra svoje misli. Poneku i glasno kaže... "Smiti?"

"Hm."

"Kad ženi kažeš određene reči, pada zavesa."

"O čemu to pričaš?"

"Diferencijal."

Smiti se okreće ukруг na svojoj stražnjici, onoliko koliko je potrebno da bi obe noge spustio na pod i da bi sebe doveo u sedeći položaj.

"Transmisija", mrmlija Herb, "potencijal."

"Transmisija čega, Herbe?"

"Frekvencija - evo još jedne. Hoću da kažem, uzmi, recimo, savršeno dobru ženu, pametnu i sve ostalo. Ume da odigra italijansku finesu u bridžu i da ne trepne. Izmeri hranu za bebu u flašicu do u kap i sterilizuje je do u sekundu. Možda čak ima i automatski sat u glavi, i ume da izvadi jaje iz ključale vode tačno nakon četiri minuta a da ne pogleda u časovnik. Hoću da kažem intuitivna je, inteligentna, što god hoćeš."

"Dobro, i..."

"I sad pokušaj da joj objasniš nešto što sadrži jednu od onih pomračujućih reči. Recimo - kod nas najzad možeš da kupiš auto s onom spravom koja spreže zadnje točkove tako da se okreću zajedno, i možeš da se izvučeš kad ti se jedan od ta dva točka nađe na ledu. Ona je možda i sama čitala o tome u nekom oglasu ili nešto slično, i čak te pita da joj objasniš. Ti joj kažeš, pa eto, tu je uklonjeno delovanje diferencijala. Čim si to izrekao, istog časa, vidiš da je kod nje nastalo pomračenje. Onda joj lepo objasniš da

diferencijal nije ništa komplikovano, to su oni zupčanici na zadnjoj osovinu koji omogućavaju da se na okuci spoljni točak okreće brže nego onaj s unutrašnje strane. Ali dok joj pričaš, sve vreme vidiš da je pomračena, i ostaće tako pomračena sve dok ne promeniš temu. Isto tako i frekvencija."

"Frekvencija?"

"Aha. Pre neki dan sam je spomenuo i kod Dženet je nastalo pomračenje, a ja sam se na to rešio da već jednom prekinemo s tim i rekao sam, ej, znaš li, uzgred budi rečeno, šta je to frekvencija. I znaš li šta mi je rekla?"

"Ne; šta ti je rekla?"

"Rekla je da je to deo radioaparata."

"Izeš ga, pa takve su ti žene."

"Ne shvataš kud ciljam, Smiti. Vraga je to 'Izeš ga, pa takve su ti žene!' Ne možeš tak tako da pređeš preko toga."

"Mogu. I mnogo je lakše tako."

"Da, ali mene to nervira. Reč frekvencija, ama to je obična engleska reč. Znači tačno ono što i kaže. Frekventan znači čest, frekvencija ti kaže koliko se često nešto događa. Ciklus - još jedna od tih pomračujućih reči - lepo ti kaže: od vrha u krug, sve dok se opet ne dođe do vrha; ili od napred ka nazad a opet napred, što se svodi na isto. Ali probaj da pred jednom ženom izgovoriš frekvencija od osam hiljada cikla u sekundi i ona će dva puta uzastopce imati pomračenja."

"Pa, dobro, to samo znači da nemaju smisla za tehniku."

"Nemaju? Jesi li ih kadgod slušao kako razgovaraju o odelu, o trouglastim umecima i porubima i psecovima i kosom krojenju? Jesi li ikada gledao neku od njih kako rukuje jednom od onih dvoiglenih-dvosmernih-oscilirajućeplutajućih-samodrkajućih šivaćih mašina? Ili, ako hoćeš, u kancelariji, kako rade na mašini za dvojno knjigovodstvo."

"Dobro, još ne vidim da ima nešto loše u tome što ih mrzi da lupaju glavu o diferencijalu."

"E, sad si potrefio tamo gde treba ili bar tu negde! Mrzi ih da lupaju glavu. One neće da lupaju glavu. One mogu - mogu da rukuju mnogo složenijim stvarima - ali ovo neće. A zašto?"

"Valjda misle da to ne dolikuje damama ili nešto slično."

"Ali zašto bi, do vraga, baš to bilo nedolično? Glasaju, voze kola, rade milijardu stvari koje su se nekad smatrale muškim poslovima."

"Nije tvoje da o tome rasuđuješ", progundā Smiti, i iskobeljavši se sa otomana uzme svoju praznu čašu i polazi po Herbovu. "Sve što znam to je da one tako žele, pa, nek im bude. Znaš li šta je Tili juče kupila sebi? Par lovačkih čizama. Istovetnih s mojima. I zato ja velim, neka im te njihove proklete pomračujuće reči. Kad ovo malo bude poraslo, možda će to biti još jedini način da razlikuje koje mu je otac a koje majka, prema tome vive la difference."

11.

Odveli su ga iz operacione sale u prostorije za koje su ga uveravali da su njemu namenjene, i zaželeli mu zbogom na način tako starinski da je u istoriji jezika prethodio samom tom izrazu; to je bilo 'budi s Bogom' iz čega se razvilo 'zbogom'. Čarli se tu prvi put susreo s rečju kojom su označavali Boga i s načinom na koji su je upotrebljavali i to je ostavilo jak utisak na njega.

Ležao je sam u omanjoj sobi, ukusno nameštenoj i presvučenoj u nekoliko nijansi plave boje. Jedan je zid bio sav providan, i gledao je na predeo nalik na park i na neprijatno nagnutu zgradu Naučne Jedan. Pod je bio pomalo neravan, kao i mnogi drugi koje je ovde video, blago nagnut i očigledno nepromočiv, po svemu sudeći isplaniran da se može čistiti polivanjem. U jednom uglu i na još tri mesta u sobi pod se uzdizao u obliku pečurke, odnosno uzdizali su se meki, pečurkasti brežuljci, raspoređeni za sedenje, a pritiskom na jednu pločicu ugao se mogao menjati tako da postane širi, uži, viši, ili da na njemu izraste bezbroj čvoruga, brazda i ispupčenja, u slučaju da neko želi da podupre ramena ili kolena. Tri uspravne, zlataste cevi pored te 'postelje' pružale su osvetljenje, ako se stavi ruka između prve dve i pokreće gore-dole podešavala se jačina svetla, a između druge dve, na isti način, birale su se sve boje spektra. Potpuno isti takav uređaj bio je smešten i pored vrata - bolje rečeno pored zida u kome bi se na jednom mestu nastala pukotina proširivala kad bi se mahnulo rukom u pravcu upadljive vijuge neke spiralne šare utisnute u njegovu površinu. Zid iznad postelje bio je povijen unutra, zid preko puta ka spoljnoj strani, i nigde nije bilo oštrog ugla.

Bio im je zahvalan na pažnji i razumevanju što su mu omogućili da se osami, jer to mu je bilo neophodno da bi se pribrao. Bio je zahvalan, ljutit, bilo mu je udobno, bio je usamljen, uplašen, radoznao, pun negodovanja, a sve u isto vreme; takva čorba mora da se ohladi pre nego što se staloži.

U početku je bilo lako zviždati na sve to, tu u mraku: izgubio je svet, pa šta? Otarasio ga se; malo zbog jednog, malo zbog drugog, jer bio

mu se već poprilično smučio, i da je ikada pomislio da postoji način da s njega ode živ, možda bi to i pozeleo.

Zapita se šta je preostalo. Jesmo li mi dobili rat? Šta živi sad u Tadž Mahalu - termiti ili alfa čestice? Da li je onaj pajac najzad uspeo da dobije na izborima, bože sačuvaj?

"Mama, jesi li umrla?"

Čarlijev otac bio je toliko ponosan kad se on rodio da je zasadio seme zimzelene sekvoje. Zimzelena sekvoja u Vestfildu, Nju Džerzi! usred jednog novoprojektovanog naselja od letava i šindre po kome su još jurcali pilići i gde su se davali placevi za radničku klasu i koje je bilo đavolski lukavo isplanirano tako da počne da zastareva i propada deset godina pre nego što vlasnici otplate poslednju ratu; zamišljao je kako se uzdiže sto stopa iznad ruševina. A onda je otac neoprostivo i naprasno umro, ostavivši sve u takvom haosu i svoje životno osiguranje neisplaćeno, da je Čarlijeva majka morala da proda ono malo što je ugradio u nekretnine i na šta je sudski imala pravo, i da se odseli. A kad je Čarli napunio sedamnaest godina, vratio se na neku vrstu hodočašća, ni sam nije znao šta ga je gonilo na to; i premda nikada nije upoznao oca, pošto je pronašao kućicu koja je još tu stajala - pronašao straćaru, tačno kao što je otac bio predvideo - i pronašao drvo koje je još bilo živo i dalje raslo, uradio je nešto veoma čudno; dodirnuo ga je i rekao "Sve je u redu, tata." Jer dok je on bio živ mama ni jedan jedini dan nije provela u nestašici i brizi, i da je poživela, nikada ih ne bi iskusila; ali ona je, izgleda, odnekud bila uverena da on zna za svaku nedaću, svaku zlehudu mrvicu, svako poniženje i bedu kroz koje je prolazila, i duboko u sebi izgleda da se osećala kao one žene iz kojih muževi redovnim batinama izbijaju i poslednji trag ljubavi i trpeljivosti. I tako, na neki neodređeni način, Čarli je osećao da mora otići drvetu i kazati mu da ne brine kao da njegov otac još živi u njemu, poput kakvog ukletog šumskog vilenjaka ili tako nešto; bilo mu je veoma neprijatno što se setio toga, ali sećao se, sećao.

Jer to drvo sad mora da je ogromno. Ili, ako je već mnogo vremena prošlo, možda je i umrlo... Ako je riđokosa Teksašanka do sada postala matora madam s bradavicom na nosu u nekoj trgovačkoj luci, drvo mora da je već oho-ho naraslo, a ako je Rut (šta li se, do vraga, dogodilo s Rut?) već umrla i na onom svetu, drvo mora da je

najveća stvar u celom onom naselju u Nju Džerziju.

Pa, dobro; sad je bar znao šta to još treba da sazna. Ko? Koliko vremena? Koliko daleko u prošlosti? (Iako to ne bi mnogo značilo. Hoće li to biti dvadeset godina i svet će biti drukčiji ali i dalje neprijateljski kao u priči o Ripu Van Vinklu? Ili, ako bude stoleće, ili milenijum, da li će to njemu zaista predstavljati neku bitnu razliku?) Ipak: prvo što je morao sada da sazna bilo je: Koliko vremena?

A sledeća stvar odnosila se na njega lično, na Čarlija Džonsa. Koliko je do sada uspeo da sazna, ovde nije bilo nikoga nalik na njega, samo ti Ledomci, kojeg god vruga da predstavljaju, a zaista - šta su oni?

Setio se nečega što je jednom pročitao: beše li to Rut Benedikt? Nešto o tome kako se nijedan detaljić jezika, religije ili društvenog ustrojstva ne nasleđuje u čovekovim genima. Drugim rečima, uzmeš bebu, bilo koje boje, iz ma koje zemlje, i ostaviš je ma gde u svetu, i ona će odrasti i postati potpuno ista kao i oni koji su se rodili u toj zemlji. A onda i onaj članak iz časopisa, koji je u osnovi imao istu ideju, samo što ju je proširio na celokupni tok ljudske istorije; uzmeš egipatsku bebu iz doba Keopsa i staviš je u današnji Oslo, i ona će odrasti kao pravi Norvežanin, biće u stanju da nauči Morzeovu azbuku i možda, čak, neće trpeti Šveđane. Sve se to svodi na činjenicu da čak i najpažljivija proučavanja najnepristrasnijih istraživača nisu uspela da otkriju u celokupnom toku ljudske istorije ni jedan jedini primerčić čovekove evolucije. To da je čovečanstvo izašlo iz pećina i izgradilo složene tokove nekoliko civilizacija potpuno je besmisleno; kažimo da im je trebalo trideset hiljada godina da sve to urade; možeš se opkladiti da bi jednom pokoljenju savremenih beba, othranjenih tek toliko da same mogu dalje da nađu sebi hranu i potom bačenih u divljinu trebalo isto toliko vremena da opet sve to izgradi.

Ukoliko se nije opet dogodio neki skok u evoluciji, isto onako veliki kao onaj koji je proizveo homo sapiensa. Doduše, on još nije mnogo znao o Ledomcima - ništa značajnije, no, bilo je jasno (a) da su bili neka vrsta ljudi, i (b) da su se strahovito razlikovali od ljudskih bića njegovog doba. Razlike nisu bile samo društvene i kulturne - i to mnogo veće nego, recimo, razlike između jednog australijanskog domoroca i direktora jedne američke firme. Ledomci su se i fizički

razlikovali na više načina, od kojih su neki bili manje uočljivi, a neki više. Da kažemo da su evaluirali od čovečanstva; da li je to bio odgovor na Pitanje Jedan: Koliko vremena? Koliko traje jedna mutacija?

Nije znao, ali dovoljno je bilo da pogleda kroz prozor (držeci se uvek s poštovanjem na odstojanju od tri koraka) i da vidi nekoliko desetina blistavih mrlja kako se kreću po onom parku dole; svi su bili, ili je bar tako izgledalo, odrasli, iako su se njihove generacije takođe smenjivale na oko tridesetak godina, jer otprilike toliko se uzima kad se misli na generacije ljudi, i ako nisu pustili ikru kao lososi pa se odjednom svi izlegli, moglo bi se reći da su već poprilično dugo ovde. A da i ne govorimo o njihovoj tehnologiji: koliko bi vremena trebalo da se pretresu svi budžaci u jednoj zgradurini kao što je ona tamo, Naučna Jedan?... Na takvo pitanje bilo je još teže odgovoriti. Setio se kako je pročitao jedan oglas u novinama u kome su bile nabrojane najobičnije stvari kao aluminijumska folija, antibiotik-mast, mleko u tetrapaku i slično, i bilo je podvučeno da se nijedna od tih stvari nije mogla dobiti još koliko pre dvadeset godina. Kad živite u doba tehnologije, sredinom dvadesetog veka, doživite da vidite kako vakuum cev biva zamenjena tranzistorom a ovaj opet tunel-diodom, kako za desetak godina veštački satelit prođe kroz sve stupnjeve, počev od predmeta iz najluđe mašte do obične gomile hardvera koja prenosi signale odnekud s one strane Sunca. Neka je i ispao smešan, kao ona gospođa iz zapadne Indije na pokretnim stepenicama, ali ne smemo zaboraviti da su te njene pokretne stepenice, iako za nju tako neobične, bile nešto što čak nije ni bio predmet iz budućnosti.

Dakle, stani malo, reče uzbuđeno samom sebi. Nemoj se previše čuditi. Bilo je mnogo sveta u tvom vlastitom dobu kome nikada nije proradio kliker da krivulja tehnološkog napretka nije kosa prava, poput daske na skakaonici, već parabola, kao skijaški skok. Te zbunjene i čežnjive dušice neprestano su patile od napada zakasnelog konzervatizma, grčevito se hvatajući s vremena na vreme za onu ili ovu umiruću stvar, pokušavajući da je zadrže ili povrate. Naravno, to uopšte nije bio pravi konzervatizam, već nesvesna čežnja za dobrim starim vremenima kad si bar mogao da predvidiš šta će se dogoditi sutra, ako ne i kroz nedelju dana. Ne

mogavši pogledom da obuhvate celu sliku, radosno su prihvatili sitne udobnosti, saznavanje ovoga, ubrzavanje onoga, a potom bi se zbunili i negodovali kad bi njihova podrška tim stvarima izmenila svet. Pa, lepo, on, Čarli Džons, iako se nikada nije pravio mudronja, uvek je nekako osećao da je progres stvar koja se kreće, i treba da se voziš na njemu malo nagnut napred, kao na dasci za jedrenje, jer ako staneš na njega s ukrućenim kolenima posrnućeš sigurno.

Opet baci pogled kroz prozor na Naučnu Jedan, i njen neobični položaj učini mu se kao slika njegovih vlastitih misli. Moraš se naginjati u čudnim pravcima da bi se vozio na nečem ovakvom, reče u sebi... što ga vrati na Pitanje Dva.

Ne sme traćiti vreme istražujući kako su to uradili - na koji način su ga ugrabili s toplih, drvenih stepenika između drugog i trećeg sprata zgrade broj šezdeset jedan u Trideset četvrtoj Severnoj ulici, u njegovoj dvadeset sedmoj godini. Kako, to je sigurno bila stvar njihove tehnologije i on ne može očekivati da će to uspeti da prokljuvi. Mogao se nadati da će mu vremenom neko reći kako, ali ne i da će razmišljanjem i logikom doći do odgovora. Ali mogao je da sazna - zašto?

Ovo pitanje se razloži samo od sebe u nekoliko pretpostavki. Imao je pravo da preteruje i da pretpostavi da je prenošenje ovamo bio veliki i značajan poduhvat ali to ipak nije bilo veliko preterivanje. Savladavanje tih vremenskih i prostornih razlika nije nikako moglo da bude sitnica. Dakle, trebalo je razmotriti: zašto je taj ogromni i značajni poduhvat bio preduzet? Drugim rečima, šta su Ledomci imali od toga?... Dobro, možda je to bilo samo isprobavanje nove opreme: nabaviš novi mamac za ribe i baciš udicu tek da vidiš šta će se uloviti. Ili: bio im je potreban primerak, ma koji stari primerak iz njegovog vremenskog doba i prostora, pa su ga pročešljali, kao mulj bagerom, i slučajno su izvadili baš Čarlija Džonsa. Ili: hteli su baš Čarlija Džonsa i nikog drugog, pa su se upeli i dobavili ga. U ovo poslednje, iako najnelogičnije, on bestidno i s lakoćom poverova. Dakle Pitanje Dva se svede na: Zašto baš mene?

Smesta usledi Pitanje Tri: Šta sa mnom? Čarli Džons je imao svojih mana, ali je i prilično nepristrasno sudio o samom sebi. Nisu ga oteli zbog njegove lepote, snage ili pameti, u to je bio siguran, jer u svemu tome Ledomci su mogli da nađu boljeg, tu odmah, u

njegovom susedstvu. Niti zbog neke specijalne sposobnosti; Čarli je imao običaj da kaže sam o sebi da je jedini razlog što nije postao jebivetar taj što je stalno morao da radi, a možda je ipak ostao jebivetar. Napustio je srednju školu u desetom razredu, jednom prilikom kad se mama razbolela, i nešto zbog ovog, nešto zbog onog, tek, nikad se nije vratio da nastavi. Prodavao je ženski veš, frižidere, usisivače i enciklopedije od vrata do vrata; bio je kuvar u ekspres-restaurantu, liftboj, mešač u topionici, mornar, plaćeni 'čovjek iz publike' na vašarskim i mađioničarskim predstavama, vozač buldožera, štamparski momak i kurir u radio stanici. U međuvremenu je tovario robu na prikolice, prodavao novine, lepio oglase, bojiio automobile, a jednom, na svetskoj izložbi, izvesno vreme je zarađivao za život tako što je razmazivao meko pržena žumanca po tanjirima da bi izložena mašina za pranje posuđa to potom prala. Oduvek je čitao sve što mu je palo šaka, nekad nasumice, nekada zato što mu je neko s kim je razgovarao to namerno ili nenamerno preporučio, jer već mu je prešlo u strast da, gde god bio, zapodene razgovor s nekim i pokuša da izvuče iz njega sve što taj čovek zna. Obrazovanje mu je bilo široko i puno rupa, i u govoru mu se to ponekad pokazivalo, upotrebljavao je reči koje je pročitao a ne čuo, i stalno je s njima lomio jezik. Na primer, godinama je reč 'zavesti' izgovarao 'zablesti', iz razloga koji su, ako ništa drugo, bar pokazivali koliko je logično umeo da misli: dok je bio mali video je na jednoj kutiji engleskog keksa sliku trubača iz čijeg je instrumenta izlazila muzika u vidu rasutih nota na valovitim linijama, valjda da bi se dočarao utisak fanfare in vibrato. Neposredno ispod slike i pored samih tih linija i rasutih nota, stajao je natpis 'Ne daj se zavesti'; Čarliju je 'zablesti' značilo nešto razdrmano i smušeno, kao te linije. I bilo je zaista začuđujuće koliko je mnogo ljudi, i koliko dugo, tačno shvatalo šta želi da kaže kad god je upotrebio tu reč.

Eto... bio je ono što je bio, i zbog toga, ili nečega od toga, bio je prenet iz svoga sveta u ovaj drugi. I opet su se pojavile dve pretpostavke:

Ili su želeli da ga dobiju ovde, ili - da ga odvoje odande!

Zamisli se duboko nad tim. Šta je on to bio, ili šta je to uradio - ili se spremio da uradi - što je budućnost želela da spreči?

"Lora!" glasno uzviknu. Upravo je počinjalo, bilo je ono pravo i

trebalo je da postane trajna veza. Da nije to? Jer ako jeste, on će pronaći neki način i razbucaće taj svet, pa makar ga morao naduvati kao balon i probosti iglom.

Jer, pazi sad: ako se nalazio u budućnosti, prenet zato da bi ga sprečili da uradi nešto što se spremao da uradi u prošlosti, i ako se to odnosilo na Loru, onda se ono što su želeli da spreče odnosilo na njegove dalje susrete s Lorom; a jedini razlog da se toliko trude oko toga bio bi kad bi Lora imala dete ili decu. Što znači (bio se načitao dovoljno naučne fantastike da bi mogao s lakoćom da pravi ovakve pretpostavke) da se u nekom obliku svog postojanja, u onom ili nekom drugom vremenu, on zaista oženio Lorom i imao decu s njom; i tu su oni rešili da se umešaju.

"Oh, Bože, Lora!" povika on... imala je kosu ne suviše crvenu i ne sasvim plavu, tako da kad bi rekli boje kajsije, bilo bi isuviše svetlo; oči su joj bile smeđe, ali tako svetle nijanse da je to bila smeđa koju biste uzeli umesto zlatne, kad ne biste imali zlatnu boju. Branila se pošteno, bez lažne stidljivosti i fazona u stilu 'ma beži', a kad se predala učinila je to svim srcem. Otkako je otkrio da u devojkama ima i više od kikotanja, brbljanja i vrištanja, poželeo je mnoge. Voleo je nekoliko. A imao ih je više od nekoliko - više nego što zaslužuje, mislio je ponekad - od onih koje je poželeo. Ali nikada (pre Lore) nije imao devojkicu koju je voleo. Uvek je bivalo kao ono s Rut, kad mu je bilo tek četrnaest godina. Uvek bi se nešto dogodilo. U takvim prilikama - a bilo ih je dosta - želeo je devojkicu koju je voleo više nego išta drugo u životu, izuzev jednog, a to je bilo: da ne pokvari... S vremena na vreme sanjario je kako se sastalo tih četiri-pet devojkica s kojima se to dogodilo, kako se domišljaju da vide zašto je, iako ih je voleo - a znale su da jeste, svaka je znala - zašto je ustuknuo. I kako nikada, nikada neće uspeti da prokljuve. Pa, cure, evo vam odgovora, verovala ili ne, prosto, naprosto: nisam hteo da pokvarim.

Sve do sada.

"Sada!" zaurla, trгнуvši se od vlastitog glasa. "Šta, do vraga, znači to sada?"

...dok se nije pojavila Lora, do njenog svesrdnog predavanja. Samo to nije mogao nazvati njenim predavanjem, jer i on se bio predao; oboje su, istovremeno. Samo tada, jednom; a onda, kad se vraćao

kući, na stepeništu...

Pitanje Dva bilo je: Šta sa mnom? i razloženo: ili će morati da pokuša da nekako nastavi život na ovom mestu - osećao je da će se to manje-više i dogoditi - ili će moći da se vrati. To je trebalo da sazna.

Morao je odmah da potraži odgovor. Stavi ruku preko sve tri cevi za osvetljenje i vrata se razmakoše.

"Da li se sad bolje osećaš?" upita Filos.

12.

Negde izvan ekrana neki nevidljivi hor patuljaka viče 'Gu-uzl, gu-uzl' a zatim, uz nešto što zvuči kao poklopci od šerpa dolazi 'Bam, bam'. Na ekranu je lice: glatko, sjajnih, nabreklih usana, debelih obrva izvijenih u luk, i luk je prava reč za to, ali (to 'ali' je ovde neizbežno) zalisci mu padaju dovde, a debeli mišićavi vrat izvire iz okovratnika razdrljene jakne od crne kože.

"Gu-uzl, Gu-uzl
(Bam Bam)
Gu-uzl, Gu-uzl
(Bam Bam)
Gu-uzl, Gu-uzl"

(Bam) ali umesto drugog Bam za koji ste se napeto pripremili (Smitijev televizor ima zvučni sistem ogromnog volumena, a taj Bam ima još i jedan prizvuk koji vam uteruje strah u kosti) teške trepavice što uokviruju blede oči podižu se i ubacuje se glas, polagan i bespolan glas koji peva, a reči su otprilike Tee Uuu, Držim Tee Uuu, Ljubim Tee Uuu, Volim Tee Uuu. Kamera se naglo odmiče i vidimo pevača u pokretu, koji bi se mogao opisati otprilike kao da pevač, s beskrajnom samouverenošću, pokušava guzovima da uhvati malu kvaku privezanu za klatno metronoma. Eksplozija histeričnog pištanja navodi kameru da se prebaci na prednji red publike, gde gušćije jato curetaka govori čudnim jezicima i čitavo treperi od unutrašnje napetosti svoga gusana. Opet kamera hvata pevača koji izlazi s pozornice jašući (znači to je) na jednom nevidljivom modelu onog sobnog bicikla, čije ručice na upravljaču idu napred-nazad dok se pedale visoko okreću u krug-ukrug, a sedlo, sedlo odskakuje gore-dole.

Smit se isteže, hvata dugme i gasi televizor. "Isuse."

Herb Reil, zavalivši se u velikoj naslonjači zatvori oči, podiže bradu i veli: "Senzacionalno."

"Šta?"

"On za svakoga ima ponešto."

"Dapada ti se!" Smitova prva reč zvuči promuklo.

"To nisam rekao", kaže Herb. Otvara oči i pravi se da krvožedno bulji u Smita. "I nemoj nikada da mi stavljaš u usta da sam to rekao, čuješ li?"

"Pa rekao si nešto."

"Rekao sam da je senzacionalan, pretpostavljam da toliko dopuštaš."

"Dopuštam."

"I rekao sam da za svakoga ima ponešto. One zavedene maloletnice govore već dovoljno..."

"Pište."

Herb se stade smejati. "Hej, ne zaboravi da sam ja stručnjak za reklamu... Pišti mi o ljubavi. Ej, to bih mogao da iskoristim... takođe i oni koji osećaju potisnutu ili neskrivenu homoseksualnost imaju tu svoj objekat. Mladim bičićima se dopadaju njegova pokretljivost i strastvenost, i spremni su da imitiraju frizuru i jaknu. A žene, naročito starije, vole ga najviše; na njih deluju dečije lice i oči kao dva cveta." Sleže ramenima. "Za svakog ponešto."

"Zaboravio si svog starog drugara i komšiju Smita", kaže Smit.

"Pa, svakome treba i nešto što će mrzeti."

"Da se ti ne zavatlavaš, Herbe."

"Ne, zaista ne."

"Brineš me, dečko", kaže Smit. "Kad postaneš ovakav počneš da me zabrinjavaš."

"Na primer?"

"Na primer, sve uzimaš ozbiljno."

"To ne valja?"

"Čovek treba svoj rad da uzima ozbiljno. Ne i samog sebe, svoja raspoloženja i slično."

"Šta se s takvim čovekom događa?"

"Postaje nezadovoljan." Smit gleda pronicljivo u Herba. "Čovek se, recimo, počne baviti reklamom, počne ozbiljno da shvata nove proizvode, recimo, ozbiljno se bavi istraživanjem tržišta u slobodno vreme. Pretplati se, recimo, na Potrošački informator. Zapada u razna raspoloženja i uzima ih ozbiljno. A onda dobije da radi račun neke firme i ne uzima taj svoj posao ozbiljno."

"Daj, olabavi, Smiti", kaže Herb, ali malo je pobledeo. "Kad čovek dobije da radi novi račun, to je najozbiljnije od svega."

"Sve ostalo, zanimacija."

"Sve ostalo, zanimacija."

Smit odmahuje rukom prema televizoru. "Ja to ne volim i nikom se drugom neće dopasti."

Istog časa Herb Reil se seti ko je pokrovitelj tog rokenrol-programa. Konkurent. Smitov konkurent Broj Jedan. Oh, k vragu i ja i moja brbljiva gubica. Kad bi bar Dženet bila tu. Njoj to ne bi promaklo. On kaže: "Rekao sam već da je predstava bezvezna i da mi se ne dopada."

"To je prvo trebalo da kažeš, Herbi, da bismo se razumeli." Uzima Herbovu čašu i odlazi da je napuni. Herb sedi i razmišlja onako kako bi trebalo da misli stručnjak za reklamu. Prvo: kupac je uvek u pravu. Drugo: ali daj mi jedan jedini paket iz koga zaudaraju svi gresi svih polova, i pomeriću Zemlju. A ovo - baci pogled na veliku kataraktu ugašenog oka televizora - ovo mu je đavolski blizu.

13.

"Osećam se loše, zaista loše", reče Čarli Džons. Bio je svestan da, doduše, govori ledomski onako kako bi trebalo da se govori strani jezik - svestan i misleći na tom jeziku pre nego što progovori - ali da se engleski idiom ipak probija s vremena na vreme, kao kad Francuz kaže svoje simpatično "zar ne?" i "ali, da."

"Razumem", reče Filos. Uđe u sobu i stade pored jednog od ugrađenih ili izraslih pečurkastih jastuka. Bio se presvukao u nešto s narandžastim i belim prugama što je imalo krilca koja su mu štrčala iznad ramena, pričvršćena za neku vrstu držača; klatila su mu se iza leđa. Lepo skrojeno telo bilo mu je, izuzev cipela u istom tonu i neizbežnog sporana, nepokriveno. "Dozvoljavaš li?"

"Oh, svakako. Sedi, samo, sedi... Ti ne razumeš."

Filos upitno podiže jednu obrvu. Obrve su mu bile debele i izgledale su ravne, ali kad bi ih pokretao, a to se često dešavalo, moglo se videti da su u obliku jednog malog šiljatog grebena, poput dva čupava, gotovo ravna krova.

"Ti si kod kuće", objasni Čarli."

U magnovenju mu se učini da će ga Filos, u znak saosećanja, uhvatiti za ruku, i on se nelagodno promeškolji. Filos to ne učini, ali u glasu mu je bilo isto toliko osećajnosti. "I ti ćeš biti. Ne brini."

Čarli podiže glavu i pažljivo ga osmotri. Izgledalo je da zaista misli ono što kaže, no, ipak... "Hoćeš da kažeš da mogu da se vratim?"

"Na to ti ne mogu dati odgovor. Sis..."

"Ne pitam Sisa. Pitam tebe. Da li me možete poslati natrag?"

"Kad Sis..."

"Ja ću se pozabaviti Sisom, kad bude vreme za to! Sad nemoj više da mi izrvdavaš: možete li me poslati natrag ili ne možete?"

"Možemo. Ali..."

"Do vraga ali."

"Ali ti sam možda više nećeš želeti."

"A zašto?"

"Molim te", reče Filos, a krilca mu zatreperiše od ozbiljnosti, "ne ljuti se. Molim te! Sigurno imaš pitanja - važnih i hitnih - svestan sam

toga. A ono što ih čini važnim i hitnim jeste činjenica da ti u glavi već imaš odgovore koje bi želeo da čuješ. Ako ne dobiješ te odgovore sve ćeš se više ljutiti, ali neki od njih ne mogu ti se dati onako kako bi želeo da ih čuješ, jer ne bi bili istiniti. A o drugima... ne bi trebalo ni da pitaš."

"Ko to naređuje?"

"Ti! Ti sam! Složićeš se da o nekim stvarima nije trebalo da pitaš kad nas budeš bolje upoznao."

"Vraga hoću. Ali hajde da pokušam s nekima i da probijemo led. Hoćeš li mi odgovoriti?"

"Naravno, ako budem mogao." (I ovde je postojala mala razlika u gramatici. Njegovo 'ako budem mogao', značilo je gotovo isto kao 'ako budem u stanju' ali uz prizvuk jednog 'ako mi se omogući'. S druge strane, da li je on jednostavno mislio da će dati odgovore ako bude raspolagao informacijama, što je, u krajnjoj liniji ono što 'omogućava' odgovor?) Čarli odloži razmišljanje za kasnije i postavi mu najhitnije pitanje, Pitanje Jedan.

"Koliko vremena?... Šta time želiš da kažeš?"

"Tačno to što sam rekao. Uzeli ste me iz prošlosti. Koliko je vremena proteklo iz tog doba?"

Filos je izgledao istinski zbunjen. "Ne znam."

"Ti ne znaš? Ili - niko ne zna?"

"Sis kaže..."

"Ti si donekle u pravu", ozlojeđeno reče Čarli. "Moraću da pričekam s nekim pitanjima, bar dok se ne vidim s tim Sisom."

"Opet se ljutiš."

"Ne. Ja sam još ljutit.

"Čuj", reče Filos, i nagnu se napred. "Mi, Ledomci, smo - pa, nov narod. Sve ćeš to polako saznati. Ali ne možeš očekivati od nas da računamo vreme isto kao ti, ili da nastavimo s neakvim metodom koji se sastoji od meseci i numerisanih godina i koji nema nikakve veze s nama... I da li je to uopšte od značaja - sada? Zašto se mučiš da saznaš koliko je vremena proteklo od tada, kad je s tvojim svetom gotovo, ostao je samo naš."

Čarli poblede. "Jesi li rekao... gotovo?"

Filos sa žaljenjem raširi ruke. "Pa, sigurno si već shvatio..."

"Šta sam mogao da shvatim!" dreknu Čarli; a zatim, molećivo; "Ali..."

ali... ali... mislio sam, možda bi neko... makar i neko veoma, veoma star..." Saznanje nije delovalo odmah, svom silinom, već je treperilo oko njega u vidu pojedinačnih lica - mama, Lora, Rut - koja su se smenjivala s ogromnim provalijama tame.

Filos reče blago: "Ali već sam ti rekao da možeš da se vratiš i da budeš ono što si bio rođen da budeš.

Čarli je sedeo kao oduzet jedno vreme, pa se onda polako okrenu Ledomcu. "Stvarno?" reče molećivo, kao dete koje je upravo dobilo jedno nemoguće obećanje - ali ipak obećanje.

"Da, ali u tom slučaju ti bi se nalazio tamo znajući..." Filos napravi jedan sveobuhvatni pokret rukom, "sve ono što ćeš saznati."

"Baš me briga", reče Čarli, "biću kod kuće." Ali nešto u njemu gledalo je u novootvorenu žeravicu straha, raspirivalo je, i ona je stala da treperi sve sjajnija i sjajnija. Znati sve o kraju sveta - kad će nastupiti, kako će nastupiti; znati, onako kako niko pre njega nije znao, da ono što dolazi zaista jeste kraj sveta... Ležiš pored toplog Lorinog tela i znaš. Kupuješ mamin jeftini mali dnevni list kome ona veruje svaku reč i znaš. Ideš u crkvu (možda veoma često, pošto znaš) i posmatraš kako pored tebe prolazi svadbena povorka s mladom u konfekciji od bele svile što sedi tesno primaknuta mladoženji na kome dugmad samo što ne popucaju, usred urlajuće poplave veselog trubljenja automobila, i znaš. A ovde, u ovom šašavom i iščašenom mestu, hoće da mu kažu tačno i kada i kako.

"Da ti kažem nešto", reče promuklo, "samo me pošaljite natrag i nemojte mi reći ni kada ni kako. Važi?"

"Ti se znači, cenjkaš? Dobro, hoćeš li ti nama dati nešto za uzvrat?"

"Ja..." Čarli začepri rukom po svojoj bolničkoj košulji, ali nije bilo džepova da ih izvrne i pokaže da su prazni, ... nemam ništa da dam za uzvrat.

"Možeš dati obećanje. Hoćeš li nešto da obećaš, i da održiš to obećanje, da bi dobio od nas ono što želiš?"

"Ako je to obećanje takvo da ga mogu održati."

"Jeste, jeste, kako da ne. Sve što tražimo je: upoznaj nas. Budi nam gost. Saznaj sve o Ledomu, s kraja na kraj - njegovu istoriju (tog nema baš mnogo!), običaje, veru i razloge zbog kojih postoji."

"To može večito da traje."

Filos zavрте svojom crnokosom glavom i u crnim očima zatinjaše mu

dva mala svetla. "Neće predugo. A kad budemo smatrali da nas zaista poznaješ, reći ćemo ti, i onda ćeš biti slobodan da se vratiš. Ako budeš želeo."

Čarli se nasmeja. "Misliš da će biti tog ako?"

Filos mu ozbiljno odvrati: "Mislim da hoće."

Isto tako ozbiljno i Čarli reče: "A sad, prijatelju, da pogledamo šta piše sitnim slovima u našem ugovoru. Ona klauzula o 'neće predugo' mi smeta. Uvek ćete moći da tvrdite da još nisam saznao sve o Ledomu, čak i kad se ispostavi da nisam prebrojao svaki molekul u očnim jabučicama svih stanovnika."

Prvi put Čarli ugleda crvenilo od besa na jednom ledomskom licu. Filos reče prigušeno: "Tako nešto ne bismo nikad uradili. Nećemo, a mislim da ne bismo ni mogli."

Čarli oseti kako se i njegov bes uskomešao. "Tražite od mene da vam đavolski mnogo verujem."

"Kad nas bolje upoznaš..."

"Ali ti tražiš od mene da dajem obećanja pre nego što sam vas upoznao."

Neočekivano, s puno predusretljivosti, Filos uzdahnu i nasmeši se. "U pravu si - sa svog stanovišta. Onda, u redu - za sada, nikakva pogodba. Ali slušaj me pažljivo: nudim ti sledeće, a Ledom podržava moju ponudu: ako tokom svog proučavanja nas i naše kulture budeš smatrao da ti pokazujemo sve što želiš i da to činimo dovoljno brzo da bi ti bio zadovoljan, tada ćeš obećati da si voljan da nas potpuno upoznaš. A na kraju, kad mi budemo zadovoljni i budemo smatrali da si nas dovoljno upoznao, onako kako bismo hteli da nas upoznaš - tada ćemo učiniti onako kako budeš želeo u pogledu tvog povratka kući."

"Takvoj ponudi teško je suprotstaviti se... ali, tek reda radi, pretpostavimo da ja nikada ne poželim da obećam?"

Filos sleže ramenima. "Tada ćemo te verovatno vratiti tamo odakle si došao. Nama je važno da nas ti upoznaš."

Čarli uroni pogledom u njegove crne oči. Izgledalo je da u njima nema prepedenosti. Upita: "Da li ću smeti da odem gde god hoću, da pitam sve što hoću?"

Filos klimnu glavom.

"I uvek ću dobiti odgovor?"

"Sve odgovore koje ćemo (biti u mogućnosti) da damo."

"I što više pitanja budem postavljao, što više mesta budem posetio, što više budem saznao, tim pre ćete me pustiti da odem?"

"Tačno tako."

"Da se čudom čudiš", Čarli Džons reče Čarliju Džonsu. Ustade, obiđe oko sebe, dok ga je Filo pratio pogledom, i sede. "Slušaj", reče, "pre nego što sam te pozvao, ja sam malo mozgao. I smislio sam tri velika pitanja za tebe. Naravno, dok sam ih smišljao nisam znao ono što sad znam - da ćeš hteti da mi pomogneš."

"Pokušaj da pitaš, pa se uveri."

"I hoću. Pitanje Jedan smo već prošli. Odnosno, koliko sam vremena - mog budućeg vremena - preskočio." Hitro podiže ruku. "Nemoj mi odgovoriti. Sem onoga što si mi kazao, što nije mnogo ali se izgleda svodi na to da je Sis taj koji može da odgovori na takva pitanja, ne želim ništa više da znam."

"To..."

"Ućuti samo trenutak, da ti kažem zašto. Prvo, u tom odgovoru će možda biti nagoveštaj o tome kada je nastupio kraj, a ja to zaista ne želim da saznam. Drugo, sada, u ovoj situaciji, i meni se čini da to pitanje više nema značaja. Kad se budem vratio - hej: jesi li siguran da ću se vratiti na isto mesto i u isto vreme odakle sam došao?"

"Veoma blizu."

"U redu. Ako je tako, ne može mi značiti ništa saznanje da je to samo godinu dana ili deset hiljada godina unazad. A u međuvremenu, milije mi je da o svojim prijateljima ne moram da mislim da su mrtvi, ili nešto slično: kad se budem vratio biću opet sa svojim prijateljima."

"Bićeš opet sa svojim prijateljima."

"U redu: toliko o Pitanju Jedan. Odgovor na Pitanje Tri već sam dobio; ono je bilo: šta će biti sa mnom ovde, kod vas?"

"Drago mi je što si dobio odgovor."

"U redu; ostaje, dakle, još ono u sredini. Filose, zašto baš mene?"

"Molim?"

"Zašto baš mene. Zbog čega baš ja? Zašto niste ukrali leš nekog drugog čoveka? Ili, ako sam to mogao biti samo ja, zašto ste se uopšte trudili? Da li ste samo isprobavali svoju opremu i uzeli prvog koji je naišao? Ili ja imam neku posebnu osobinu, ili sposobnost ili

bilo šta što vam je potrebno? Ili - da li ste, prokleti bili! da li ste to uradili zato da biste me sprečili da tamo u prošlosti nešto uradim?"

Filos ustuknu od njega i njegove žestine - ne toliko sa strahom koliko s iznenađenjem i gađenjem, kao što bi neko odskočio od puknute cevi za kanalizaciju.

"Pokušaću da odgovorim na sva ta pitanja", reče hladnokrvno, nakon što je Čarliju dao tridesetak sekundi da bi sam mogao da čuje kako neprijatno odzvanjaju njegove vlastite reči, a i da bi bio siguran da je Čarli završio. "Prvo: tebe i jedino tebe smo hteli i mogli da uzmemo. Drugo: da, tražili smo baš tebe, i to zbog jedne naročite osobine koju poseduješ. Poslednji deo tvog pitanja je, sigurno ćeš se složiti sa mnom, smešan, nelogičan, i ne zavređuje da se ljutiš. Jer vidi: (ovo 'vidi' značilo je 'pazi; razmisli, razmotri; posmatraj') pošto ćeš najverovatnije da se vratiš tačno onamo odakle si došao, kako bi bilo moguće da tvoje uklanjanje utiče na ono što ćeš kasnije činiti? Proteći će veoma malo vremena između odlaska i povratka."

Besno piljeći u njega, Čarli je razmišljao. "Dobro", reče najzad, "možda si u pravu. Ali biću tada drukčiji, zar ne misliš?"

"Zato što si nas upoznao?" Filos se veselo nasmeja. "A da li ti zaista i iskreno veruješ da će to što si nas upoznao moći ozbiljno da utiče na tebe takvog kakav si bio?"

Iako to nije hteo, Čarliju se krajičak usta sam podiže u smešak, umesto odgovora. Filos se do mile volje ismejao. "Rekao bih, ne može. Pa, dobro." Upita, sada već mnogo ljubaznije: "Hoćeš li mi onda reći šta je to toliko izuzetno što ja imam, i što vama treba?"

"Hoću, kako da ne." (Ovo je bio jedan od trenutaka kada je Čarlijev idiom izgledao veoma podesan, i Filos ga je očigledno imitirao, ali prijateljski. "Objektivnost.")

"Povređen sam, izbezumljen i izgubljen. Kakva ti je tu crna objektivnost?"

Filos se osmehnu. "Oh, ne brini, sasvim odgovaraš. Vidi: da li si ikad doživeo da ti neki stranac - ne mora biti stručnjak za te stvari - kaže nešto o tebi što će ti pomoći da saznaš nešto više o sebi - nešto što ne bi nikad saznao da nije bilo te primedbe?"

"To se svakome događa." Setio se kako je jednom slušao glas jedne od onih cura s kojima se onako uzgred sastajao i koji je jasno dopirao do njega kroz tanki pregradni zid kabina na Južnoj plaži - a

ona je govorila o njemu! - kako kaže -... i prvo što će ti kazati biće da nikada nije išao na fakultet, ali da se već odavno toliko navikao da se nadmeće sa diplomiranim studentima, da se više ni ne trudi da sazna da li bi bio bolji od njih." Nije to bila neka velika stvar, niti nešto zbog čega bi se morao stideti, ali od tada on više nikad nije pominjao studiranje bilo kome, jer do tada nije bio svestan niti da to uvek pominje, niti da to toliko glupo zvuči.

"Pa, onda", reče Filos, kao što sam ti rekao, mi smo mlad narod, i stalo nam je da saznamo o sebi sve što možemo. Imamo za to sredstava i aparate koje čak ne bih mogao ni da ti opišem. Ali jednu jedinu stvar ne možemo imati, kao vrsta, a to je objektivnost."

"Sve je to lepo i krasno, ali ja ti nisam nikakav stručnjak za posmatranje naroda, ili bioloških vrsta, ili kultura, ili ma šta bilo to o čemu govoriš."

"Ali, jesi. Jer ti se razlikuješ. Već je samo to dovoljno da budeš stručnjak."

"A ako se meni ne dopadne to što budem video?"

"Zar ti nije jasno", hitro upade Filos, "da to uopšte nije važno? Da li ti se dopadamo ili ne dopadamo samo je jedna od činjenica, jedna od mnogih. Mi želimo da saznamo šta se događa s onim što vidiš kad se obradi kroz ono što misliš."

"I kad to jednom budete znali..."

"Tada ćemo sami sebe bolje poznavati."

Iskrivivši lice, Čarli reče: "Znaćete samo ono što ja budem mislio."

Uz istu grimasu, Filos odgovori: "Pa uvek možemo da se ogradimo..."

Najzad se stadoše zajedno smeјati. Potom: "Okej", reče Čarli Džons.

"Ušli ste u igru." Zevnu iz sve snage i izvini se. "Kad počinjemo? Sutra, čim ustanemo?"

"Mislio sam da bismo..."

"Aman", zamoli Čarli, "ovo je za mene bio naporan dan, ili kako ga već zovete, i živ sam zaspao."

"Umoran si? Ne mari, sačekaću dok se ne odmoriš." Filos se malo udobnije smesti na svom sedištu.

Pošto je za trenutak zanemio od zbunjenosti, Čarli reče: "Hteo sam da kažem da moram malo da odspavam."

Filos skoči. "Spavanje!" Udari se rukom po čelu. Izvini, molim te;

sasvim sam smetnuo s uma. Pa, naravno!... kako to radiš?"

"A?"

"Mi ne spavamo."

"Ne spavate?"

"Kako to radiš? Ptice samo stave glavu pod krilo."

"Legnem. Zatvorim oči. I tako ležim, to je sve."

"A tako. Dobro. Sačekaću. Koliko to traje?"

Čarli mu dobaci jedan pogled, iskosa: možda se zavatlava. "Obično oko osam sati."

"Osam sati!" I smesta, veoma učtivo, kao da se postideo što je ispao neobavešten ili radoznao, Filos krenu prema vratima. "Najbolje će biti da te ostavim samog, da to obaviš. Je li tako treba?"

"Da, baš tako."

"Ako budeš hteo nešto da pojedеш..."

"Hvala, već su mi to objasnili kad su mi objašnjavali kako da podešavam svetlo, sećaš se?"

"Dobro. Odelo ćeš naći tamo u kabini." On dodirnu, ili gotovo dodirnu, zavijutak na zidnoj šari preko puta. Vrata se raširiše i ponovo zatvoriše. Čarli je uspeo samo da nazre neverovatno sjajne tkanine. "Izaberi šta ti se bude najviše dopalo. "Ah..." stade da okleva... "videćeš da su sve stvari... hm, da skrivaju, no, ipak smo nastojali da skrojimo tako da bude što udobnije. Ali, razumećeš... niko od nas još nikada nije video muškarca."

"Vi ste - žene!"

"Ah - ne!" reče Filos, mahnu rukom i nestade.

14.

Smit ima slabost prema 'Starom gusaru', primeti Herb Reil, stojeći u Smitovom kupatilu u prizemlju i razgledajući ormančić za higijenske potrepštine. Taj ormančić stoji na zidu iznad toaleta, a ima još jedan, iznad police s ogledalom, koja se nalazi kraj lavaboja. U svim tim kućama ima po dva takva ormarića. U prospektu su bili nazvani On i Ona. Dženet ih je nazvala On i Mi, a izgleda da je i Tili Smit (kako je to Herb malopre rekao) počela da se pridružuje, jer jedna i po od ukupno četiri police bila je pretrpana ženskim drangulijama. Što se tiče ostalog, tu je bio 'komplet za nadizanje, Stari gusar', od kojeg se sve dlake u bradi nakostreše pre brijanja, i 'Kapetanova naredba, Stari gusar', od koje kosa naleže posle češljanja. Takođe i 'stimulativna golicica, Stari gusar', ulje za kupanje sa dodatkom vitamina C. (Herb je jednom hteo da pukne od smeha kad je u rečniku pročitao objašnjenje reči 'gusar': morski pljačkaš, i rekao je da nije nikakvo čudo što uvek moraju ponešto da dodaju u te proizvode, ali to nije bila šala na koju bi se Smiti nasmejao. Herb je u sebi pomalo sažaljevao Smitija što se zakopao s tim 'Starim gusarom' jer na tržištu ima mnogo boljih stvari. 'Gladak obraz', na primer. Svoje veliko napredovanje u poslu Herb duguje uglavnom činjenici da je on izmislio reklamnu parolu za 'Gladak obraz': slika jednog latinoameričkog dasovana sa blagim primesama evropskog, ako vam je ukus transatlanski, kako tare obraze s jednom obeznanjenom sisatom gospom, a ispod slike je pisalo Želite li gladak obraz?

Tako, dakle! Kaže Herb, gotovo naglas. Krem za negovanje malja. Sredstva za umirenje, naravno, aspirin s pojačanim dejstvom i flaša čudovišnih dopola plavih, od pola žutih kapsula. Herb bi se opkladio da je to Akromicin. Pažljivo, ne dodirujući ništa, naginje se da bi zavirio u etiketu. Sudeći po datumu, kupljene su pre tri meseca. Herb se priseća. U to vreme Smiti je jedno vreme bio prestao da pije.

Prostata, a?

Bezbojni ruž, za ispucala usta. Bezbojni lak za nokte. Retuš stik. Šta je, do vraga, retuš stik. Br. 203 Smeđe. Naginje se. Sitnim slovima

piše Za privremeno osvežavanje između dve upotrebe boje za kosu Retuš-Ton. Vreme prolazi, Smiti. Ili još bolje: vreme te je pregazilo, Smiti.

15.

Čarli se sećao (sećao, sećao) pesmice koju je čuo u zabavištu. Čuo ju je od velikih, od klinaca u drugom razredu; u stvari, od devojčica koje su preskakale konopac:

Ro-da; ro-da, nosi l' ko-ga?
ma-ma će nam dati be-bu
ni batu
ni seku
već ma-lu be-bu.

Pevajući u sebi, on zaspa. Sanjao je Loru... poznavali su se tek kratko vreme, a kao da su oduvek bili zajedno; već su imali i svoj ljubavnički jezik, male reči i rečenice čije su značenje znali samo oni i niko drugi: Ovo je muška stvar, Čarli. On je, pak mogao da kaže: "Ovo je ženska stvar, Lora", čak i kad je onomad ciknula jer joj se buba-martin uplela u kosu boje kajsije i naterala je da se smeje, smeje.

Budeći se prošao je kroz neko strano područje pre nego što je stigao do stanja svesti u kome je jasno i pribrano znao da Loru od njega odvajaju dani vremena i prostora, ali u kome je, istovremeno, majka sedela u podnožju njegove postelje. Dok je prolazio kroz to stanje postajalo mu je sve jasnije da je u Ledomu, tako da neće biti izgubljen kao putnik u stranom mestu kad se probudi; uprkos tome, osećanje da je majka prisutna postajalo je sve jače, i kad je otvorio oči, a nje nije bilo, imao je osećanje da ju je video - ne sliku; već baš nju - kako iščezava uz jedno čujno pop. Besan i uvređen, probudio se plačući za majkom...

Kad je opet našao noge pod sobom i glavu, konačno, nad sobom, priđe (ali ne suviše blizu) prozoru i pogleda napolje. Vreme se još nije promenilo, a on je, izgleda, prespavao ceo dan, jer nebo, iako još naoblačeno, bilo je isto onako svetlo kao i kad su izašli iz Naučne Jedan. Bio je mrtav gladan; setivši se uputstava, priđe krevetu-polici na kome je spavao, i povuče k sebi donji kraj prve od tri zlataste

šipke. Jedan nepravilan odsečak zida (ovde ništa nije moglo da bude četvrtasto, ravno, uspravno i potpuno glatko) nestade unazad i naviše, kao poklopac na rolo-sekreteru, i iz otvora, kao iz nekih smešnih usta koja plaze jezik, proviri, klizeći, jedna ploča. Na njoj su bili činijica i tanjir. U činijici je bila nekakva retka ovsena kaša. Na tanjiru je stajala kupa od voća, vatrenih boja i prefinjeno poređanog, tako da su se raznovrsni i neverovatni oblici voćki isticali kao na slici. Bile su dve-tri poštene banane i pomorandže, i nešto nalik na grožđe, ali ostalo je sve bilo naduveno i plavo, pegavo, svetlucavo, grimizno i zeleno, uz bar sedam različitih tonova crvene boje. Ono što je najviše želeo na svetu, ovom ili ma kom drugom, bila je čaša hladnog pića, ali ničega nalik na to ne beše na vidiku. Uzdahnu i uze jednu loptu boje orhideje, pomirisa je - od svih mogućih stvari mirisala je na prepečeni hleb s buterom - i oprezno zagriže. Ispusti glasni uzdah od iznenađenja i osvrnu se oko sebe, tražeći nešto čime će obrisati lice i vrat. Jer, iako je ljuska tog voća pri dodiru s usnama imala sobnu temperaturu, sok, koji je prsnuo pod jakim pritiskom, bio je hladan kao led.

Beše primoran da se obriše svojom belom bolničkom košuljom, a potom uze drugi komad tog voća boje orhideje i pokuša ponovo, uz zadovoljavajuće rezultate. Retki, hladni sok nije imao u sebi tragove voćnog tkiva i ukusom je podsećao na jabuku, s blagim mirisom cimeta.

Onda se posveti kaši. Nikada nije obožavao kuvane žitarice, ali miris je bio prijatan, iako ga nije ni na šta podsećao. Pored činijice ležao je neki predmet, neka vrsta pribora za jelo. Oblikom je podsećalo na kašiku, ali se sastojalo samo od drške i omče od svetloplave, tanke žice, nalik na majušni teniski reket bez mrežice. Zbunjeno uze dršku i gurnu omču u kašu. Na njegovo iznenađenje kaša se nagomila oko žičane omče kao da se ispod nje nalazi tvrda, normalna kašika. Podigavši je, vide da hrana stoji ispod omče na potpuno isti način - tačno u veličini kašike - i da ne curi. Opresno je stavi u usta i otkri da je toliko ukusna da mu ni najmanje nije zasmetala glatka, gumasta površina ispod omče, koju je osetio u ustima. Doduše, razgledao ju je, i pokušao da gurne kroz nju prst (oduprla mu se, ali ne suviše jako), no sve vreme uživao je, svakom pljuvačnom žljezdom, u začinjenoj, slatko-slanoj, i tako reći mišićavoj, hranljivoj prirodi ove

namirnice nalik na ovas. Ukus i miris su mu bili potpuno novi, ali, stružući sve dok se plava žica nije savila pod pritiskom o dno činije, on se u sebi molio da uskoro opet dobije tu hranu.

Zadovoljan, bar fizički, uzdahnu i ustade sa postelje, na šta daska, zajedno sa svojim tovarom, bešumno skliznu u otvor koji smesta postade deo zatvorenog zida. "Sobna usluga", promrmlja Čarli, klimajući u znak odobravanja. Priđe ormanu koji mu je Filos pokazao i pritisnu dlanom zavijutak na zidnoj šari. Vrata se razmaknuše. Kabina je bila osvetljena onom istom, ujednačenom srebrnom svetlošću koja nije izvirala niotkuda.

Obuhvativši nepoverljivim pogledom ivice nepravilnog, ovalnog otvora - jer ta je stvar uistinu volela da se otvara i zatvara - proviri unutra, nadajući se da će ugledati svoje dobre, stare, normalne, američke pantalone. Nije ih bilo.

Umesto njih stajao je red tvorevina - to je bila jedina reč za te predmete - od tkanina krutih i mekih, uštirkanih, muslinastih, providnih i neprovidnih i sve to u raznim kombinacijama; crvene, plave, zelene, žute, tkanine svih tih boja istovremeno, čije su niti poprimale odsjaj onih boja koje su im bile u blizini i tkanine potpuno bezbojne, koje su prigušivale boje onih tkanina preko kojih bi ih stavili. Bile su sašivene ravno, cevasto, nabrano, nagužvano i proštepano, i na razne načine izreckane po ivicama, opšivene bordurom, izvezene, aplicirane i porubljene. Kad su mu oko i ruka utonuli u to zasenjujuće obilje, polako se ukaza određeni sistem; ta mešavina se mogla razdvojiti, a pojedini delovi i izdvojiti - da se pregledaju posebno - kao komadi odeće. Neki su bili jednostavni kao spavaćica - najprostije rečeno, iako bi svako ko u njoj spava sigurno sanjao da se pretvorio u ogledalo s optičkom rešetkom za difrakciju svetlosnih zraka. Bilo je i donjeg rublja u vidu širokih, dugačkih gaća, trikoa, kratkih, tesnih gaćica, vrpce oko kukova i između nogu, keceljice oko kukova, a bilo je suknjica, kratkih i do kolena, lepršavih i u vidu krinoline, kao i sukanja, dugačkih i tesnih. A šta li predstavlja ova svetlucava traka, široka dva inča, dugačka osam stopa, napravljena u obliku niza slova U sa sastavljenim gornjim krajevima? I kako bi to trebalo da nosite savršenu loptu od elastičnog, crnog materijala... Na glavi?

Stavi je na glavu i pokuša da je dovede u ravnotežu. Uopšte nije bilo

teško. Sagnu glavu, da bi se otkotrljala na pod. Ali ona ostade gde je bila. Povuče rukom. Sad je išlo teško. U stvari, nije uopšte išlo. Držala se čvrsto na njemu. Nije ga vukla za kosu, izgleda da se pričvrstila - za kožu glave.

Priđe trima zlatastim cevima, spreman da stavi ruku preko sve tri i pozove Filosa, ali zastade. Ne, obući će se sam pre nego što potraži pomoć. Ma šta se na kraju ispostavilo o prirodi ovog šašavog naroda, odbijao je i samu pomisao da još jednom u životu bude u situaciji da mu jedna žena pomaže u oblačenju. Ima već izvestan broj godina otkako to više nije dozvoljavao.

Vrati se u kabinu. Lako je pronašao trik kako da obesi odelo. Nije baš visilo na vešalicama, ali kad biste uzeli komad odeće i raširili ga onako kako želite da visi, i tako ga prislonili uz zid sa desne strane vrata, ostao bi u tom položaju. Zatim ste mogli da ga gurate duž zida kabine kao na žici, samo što nije bilo žice. Kad biste ga izvukli, zgužvao bi se i pao, i opet je bio samo obični, prazni deo odeće.

Pronađe dugačko parče tkanine skrojeno u obliku peščanog časovnika, koje je s jedne strane imalo prišivenu usku traku za vezivanje. Tkanina je bila obojena u trezveno i zadovoljavajuće marinsko plavo, traka je bila jarko crvena. Tako, pomisli, to se može obmotavanjem pretvoriti u sasvim pristojan par gaćica. Svuče sa sebe onu belu bolničku košulju - srećom, bila je razrezana na leđima, inače je nikada ne bi svukao preko one crne lopte koja je skakutala i klatila mu se na glavi pri svakom pokretu. Prisloni kraj bez trake sebi na stomak, provuče ostatak između nogu i uz leđa, i, uhvativši za krajeve trake, obmota ih sebi oko struka, nameravajući da ih veže u čvor. Ali pre nego što je to uspeo da uradi, oni se spojiše bez i najmanjeg traga sastavljanja ili šava. Zakači prstom traku i povuče je; ona se rasteže a zatim mu se polako vrati u prvobitni položaj oko struka, sve dok se ne priljubi uz njega i ne prestade da se skuplja. Iznenađen, provuče ispod nje slobodni deo materijala na stomaku, i vukao je sve dok ne oseti da mu dobro stoji između nogu i na leđima, a potom pusti da onaj slobodni kraj padne napred, u vidu keceljice. Okretao se i izvijao, gledajući je s divljenjem. Prijanjalo je kao njegova vlastita koža i, premda su mu bokovi bili potpuno goli, izuzev tankog crvenog pojasa oko struka, bio je, kao što je Filos savetovao, pokriven.

Što se tiče preostale površine tela, najradije bi ostavio kako jeste, jer je iz prethodnog iskustva znao da je napolju tropska vrućina. S druge strane, većina tih ljudi je izgleda nosila ponešto na gornjoj polovini tela, pa makar i traku oko mišice ili nešto između lopatica. Udubi se u onu gomilu raskoši u kabini i ugleda komad iste tamnoplave boje kao i onaj na njemu. Izvuče ga. To kao da je bila neka vrsta ogrtača koji je delovao masivno ali je bio lak kao pero, i ne samo da se u dlaku slagao sa bojom koju je već imao na sebi, već je bio i opervažen istom crvenom trakom kao i pojas na onom njegovom parčetu gaćica. Nije od prve umeo da ga navuče, sve dok nije shvatio da mu ne pokriva ramena, već prolazi ispod pazuha, poput one crvene stvari koju je nosio Sis. Imao je isti kruti i uspravni okovratnik na leđima, a napred mu se sastavljao tačno iznad grudne kosti.

Krajevi se ničim nisu pričvršćivali a i nije im bilo potrebno; prosto su mu blago prilegli na grudne mišice i tako ostali. Struk je bio ukrojen, iako se napred nije zatvarao, ali je ipak stajao priljubljen oko pojasa. Peševi nisu bili skrojeni kao Sisovi, u obliku fraka, već su slobodno visili do članaka kao mantil.

U dnu kabine bile su cipele; ugleda na polici nešto što bi se moglo nazvati najmanjom mogućom obućom: đonove modelirane u obliku tabana koji su se priljublivali samo uz prste i petu, a uz to i dva komada koji su se stavljali samo na petu i prste a između nije bilo ničega. Bilo je još i mnogo drugih: papuča i sandala s kopčama, sandala s kajšićima i samolepljivim trakama bez ikakvih vidljivih načina pričvršćivanja; mekih, savitljivih čizama u raznim bojama, koje su se mogle posuvratiti; turskih papuča, cipela sa debelim đonom, mokasina i mnogo, mnogo drugih, svega izuzev onih koje bi mogle da pritiskaju ili žulje stopala. Pusti da ga rukovodi boja, i, naravno, otkri par čizama nalik na jareću kožu, takoreći bez ikakve težine, koje su se u tančine slagale s marinskoplavom osnovom i crvenim detaljima odeće koju je imao na sebi. Nadao se da će mu veličina odgovarati... i jeste, i to savršeno, prekrasno; i tada shvati da bi se sve ove cipele prirodno prilagodile njegovoj ili ma čijoj drugoj meri.

Zadovoljan svojim izgledom, još jedanput rasejano povuče za onaj smešni, crni mehur što mu je poskakivao na glavi, a zatim priđe

cevima i pređe dlanom preko njih. Vrata se raširiše uz škljocanje i Filos uđe. (Nije valjda! - zar je moguće da je stajao s nosom u vratima celih osam sati?) Nosio je suknjicu žute boje kao cvet amarile, koja se lepezasto širila pri dnu, cipele u odgovarajućem tonu i crni bolero, koji je, izgleda, obukao naopačke, s leđima napred. Ali na njemu to nije loše izgledalo. Izražajno, tamnoputo lice ozari mu se kad ugleda Čarlija: "Već obučen? Divno!" a onda se odmah nabra u jednu neopisivu grimasu. Bio je to izraz napetosti, koji Čarliju nije bio sasvim jasan.

"Misliš li da je sve u redu?" upita. "Voleo bih da imam ogledalo."

"Svakako", reče Filos. "Ako dozvoljavaš..." sačeka. Čarli oseti da on odgovara na njegov zahtev uz jednu usputnu, gotovo ritualnu primedbu, kao 'na zdravlje' kad neko kine. Samo što je Filosova značila 'Smem li?'

"Da, naravno", reče Čarli i zinu od čuda. Jer Filos je, prosto, jednom svojom rukom dodirnuo drugu i - nestao! Umesto njega tu je sad stajao neko drugi, sav blistajući u marinskoplavoj boji, s okovratnikom koji mu je izvanredno uokviravao izduženo lice, u gaćicama kao svilenim i s lepo nabranom keceljicom, u prelepim cipelama i s lepo razvijenim, golim ramenima koja su se videla iznad dugačkog ogrtača i - s jednom glupavom, crnom loptom koja mu je poskakivala na glavi. Sve u svemu prilično blesava slika. Izuzev lica, koje mu, iz neshvatljivih razloga, nije bilo važno.

"Sve u redu?" Slika iščeze i opet se pojavi Filos. Čarli je stajao zgranut. "Kako si to izveo?"

"Oh, oprost, sasvim sam smetnuo s uma - ti sigurno još nisi stigao ovo da vidiš." Ispruži ruku na kojoj je nosio prsten od svetlog, plavog metala, iste one svetlucave, plave boje kao i žičana omča s kojom je Čarli doručkovao. "Kada ga dodirnem drugom rukom, pretvara se u sasvim pristojno ogledalo." Učini tako, i ista lepa prilika s onom kretenskom loptom na glavi opet se pojavi i nestade.

"E, alal ti sprava", reče Čarli, koji je oduvek voleo te duhovite male izume. "Ali koji ti je to fazon da stalno nosiš ogledalo sa sobom? Možeš li i sam da se ogledaš u njemu?"

"Ah, ne." Iako je još imao onu grimasu na licu, Filos uspe da u nju unese ljubazan smešak. "Ovo je isključivo radi odbrane. Mi, Ledomci, retko se svađamo, a ovo je jedan od razloga. Možeš li

zamisliti sebe kako si postao razjaren, izbekenjen i izbezumljen" (reč je sadržavala i značenje 'glup' i 'neoprostivog ponašanja') "i u tom trenutku ugledaš samoga sebe, tačno onako kako te drugi vide?"

"Da, to te malko ohladi", složi se Čarli.

"I zato se uvek pita za odobrenje pre nego što se upotrebi. Iz učtivosti. To osećanje je isto toliko staro koliko i naša ljudska rasa, a verovatno i tvoja. Čovek ne voli da mu se pokaže kako izgleda, sem kada to sam poželi.

"Vi imate pravu radnju takvih igračkica," diveći se, reče Čarli. "Pa... da li zadovoljavam?"

Filos ga odmeri od glave do pete i natrag, i grimasa na licu mu postade još napetija. "Odlično", reče prigušenim glasom. "Divno. Baš si lepo izabrao. Hoćemo li?"

"Stani", reče Čarli. "Tebe nešto muči, nije ti lako! Ako nešto nije u redu sa mojim izgledom, sada je trenutak da mi kažeš."

"Pa, dabro, kad me već pitaš... da li" (Čarli je video da pažljivo odmerava svaku reč) ... da li ti je baš mnogo stalo do tog - hm - šešira?"

"A, to je dakle. Tako je lagan da sam sasvim zaboravio na njega, pa još i ti, i to čudno ogledalo - do vraga, ne! Nekako sam ga stavio na glavu i sad ne mogu da ga skinem."

"To je bar lako", Filos priđe kabini, otvori je, posegnu rukom unutra i izvadi nešto što je oblikom i veličinom podsećalo na kašiku za cipele. "Evo, samo ga dodirni ovim."

Čarli tako učini i crni predmet mu spade sa glave na pod, gde mlitavo odskoči. "Šta je to?"

"Destator; on neutrališe biostatičku silu u materijalu."

"A biostatička sila čini da ova odeća prijanja jedna za drugu i za mene?"

"Otprilike tako. Jer to nije baš sasvim neživa materija. Pitaj Sisa: ja to ne shvatam baš sasvim."

Čarli začkilji prema njemu. "Još te nešto muči. Hajde, Filose, gukni." Grč na licu se produbi još više, Čarli prosto nije verovao da je to moguće. "Radije ne bih. Poslednji put kad si nekome bio smešan, šutnuo si ga preko cele Milvisove velike sobe."

"Žao mi je što se to desilo. U to vreme sam bio mnogo izgubljeniji nego sada... Dakle, kaži."

"Znaš li šta je bilo ono što si nosio na glavi?"

"Ne znam."

"Umetak za stražnjicu."

Urlajući od smeha iziđoše napolje.

Pođoše da posete Milvisa.

16.

"Baš su se zadržale u kuglani", kaže Smit.

"Štrajkuju."

"Vidi ti duhovitog ćaticu." Ali Smit se ne ruga Herbu glasno; smeje mu se u sebi.

Ćutanje. Ispričali su jedan drugom sve što su imali. Herb zna da Smit zna da obojica znaju da onaj drugi traži temu. Herb razmišlja kako je to smešno što ljudi ne umeju prosto da prave društvo jedan drugom, a da ne toroću bilo šta, samo da bi govorili; ali on to ne kaže glasno da Smit ne bi pomislio da opet postaje ozbiljan.

"Manžetne na pantalonama opet izlaze iz mode", kaže Smit posle nekog vremena.

"Da. Milioni i milioni tipova sad daju pantalone da se preprave. Šta misliš, šta krojači rade sa svim tim manžetnama? I šta se događa s materijalom za manžetne koji fabrike konfekcije više ne koriste?"

"Prave otirače."

"A cena im ostaje ista", kaže Herb, misleći na nove pantalone bez manžetni.

"Oh, da." Smit zna na šta Herb misli.

Opet tišina.

Herb kaže: "Imaš li mnogo onih stvari operi pa nosi?"

"Nekoliko. To svako ima."

"I ko to pere pa nosi?"

"Niko", kaže Smit, pomalo uvređeno.

"Svaka pristojna radnja za hemijsko čišćenje već ima poseban proces za te stvari. Dobro to rade."

"Zašto onda postoji konfekcija operi pa nosi?"

Smit sleže ramenima: "A zašto da ne?"

"Pa, stvarno", kaže Herb, znajući da treba da prestane.

Ćutanje.

"Matori Farel."

Na Smitovo gundanje Herb podiže pogled i vide kako Smit gleda kroz svoj veliki, panoramski prozor i kroz isti takav prozor na kući koja se nalazila prekoputa, ali malo ukoso od njegove. "Šta radi?"

"Rekao bih, gleda televiziju. Ali ždrakni samo onu idiotsku naslonjaču."

Herb ustaje, prelazi preko sobe. Nosi pepeljaru, stavlja je na sto i vraća se. S razdaljine od sto trideset stopa ne izgleda da pilji. "Jedna od onih stolica što ih možeš prilagoditi položaju tela."

"Da, ali crvena. Kako samo može da stavi crvenu stolicu u tu sobu?"

"Pripazi malo, Smiti. Uskoro će menjati nameštaj."

"?"

"Sećaš se, pre tri godine, to je sve bilo u seoskom stilu od jelovine sa čvorovima, a onda je stigla ona njegova velika zelena stolica. Za nedelju dana, opa, bato, stari američki stil."

"Ah, da, tačno."

"Dakle, pazi, kroz nedelju dana."

"Opa, bato."

"Ponavljáš moje reči."

"Otkud mu para da za tri godine dva puta menja nameštaj?"

"Možda ima bogatog strica."

"Poznaješ li ga?"

"Ja? Koješta. Nikada ga nisam posetio. Jedva da smo i na dobar dan."

"A ja sam mislio da mu se baš ne presipa."

"Po čemu?"

"Kola."

"Znači, on troši na nameštaj."

"Čudan neki svet."

"Kako to misliš - čudan?"

"Tili mu je videla ženu u samoposluzi kako kupuje jeftini rum sa melasom."

"Pazi ti njega", veli Herb. "Ta stvar je kao neka vrsta obrednog pića. Nikakvo čudo da su mu kola takva. Valjda mu nije ni stalo da li će neko primetiti da su stara godinu i po."

Opet ćutanje.

Smit kaže: "Vreme je da ofarbam ovu gajbu."

Herb kaže: "I ja svoju."

Bela svetlost sumraka koji se vidi kroz prozor; Smitov kombi ulazi u prilaz za garažu i motor se gasi. Vrata na kolima se zalupe, jedna pa druga, kao dvosložna reč. Ženski glasovi se približavaju; obe govore

istovremeno i svaka čuje šta ona druga kaže. Vrata se otvaraju, ulazi Tili, ulazi Dženet.

"Ćao, pajtaši, kako ide pajtanje?"

"Ništa, samo vodimo muške razgovore", kaže Smit.

17.

Prošli su kroz krivudave hodnike i dva puta ostali neozleđeni koraknuvši u bezdane jame odakle bi prosto sunuli naviše. Milvis je nosio nešto dijagonalno krojeno, od širokih traka, obmotano udesno oko tela i niz desnu nogu, i ulevo, oko tela pa niz levu nogu, žuto i ljubičasto. Bio je sam, i izgledao veličanstveno. Pozdravio je Čarlija vedro i ozbiljno, i jasno, otvoreno, glasno, izjavio da mu se dopada njegovo marinskoplavo odelo.

"Ja vas napuštam", reče Filos, na koga Milvis nije uopšte obratio pažnju (što je, po Čarlijevom mišljenju, moglo da znači samo uvažavanje) sve dok to nije rekao, a onda je klimnuo glavom i ljubazno se nasmešio. Čarli kao preko volje odmahnu i Filos ode.

"Veoma učtivo", reče Milvis, s odobravanjem. "Jedan je Filos."

"Bio je veoma predusretljiv prema meni", reče Čarli i dodade, uprkos samom sebi, "čini mi se..."

"Pa, onda", izjavi Milvis, "naš dragi Filos mi reče da se mnogo bolje osećaš."

"Da kažemo da sam počeo da osećam šta osećam", reče Čarli, "što je mnogo više nego što sam osećao kad sam došao ovamo."

"Zaista, bio je to uznemirujući doživljaj." Nešto je prosto nagonilo Čarlija da ga pažljivo posmatra. Nije imao nikakvih pokazatelja o magućoj starosti tih ljudi, te ako mu je Milvis izgledao stariji, verovatno je to bilo zbog svog onog poštovanja koje su mu ostali ukazivali a na koje se on jedva obazirao, a i zbog toga što je bio nešto krupniji i puniji u licu od ostalih i, konačno, zbog zaista neobičnog - čak i za ovdašnje pojmove - razmaka između očiju. Ali na tim ljudima ništa nije odavalo starenje, onakvo kakvo je on poznavao.

"Dakle, želiš da saznaš sve što se o nama može saznati."

"Upravo tako."

"Zašto?"

"To mi je karta za put kući." Rečenica je bila toliko idiomatska da gotovo nije ništa značila na ledomskom, i Čarli je to osetio čim ju je izrekao. U tom jeziku nije bilo pojmova 'plaćanje' i 'dozvola da se

putuje'; reč koju je on upotrebio u značenju putne karte značila je 'etiketa' ili 'kartica iz kartoteke'. "Hoću da kažem", dopuni svoje reči, "rečeno mi je da kada budem video sve što ćete želeći da mi pokažete..."

...i sve što ti sam poželiš da vidiš..."

...i kad vam budem saopštio kako reagujem na to, pristaćete da me vratite tamo odakle sam došao."

"Čast mi je što mogu potvrditi taj sporazum", i Čarliju se učini, bez samohvalisanja, da je za Milvisa zaista velika čast što to čini. "Da počnemo." To je zazvučalo nekako kao šala.

Čarli se zbunjeno nasmeja. "Ne znam odakle bismo." Šta beše ono što je negde pročitao - Čarls Fort? Oh, kako bi se tek njemu sve ovo dopalo! Fort je bio rekao: "Ako želiš da izmeriš obim kruga, počni bilo gde." "Lepo. Hoću da mi kažete nešto... nešto poverljivo o Ledomu."

Milvis raširi ruke. "Samo pitaj."

Iznenada se postide i ne uspe da postavi otvoreno pitanje. Poče: "Filos mi je nešto kazao sinoć - u stvari pre nego što sam zaspao... Filos mi je rekao da vi, Ledomci, nikada niste videli telo muškarca. I ja sam smesta pomislio da ste vi svi žene. Ali kad sam ga pitao, odgovorio je da niste. E, sad, ili ste jedno ili drugo, zar ne?"

Milvis ne odgovori. Samo ga je ljubazno gledao onim široko razmaknutim očima, ustiju razvučenih u staložen i ljubazan poluosmeh. Uprkos nelagodnosti, koja je postajala sve veća, Čarli shvati metod i oduševi se; jednom je imao nastavnika koji je tako radio. Na neki način, kao da mu je rekao: "Doseti se sam", ali taj metod se može upotrebiti samo kad neko raspolaže svim činenicama. Nešto nalik na 'pronađite sami ubicu' u krimićima o Eleriju Kvinu.

Čarli u sebi prikupi na gomilu sve one nelagodne utiske koje je stekao o tome: velike (ali ne izuzetno velike) grudne mišiće i veličinu prstena oko bradavice; zatim, nije bilo ljudi posebno širokih u ramenima i uzanih u kukovima. U pogledu ukrašavanja smesta odbaci sve zaključke, koji bi ga mogli samo zavesti, jer kosu su češljati na sve moguće načine - kao što su se, uostalom, neverovatno i oblačili - iako su preovladavale kratke frizure.

Potom obrati pažnju na jezik koji je, iz njemu neshvatljivih razloga,

umeo da govori sasvim tečno, a ipak se stalno susretao s tajnama i zagonetkama. Pogleda u ozbiljnog i strpljivog Milvisa i reče sam sebi na ledomskom: "Gledam u njega." Prvi put izdvoji zamenicu 'njega' i uze da je razmatra, i tako otkri da joj on sam pridaje rod, jer kad god je izgovarao prevodio je u sebi na engleski rečju 'on', pošto mu se tako, iz nekih razloga, više dopadalo. Ali u vlastitom značenju, onom koje je imala na ledomskom jeziku, nije označavala ni pol ni rod. Ipak, bila je lična zamenica; ne bi je upotrebio kad misli na stvar. Na englaskom jeziku, 'ono' je bezlična zamenica za stvari; ali bezlično 'se' odnosi se samo na čoveka i znači 'čovek' uopšte: "Kako bi se samo poželetelo; kako bi čovek poželeti mogao." Lična zamenica na ledomskom - a postojala je samo jedna jedina! Bila je upravo takva: lična i bez roda. To što je Čarli verovao da je njeno značenje 'on' bila je samo njegova greška, i to mu je sad bilo jasno.

Da li je taj nedostatak roda zamenice značio da Ledomci nemaju pola? Jer na taj način bi Filosova neobična primedba mogla da zvuči verovatno: nikada nisu videli muškarca, ali nisu bili žene.

Reči i pojmovi za 'muško' i 'žensko' postojali su u jeziku, i mogli su biti zamenjeni pojmom 'oboje'. To znači da svaki Ledomac nosi u sebi oba pola.

Podiže pogled i ugleda Milvisove strpljive oči. "Vi ste oboje", reče.

Izvesno vreme, koje je potrajalo kao večnost, Milvis se ne pomeri i ne progovori nijedne reči. Tada se njegov paluosmeh raširi, kao da je zadovoljan onim što je video na Čarlijevom podignutom licu. Blago upita: "Je li to mnogo strašno?"

"Nisam razmišljao o tome da li je ili nije strašno", otvoreno reče Čarli.

"Samo sam pokušavao da prokljuvim kako je to moguće."

"Pokazaću ti", reče Milvis, i dostojanstveno ustade, obiđe svoj pisaći sto i priđe prestravljenom Čarliju.

18.

"Hej, pajtaši", kaže Tili Smit, "kako ide pajtanje?"

"Ništa, samo vodimo muške razgovore", kaže Smit.

Herb veli: "Hej, kuglaši, kako ide kuglanje?"

Džanet odgovori: "Tri pogotka u kugle i ja ispadam."

"Herb je već provalio taj štos", kaže Smit na svoj trapavi način, i ne govori istinu.

Tili ih sve poklopi: "Šta se tu nadmudrujete? Ajdmo svi po piće."

"Ja neću", hitro kaže Herb, zveckajući kockicama leda u ispijenoj čaši. "Ja sam svoje već popio, a i kasno je."

"Neću ni ja", kaže Dženet kojoj je jasno šta to znači.

"Hvala ti na piću i svim onim masnim vicevima", kaže Herb Smitu.

"I nećemo im reći o onim mačkama", kaže Smit.

Dženet pravi široki pokret, kao da baca kuglu niz stazu. "Noć, Til. Nek se kotrljaju."

Tili takođe pravi pokret kao da baca kuglu, što nagoni Smita da se opet zavalj u stolicu, gde se i inače najprijatnije oseća. Reilovi pokupe torbu s kuglama, Herb dramatično stenje dok je podiže sebi na rame. Dženet isključuje elektronsku dadilju i čuška je Herbu pod levo pazuhu, dok mu pod desno ugurava svoju torbicu, i zatim, pošto je dama, čeka da joj on kolenom otvori vrata.

19.

"Hodi", reče Milvis i Čarli ustade i pođe za njim u jednu manju prostoriju. Ceo jedan zid, od poda do tavanice, bio je prekriven prorezima iznad kojih su stajali natpisi, pretpostavio je da je to nekakva arhiva; i, Bože sakloni, čak ni ona nije bila u ravnim linijama već u obliku lukova... ali, kad malo razmisli, podsećali su ga na lukove koje je jednom video iznad stola za montiranje u nekoj fabrici, a koje je bio projektovao stručnjak za radni učinak: maksimalni dohvat desne ruke, optimalni dohvat leve ruke, i tako dalje. Na jednom zidu bila je pričvršćena ravna, meka, bela polica - sto za lekarske preglede, glavu dajem ako nije. Milvis je u prolazu blago potapša i ona krenu za njim preko sobe, tonući polako u pod dok ne dospe na visinu stolice, u trenutku kad je bila oko pet stopa od zida. "Sedi", dobaci Milvis preko ramena.

Čarli plašljivo sede i posmatraše visokog Ledomca kako pogledom prelazi preko etiketa, stojeći ispred arhive. Iznenada, bez i malo oklevanja, posegnu rukom. "Evo ga." Uvuče tanke vrhove prstiju u jedan od otvora i pođe za rukom naniže. Iz otvora stade da se pomalja neka velika slika; bila je široka oko tri stope i gotovo sedam stopa dugačka. Dok je izlazila, svetla u sobi polako su jenjavala a slika postajala sve svetlija. Milvis podiže ruku, pokrenu još jednu sliku, i sede pored Čarlija.

Soba je sada bila potpuno mračna a slike su blistale od svetlosti. Bile su u boji i prikazivale su Ledomca, spreda i iz profila, obučenog samo u svilenkasti sporan koji je počinjao otprilike jedan inč ispod pupka i padao, postepeno se šireći od vrha, širine dlana, do dna, otprilike na tri inča iznad srednjeg dela butine, gde je dopirao od sredine prednjeg dela jedne noge do sredine prednjeg dela druge. Čarli ih je već bio video, i duže i kraće od ovog, a takođe i crvene, zelene, plave, ljubičaste i snežno bele, ali još nikad nije video Ledomca bez njih. Očigledno da je posredi bio čvrsti tabu, i Čarli nije pravio nikakve primedbe.

"Sada ćemo napraviti presek", reče Milvis, i volšebno, tako da Čarli Džons nije uspeo da vidi, promeni sliku: blip! i nestade sporana,

nestade kože sa tela i pojavi se tanak sloj vezivnog tkiva i jedan deo mišićnih vlakana trbušnog zida. Dugačkim crnim štapom, koji je opet odnekud iskrnuo, Milvis stade da pokazuje organe i funkcije koje mu je opisivao. Vrh štapa se pretvarao po potrebi u iglu, kružić, strelicu i neku vrstu polu-zagrade, a govor kojim se Milvis obraćao Čarliju bio je jasan, sažet i neposredno rukovođen Čarlijevim pitanjima.

A Čarli je pitao i pitao! Već odavno je bio prestao da se snebiva i dve njegove najgroznije osobine izbile su na površinu: jedna je bila posledica onog svaštarskog, razularenog i neumornog čitanja i ispitivanja drugih ljudi; druga je poticala od ogromne, zijajuće rupe koju je ona prva ostavila u pozamašnoj količini prikupljenog znanja. Obe su bile daleko gore nego što je do tada mislio, i bio je bar pet do sedam puta pogrešnije obavešten nego što je i u snu pomišljao da može biti.

Kao što često biva, anatomske detalje bili su strahovito zanimljivi, očaravajući za svakoga ko u sebi ima iole smisla za divljenje, a razlog je bio: genijalni i izvanredni spoj složenosti i delotvornosti, što poseduje svaki živi organizam.

Pre svega, Ledomci su očigledno imali oba pola, i to u aktivnom obliku. I, pre svega, organ koji se utura bio je ukorenjen duboko unutra u ono što bi se kod Homo sapiensa moglo nazvati vaginalnom dupljom. U dnu ovog organa, sa svake strane, nalazila se po jedna os uteri, koja se otvarala u dva materična kanala, jer Ledomci imaju dve materice i uvek rađaju identične blizance. Pri erekciji falus je u matericu ulazio i izlazio; u stanju opuštenosti bio je potpuno zatvoren u vagini, i sadržavao je makračnu cev. Parenje je bilo uzajamno - u stvari, drukčije ne bi bilo ni moguće. Mošnice nisu bile ni unutra ni spolja već na površini tela, i ležale su odmah ispod kože u preponama. A u celom organizmu postojala je čudesna reorganizacija živčanih spletova, bar dva nova skupa mišića svinktera, i veoma složena preraspodela lučenja žlezda kakve su Bartolinijeva i Kojperova.

Kada je bio potpuno, ali sasvim zadovoljan odgovorima, i kad mu više nije padalo na pamet nijedno pitanje, i kad je Milvis iscrpeo sve što je sam mislio da treba da kaže, Milvis kucnu nadlanicom o slike i one otkliziše naviše, nestajući u svojim prorezima, dok se,

istovremeno, svetla stadoše polako vraćati.

Čarli je sedeo nepomično još trenutak. U magnovenju ugleda sliku Lore, svih žena... svih muškaraca. Biologija, priseti se, potpuno bez veze s ovim što se događalo; nekada su se muški i ženski pol označavali astronomskim simbolima za Mars i Veneru... Kako bi, do vraga, ove obeležili? Mars plus epsilon? Venera plus iks? Saturn okrenut naopačke? Skrenu pogled i uperi ga u Milvisa, trepćući: "Kako li se samo moglo dogoditi, za ime Boga, da čovečanstvo ispadne ovako - kao na bućkalu vatano?"

Milvis se slatko nasmeja i opet se okrenu prorezima. On (čak i posle ovako očiglednog prikaza anatomije, Čarliju je još bilo lakše da o Milvisu misli kao o 'njemu' - još je to bio najzgodniji prevod bezrodne ledomske zamenice) stade da pretražuje pogledom gore-dole. Čarli je strpljivo čekao novo otkrovenje, ali Milvis nešto ljutito progundā i ode u ugao, gde stavi šaku na jedan od onih neizbežnih zavijutaka na zidnoj šari. Nečiji glasić učtivo prozbori: "Da, Milvis?"

Milvis odgovori: "Tedžin, gde ste klasificirali i stavili preseke Homo sapiensa?"

Tanki glasić odgovori: "U arhivu, pod Izumrli primati." Milvis se zahvali i priđe banci proreza na drugom zidu. Nađe ono što je tražio. Na njegov poziv rukom, Čarli se podiže i priđe mu, dok ga je klupa poslušno pratila. Milvis pokrenu nekoliko novih slika i sede.

Svetla potamneše i pogasiše se. Slike zablistaše. "Ovo su preseci Homo sapiensa, muškog i ženskoga, započe Milvis. "A ti si Ledomce malopre opisao kao da su hvatani na bućkalu. Hoću da ti pokažem koliko je, u stvari, malo toga promenjeno."

Započe prekrasnim izlaganjem o embrionalnom razvoju čovekovih organa za razmnožavanje, pokazujući koliko su slični ti organi kod Ledomca i čoveka pre rođenja, da bi završio dokazujući kako su i kod odraslih slični. Svaki organ muškarca ima svog para, odgovarajući organ u žene. "I kad ne bi poticao iz kulture koja se tako bespoštedno usredsredila na razlike, koje same po sobi nisu naročito velike, bio bi u stanju da shvatiš koliko su one zaista male." (Prvi put je čuo da Ledomac s poznavanjem govori o Homo sapiensu.) Nastavi svoje izlaganje sa slikama neprirodnih pojava. Pokaza mu kako se, samo uz pomoć biohemijskih preparata, na jedan organ može uticati da zakrži a da drugi i dalje vrši njegove

funkcije, iako je i sam, od zametka, ostao nerazvijen. Muškarac može da se dovede dotle da doji dete; na ženi može izrasti prava, muška brada. Pokaza mu da progesteron luče i sasvim normalni muškarci, a testosteron žene, premda u malim količinama. Zatim mu pokaza slike drugih životinjskih vrsta, da bi mu dao priliku da zaključi da se čin razmnožavanja u prirodi obavlja na mnogo različitih načina: pčela matica, koja se spaja s mužjakom visoko u vazduhu i posle toga nosi u sebi materije koje su u stanju da oplode doslovno stotine hiljada jaja i to iz generacije u generaciju; vilin konjic u svom krilatom ljubavnom plesu, u kome oba tanušna tela, dovedena u oblik slova U stvaraju tako reći savršeni krug što se kovitla nad vodama močvara; kod jedne vrste žabe ženka svoja jaja leže u velikim porama na mužjakovim leđima; morski konjić rađa žive mlade; oktopod, kad ugleda svoju dragu, mahne jednim pipkom čiji se vrh odvoji i sam otpliva do ženke koja, ako je voljna prigri taj vršak, a ako nije, pojede ga. Kad je završio, Čarli je bio spreman da prihvati ideju, imajući u vidu ostale oblike u prirodi - da razlika između Ledomca i Homo sapiensa zaista nije naročito velika niti je nešto, samo po sebi, neuobičajeno.

Pošto je dobio priliku da sve to prokuva u sebi, upita: "Kako se sve to dogodilo?"

Milvis odgovori pitanjem: "Koje je biće prvo ispuzalo iz mulja i udahnulo vazduh umesto vode? Šta je prvo sišlo s drveta i uzelo štap da ga upotrebi kao oruđe? Koja je bila ta zverka što je prvi put u istoriji namerno napravila rupu u zemlji i spustila u nju seme? Dogodilo se i tačka. Te stvari se, prosto, događaju..."

"Ti više od mene znaš o tim stvarima", optuži ga Čarli. "A znaš mnogo i o Homo sapiensu šta ja ne znam."

Uz jedva primetni prizvuk mrzovolje, Milvis odgovori: "Time se bavi Filos, ne ja. Bar što se tiče Ledoma. A što se tiče Homo sapiensa, meni je rečeno da ti namerno ne želiš da znaš vreme i način njegovog nestanka. Niko ne pokušava da ti uskrati informacije, Čarli Džonse, ali da li ti je ikada palo na pamet da početak Ledoma i kraj Homo sapiensa mogu imati neku uzajamnu vezu? Naravno... ti sam odluči."

Čarli obori pogled. "H-vala, Milvise."

"Razmotri to s Filosom. Ako iko može da ti objasni, on je taj. I

priznajem", dodade uz širok smešak, "da on bolje od mene zna gde da stane. Uskraćivanje informacija nije u mojoj prirodi. Idi i porazgovaraj o tome s njim."

"Hvala", ponovi Čarli. "Ho-hoću."

Milvis još dodade, na rastanku, da priroda, ma kako inače bila raskalašna i stvarala složene i nasledne greške, ipak poštuje jedan jedini princip iznad svih ostalih, a to je kontinuitet. "I ona će sprovesti neprekidno trajanje svih stvari", reče, "čak i kad treba da napravi čudo da bi ga održala."

20.

"Znaš, velika je stvar", kaže Dženet praveći napitak pre spavanja (ipak), a on se vraća u kuhinju, pošto je prethodno pogledao decu, "velika je stvar imati komšije kao što su Smitovi."

"Velika", kaže Herb.

"Hoću da kažem, imamo zajedničke interese."

"Jesi li zadovoljna ovom večeri?"

"Oh, da", kaže ona, pružajući mu čašu i naslanjajući se o sudoperu.

"Ti već sedam nedelja radiš na reklamnom materijalu za pekare 'Big-Beg' da bi uveli na tržište novu mrežu luksuznih poslastičarnica za prodaju sladoleda i kolača."

"Radim."

"Ime za novu mrežu radnji; Kratko al' slatko."

"Ej, maco-maco. Pa ti si genije."

"Ne, nego sam drpila ideju", kaže ona. "Tili je večeras provalila taj fazon i možda će zaboraviti da je to rekla, a i ti upravo iz tih razloga radiš na tome već sedam nedelja."

"Vidi ti mudrice. Taman će poslužiti. Smiti mi je večeras dobro smestio."

"Jesi li ga bar odalamio po nosu."

"Nema da misliš. Osrednji šrafić u računovodstvu. Nisam lud."

"Šta je bilo?"

On joj ispriča o televizijskom rok-programu, kako je rekao nešto što je zvučalo kao pohvala, zaboravivši da je pod pokroviteljstvom Smitovih konkurenata.

"Oh", kaže ona "baš si ispao budala ali, bez obzira, on je kvarež." 'Kvarež' je njihov privatni, porodični izraz za čoveka koji radi ružne i pokvarene stvari.

"Ipak sam se prilično dobro izvukao."

"Svejedno. Hoćeš li da ti dam bombu, da je imaš spremnu za svaki slučaj; ako se opet desi.

On baci pogled kroz prozor i preko bašte. "Suviše je blizu nas, ako bomba eksplodira."

"Jedino ako budu znali ko ju je bacio."

"No", kaže on, "nećemo na njega baciti."

"Naravno da nećemo. Bomba nam treba samo za svaki slučaj. Sem toga, imam bombu koju bi bilo šteta zaboraviti." Ona mu ispriča o starom Trizeru koga su šutnuli uz stepenice i koji bi bio veoma srećan da ima nešto čime bi mogao da se osveti Smitu.

"Okani ga se, Dženet. Ima problema s prostatom... "I eno gde leži, prostrt po podu.

"On ti je to rekao?"

"Ne, sam sam to otkrio. Dodaje: "I krem za malje."

"Ko bog. Malo ću da zezam Tili."

"Ti si najosvetoljubivija ženska koju sam u životu sreo."

"Oni su mog mužića-pužića uvredili i ja to neću dozvoliti."

"Ali ipak, setiće se da sam ti ja rekao."

"Samo će se čuditi i pitati se kako je to moglo da procuri. Ja ću se za to postarati, moj mužiću-pužiću. Ti i ja smo u istom timu, u tome je stvar."

On blago mućka svoju čašu i posmatra kako se piće komeša. "Smiti je baš večeras pričao nešto o tome." Ispriča joj o lovačkim čizmama i kako Smiti misli da deca uskoro više neće moći da razlikuju oca od majke.

"Je li ti to smeta?" pita ona vedro.

"Pomalo."

"Ne sekiraj se", kaže mu. "Ti se grčevito držiš za nešto što je davno umrlo. Mi smo ti, u stvari, nova vrsta ljudi, pile moje. Pa šta, ako Karin i Dejvi odrastu bez one debele, velike Stvari o kojoj čitaš u knjigama, te čuvene očeve slike i majčine slike iz psihologije."

"'Moj život', napisala Karim Reil. Kad sam bila mala, nisam imala ma-amicu i ta-aticu kao duga mala deca, imala sam Uplavni odbol.

"Šta ako je i Odbor, džvanjkalo jedno. Imaju hranu, piće, odeću, dom i ljubav, i nije li to sve što treba da bude?"

"Da, ali ni ta slika o ocu nije za bacanje."

Ona ga potapše po obrazu. "Samo ako tu, duboko unutra, osećaš da moraš biti velik. A već si sad siguran da si ti jedini na svetu koji je dovoljno velik da bi pripadao našem Odboru, je li tako? Hajd'mo u krevet."

"Kako to misliš."

"Hajd'mo u krevet."

21.

Čarli Džons ugleda Filosa gde stoji ispred Milvisovog kabineta, kao da je upravo tog trenutka stigao. "Kako je bilo?"

"Ogromno", reče Čarli. "Prosto te nekako natkrili i zapanji, zar ne?" Pažljivo se zagleda u Filosa i reče: "Čini mi se da ipak nije tako, bar ne kad si ti u pitanju.

"Hoćeš li još? Ili ti je ovo za sada dovoljno? Moraš li opet da se ispavaš?"

"Oh, ne, ne moram. Sve dok ne padne noć." Reč 'noć' postojala je u jeziku, ali isto kao 'muško' i 'žensko' izgleda da je imala mnogo šire značenje od onog koje je njemu bilo potrebno da izrazi svoje misli. Reši se da dopuni svoje reči. "Kad se smrkne."

"Kad se šta smrkne?"

"Pa znaš. Kad sunce zađe. Mesec, zvezde i tako to."

"Ovde se ne smrkava."

"Ovde se ne... ama, o čemu ti to govoriš? Zemlja se i dalje okreće, zar ne?"

"A, sad mi je jasno. Da, pretpostavljam da se još smrkava tamo napolju, ali ne u Ledomu."

"Gde je Ledom - pod zemljom?"

Filos nagnu glavu u stranu. "Na ovo pitanje ne mogu ti odgovoriti sa da ili ne."

Čarli baci pogled niz hodnik i kroz veliko okno do oblačnog, srebrnastog neba. "Zašto ne možeš?"

"Bolje će biti da o tom pitaš Sisa. On će ti to objasniti bolje nego što bih ja umeo."

Čarli nije mogao da zaustavi smeh, iako se trudio, i kad ga Filos upitno pogleda, on objasni: "Kad sam s tobom, Milvis je taj koji treba da da odgovore. Kad sam s Milvisom, on kaže da si ti stručnjak. A ti me sad šalješ Sisu."

"A za šta je on to rekao da sam ja stručnjak?"

"U stvari, on to nije baš rekao tim rečima. Dao je da se nasluti da ti znaš sve što može da se zna o istoriji Ledoma. Rekao je još nešto... čekaj da se setim. Nešto, otprilike, kako ti znaš kad treba prestati s

davanjem informacija. Tako je, to je bilo; rekao je da ćeš ti znati gde treba da staneš, jer nije u njegovoj prirodi da uskraćuje informacije."

Čarli po drugi put ugleda kako senka hitro prelazi preko Filosovog tamnopotog, zagonetnog lica. "A u mojoj jeste."

"Ej, čekaj, stani malo", zabrinuto reče Čarli. "Možda ne navodim tačno njegove reči. Možda mi je nešto i promaklo. Nemoj da vas ja posvađam, tebe i...."

"Molim te", reče Filos hladno. "Znam tačno šta je on time mislio i ti nisi ništa naškodilo u celoj toj stvari. To je jedna od stvari u Ledomu koja nema nikakve veze s tobom."

"Ali, ima, ima! Milvis je rekao da početak Ledoma može i te kako da ima veze sa krajem Homo sapiensa, a to je jedina stvar od koje želim da me držite što dalje. Svakako da to ima veza sa mnom!"

Bili su već krenuli, kad se Filos zaustavi i položi ruke Čarliju na ramena. "Čarli Džonse, zaista te molim da mi oprostiš. Obojica smo - svi smo pogrešili. I ne bi trebalo sebe da kriviš za bilo šta. Molim te, pustimo to, ja sam se pogrešno poneo. Hajde da zaboravimo na moja osećanja i moje probleme."

Čarli reče vragolasto: "Šta - zar da ne saznam sve o Ledomu?" Onda se nasmeja i kaza Filosu da je sve u redu i da će on, sa svoje strane, zaboraviti.

Neće.

22.

U postelji, Herb iznenada kaže: "Ali Margareta nas ne voli."
Dženet će, zadovoljno: "Onda ćemo i na nju baciti bambu. Spavaj.
Koja Margareta?"

"Mid. Margareta Mid, antropolog, koja je napisala onaj članak što sam ti govorio o njemu..."

"I zašto ona nas ne voli?"

"Ona kaže da dečak raste želeći da lići na oca. I ako je njegov otac dobar hranitelj porodice i drug u igri, i pomaže u kući isto onako dobro kao mašina za pranje i sušenje, ili ona za preradu otpadaka, ili, čak, može da zameni svoju ženu, e, onda će i dečak odrasti pun vitamina i sa smislom za druženje, i postaće dobar hranitelj porodice i drugar, itede."

"I šta tu fali?"

"Ona kaže da u ulici Begonija neće odrasti pustolovi, istraživači i umetnici."

Poćutavši, Dženet kaže: "Idi reci toj tvojoj Margareti da se popne na Anapurnu i da se slika. Već sam ti kazala, ti i ja smo nova vrsta ljudi. Mi stvaramo novu vrstu ljudi koji neće biti utucani u glavu predstavama o tati koji pije u kafani dok mama spava sa sladoledžijom. Mi ćemo odgajiti celu jednu generaciju koja će biti zadovoljna onim što ima i neće provoditi život pokušavajući da se izjednači s nekim. Bolje prestani da razmišljaš a ozbiljnim stvarima, mužiću-pužiću. To ti ne valja."

"Znaš šta", kaže on začuđeno, "upravo to mi je i Smiti rekao." Smeje se. "Ti govoriš da bi me obodрила a on da bi me ućutkao."

"Ispada da zavisi s koje strane se posmatra."

On leži još neko vreme razmišljajući o lovaćkim ćizmama 'on' i 'onal' i moj roditelj je Odbor i da li momak može baš otmeno da izgleda s krpom za sudove u ruci, sve dok ne počne pomalo da mu se vrti u glavi. A onda pomisli do đavola sve to i kaže: "Laku noć, mila."

"Laku noć, mili", promrmlja ona.

"Laku noć, slatka."

"Laku noć, slatki."

"Boga ti tvoga!" zaurla on. "Prestani da me nazivaš istim imenima kojima ja zovem tebe!"

Ona nije baš prepadnuta, ali se trгла, i zna da on nešto mozga, zato ćuti.

Kroz izvesno vreme, Herb je dodirne i kaže: "Oprosti mi, dušo."

Ona veli: "Opraštam ti - Đorđe."

On mora da se nasmeje.

23.

Filos i Čarli su stigli do Naučne Jedan za svega nekoliko minuta 'podzemnom železnicom' - na ledomskom postoji reč da označi taj pojam, ali je potpuno drukčija i ne može se neposredno prevesti na engleski. Izronivši iz podzemlja ispod onog nagnutog vrha građevine, zaobidoše bazen po kome se opet brčkalo jedno četrdesetak do pedesetak Ledomaca (to nisu mogli 'još uvek' biti oni isti ljudi) i zastadoše za trenutak da bi ih posmatrali. Uz put su veoma malo razgovarali jer su obojica, izgleda, imala do mile volje o čemu da razmišljaju; konačno Čarli zamišljeno promrmlja, posmatrajući kupaće kako rone, rvu se, trče: "Šta drži te njihove keceljice da ne spadnu?" Filos, ispruživši ruku, blago potegnu Čarlija za kosu i upita: "Šta drži ovo?"

Bila je to jedna od retkih prilika u Čarlijevom životu kad je pocrveneo. Zaobidoše zgradu, prodoše ispod džinovskog luka, i tu se Filos zaustavi. "Biću ovde kada završiš", reče.

"Voleo bih da pođeš sa mnom", kaza Čarli. "Hteo bih da ovoga puta budeš prisutan kad neko bude rekao razgovaraj o tome sa Filosom."

"To će i reći, ne brini. I razgovaraćemo dok ne pomodriš, kad bude vreme. No, zar ne misliš da je bolje da saznaš još više o Ledomu, takvom kakav je sada, pre nego što te budem zbunio pričom o tome kakav je bio?"

"Šta si ti, Filose?"

"Istoričar." Mahnuvši rukom pozva Čarlija da priđe u samo podnožje zida i stavi mu ruku na nevidljivi rukohvat. "Spreman?"

"Spreman."

Filos koraknu unazad a Čarli sunu naviše. Sada se već dovoljno navikao na to osećanje da ne pravi scene; čak je bio u stanju da posmatra Filosa kako se lagano vraća ka bazenu. Čudna ptica, pomisli. Izgleda da ga ovde niko ne voli.

Zaustavi se, na izgled nepomično lebdeći u vazduhu, ispred velikog prozora, i hrabro koraknu prema njemu. I kroz njega. Čim to učini opet oseti kako se nalazi u zatvorenom prostoru: šta se, u stvari, zbiva s tim nevidljivim zidom - da li se u njemu otvara prolaz u dlaku

tačno prema obrisima njegovog tela, tako da u trenutku kad prolazi i sam postaje deo zida? Mora biti da je posredi nešto slično.

Osvrnu se oko sebe. Prvo što ugleda beše obložena ćelija, srebrna bundeva s krilcima, vremeplov, s vratima otvorenim upravo onako kako ih je on ostavio. Vide i zastrte krajeve sobe, i nekakvu čudno nagnutu spravu na teškom postolju, bliže sredini sobe; nekoliko stolica, jednu vrstu katedre na kojoj se nalazila gužva hartije.

"Sis?"

Nije bilo odgovora. Ustežući se pomalo, prođe kroz sobu i sede na jednu od stolica ili izraslina. Oglasi se ponovo, malo jače, opet uzalud. Prekrsti nogu preko noge i sačeka, pa skide jednu nogu sa druge, pa ih opet prekrsti na suprotnu stranu. Posle nekog vremena ustade i krenu da zaviri u srebrnu bundevu.

Nije očekivao da će ga toliko pogoditi; nije uopšte ni očekivao da ga nešto potrese. Ali tamo, upravo tamo na onom glatkom, uolučenom srebrnom podu on je svojevremeno ležao, više mrtav nego živ, godinama i neslućenim miljama udaljen od svega što mu je ikada nešto značilo, čak mu se i onaj dragoceni znoj bio osušio na telu. Suze mu navreše na oči i stadoše da peku. Lora! Lora! Jesi li umrla? Da li smrt čini da budeš iole bliže meni? Jesi li mi ostarila, Lora, je li se tvoje slatko telo naboralo i smežuralo? I kada jeste, da li ti je bar jednom bilo milo što mene nema da te takvu vidim? Lora, znaš li da bih dao sve na svetu, dao bih i život, samo da te još jednom dodirnem - pa makar i bila stara a ja mlad?

Ili... da se nije ta konačna, grozna stvar dogodila dok si još bila mlada? Da li je ogromni čekić tresnuo o tvoju kuću i da li si prosto nestala u jednom jedinom, bleštećem magnovenju? Ili je to, možda, bila ona neosetna otrovna kiša, od koje ti je utroba prokrvarila, i povraćala si, i dizala glavu da pogledaš svoju prelepu kosu kako leži, opala, po jastuku?

Da li ti se dopadam? povika nemo, u sebi, u iznenadnom, bešumnom napadu razdraganosti: kako ti se dopada Čarli u marinskoplavom, crveno oivičenim pelenicama i u kaputu na rasklapanje okrenutom naopačke? A tek ovaj šašavi okovratnik?

Kleče na ulazu u vremeplov i pokri lice rukama.

Posle nekog vremena ustade i krenu u potragu za nečim čime bi obrisao nos.

Tražeci i tražeci, reče: "Biću s tobom kad se to dogodi... Lora, možda ćemo oboje umreti od starosti, čekajući..." Oslepeo od navale osećanja, odjednom se nađe kako čeprka po zastorima u jednom kraju prostorije, a da uopšte nije bio svestan ni kako se tu obreo ni šta zapravo čini. Iza zavesе bio je samo goli zid ali na njemu beše jedna šara i on je pritisnu dlanom. Pojavi se otvor, nalik na onaj iz koga mu je bio izišao doručak, ali ovoga puta ne pojavi se nikakav dugački jezik. Sagnu se i proviri u osvetljenu unutrašnjost otvora i ugleda gomilu kockastih, providnih kutijica i knjigu.

Stade da vadi kutije, u početku iz radoznalosti, potom sa sve većim uzbuđenjem. Vadio ih je jednu po jednu, ali isto tako pažljivo, jednu po jednu, vraćao ih je tačno onako kako ih je zatekao.

U jednoj kutiji bio je ekser, zarđali ekser, a tamo gde je bio zasečen po dijagonali ukazivao se svetli, čisti metal.

U drugoj kutiji bio je jedan omot šibica, izbledeo od kiše, a crvene glavice sprale su se na papirne štapiće. Ali on ga je poznao, poznao! Poznao bi ga, ma gde bio. Ostao je samo komadić, ali poticao je iz 'Dulijevog Bara i Roštilja', tamo preko, u ulici Arč. Sem što... sem što je ono nekoliko slova što se još videlo stajalo naopako, kao slika u ogledalu...

U trećoj kutiji bio je sasušeni cvet nevena. Ne jedan od onih ledomskih čudesno lepih, raskošnih cvetova dobijenih ukrštanjem nemogućih kombinacija, već obični, kočoperni stručak sasušenog nevena.

U četvrtoj kutiji bio je grumen zemlje. Čije zemlje? Je li to bila ona zemlja po kojoj je nekada gazila njena noga? Da li je poticala s jednog parčenceta zemlje ispod velike bele svetilke na kojoj je bilo ispisano izbledelo šezdeset i jedan? Da li ga je, pri jednom od ranijih pokušaja, odgrizao sam vršak zuba vremeplova?

Konačno, tu se nalazila i knjiga. Kao i sve drugo, i ona je odbijala da bude pravilnog četvrtastog oblika; pre je bila nekakva neobavezna okruglasta stvarčica, oblika preciznog kao zobeni kolač, a redovi u njoj bili su tek-malo-iskrivljeni lukovi (s druge strane, kad biste naučili da pišete ne dižući lakat s hartije, zar ne bi luk pao mnogo prirodnije od ravne linije?) Ali ipak se otvarala sa strane, kao svaka poštena knjiga, i mogao je da je čita. Bila je na ledomskom, ali on je umeo da je pročita, što ga je isto onoliko zapanjilo kao i iznenadna

sposobnost da govori taj jezik. U stvari, kad razmisli - manje. Bio je već u stanju zapanjenosti, pa je to došlo nekako kao samo od sebe. U njoj se pre svega nalazio nekakav zamršeni tehnički opis nekog procesa, a potom nekoliko stranica ispisanih u rubrikama, uz mnogo brisanja i ispravki, kao da je neko zapisivao rezultate opita i merenja. Zatim je dolazio ogroman broj stranica gde je na svakoj bio otisnut niz od četiri brojčanika, poput četiri časovnika ili merna instrumenta, ali bez kazaljki. Pri kraju, u tim brojčanicima ništa nije pisalo, ali oni na početku su bili sasvim išarani nekakvim crtarijama, s ubeleženim kazaljkama i čudnim zapisima: Poslao bubu, nije se vratila. Bilo je još mnogo tih nije se vratila zapisa, sve dok nije naišao na stranicu na kojoj je bio ucrtan ogromni pobedonosni znak usklika, naravno u ledomskom stilu. To je bio opit br. 18, i drhtavom rukom bilo je napisano: Poslao košticu, vratio se cvet! Čarli izvadi kutiju sa cvetom i, pošto ju je nekoliko puta okrenuo u rukama, pronađe najzad na njoj broj osamnaest.

Ti brojčanici, ti brojčanici... naglo se okrenu i pohita prema nepoznatom nagnutom postrojenju u sredini sobe. Dabome, evo ih - četiri brojčanika, a na ivici svakoga od njih nalazilo se dugmence, udešeno tako da može obilaziti oko brojčanika. Da vidimo: ako četiri dugmenceta dovedemo u položaj kako stoji u knjizi, i onda - pa, naravno, evo ga. Prekidač je prekidač na svim jezicima, a na ovome je umeo i da pročita reči uključen i isključen.

Vrati se u ugao, užurbano stade da okreće stranice. Opit šezdeset i osam... poslednji pre nego što su počinjale neispisane stranice. Poslao kamenje, vratio se (ledomskim pravopisom) Čarli Džons.

Snažno steže ivice knjige i stade čitati podatke, trudeći se da ih nauči napamet.

"Čarli? Jesi li tu, Čarli Džonse?"

Sis!

Kada je Sis, ušavši kroz nevidljivo prošireni prorez na zidu iza vremeplova, zaokrenuo iza ugla, Čarli je već stigao da vrati knjigu. Ali nije uspeo da blagovremeno pronađe onu šaru na zidu i stajao je tako, zatečen, pored otvora na zidu s uvelim cvetom nevena u ruci.

24.

"Šta radiš?"

Herb otvara oči i vidi svoju ženu kako stoji nad njim. Kaže: "Ležim u visećoj mreži u subotnje podne i pričam s mojom ribom."

"Posmatrala sam te. Izgledaš veoma nesrećan."

"Štono reče Adam kad mu je žena pala s drveta - Eva me opet špijunira."

"Hajde, ti kikirezac!... kaži mami?"

"Ti i Smiti ne volite kad govorim ozbiljne stvari."

"Šašavko. Kad sam to rekla bila sam već zaspala."

"Pa, dobro. Razmišljao sam o knjizi koju sam jednom pročitao, a rado bih je pročitao ponovo. Zvala se Iščeznuće."

"Možda je i ona prosto iščezla. Za ime Boga, pa to je pisao Filip Vajli. Voli ribu, mrzi žene."

"Znam na šta misliš, i nisi u pravu. On voli ribu, ali mrzi način na koji se postupa sa ženama."

"I zato izgledaš tako nesrećan u mreži za spavanje?"

"Nisam baš bio nesrećan. Samo sam se jako trudio da se setim šta je taj momak rekao."

"U Iščeznuću? Sećam se. Priča kako su sve žene na svetu jednog dana nestale, tako, s neba pa u rebra. Jezivo."

"Znači čitala si! Odlično. Pazi, bilo je jedno poglavlje u kome je izložio glavnu temu. To mi treba."

"Oh-h-h-h... da. Sećam se. Bila sam počela da ga čitam i onda sam preskočila, jer sam htela što pre da vidim nastavak priče. Bio je to onaj..."

"Jedino što mi se kod stručnjaka za reklamu više dopada nego kod pisca bestselera", upade Herb, "jeste da - iako obojica kuju rečenice stručnjak za reklamu dobro pazi da mu rečenice nikada ne privuku veću pažnju kupca nego sam proizvod. A to se Vajliju desilo u onom poglavlju. Onaj kome treba nikada ne stigne da pročita."

"Hoćeš da kažeš da je meni to bilo potrebno?" kaže ona pomirljivo. Patom: "A šta to ima u njemu što je trebalo da ja pročitam?"

"Ništa", tužno kaže Herb i ponovo se zavaljuje u mrežu za ljuljanje,

zatvarajući oči.

"Oh dušo, nisam htela da..."

"Ne, ne ljutim se. Prosto, mislim da se on slaže s tobom. Mislim da on bolje od tebe zna zašto to čini."

"Slaže se s čim, aman, pobogu!"

Herb otvara oči i gleda mimo nje u nebo. "On kaže da su ljudi napravili prvu veliku grešku kada su zaboravili na sličnosti koje postoje između muškarca i žene i usredsredili se na razlike. On to naziva prvobitnim grehom. Kaže da su zato muskarci počeli da mrze muškarce, a takođe žene. Kaže da je to uzrok svih ratova i pogroma. Kaže da smo zbog toga izgubili sposobnost da živimo, da nam je od nje preostao još samo tračak."

Ona prezrivo dobaci: "Ja to ni u snu ne bih rekla!"

"Zato sam tako duboko i razmišljao o tome. Rekla si da smo mi jedna nova vrsta ljudi koja upravo nastaje, nešto kao Odbor ili tim. Postojali su ženski poslovi i muški poslovi, a danas kao nije više važno ko šta radi; oboje umemo da radimo i jedno i drugo, zajedno ili svako za sebe."

"Aha", kaže ona, "na to si mislio?"

"Vajli čak zbija šalu. Kaže, neki smatraju da su muškarci snažniji od žena zato što su muškarci odgajali takve žene odabiranjem."

"Je l' i ti gajiš žene odabiranjem?"

On najzad počinje da se smeje, a to je ona i želela; ne može podneti da ga gleda tužnog. "Svaki put", kaže i obara je u mrežu.

25.

Sis žustro priđe Čarliju, glave nagnute malo u stranu. "Dakle, mladi moj istraživaču. Šta to smeriš?"

"Oprosti mi za ovo", promuca Čarli, "bio sam veoma zbunjen. Sve mi se izmešalo."

"Dakle, iščačkao si cvet, hm?"

"Došao sam i - ti si bio, hoću da kažem, nisi bio..."

Na njegovo iznenađenje Sis ga samo pljesnu po ramenu. "Odlično, odlično; to je upravo jedna od stvari koje sam se spremio da ti pokažem. Ti znaš kako se taj cvet zove?"

"Znam", reče Čarli, koji je gotovo bio izgubio moć govora. "To je n-neven."

Sis se proteže mimo njega, pročepka i izvadi knjigu i upisa ime cveta. "Nema ga u Ledomu", ponosito reče. Klimnu glavom u pravcu vremeplova. "Nikada ne možeš znati šta će ta stvar ispovrteti. Naravno, ti si vrhunski primerak. Ako ti to išta znači, verovatnoća da se stvar s tobom ponovi jednaka je sto četrdeset i tri kvadriliona prema jedan."

"Hoćeš... hoćeš da kažeš da je to verovatnoća da ću se vratiti?"

Sis se stade smeјati. "Nemoј biti tako ojađen! Ono što staviš unutra, miligram po miligram - a verujem i atom po atom - izvadićeš napolje. To je stvar mase. Možemo potpuno da vladamo onim što turimo unutra. Ali šta će izaći..." on sleže ramenima.

"Da li dugo traje?"

"E, to sam se nadao da ću saznati od tebe, ali ti nisi umeo da mi kažeš. Šta misliš, koliko si proveo unutra?"

"Meni se činilo - godine."

"Nisu bile godine, umro bi od gladi. S ove strane izgleda samo trenutak. Zatvoriš vrata, uključiš prekidač, otvoriš vrata - gotovo." Mirno uze neven iz Čarlijeve ruke, ubaci ga zajedno s knjigom u otvor i zatvori vrata, gurnuvši ih dlanom. "A sada, da pređemo na stvar. Šta bi ti hteo da znaš? Upozoren sam samo da treba da prekinem u času kad počnu podaci o tome kako je i kada glupavi Homo sapiens prerezao vlastiti grkljan. Oprosti. Nemoј to uzeti kao

primedbu koja se odnosi na tebe lično. Gde želiš da počnemo?"

"Ima toliko..."

"Znaš šta? Ima stravično malo. Da ti dam jedan primer. Možeš li zamisliti zgradu, grad, da kažemo i celu jednu kulturu, koju energijom napaja jedna jedina tehnološka ideja, električni generator, ili motor, što je u osnovi jedno isto?"

"Pa, naravno... mogu."

"I zamisli kako bi to bilo čudno nekome ko nikada nije video nešto slično. Samo s električnom strujom i motorima možeš da vučeš, guraš, greješ, hladiš, otvaraš, zatvaraš, osvetljavaš - manje-više, sve što ti padne na pamet. Je li tako?"

Čarli klimnu glavom.

"U redu. Sve su to stvari kojima nešto pokrećeš, jasno? Čak je i toplota oblik kretanja, kad malo bolje razmisliš. E pa, mi ti imamo jednu jedinu stvar koja može sve što može i električni motor, a pored toga još i mnogo što-šta iz oblasti statike. Pronašli smo je i usavršili tu, u Ledomu, i ona je kamen temeljac celokupnog sistema. Zove se 'A -polje'. 'A' je skraćenica za Analog. U osnovi, izum je veoma prost. Naravno, teorija..." odmahnu rukom. "Jesi li ikada čuo za tranzistor?" Čarli klimnu. Ovo je bio čovek s kojim si mogao razgovarati samo pomoću vratnih mišića.

Sis reče: "To ti je tako jednostavan uređaj kako samo može da bude. To ti je najjednostavniji uređaj koji možeš zamisliti. Grudvica materije s tri dovoda. Ubaciš signal u jednu žicu, izađe ti isti signal stostruko uvećan. Ne troši vreme na zagrevanje, nema vlakana da pregorevaju, nema vakuuma koji će vremenom oslabiti i gotovo da ne troši nikakvu energiju.

Sledeća po redu je tunnel-dioda koja, u poređenju s tranzistorom, čini da tranzistor izgleda isuviše složen, pretežak, prevelik i neefikasan, a ovo je još manje i, na prvi pogled, daleko prostije. Ali teorija, Bogo moj! Oduvek sam tvrdio da ćemo jednog dana toliko uprostiti sve to, da ćemo moći da uradimo sve što poželimo s ničim i bez ikakve energije - samo što niko neće biti u stanju da shvati teoriju."

Čarli, koji je i ranije imao prilike da čuje kako se stručnjaci šale međusobno, učtivo se nasmeši.

"Dakle: A-polje. Pokušaću da ti objasnim bez mnogo tehnoloških termina. Sećaš se one kašike kojom si jutros doručkovao? Da? Da.

Elem, u dršci se nalazi generator sub-minijaturnog polja sila. Oblik polja određuju usmerivači napravljeni od specijalne legure. Polje je toliko sićušno da ga ne bi mogao videti - čak i kada bi bilo vidljivo, što nije - ni pomoću serije od devet elektronskih mikroskopa. Ali ona plava žica je tako konstruisana duž ivice da je svaki njen atom tačni analog subatomske čestice od kojih se sastoje usmerivači. I iz razloga prostorne prenapregnutosti, s kojom te neću zamarati, jedno analogno polje javlja se unutar omče. Jasno?

Jasno. To ti je sprava, cigla za građenje složenijih sistema. Sve ostalo što vidiš oko sebe napravljeno je montiranjem takvih cigala. Prozor - i to ti je jedna velika analogna petlja. Dva takva polja drže ovu zgradu - nisi valjda mislio da to radimo molitvama?"

"Zgrada? Ali - kašika je bila u obliku omče, mogu zamisliti i da je prozor takav isti - ali ne vidim nikakve omče oko ove zgrade. Trebalo bi da stoje tu napolju, zar ne?"

"Svakako. Imaš oči, ali da bi to video oči ti nisu potrebne. Svakako. Ova ogromna gomila materijala poduprta je na dva mesta sa spoljne strane. I petlje postoje. Ali umesto da budu od legure, ove su od stojećih talasa. Ako ne znaš šta je to stojeći talas neću te time zamarati. Vidiš li ono?" Pokaza prstom.

Čarli ga je pratio pogledom i ugleda ruševine i ogromnu smokvu.

"Ono tamo", kaza Sis, "jedan je od podupirača, bolje rečeno, njegov najudaljeniji kraj. Pokušaj da zamisliš maketu ove zgrade koju pridržavaju dva providna trougla od plastike i dobićeš predstavu o obliku i veličini polja."

"Šta se događa kada se neko sudari s njima?"

"Nikome se to ne dogodi. Proseci jedan lučni otvor u donjoj polovini tvog plastičnog trougla i videćeš zašto. Ponekad se dogodi da neka ptica naleti na jedan od njih, jadnica, ali izgleda da su većinom u stanju da ih izbegnu. Nevidljivi su zato što im površina, u stvari, nije površina neke materije, već treperavi snop ukrštenih sila na kome prašina ne može da se slegne. I savršeno su providni."

"Ali... zar se ne savijaju pod teretom? Kašika koju sam koristio ugibala se pod težinom hrane - video sam. I ovi prozori..."

"Bogami, imaš dobro oko!" pohvali ga Sis. "Vidiš, drvo je materija, cigla je materija, čelik je materija. Po čemu se, dakle, razlikuju? Naravno, po tome od čega se sastoje i kako je to nešto spojeno."

Ništa više. Jedno A-polje može se instrumentima podesiti da bude onakvo kakvo želiš - debelo, tanko, nepromočivo, što god hoćeš. Takođe kruto - najkruća stvar koja postoji."

Čarli pomisli: sve to šljašti dokle god imaš para da platiš račun za struju koja ti drži onu tamo stvar uspravno; ali ne reče to glasno jer u jeziku nije postojala reč za 'račun za struju', čak ni za 'platiti'.

Pogleda smokvu i začkilji, pokušavajući da vidi stvar koja podupire tu zgradu. "Kladim se da ipak može da se vidi kad pada kiša", reče na kraju.

"Ne može", odseče Sis. "Ovde ne pada kiša."

Čarli podiže pogled prema sjajnim oblacima. "Šta je to?"

Sis mu se pridruži te takođe pogleda naviše. "To što vidiš je unutrašnja strana mehura napravljenog od A-polja."

"Hoćeš da kažeš..."

"Tačno to. Sav Ledom je ispod ogromnog krova. Upravljamo temperaturom, vlažnošću; povetarac duva kad mu naredimo."

"I ne smrkava se..."

"Mi nikad ne spavamo, čemu bi služilo?"

Čarli je već bio čuo da je san najverovatnije nešto naknadno stečeno, nasleđeno od pećinskih ljudi koji su silom prilika morali da provode mračni period vremena nepomično čučajući u pećinama, da bi se spasili od mesoždera koji love noću; prema toj teoriji, sposobnost da se u tim periodima izgubi svest i opusti se, postala je faktor preživljavanja.

Opet pogleda u nebo. "Sis, šta je napolju?"

"Bolje da to prepustimo Filosu."

Čarli razvuče usta, ali osmeh mu se ukoči na pola puta. To prebacivanje lopte od jednog stručnjaka drugome kao da se događalo uvek onda kad bi se opasno približio pitanju nestanka ljudske vrste, onakve kakvu je on poznao.

"Samo mi još jedno reci, čisto - hm - isto teorijski, Sis. Ako kroz A-polje može da prođe svetlost, onda može da prođe i svaki drugi oblik zračenja, zar ne?"

"Ne", reče Sis. "Kao što sam ti rekao - mi možemo instrumentima da mu podesimo gustinu, uključujući i potpunu neprovidnost."

"Aha", reče Čarli. Skrenu pogled s neba i uzdahnu.

"Toliko o statičkom efektu", hitro upade Sis. Čarli mu je bio zahvalan

na uviđavnosti. "Sada: dinamički. Kao što sam već rekao, ovo može da uradi sve što mogu elektro-motor i električna struja uopšte. Hoćeš da pomeriš parče zemlje? Namesti instrumente da dobiješ analogno polje, tako tanko da se može provući između molekula; uguraj ga u padinu brega. Proširi na nekoliko milimetara; izvadi. Dobićeš punu lopatu zemlje, ali lopatu onoliko veliku koliku želiš, i tvoje analogno polje može zatim, zajedno sa zemljom, da odlebdni gde god želiš.

Sve može na taj način da se uradi. Jedan jedini čovek može da napravi i upravlja kalupima za izlivanje temelja i zidova, na primer, potom da učini da kalupi nestanu. I ne mora se liti od peska i hemijskih materija; pomoću A-polja možeš da homogenizuješ i proizvedeš, zaista, bilo kakav materijal." Kucnu prstom o povijen stub, nalik na beton, pored prozora.

Čarli, koji je nekada upravljao buldožerom, stade da likuje što je blagovremeno odlučio da će dozvoliti samo da ga tehnologija zadivi ali ne i zbuni. Seti se jednog posla na suvom doku, kad je vozio ugaoni buldožer Alis-Čalmers Ha De četrnaest, natrag u radionicu da bi mu na oštricu zavarili novi ugao, i kako ga je jedan predradnik zaustavio i zamolio ga da zatrpa jedan rov. Dok su mu se radnici s lopatama još sklanjali s puta, on je nasuo i utabao rov dugačak stotinu stopa, onako u prolazu, za svega devedeset sekundi. Za taj posao bi bar šezdesetorica ljudi utrošila najmanje nedelju dana. Ako mu daš odgovarajuću spravu, jedan jedini kvalifikovani radnik može da zameni stotinu, hiljadu, deset hiljada manuelaca. Bilo je teško, ali ne i nemoguće, predstaviti sebi nešto slično Medicinskoj Jedan, visoko četiri stotine stopa, kako je samo tri čoveka izgrađuju za nedelju dana.

"I sad još nešto o dinamici. Odgovarajuće A-polje može da uradi isto što i rentgenovi zraci kad je u pitanju lečenje raka i izazivanje genetskih mutacija - ali bez opekotina i ostalih propratnih pojava. Pretpostavljam da si zapazio sve te nove biljke?"

I nove ljude, reče Čarli, ali u sebi.

"Eno, ona trava napolju. Niko je ne kosi; leži netaknuta, tako kako je vidiš. Pomoću A-polja možemo da prenosimo bilo šta s mesta na mesto, prerađujemo hranu, pravimo tkanine - doslovno sve; a utrošak energije je zanemarljiv."

"Kakva je to energija?"

Sis se uhvati za svoj konjoliki nos. "Jesi li ikada čuo za negativnu materiju?"

"Je li to isto kao antizemaljska materija - gde elektron ima pozitivni naboj a jezgro negativan?"

"Bogami, iznenađuješ me! Nisam znao da ste vi, ljudi, čak dotle stigli."

"U redu. A sada, da li znaš šta se događa kada negativna materija dođe u dodir sa normalnom materijom?"

"Bang! Najveći što postoji."

"Tako je - celokupna masa pretvara se u energiju. I sada: A-polje može bilo šta da pretvori u analog - čak i najmanju moguću masu negativne materije. Sasvim je dovoljno da pomoću njega napraviš transformaciju s normalnom materijom i da oslobodiš energiju - koliko želiš. Dakle - konstruišeš analogno polje pomoću elektrinog podstrekača. Kad počne da propušta, uspostavlja se veoma prosta povratna sprega i tako ono održava samo sebe, i još ima na pretek energije za druge poslove."

"Ne pokušavam da se pretvaram da te razumem", nasmeši se Čarli. "Uzimam prosto zdravo za gotovo."

Sis mu uzvratil osmeh, a onda reče, glumeći strogost: "Došao si k meni da raspravljamo o nauci, ne o religiji." Zatim hitro nastavi: "Hajde, dakle, da time završimo s A-poljem, slažeš se? Slažeš. U stvari, sve sam ovo ispričao da bih naglasio koliko je to polje, samo po sebi, prosta stvar, i može sve da uradi. Kao što sam već rekao - a ukoliko nisam, onda sam imao nameru - ceo Ledom počiva na dve stvari, dve proste stvari, i ovo je jedna od njih. Druga - druga nosi ime nastalo spajanjem dve reči, cerebrostil."

"Ček da pogodim." Čarli prevede reč na engleski i htjede da kaže 'Nova moda mozgova?' ali taj štos nije bio prevodiv na ledomski: 'Stil' je zaista bila reč i pojam na ledomskom jeziku, ali ta reč nije bila ista kao sufiks (na ledomskom) u reči cerebrostil. Ova reč 'stil' imala je značenje slično latinskom stilus, sredstvo za pisanje. "To je nešto čime se može pisati po mozgu."

"Uhvatio si", reče Sis, "ali ne za dršku... To je, u stvari, nešto po čemu mozak sam piše. Daa... to kažemo ovako. Prvo što radi, prima utiske iz mozga. A može se zatim koristiti - i koristi se - da bi se te stvari utisnule u drugi mozak."

Čarli se zbunjeno nasmeši. "Bolje da mi prvo opišeš kako izgleda."

"Samo malčice koloidne materije u jednoj kutiji. Naravno, ovo je preterano uprošćen prikaz. I da istrajem u svojoj grešci preteranog uproščavanja - kada tu kutijicu priključiš na mozak ona pravi sinaptički zapis ma kog određenog niza pojmova koji se nalaze u mozgu. Verovatno znaš dovoljno o procesu učenja da bi znao da nije dovoljno da se samo nešto ustvrdi da bi se to i usvojilo. Neuk um će prihvatiti moju tvrdnju da se molekuli alkohola i vode uzajamno prožimaju samo, kako ti kažeš, zdravo za gotovo, i ništa više. Ali ako ga postepeno dovedem do tog zaključka, praktično mu to prikažem time što ću izmeriti određenu količinu svakog od ova dva jedinjenja i pomešati ih, tako da se pokaže da je količina tako dobijena manja od prethodne dve, onda stvar počinje da dobija smisao. I da se vratimo još više unazad, pre nego što to počne da dobija smisao, moram biti siguran da um učenika već poseduje pojmove kao što su 'alkohol', 'voda', 'izmeriti' i 'pomešati', i još više, da je dovoljno oslobođen onog neznalačkog opterećenja poznatog pod imenom 'zdrav razum' da bi shvatio da zbir jednakih količina dveju tečnosti treba da bude manji od dvostruke količine prvobitnih delova. Drugim rečima, svakom zaključku treba da prethodi niz logičnih i doslednih zaključaka, koji se zasnivaju na prethodnim posmatranjima i dokazima.

Cerebrostil, dakle, upija u sebe određene nizove zaključaka iz, recimo, mog uma, i prenosi ih u, kažimo, tvoj um; ali to ne čini prostim prikazivanjem celine, odnosno zaključka; on urezuje u tvoj mozak celokupni niz podzaključaka kojim se dolazi do konačnog mišljenja. To se sve obavlja, tako reći, u magnovenju, i um koji prima treba samo da to poveže s onim što se u njemu već nalazi. A ovo je, uzgred budi rečeno, posao koji zahteva jedno puno radno vreme."

"Nisam baš siguran da sam..." oklevao je Čarli.

Sis hladno nastavi. "Hoću da kažem da će, ukoliko se dogodi da se među mnogim dokaznim podacima u mozgu već nalazi jedna logikom stečena tvrdnja - i, zapamti, logika i istina su dve potpuno različite stvari - da se alkohol i voda ne mogu mešati - ta tvrdnja će se sukobiti na kraju krajeva sa svim ostalim tvrdnjama. Koja će preovladati, zavisi od količine istinitih i proverljivih podataka kojima mozak već raspolaže i s kojima će tu tvrdnju uporediti. Najzad (u stvari, đavolski brzo) mozak će odlučiti koja je od te dve tvrdnje

pogrešna. Ali kopkaće ga i dalje, sve dok ne utvrdi zašto je pogrešna - drugim rečima, dok ne bude iscrpno uporedio svaki pojedini stupanj logičkog mišljenja, od premise do zaključka, s odgovarajućim stupnjevima kojima se došlo do svih drugih zaključaka na tu temu."

"Baš lepo nastavno sredstvo."

"To je jedina zamena neposrednog iskustva za koju znamo", nasmeši se Sis, "i znatno brža. No, želim da naglasim da tu nije reč o nasilnom ulivanju pameti. Neistinu je nemoguće utisnuti u mozak pomoću cerebrostila, bez obzira na to koliko logična bila, jer pre ili posle pojaviće se zaključak koji protivureči već uočenim činjenicama, i sve će se rasturiti. Isto tako, cerebrostil nije nikakav 'ispitivač mozga', koji treba da iskopa tvoje najintimnije tajne. Uspeli smo da odvojimo dinamičke, odnosno, aktivne nizove umovanja od statičkih, to jest onih delova gde se pravi banka podataka. Ako učitelj snimi niz o alkoholu i vodi sve do zaključka, to znači da učenik zajedno s tom lekcijom iz fizike neće primiti i učiteljev životopis i podatke o tome koje voće voli.

Hoću da to razumeš, jer uskoro ćeš izići među ljude i verovatno ćeš se čuditi otkuda im to obrazovanje. Eto, dobijaju ga pomoću cerebrostila, na časovima koji traju pola sata, jedanput u dvadeset osam dana. I možeš mi verovati na reč da svih preostalih dana provode puno radno vreme povezujući tu novu materiju s već stečenim znanjem - bez obzira na tošta drugo radili pri tom."

"Voleo bih da pogledam tu spravu."

"Nemam nijednu pri ruci, ali ti si je već iskusio. Šta misliš, kako bi inače naučio ceo jedan jezik za - pa, recimo, za punih dvanaest minuta?"

"Ona stvar kao kapuljača u operacionoj sali iza Milvisovog kabineta!"

"Tako je."

Čarli promisli još malo, pa reče: "Sis, ako sve to možete da uradite, čemu onda ona besmislica o tome da moram da saznam sve što mogu o Ledomu pre nego što me pošaljete kući? Zašto mi prosto ne prokuvate glavu pod onom spravom još dvanaest minuta i ne prenesete mi podatke na taj način?"

Sis zatrese glavom, ozbiljna lica. "Želimo da dobijemo tvoje mišljenje. Tvoje mišljenje, Čarli Džonse. Cerebrostil može da ti da istinite podatke, i kad ih dobiješ znaš unapred da su istiniti. A mi

želimo da dobijemo informacije kroz instrument koji se zove Čarli Džons, da bi saznali šta je o nama zaključio baš taj Čarli Džons."

"Čini mi se da hoćeš da kažeš da neću poverovati u neke stvari koje budem video."

"Ja znam da nećeš. Zar ne vidiš? Cerebrostil bi nam dao reakcije Čarlija Džonsa na istinu. A tvoja vlastita zapažanja daće nam reakcije Čarlija Džonsa na ono što on misli da je istina."

"A zašto vam je toliko stalo do toga?"

Sis raširi svoje smirene, vešte ruke. "Orijentišemo se. Proveravamo pravac kojim idemo." I pre nego što je Čarli uspeo da razmisli o tome, ili da ga još nešto upita, požuri se da napravi sažetak svog izlaganja:

"Kao što vidiš nismo čudotvorci, ni opsenari. Ali nemoj se iznenaditi kad budeš otkrio da mi, uprkos svemu, nismo kultura usmerena ka tehnološkom napretku. Istini za volju, zaista možemo mnogo da uradimo. Ali to činimo pomoću samo dva izuma koja su ti - bar tako mi je Filos rekao - nepoznata: A-polje i cerebrostil. Pomoću njih na prvom mestu rešavamo problem energije - i čovekove i veštački proizvedene - imamo je više nego što ćemo ikada iscrpsti. Na drugom mestu, ono što ti zoveš obrazovanjem više ne zahteva znatan utrošak energije, opreme, nastavnika i vremena. Sve to ljudima oslobađa vreme za druge stvari."

Čarli upita: "Koje druge stvari, za ime Boga?"

Sis se nasmeši. "Videćeš..."

26.

"Mamice?" pita Karin. Dženet upravo kupava svoju trogodišnju ćerku.

"Da, srce?"

"Jesam li ja istinski, istinski izašla iz tvoje pupe?"

"Jesi, zlato."

"E, baš nisam."

"Ko kaže da nisi?"

"Dejvi kaže da je on izašao iz tvoje pupe."

"Jeste, i nije. Zatvori oči jako, jako, jako, da ti ne uđe sapun."

"Ako je Dejvi izašao iz tvoje pupe, zašto ja nisam izašla iz tatine pupe?"

Dženet se ugrize za usnu - uvek se trudi da se ne smeje deci ako ona sama ne počnu da se smeju pre nje - i počne da joj sapunja kosicu.

"Kaži, mamice, zašto?"

"Samo mamice nose bebe u pupi, zlato."

"A tatice nikada?"

"Nikada."

Dženet je sapunja, ispira, sapunja opet i opet ispira, i ne čuje se ni glas sve dok rumeno lišće nije opet steklo svoje široko otvorene plave oči. "Oću penu."

"Ali, dušice! Kosa ti je već sasvim isprana!" Ali molećivi pogled, neću-da-plaćem pogled konačno pobeđuje, i ona s osmehom popušta. "Dobro, ali pazi, Karin, samo malo. I pazi da ti pena ne uđe u kosu. Važi?"

"Važi", Karin, sva srećna, posmatra kako Dženet istiskuje kesicu sa šamponom za kupanje i okreće slavinu za toplu vodu. Dženet stoji pored nje, delimično da bi pripazila na kosu, delimično zato što uživa da je gleda. "Pa, onda", iznenada kaže Karin, "pa, onda nam ne trebaju tatice."

"Šta ti pada na pamet? A ko će ići u kancelariju i donositi lilihipe i kosačice i sve drugo?"

"Ne za to. Mislim, za bebe. Tatice ne mogu da prave bebe."

"Da, draga, ali pomažu da se naprave."

"Kako pomažu, mamice?"

"Dosta je s penom. Voda se pregrijala." Zatvara česmu.

"Kako, mamice?"

"Pa, vidiš, dušo, možda još nisi porasla dovoljno da shvatiš, ali tata ume da voli na veoma poseban način. To je mnogo lepo i divno, i kada tata voli mamu na taj način, mnogo, mnogo, onda mama može da dobije bebu."

Dok ona govori, Karin je već pronašla glatko parčence sapuna i pokušava da vidi da li pasuje. Dženet brzo uranja rukom u vodu, istrže njenu ručicu iznad površine i pljesne po njoj. "Karin, da se nisi pipala tamo odozdo. To nije lepo!"

27.

"Jesi li bar nešto shvatio?"

Čarli zamišljeno pogleda u Filosa koji ga je čekao u podnožju nevidljivog lifta i, kao uvek, odavao utisak da je tog časa stigao. I kao uvek, crne oči su mu iskrile od nekog unutrašnjeg veselja... ili je, možda, već sve znao... ili je to, možda, bilo nešto sasvim drugo, nalik na bol. "Taj Sis", reče Čarli, "ima najogavniji štos da odgovara na sve što ga pitaš, a ipak izgleda kao da nešto krije."

Filos se nasmeja. Čarli je već bio primetio da Filos ume srdačno da se smeje. "Rekao bih", reče Ledomac, "da si sad pripremljen za najvažniji deo. Za Dečju Jedan."

Čarli pogleda preko puta na Medicinsku Jedan, potom naviše, na Naučnu Jedan. "Sve mi se čini da su i ove prilično važne."

"Ne, nisu", odlučno kaza Filos. "One su samo parametri ili, ako hoćeš - one su samo okvir, mehaničko otkucavanje, i uprkos tvojim utiscima, one su tek površinski sloj, one su tek spoljna granica, uz to prilično tanka. Dečja Jedan je najveća od svih."

Čarli se zagleda u gromadu što se naginjala nad njim i zadivi se. "Onda sigurno doseže daleko odavde."

"Zašto to kažeš?"

"Sve što je veće od ovoga..."

...vidiš i odavde? Eno je", Filos pokaza jednu kolibu.

Ležala je u dolini između dva brežuljka, okružena onim besprekornim zelenilom, a uz niske, bele zidove rasle su joj rascvetale puzavice. Krov joj je bio šiljat i sa zabatima, smeđ i isprskan zelenim, kao prahom. Na prozorima su stajali sandučići sa cvećem, a na jednoj strani beli zid je ustupao pred lepotom neotesanog kamena, koji se uobličavao u dimnjak iz koga je lelujavao plavičasti dim.

"Nemaš ništa protiv da odšetamo donde?" Krenuše ka udaljenoj kolibi, krivudavom stazicom kroz talasaste brežuljke. Iznenada, Čarli progovori: "I amo to?"

"Videćeš", kaza Filos. Bio je sav napet od očekivanja i oduševljenja.

"Jesi li ikad imao dece?"

"Nisam", reče Čarli i odmah se seti Lore.

"Da jesi", reče Filos, "da li bi ih voleo?"

"Pa, mislim da bih!"

"Zašto?" upita Filos. Zatim stade i veoma ozbiljno i svečano uze Čarlija za mišicu i okrenu ga tako da su se gledali licem u lice, pa polako izgovori: "Nemoj mi odmah odgovoriti. Razmisli malo."

Iznenadeni Čarli nije mogao da smisli nikakav odgovor, sem: "Dobro", što Filos prihvati. Nastaviše put. Napeto iščekivanje kao da se pojača. Zbog Filosa, naravno; ti Ledomci kao da su nekako zračili... Čarli se seti kako je jednom gledao film, nešto kao putopis. Kamera je bila smeštena u avionu koji je leteo nisko iznad ogromne ravnice, nad kućama i poljima, dok je onaj najbliži deo zemlje munjevito promicao, a muzička pratnja bila je puna iščekivanja, kao i sada. Film vam ni na koji način nije dao da naslutite neverovatno ogromni prizor koji će uslediti; jer u vremenu i prostoru koji su izgledali kao da večito traju bili su samo ravnica i brzina, ispresecani ponekim drumom ili seoskim imanjem, ali napeto iščekivanje u muzici je sve više raslo, sve dok boje i perspektiva nisu apsolutno eksplodirali, i vi se našli nad ogromnom provalijom Velikog kanjona u Koloradu.

"Pogledaj", reče Filos.

Čarli pogleda, i vide malog Ledomca u žutoj, svilenkastoj tunici, kako se naslanja na stenovitu, kao nožem odsečenu padinu iznad jednog potoka, nedaleko pred njima. Dok su se približavali Čarli je očekivao bilo šta, ali ne i ono što je usledilo. Kad se neko sretne sa svojim bližnjim, nastaje reakcija, ili neka vrsta razmene, bez obzira na to da li je u pitanju čovek, ili Ledomac, ili dabar. Ali ona je ovog puta izostala. Ledomac u žutom stajao je naslonjen na stenu, na jednoj nozi, druga noga bila mu je podignuta i poduprta o kamen, savijena u kolenu, a obe ruke bile su mu provučene ispod podignute butine i prsti prepleteni ispod nje. Lepo izvajano lice bilo mu je okrenuto u stranu, nekako ni prema njima ni mimo njih, a oči su mu bile poluzatvorene.

Čarli tiho reče: "Šta, zaboga..."

"Psss!" siknu Filos.

Ne žureći se prodoše mimo nepomične prilike. Filos se približi i, davši znak Čarliju da ćuti, mahnu rukom gore-dole sasvim blizu

ispred poluzatvorenih očiju. Nije se ni pomerio.

Filos i Čarli nastaviše; Čarli se često osvrtao. Sve dok su ga mogli videti ništa se nije pokrenulo, samo je blagi vetrić ovlaš pomerao svilenkastu odeću. Kada najзад skrenuše za okuku i padina se brežuljka postavi između njih i stvorenja utonulog u zanos, Čarli progovori: "Čini mi se da si rekao da Ledomci ne spavaju."

"Ovo nije bilo spavanje."

"Poslužiće, dok se ne pojavi prava stvar. Da nije, možda, bolestan?"

"A, ne, nije!... Baš mi je drago što si to video. Tu i tamo, opet ćeš to vidati. On je, prosto - stao da počine."

"Ali, šta mu je?"

"Ništa, kažem ti, ništa. To ti je - nazovi to počinkom. U tvoje vreme to i nije bilo tako neobično. Vaši američki Indijanci, Indijanci iz prerija, umeli su to. Takođe pojedini nomadi s Atlasa. To nije spavanje. To je nešto što vi, bez sumnje, radite kad spavate. Jesi li ikad proučavao spavanje?"

"Ne bih baš to nazvao proučavanjem."

"Ja jesam", reče Filos. "Posebno je značajna činjenica da, dok spavate, vi sanjate. U stvari, priviđa vam se. Pošto redovno spavate, te privide doživljavate u snu, iako je san u vašem slučaju, kao i u mnogim drugima, samo usputna udobnost; ali vi to možete da radite i kad ne spavate."

"Postoji ono što zovemo sanjarenje..."

"Kako god da ga zovete, ta pojava je sveprisutna u čovekovom duhu, i možda ne bi valjalo da je ograničimo samo na ljudsku rasu. U svakom slučaju, neosporno je da kada je duh osujećen, ili sprečen da doživljava, recimo na taj način što se izaziva buđenje, svaki put kad utone u to stanje, on doživljava slom."

"Duhovni slom?"

"Tako je."

"Hoćeš da kažeš da bi onaj Ledomac poludeo kad bi ga ti probudio?"
A onda grubo zapita: "Jeste li vi svi tako nežne biljčice?"

Filos otkloni tu grubost običnim smehom; to je bio najiskreniji odgovor nečemu što je izgledalo čudovišno i smešno. "Ama, nismo! Nema to veze! Ja sam govorio o situaciji u laboratoriji, o stalnom, neumornom prekidanju sna. Uveravam te da nas je video; bio je potpuno svestan. Ali njegov mozak je napravio izbor i rešio se da

prati ono što mu se tog trenutka odvijalo u glavi. Da sam ja istrajao, ili da ga je prekinulo nešto tako neobično kao tvoj glas" - naglasak je bio mali, ali pun značenja; tek tada Čarliju je postalo jasno da je njegov glas u tom okruženju bio bariton među flautama - "on bi sasvim normalno razgovarao s nama, oprostio nam što smo ga prekinuli, ispratio nas mahanjem."

"Ali zašto to čini? Zbog čega?"

"A zašto ti to činiš?... izgleda da je to sredstvo kojim se duh odvaja od stvarnosti da bi poredio i doveo u uzajamnu vezu podatke koji se u stvarnosti ne mogu povezati. Vaša književnost je puna takvih privida - svinje koje lete, čovekova sloboda, zmajevi što bljuju vatru, pravo većine nad manjinom, aždaje, biblijski golem, jednakost polova."

"Čekaj malo..." ljutito povika Čarli, i smesta se obuzda. Takve kao Filos nećeš uzbuditi besom; on oseti to i reče, ciljajući nasumice: "Ti se sa mnom poigravaš, to je sve igra. Ali ti znaš pravila, a ja ne znam."

Filos ga razoruža, presekavši istoga časa, dok mu se oštri pogled ublaži i on se iskreno izvini. "Trčim pred rudu", reče. "Ja dolazim na red tek kad budeš video sve ostalo u Ledomu."

"Dolaziš na red?"

"Da - istorija. Jedno je šta misliš o Ledomu a drugo šta ćeš misliti kad ga budeš spojio s njegovom istorijom; a ono što ćeš hteti - ali, pustimo to."

"Hajde, nastavi."

"Hteo sam da kažem, ono što ćeš misliti o Ledomu, plus njegova povest, plus tvoja povest, to ti je sasvim druga stvar. Ali neću dalje da govorim", reče Filos srdačno, "jer ako budem nastavio, opet ću morati da se izvinjavam."

Uprkos samom sebi, Čarli se nasmeja zajedno s njim i nastaviše put. Kad su stigli na nekoliko stotina jardi do kolibe, Filos ga okrenu pod pravim uglom udesno i popeše se prilično strmom padinom do grebena, a potom nastaviše dok ne izađoše na čistinu. Filos, koji je išao napred, zaustavi se i pokretom ruke pokaza Čarliju da stane pored njega. "Daj da ih malo gledamo."

Čarli odjednom postade svestan da gleda nizbrdo na kolibu. Sada je mogao da vidi da leži na ivici široke doline, delimično opasane

šumom (ili je to, možda, bio voćnjak? Zar oni zaista ne mogu ništa da izvedu pravolinijski!) a delimično pod obrađenim poljima. Svuda unaokolo, i između polja i šume, zemljište je bilo isto onako nalik na park kao pored velikih zgrada. Unaokolo su ležale razbacane još mnoge kolibe, široko razmaknute, svaka za sebe i neponovljiva - brvnare, kućice od neotesanog kamena, belo okrečene, samo omalterisane, čak i nešto nalik na zemunice - i svaka daleko odvojena od ostalih, neke čak i na pola milje. S njihove osmatračnice mogao je da izbroji više od dvadeset pet, a bilo ih je, po svoj prilici, i više. Poput razbacanih, raznolikih, cvetnih latica, jasno se ukazivala odeća ljudi, tu i tamo, kroz krošnje šuma i po poljima, kraj zelenih, živih ograda, i na obalama dva potočića koji su tumarali kroz dolinu. Srebrno nebo nadnosilo se nad njima kao kupola spuštajući se na okolne brežuljke; sve je izgledalo kao trpeza u obliku činije, i uzdignuta nad svojom okolinom, jer ništa mimo blagih bedema doline nije mogao da vidi.

"Dečja Jedan", reče Filos.

Čarli spusti pogled pored uzdignutog slamnatog krova kolibe na dvorište i bazen ispred njega. Začu pevanje i ugleda decu.

28.

G-din i G-đa Herbert Reil kupuju dečju odeću u krilu odvojenom za industrijsku robu jedne džinovske samousluge, pored autoputa. Deca su ostala napolju, u kolima. Unutra je pretoplo a oni se zato žure. Herb gura kolica. Dženet prebira kroz gomile odeće po tezgama.

"Vidi! Male majice s kratkim rukavima! Kao prave." Uzima tri za Dejvija, broj pet, i tri za Karin, broj tri, i spušta ih u kolica. "A sad, pantalone."

Žustro maršira dalje, a Herb i kolica prate je u stopu. On se nesvesno pridržava međunarodnih pravila vožnje: vozilo koje prilazi s desne strane ima prednost; vozilo koje skreće gubi pravo na prednost. Dva puta ustupa prednost, rukovodeći se tim pravilima, i mora da potrči da bi je sustigao. Točak počinje da škripi. Kad potrči, točak zaurla. Dženet odlučno nastavlja udesno, zatim pravo, pored tri gondole, onda dve ulevo, i staje u mestu. Pomalo zadihani Herb i škripanje ulaze joj u polje svesti.

Pita: "A, sad, gde su te pantalone?"

On pokazuje. "Eno, tamo gde piše PANTALONE." Promašili su za svega jednu gondolu. Dženet kaže c-c-c i žurno se vraća putem kojim je i došla. Herb se kotrlja i škripuće joj za petama.

"Rebrasti somot je suviše debeo. Greemovi klinici svi sada nose đavolju kožu. Kao što znaš, Lui Greem nije dobio unapređenje", mrmlja Dženet, kao da se moli Bogu, i prolazi pored đavolje kože.

"Kaki. Evo ga. Broj pet." Uzima dva para. "Broj tri." Uzima dva para, spušta ih u kolica i žuri dalje.

Herb škripi, staje, urla i opet cvili za njom. Ona dva puta uzastopce skreće ulevo, nastavlja još tri gondole i zastaje. "Gde su dečje sandale?"

"Eno, tamo gde piše DEČJE SANDALE", pokazuje Herb, dahćući. Dženet opet kaže c-c-c i trči ka sandalama. Dok je uspeo da je sustigne već je izabrala dva para crvenih sandalica sa žuto-belim gumenim đonovima, i spušta ih u kolica.

"Stoj!" grglja Herb, boreći se sa smehom.

"Šta je sad?" kaže ona ukočivši se u pola koraka.

"Šta ti sad treba?"

"Kostimi za kupanje."

"Vidi tamo. Tamo gde piše KOSTIMI ZA KUPANJE."

"Ne gundaj, dragi", veli ona, krećući dalje.

On se ubacuje u stazu u kojoj, za kratko vreme, može da vozi kolica dovoljno blizu da bi ga čula kroz svu onu škripu, i kaže: "Razlika između muškog i ženskog je..."

"Dolar i devedeset sedam", kaže ona, prolazeći pored tezge.

...u tome što muškarci čitaju uputstva a žene ne čitaju. Mislim da je u pitanju seksualni prestiž. Uzmi, na primer, jednog, skroz-naskroz genijalnog pakera, i neka napravi kutiju iz snova koju ćeš da drpiš, pocepaš je duž isprekidane linije, on će ti još pružiti kanapčić da povlačenjem otvoriš i unutrašnji omot."

"Triko", kaže ona, prolazeći pored tezge.

"Devet inženjera razbijaju glavu nad mehanizmom za pakovanje. Šesnaest kupaca dovijaju se kako znaju i umeju da izmisle pravi materijal. Dvadeset tri vozača jure na poziv u dva po ponoći da bi preneli sedam hiljada tona materijala. A kad ti uđeš u kuhinju, otvaraš sve te stvari otvaračem za konzerve."

"Kupaći kostimi", ona će. "Šta si to rekao, mili?"

"Ništa, mila."

Ona hitro prebira po sadržaju korpe koja se zove broj pet. "Evo ih", podiže par malih gaćica, marinsko plavih sa crvenim obrubom.

"Izgledaju kao pelene."

"Rastegljive su", kaže ona; to je možda uzgredni kvalitet, ali on se ne udubljuje. On prekopava po broj tri i izvlači par sličnih gaćica, velikih kao njegov dlan. "Evo ih. Hajde da brišemo, pre nego što ona deca proključaju tamo, u kolima."

"Ali, Herb! glupane jedan: to je kupaći kostim za dečaka!"

"Mislim da bi đavolski dobro izgledao na Karin."

"Ali, Herb! Nema gornjeg dela!" ciči ona, prebirajući.

On drži majušne gaćice u visini očiju i zamišljeno ih proučava. "A šta će Karini gornji deo? Njoj su tek tri godine!"

"Evo jednog. Oh, dragi, isti je kao Doli Greemove."

"Ima li bilo koga u našem susedstvu ko će se uzbuditi kad vidi sise trogodišnje devojkice?"

"Herb, ne budi vulgaran."

"Ne dopada mi se ono što taj gornji deo podrazumeva."

"Evo ga, najzad!" pokazuje mu šta je pronašla i kikoće se. "Ta, vidi kako je sladak!" spušta ga u kolica i hitro škripuću prema kasi, noseći šest majica s kratkim rukavima, četiri para kaki kratkih pantalonica, dva para crvenih sandalica sa žuto-belim gumenim đonovima, jedne marinsko plave gaćice za kupanje broj pet i jedan savršeni minijaturni bikini broj tri.

29.

Više od tuceta dece bilo je okupljeno oko bazena, i pevala su, igrajući se.

Čarli nikada takvo pevanje nije čuo. Slušao je uglavnom lošije, a, što se samog pevanja tiče, čuo je i bolje; ali nikada još nije čuo da neko peva ovako. Ličilo je donekle na tihi zvuk koji povremeno odaje jedan od onih vodećih instrumenata što ispušta akord nalik na orgulje, a zatim, usporavajući, prelazi na drugi, srodan akord. Ponekad se te igračke prave tako da odaju samo jednu stalnu notu koja zvuči kao da pripada dvema ili čak trima akordima dok moduliraju. Ta deca, neka već u pubertetu, neka tek prohodala, pevala su na taj način; a najčudnije je bilo to da je od nekih petnaestak glasova koji su se povremeno uključivali svega četiri, ponekad pet, moglo da se čuje istovremeno. Nad tom grupom dece stalno se čulo sazvučje, ponekad kako lebdi iznad sićušnih tela, opaljenih suncem, potom kako postepeno izlazi preko bazena na suprotnu stranu i potom se širi, tako da su altovi dopirali sleva, soprani zdesna. Akordi su se mogli gotovo vizuelno pratiti, onako kako su se zgušnjavali, razređivali, visili nepomično, širili se, skakali, sve vreme menjajući boje kroz očaravajuće nizove, tonični, odmah potom držeći ključni ton podržan od strane bar dva glasa u horu dok se osnova menjala da bi stvorila dominantu. Potom bi jedan glas pao na septu a zatim, radije nego da opet pređe na toniku, podigao bi se za pola tona i sazvučje bi se pretvorilo u bluz i nastavilo bi da lebdi kao srodni mol.

Potom peti, šesti, deveti milozvučni diskord i izašlo bi sve to kao tonika u drugom ključu - sve tako lako, istinsko i milozvučno.

Deca su većinom bila gola; i sva su bila pravih udova, jasnih očiju, snažne telesne građe. Čarlijevom nenaviklom oku sva su izgledala kao devojčice. Izgledalo je kao da se uopšte ne usredsređuju na muziku; igrala su se, brčkala, trčkarala, pravila građevine od blata, pruća i obojenih cigala, a troje ih je samo prebacivalo loptu iz ruke u ruku. Obraćali su se jedno drugom na svom gugutavom jeziku, dozivali se, cičali dok su trčali i umalo bivali uhvaćeni, i vrečali, a

jedno je zavrištalo sasvim nalik na ljudsko dete - kad je palo (a tad su ga smesta prihvatila tri druga deteta, utešila, dala mu igračku, naterala ga da se smeje), ali iznad svega visio je taj trostruki, četvorostruki, panekad petostruki akord, što ga je čas jedno čas drugo dete podsticalo kad bi utihnuo, između dva udisaja, usred dva izranjanja iz vode, između pitanja i odgovora. Čarli već beše čuo nešto nalik na to, na putu kroz srednje dvorište Medicinske Jedan, ali ne tako jasno, ne tako spontano; i ta muzika u sazvučju pratila ga je svuda po Ledomu, kad god bi se stanovnici Ledoma okupili u veće grupe; visila je nad stanovnicima Ledoma kao što magla od telesne toplote visi nad krlima irvasa u zaleđenim ravnicama Laponije.

"Zašto ovako pevaju?"

"Sve što rade, rade zajedno", reče Filos, dok su mu oči blistale. "Čak i kad su na okupu, radeći različite poslove, i tada to rade. Umeju da budu zajedno, osećaju zajedno, pevaju zajedno, bez obzira na to šta drugo radili. Osećaju to, kao svetlost neba na sebi, a da i ne misle o tom - prosto, vole ga. Menjaju ga, iz čistog zadovoljstva, onako kako čovek prelazi iz hladne vode na topli kamen, osećajući tlo pod nogama. Drže ga u vazduhu, uzimaju ga iz vazduha i vraćaju ga. Evo, da ti nešto pokažem." Tiho, ali jasno, on hitro otpeva tri note: do, so, mi...

Te tri note kao da behu tri metka ispaljena na svako od troje dece, tek, tri deteta ih prihvatiše, svako po jednu - tako da note dođoše u arpeđu i održaše se kao akord; zatim ih opet ponoviše kao arpeđo i održaše ih; i tada jedno od dece - Čarli je video i koje; stajalo je do struka u vodi - promeni jednu notu, tako da je arpeđo sada bio do, fa, mi... i odmah potom re, fa, mi, i smesta fa, do, la... i tako se nastavi, narastajući, modulirajući, unoseći se u sebe, dodajući novo, sekste, none, septe koje su tražile toniku ali su, kao za pakost, umesto nje dobijale odgovarajući mol. Na kraju se arpeđo izgubi i muzika se opet vrati na svoje stalno, neprestano promenljivo sazvučje.

"To je... prosto divno", uzdahnu Čarli, želeći da iskaže svoja osećanja isto onako lepo kao što je lepo slušao, i mrzeći sebe zato što nije bio u stanju da to učini.

Filos srdačno reče: "Evo Grosida!"

Grosid je bio u grimiznom ogrtaču, trakama vezanim ispod podbratka dok mu je ostatak tela bio potpuno go, i upravo je izlazio iz kolibe.

Okrenu se i pogleda naviše, mahnu i otpeva tri note koje je Filos otpevao (a deca ih ponovo uhvatiše, udvojiše, i prebaciše jedno drugom) i nasmeja se.

Filos reče Čarliju: "Kaže da je znao ko dolazi, onog časa kada je čuo ove note. Povika: "Groside, možemo li da uđemo?"

"Grosid ih ljubaznim mahanjem pozva da uđu i oni se baciše niz strmu padinu. Grosid podiže neko dete u naručje i pođe im u susret. Dete mu je sedelo pobočke na ramenima, kukuričući od radosti i udarajući ručicama o nabore njegovog ogrtača.

"A, Filose! Doveo si nam Čarlija Džonsa. Ajde, siđite, samo siđite! Milo mi je što vas vidim."

Grosid i Filos se poljubiše, na Čarlijevo zaprepašćenje. Kad mu se Grosid približi, Čarli kruto isturi ruku; shvativši u magnovenju, Grosid je prihvati, stisnu i ispusti. "Ovo je Enju", reče Grosid, gladeći detinji obraz pramenom svoje kose. Malac prsnu u smeh, zaroni lice u gustu kosu i odmah izviri jednim nasmejanim okom na Čarlija. Čarli mu uzvratu smehom.

Zajedno uđoše u kuću. Vrata koja se šire? Skriveno osvetljenje? Bestežinski poslužavnicu za čaj? Samozamrzavajući doručak? Automatski podovi?

Ne.

Soba je bila gotovo pravougaona kao što je i trebalo da bude da bi zadovoljila oko koje je već počelo da čezne za pravim linijama, što je Čarli iznenada shvatio. Tavanica je bila niska i rebrasta, i osećala se svežina - ne onaj antiseptični i bezosećajni poljubac vazduha iz erkondišna, već svežina puzavicama okruženih prozora, niske tavanice i debelih zidova. Bio je to prirodni priliv svežine iz potpovršinskih slojeva same majčice zemlje. A bilo je i stolica - jedna od rukom izglačanog drveta, tri u seoskom stilu, prošarane linijama ili pukotinama i godovima, zavisno od toga da li su pravljene od celih ili prepolovljenih panjeva. Pod je bio od teraca iznivelisan i uglačan, na spojevima zaliven, verovali ili ne, sjaktavim purpurnim cementom; a lepotu su mu još više isticali prekrasni, rukom rađeni tepisi. Na niskom stočiću nalazila se divovska drvena činija, izrađena od jednog jedinog komada tikovine, i grubo izrađen ali veoma lep servis za piće - bokal i sedam ili osam šolja od keramike. U činiji je bila salata od voća, jezgra koštunjavih plodova i povrća, prekrasno

aranžirana u obliku zvezdolike šare.

Zidovi su bili ukrašeni slikama, uglavnom od prirodnih boja zemlje - zelene, smeđe oranž i žućkastocrvene i crvenkastoplave boje cveća i zrelog voća. Većinom su bile figurativne i prijale su oku; bilo je i nekoliko apstraktnih i impresionističkih. Jedna mu je naročito pala u oči: prikazivala je dva Ledomca, ali je ugao gledanja bio smešten neobično visoko i iskosa, tako da ste imali utisak da se nalazite iznad njih i mimo ramena Ledomca koji stoji posmatrate ležeću figuru ispod njega. Taj drugi Ledomac izgledao je nekako neodređeno poremećen, kao da je bolestan ili trpi bolove; cela kompozicija bila je čudno zamagljena, kao da gledate kroz suze.

"Veoma mi je drago što ste došli." Bio je to drugi rukovodilac Dečje Jedan, Nejziv, koji je stajao kraj njega, smešeći se. Čarli se otrže od pažljivog proučavanja slike i ugleda pred sobom Ledomca, u ogrtaču potpuno istom kao Grosidov, kako mu pruža ruku. Čarli je protrese i pusti da padne. Reče: "I meni je drago. Dopada mi se ovde."

"Tako smo i mislili", reče Nejziv, "kladio bih se da se ne razlikuje mnogo od onog na šta si navikao."

Čarli je mogao samo da klimne glavom i da ne ulazi u tančine, ali na ovom mestu, s ovim ljudima, želeo je da bude pošten. "Naprotiv, veoma se razlikuje od najvećeg dela onoga na šta sam bio navikao", reče, "ovakvih stvari imali smo tu i tamo, ali ne dovoljno često."

"Sedi. Nešto ćemo da prigrizemo - tek koliko da ne umremo od gladi. Ali ostavi mesta; uskoro ćemo ići na pravu gozbu."

Tanjire od keramike Grosid napuni do vrha i dodade ih oko stola, dok je Nejziv sipao neku zlatastu tečnost u šolje. Čarli otkri da je taj napitak oštar, s blagim ukusom meda, verovatno neka vrsta medovine; svež ali ne i rashlađen, ostavljao je prijatan ukus u ustima i tek kasnije bi osetio da te je malo uhvatilo. Salata koju je jeo viljuškom od tikovine, uglačane tako da se sijala kao saten, sa dva tanka kraka i jednim širokim i dugačkim, koji je imao oštru ivicu za sečenje, bila je veoma ukusna na jedanaest načina (po jedan za svaku vrstu namirnica koju je sadržavala) i morao je do krajnjih granica da napregne svoje samosavlađivanje da ne bi (a) proždrao svoju porciju (b) tražio još.

Razgovarali su; on se nije često uključivao u razgovor, iako je znao da iz učtivosti vode računa da razgovaraju samo o onome što bi

moglo njega da interesuje ili da se bar trude da ne raspravljaju nadugo i naširoko o nečem što bi moglo njega da isključi iz razgovora. Fredon, onaj iza brda, imao je žiške u brašnu. Jeste li videli novi proces inkrustacije koji primenjuje Dreg; drvo u keramici; mogao bi da se zakuneš da je sve to bilo glazirano vatrom; Neraja je hteo da se prijavi za biostatičko lečenje mlečca. Eriujev klinac je slomio svoju glupavu nogu, a u međuvremenu deca su ulazila i izlazila, nekim čudom nikad ne prekidajući razgovor. Prosto bi uletela i dobila orah ili parče voća, ili bi stajala za trenutak, bez daha, očekujući da nešto zatraže, uslugu, dozvolu, ili samo da saopšte: ili kažu da je libela vrsta pauka. Je li to istina? (ne: ne postoje pauci s krilima). Purpurna traka i žuta tunika samo bi sevnule i dete bi nestalo, da bi već u sledećem trenutku na njegovom mestu iznikla sićušna i koketna golišava prilika koja saopštava glasno: "Grosid, lice ti je smešno." (I tvoje je.) Uz smeh, mališa nestade.

Upinjući se da jede polako, Čarli je posmatrao Nejziva kako čuči na obližnjem sedištu, vešto izvlačeći trn iz vlastite ruke. Ruka, iako lepo oblikovana, bila je velika i jaka, i gledajući za vrhom igle koji se podvlačio pod kožu pri korenu srednjeg prsta, Čarlija je iznenadilo koliko je taj deo ruke bio žuljevit. Ceo dlan, i prsti na toj strani bili su grubi kao kod lučkog radnika. Čarli se potruđi da tu činjenicu poveže s lepršavom, grimiznom odećom i 'umetničkim' nameštajem i shvati da, zasada, još nije dovoljno privilegovan da izvlači zaključke te vrste. Ali reče, pljesnuvši po stabilnom naslonu za ruke jedne od stolica u seljačkom stilu: "Jeste li ih ovde napravili?"

"Baš tu", veselo reče Nejziv. "Da li bi želeo da vidiš kako to radimo?"

Ugleda Čarlijev prazan tanjir. "Ili bi možda želeo..."

Čarli sa žaljenjem odgurnu tanjir. "Hteo bih da vidim."

Ustadoše i krenuše ka vratima u dnu sobe. Jedno dete, koje se do tada napola skrivalo u zastorima u dnu sobe, jurnu na Nejziva s očiglednom željom da ga napadne. Nejziv, ne prekidajući korak, samo ga uhvati i podiže, okrenu ga naopačke dok se praćakalo i skičalo, blago mu kucnu glavom o pod i vrati ga na noge. Smešeći se, mahnu potom Čarliju da iziđu.

"Ti zaista mnogo voliš decu", reče Čarli.

"Bogovi moji", reče Nejziv.

I ovde je jezik imao jednu nijansu koja je onemogućavala precizno

prevođenje. Čarli oseti da rečima 'Bogovi moji' Nejziv neposredno odgovara na pitanje - da to nije bio ni usklik, ni kletva. Znači li to da je dete za njega Bog? Ili je to pojam Boga 'deteta'?

Soba u kojoj su stajali bila je nešto viša od one iz koje su izašli, i šira, ali potpuno drukčija od skladne, neusiljene, udobne prostorije za dnevni boravak. Ovo je bila radionica - prava proizvodna radionica. Pod je bio od cigle, zidovi glatki i izravnani, ali od neobrađenih dasaka sastavljenih kao brodski pod. Na drvenim kukama visio je alat, osnovne alatke: kovački bat i klinovi - čekići, bradve, šilo, nož za krojenje, sekirica i velika sekira, uglomer i lenjiri raznih oblika, baždar, libele, tesarsko svrdlo, polica sa sitnim alatom i renda raznih veličina. Prislonjene ili obešene o zidove i razbacane po podu stajale su - nazovimo ih tako - mašine-alatljike, ali ove su izgleda bile izrađene rukom, ponekad čak i od masivnog drveta! Okruglu stonu testeru, na primer, pokretala je papučica pod stolom, a putem kolenaste osovine i sistema uzajamno povezanih šipki, obična sabljasta testera pokretala se gore-dole. Montažni okvir s duboko usečenim žlebom bio je pričvršćen za sve to, da bi upravljao gornjim delom sečiva testere, i bio je zakačen za pod drvenom oprugom. Tu je stajala i tokarska klupa, opremljena grozdovima drvenih čekrka za podešavanje brzine, i ogromni točak-zamajac - težak najmanje pet stotina funti - napravljen od keramike.

Ali Nejziv ga je, u stvari, doveo da vidi peć za pečenje opeke. Stajala je u uglu, izgrađena od cigala, s velikim dimnjakom i teškim metalnim vratima, a bila je postavljena na stubiće od cigala. Ispod nje nalazila se zdela na točkićima koja je služila za vatru i žeravicu - "to nam je ujedno i kovačnica", objasni Nejziv, pošto ju je uz očevidan napor izvukao ispod peći i vratio natrag - s jedne strane na toj zdeli bio je montiran meh s papučicom. Grlo meha vodilo je u ogromni, mlitavi predmet koji je izgledao kao izduvana bešika - što je i bio. Nejziv snažno stade nogom da pritiska papučicu i ta smežurana stvar uzdahnu, umorno se podiže s poda i najzad odskoči uvis. Zatim stade da se naduvava.

"Ideju za ovo dale su mi gajde, na kojima je jedno dete učilo da svira", reče Nejziv blistava lica. Prestade da pumpa nogom i povuče polugu k sebi; Čarli začu kako vazduh šišti kroz rešetke. Nejziv povuče jače i vazduh zaurla. "Može se podešavati kako god želiš i

ne moraš zvati nekog mišićavog odraslog da dođe da radi s tobom; svi klinici ovde mogu da uđu kad hoće i svaki uradi koliko može, čak i oni najmanji. Obožavaju to."

"Izvanredno", iskreno reče Čarli. "Ali - sigurno da postoji i neki lakši način."

"Oh, da, svakako", ljubazno reče Nejziv, i nijednom rečju nije više proširio priču.

Čarli se s divljenjem osvrnu unaokolo, na uredno poslagane kamare drveta, očigledno ovde istesterisanog, na temeljne spojeve drvenih mašina, na... "Vidi", reče Nejziv. Otkaçi sponu sa pritegača na tokarskom stolu i gurnu suport naviše. Šarkama pričvršćen za kraj stola, suport odskoçi naviše i zakaçi se na odgovarajuće mesto. "Presa sa svrdlom!" oduševljeno povika Čarli.

Uperi prst na zamajac. "Ovo izgleda kao keramika. A sad mi reci, da li si ikada pokušao da ispečeš nešto ovako veliko?"

Nejziv klimnu glavom u pravcu peći. "Ona može toliko da primi. Ali jedva. Naravno, pečenje je malo duže potrajalo... morali smo takođe da uklonimo sve ostalo iz radionice i imali smo gozbu i igranku sve vreme dok se nije ispekao."

"I narod je igrao po papučici za mehove", nasmeja se Čarli.

"I na sve strane. Bila je to pozamašna igranka", odvrati smehom Nejziv. "Ali hteo si da znaš zašto smo napravili zamajac od keramike. Pre svega, takav je masivniji, i potrebno je manje rada da ga izliješ tako da ne ševrda nego što bi trebalo da podesiš kameni točak da se pravilno okreće."

"U to ne sumnjam", reče Čarli, gledajući u zamajac i misleći na nevidljive liftove, vremeplove, i spravu što može da stane na vrh prsta a pomoću koje, rečeno mu je, možeš da odgrizeš pola brega i da taj zalogaj preneseš gde god hoćeš. U magnovenju mu se učini da ovi ljudi ovde možda ne znaju šta imaju u velikim Jedinicama. Ali odmah se seti da je Grosida i Nejziva prvi put sreo baš u Medicinskoj Jedan. Potom pomisli da, iako znaju šta imaju u velikim Jedinicama, to im je zbog nečeg uskraćeno i moraju da klipšu od kolibe do polja i da na njemu dobijaju žuljeve, dok Sis i Milvis samo kažu hokus-pokus i dobiju doručak i hladan sok iz rupe u zidu pored postelje. Pa, neka šljakaju, kad je tako. "U svakom slučaju, ovo je zaista pozamašna komadina keramike."

"Pa i nije", reče Nejziv. "Dođi da vidiš."

Povede ga ka vratima na spoljnjem zidu i kroz njih iziđoše u baštu. Četvoro ili petoro dece praćakalo se unaokolo po travi, a jedno se beše popelo na drvo. Ugledavši Nejziva stadoše da mu viču, guguču, kukuriču, da mu pritrčavaju i beže od njega; onako uz put, razgovarajući, on bi jednome razbarušio kosicu, drugog zavrteo kao čigru, trećem odgovorio namigivanjem ili golicanjem.

Čarli Džons ugleda skulpturu.

Čarli pomisli da li bi se to moglo zvati 'Bogorodica s detetom'?

Figura jednog odraslog čoveka, ovlaš umotana u tkaninu s finim naborima, klečala je pogleda uperenog naviše. Figura deteta je stajala, takođe gledajući naviše, s produhovljenim, čak zanetim izrazom lica.

Dete je bilo golo, boja gole kože bila je savršeno reprodukovana, u svim nijansama, a isto tako je izgledao i odrasli čovek, čija se odeća prelivala u svim bojama i tonovima koje može da da vatra od drveta.

Ali izuzetno je upadljivo bilo, prvo, to što je figura odraslog bila visoka svega tri stope a figura deteta preko jedanaest stopa! i, drugo, što je cela grupa bila od jednog jedinog, savršeno glaziranog, nepogrešivo ispečenog komada terakote!

Čarli je morao da zamoli Nejziva da mu ponovi neke stvari koje mu je već rekao o pećima, jer potpuno ga je porazila čudesna lepota ovog umetničkog dela, savršena obrada - ali, iznad svega, simboličko značenje. Mali odrasli koji kleči obožavajući divovsko dete, zanesenog lica, okrenutog prema ogromnoj stojećoj figuri; a dete, u svom vlastitom zanosu, potpuno odvojeno od odraslog, i teži naviše... negde... negde još dalje u svakom slučaju.

"Ovu peć ne mogu da ti pokažem", upravo je govorio Nejziv.

Kao omađijan, Čarli je stao da odmerava veliko i prekrasno delo, pitajući se da li je bilo ispečeno u delovima pa potom podignuto. Ali ne, nije: glazura je bila savršena, od vrha do podnožja nisu se mogli videti nijedna pukotina, nijedan sastav. Čak je i osnova, izvajana i obojena u obliku mnoštva cvetova, prava humka latica, takođe bila glazirana!

Bogami! čarobno A-polje ipak nije svemoćno!

Nejziv reče: "Izvajana je tu gde i stoji, i tu je bila i ispečena. Grosid i ja smo uradili najveći deo, izuzev cveća; cveće su radila deca. Više

od dve stotine dece obradilo je tu glinu tako da ne popuca u vatri."

"Oh... i onda ste oko skulpture izgradili peć!"

"Izgradili smo tri peći - jednu za sušenje, koju smo potom pažljivo srušili da bismo mogli da stavimo boje; drugu da učvrsti boje i glazira ih, koju smo takođe srušili da bismo stavili poslednji premaz, i treću za finalno glaziranje."

"Koju ste zatim skinuli i bacili."

"Nismo je bacili. Upotrebili smo opeke da popločamo radionicu. Ali čak i da smo je bacili - isplatilo bi se."

"I isplatilo se" reče Čarli. "Nejzive... šta je to? Šta predstavlja?"

"Zove se Tvorac", reče Nejziv. (Na tom jeziku značilo je stvoritelj, izumitelj, ali takođe onaj koji izvršava rad. Vršilac posla.)

Odrasli čovek koji obožava dete. Dete koje obožava nešto... drugo.

"Tvorac?"

"Roditelj stvara dete. Dete stvara roditelja."

"Dete, šta čini?"

Nejziv se nasmeja onim izdašnim, opuštenim smehom bez trunke podsmeha, koji je, izgleda, ovom narodu bio u prirodi. "Ma, hajde: da li ikada neko može postati roditelj ako nema deteta da ga takvim učini?"

Čarli mu se pridruži smehom, ali dok su odlazili baci preko ramena još jedan pogled na blistavu terakotu. Znao je da je Nejziv mogao i više da kaže. I zaista, Nejziv kao da je shvatio šta Čarli misli i oseća, jer mu dodirnu lakat i tiho reče: "Hodi. Mislim da ćeš kasnije moći bolje da shvatiš."

Čarli se nekako otrže, ali oči su mu još bile ispunjene prizorom onog prelepog, pobožnog para kako blista u vrtu. Dok su prolazili kroz radionicu, Čarli se zapita zašto je dete veće od roditelja.

...I postade svestan da je, u stvari, pitao glasno tek kada Nejziv - ušavši u dnevnu sobu i dograbivši uz put isto ono dete što se onako oduševljeno igralo skrivača u zavesama, i, isto kao prošli put, okrenuvši ga naopačke i bupnuvši mu glavicom o pod, tako da je na kraju stalo da štuca od smeha - konačno izgovori: "Ali - deca i jesu veća, da znaš."

Hm... na tom jeziku, kao i na engleskom reč 'veći' mogla je da znači i 'veći duhom'... oh, moraće kasnije da razmisli o tome. Blistavih očiju pogleda u ona lica u sobi i tad ga preseče nagli talas tuge.

Nedopustivo je da čovek vidi takve stvari a da nema nikoga kraj sebe da i njemu pokaže.

Filos ga razumede, i reče: "Video je tvoju skulpturu, Groside.

"Hvala ti, Čarli Džonse."

Čarli oseti ogromno zadovoljstvo, ali, pošto nije mogao da vidi svoje vlastite blistave oči, ni po cenu života nije mu bilo jasno zbog čega mu se zahvaljuju.

30.

Zver počinje zloslutno, raskrečenim hodom, povijenih pleća, da se približava postelji u kojoj Lepotica drhti u negližeu.

"Ne povredi me!" viče s italijanskim naglaskom, na šta kamera hitro ubacuje sliku Zveri kako se zaista pretvara u zver, a sve one bubice od krvi i mesa što sede u svojim bubama od čelika i hroma, poređane oko gigantskog platna bioskopa pored autoputa, pokrivaju oči rukama i osećaju kako im krv bubnja u mesu. Čak je i vazduh, prošaran neonskim odsjajima, oko automata za kokice sav natopljen njome i vlažan; ugašeni farovi, red po red, kao da su se izbuljili.

Kad se kamera približi dovoljno da bi to omogućila, jer prorez između dojki je 'u' kadru, ali bradavice su 'izvan' njega, ogromna šapa zveri uleće u kadar, bolno udara po obrazu koji kao da je od slonovače (muzika, teturava kao da je na raskrečenim nogama, takođe odjekne jednim udarem) i pada dole, ispod okvira slike, na što se čuje cepanje svile. Njeno lice u krupnom planu, četsdeset i tri obojene stope i šest inča od zamršene kose do brade s rupicom, pada unazad, posredstvom kamere ili Zveri same, i pribija se uz satenski jastuk, a na to mračna senka glave Zveri počinje da joj prekriva lice, praćena neumitnom preciznošću tehničara u studiju koji odvrće dugme na pojačalu.

"Nemoj me povrediti! Nemoj me povrediti!"

Herb Reil, iza volana, najzad postaje svestan ritmičnog rvanja kraj sebe. Karin čvrsto spava na zadnjem sedištu ali Dejvi, koji je u to vreme obično izvan ovoga sveta, potpuno je budan i razrogačen. Dženet je uhvatila dečaka u polunelzon i drugom rukom pokušava da mu pokrije oči. Dejvi iz sve snage visi na bradi na njenoj ruci; kao na vodoravnoj šipki, i oboje, uprkos snažnoj fizičkoj aktivnosti, žudno pokušavaju da pogledom ugrabe s platna sve što mogu.

Herb Reil, i sam pogledom žudno grabeći sve što može, dok istovremeno analizira šta se događa, kaže, ne okrećući glavu: "Šta je, pobogu?"

"Ništa što bi dete trebalo da vidi", sikće ona. Pomalo je zadihana, da li zbog jednog ili drugog podsticaja ne zna se.

"Nemoj me povrediti!" iz sve snage ciči Ona na platnu, a zatim lice počinje da joj se grči i oči se zatvaraju: "Ah-h-h-h..." zaječi. "Povredi me, povredi me, povredi me..."

Dejvi strže njenu ruku s očiju: "Oću da vidim!"

"Da radiš ono što ti se kaže, inače ću..." Herb zapovednički prekida rečenicu, posmatrajući platno. Dejvi zabada zube u majčinu ruku iza šake. Ona tiho cikne i kaže: "Povredi me!"

Kroz ne manje od sedamdeset stopa super-polihromno tri-i-četvrt-prema-jedan-u-odnosu-na-gledište zvučno objašnjenje, platno hitro i jezgrovito saopštava da su usled jednog ranijeg nesporazuma Ona i Zver, u stvari, zaista i pravosnažno venčani sve vreme, i kada Ona završi da se cepa od strasti i na engleskom jasno i glasno objasni Zveri da je očevidno izvor njihovih preteranosti to što im je ljubav ozakonjena, slika na platnu se rastopi u snažnoj svetlosti i uz treštanje fanfara, ostavljajući publiku da se malaksala i žmirkajući snalazi u stvarnosti, sada i ovde.

"Nije trebalo da ga pustiš da gleda", kaže Herb prekorno.

"Nisam. Ali on me je ujeo."

Nastaje kratka stanka u kojoj Dejviju počinje da sviće pred očima da je uradio nešto za šta treba da bude kažnjen; ne zna kako to da prebrodi i počinje da plače na šta ga teše sladoledom na štapiću i paštetom s račićima. Sladoled, prvobitno na štapiću, postaje problematičan jer klizi s istog. Nakon što ga je neko vreme posmatrao kako mu se sleže po utrnutim ali očevidno toplim vrhovima prstiju i kaplje tačno na prepeglanu ivicu pantalona, Herb rešava problem tako što ga celog strpa Dejviju u usta, usled čega nos počinje da ga boli, i Dejvi tvrdi da su mu uskratili zadovoljstvo. Ali, ipak ne dolazi do krize jer svetla počinju da se gase i platno se osvetljava za novi film.

"Najzad nešto i za Dejvija", kaže Herb u sledećem trenutku. "Zašto ne puste prvo kaubojac i poštede nam decu gledanja onakve, znaš već šta."

"Sedi mi na koleno, srce", kaže Dženet. "Vidiš li dobro?"

Dejvi dobro vidi tuču na ivici provalije, telo kako pada, starca kako leži sav izlomljen na dnu provalije dok se zlikovac naginje nad njim, vidi mlaz guste, svetlocrvene krvi gde izvire iz starčevih usta: "Ja sam... Čak... Čak Frič... pomoz!" Zlikovac se smeje: "Ti si Čak Frič,

a? E, to sam hteo da znam!" Vadi kolt četrdeset pet, hici odjekuju, starčevo telo se trza na svaki metak, on ječi u agoniji. Zli kauboj se kezi od zadovoljstva i diže čizmu da je spusti na starčevo lice, samo taj detalj ipak ne ulazi u kadar. No odmah potom možete ga videti kako šutira telo sve dok ne upadne u kanjon.

Flešbek na nekaldrmisanu ulicu s drvenim trotoarima. Herb kaže zamišljeno: "Da, sutra ću im telefonirati, eto šta ću uraditi, i pitaću ih zašto prvo ne stave kaubojac."

31.

Svratili su u Vombijevu kuću, čije je prednje dvorište bilo okruženo jakim i složenim plotom od opletenog pruća, u stvari samo motkama pobodenim u zemlju i puzavicama opletenim oko njih; Vombi, mladi čovek orlovskog nosa, pokaza Čarliju da to, u stvari, i nije ograda u pravom smislu reči, već je deo kuće, jer su i zidovi bili izgrađeni na isti način, a zatim omalterisani ilovačom iz susedstva - čatmara za sva vremena - i, kad su se osušili, premazani nekom vrstom kreča koji nije bio beo već ljubičast. Slamni krov bio je obložen debelim slojem busenja trave, kakvog je bilo svuda po Ledomu. Kuća je bila ljupka, naročito iznutra, jer pleter i ilovača ne moraju da se prilagođavaju standardima i dužini građevinske stolarije, a zidovi su tim stabilniji što su nepravilniji, isto kao što savršeno parče hartije može da stoji na ivicama. Grosid, Nejziv i njihova dečica takođe su ušli i pomogli Vombiju da Čarliju prikaže svoje blago.

Svratili su u Aborpovu kuću; ona je bila izgrađena od nabijene zemlje, tako što je kalup od drveta prvo podignut a potom ispunjen zemljom, vlažnom i nabijenom ručno, pomoću teške grede kojom su rukovala četiri snažna Ledomca, stojeći na drvenom kalupu. Kada se zemlja osušila, kalup se mogao ukloniti. Kao i čatmara, i ova zgrada bila je prilagodljiva različitim planovima. Grosid i Nejziv i njihova deca, i Vambi i Vombijeva deca, pošli su s njima.

Svratili su u Abrpovu kuću, napravljenu od tesanog kamena, u obliku kockastih odeljenja. Nad svakom kockom bila je kupola veoma prosto napravljena. Kocku bi ispunili do vrha zemljom, napravili bi okrugli brežuljak po meri otvora pa bi ga prekrili slojem gipsa i maltera, debelim bar jednu stopu. Kad se sve osuši, svu zemlju bi iskopali i uklonili odozdo. Kažu da će takva kuća, s takvim krovom, trajati hiljadu godina. Obtri i Obtrijeva deca im se pridružiše.

Edek je imao brvnaru, zaptivenu mahovinom, Viomir je živeo u samom brežuljku, u sobama od kojih su neke bile obložene rukom uglačanim daskama s tavanicom paduprtom gredama a neke prosto usečene u stenu. Piante je imao kuću od kamena s krovom od busenja, i svi zidovi bili su mu prekriveni sjajnim tapiserijama - ne u

naborima, već zategnutim, tako da se jasno vide čudesno lepe slike i šare; u zadnjoj sobici Čarli ugleda rukom napravljen razboj, i svi tada postojše neko vreme posmatrajući Piantea i njegovog sadruga kako pokreću razboj dok je dvoje majušne dece provlačilo čunak. I Pianteova deca, i njegov sadrug, i sam Piante pridružiše im se, a takođe Viomirova porodica i Edekova; i dok su prolazili kroz područja nalik na parkove prilazili su im i drugi u svojim sjajnim haljinama, deca nošena vetrom, dugonogi odrasli, izvicali su s njiva i iz voćnjaka, ostavljajući uz put, na ivicama obrađenog zemljišta, svoje ašove, motike, noževe za okresivanje i mačete.

Uporedo sa gomilom rasla je i muzika. Nije postajala glasnija, samo se širila.

I tako, svraćajući u usputne kuće i postajući sve veće, to mnoštvo, i Čarli Džons, stigoše do svetilišta.

32.

Dženet se nezadovoljno baca na uredno namešten popodnevni ležaj.

Zašto sam takva?

Upravo je s praga oterala trgovačkog putnika s aparatima za domaćinstvo. Što samo po sebi nije prestup. Niko te nestrpljivce ne zove da vam zvone na vrata i zato sami snose posledice. Niko ko je pri svesti neće kupiti ono što mu ne treba, a u današnje vreme morate biti potpuno načisto s tim šta vam treba i morate se držati toga, inače će vas oboriti, iscediti iz vas i poslednju paru.

Nije bilo to; bio je to način na koji ga je oterala. Već je i ranije to činila, i bez sumnje će opet to činiti, i zato se tako bedno osećala.

Je li baš morala da bude toliko neljubazna?

Je li baš morala da mu uputi ledeni pogled, hladne reči, ili da mu, takoreći, tresne vrata pred nosom; ništa od svega taga nije ličilo na nju, na Dženet. Zar to nije mogla da uradi - da ga se otarasi - ponašajući se kao Dženet, a ne kao neka bioskopska parodija teškog života trgovačkog putnika?

Sigurno da je mogla.

Seda. Ovog će puta možda uspeti potanko da razmisli o tome i neće se više sekirati.

Mnogo, mnogo puta do sada uspevala je da se otarasi neželjenih trgovaca i da se izvuče iz sličnih situacija i da ostane prava Dženet. Osmeš, mala laž, nešto kao 'beba mi se probudila', ili 'mislim da mi zvoni telefon', ništa lakše, i bez uvrede. 'Muž mi je to kupio baš prekjuče', 'baš mi je žao što niste navratili pre nedelju dana', 'upravo sam to osvojila na takmičenju'. Zar bi je neko nazvao lažljivicom? Prosto odu, a niko nije uvređen.

Ali s vremena na vreme, kao i ovog puta, iskrivi usta i izbljuje ledeni šiljak. I, kao i ovog puta, ostane da stoji pored maltene zalupljenih vrata grizući dugački, koralni nokat na palcu, a potom ode da proveri pazeći da je ne vide iza zavese od markizeta, pazeći da je ne zaleluja i ne dodirne, i gleda ga kako odlazi; dok ide niz stazu, po hodu mu se vidi da je uvređen. Ona se sekira, on je uvređen, i niko

ništa ne dobija.

Baš se bedno oseća.

Zašto baš njega? Nije bio nestrljiv. Daleko od toga. Lepuškast momak s prijatnim osmehom, zdravim zubima, uredno odeven, i nije se ni spremio da stavi nogu u vrata. Ponašao se prema njoj kao prema dami koja će možda imati koristi od ovog što prodaje; prodavao je svoju robu, ne samog sebe.

Znaš, kaže ona samoj sebi, da je zaista bio loš, jedna od onih nakaza što namiguju i značajno mrdaju obrvama, buljeći u gornju ivicu brushaltera i cmokću imitirajući poljupce, ti bi ga ljubazno otkočila - brzo, lako, neškodljivo.

Tako, dakle, kaže sama sebi, prepadnuta, to je dakle, odgovor. Ovaj ti se dopao; zato si napravila onu ledenu scenu.

Seda na ivicu kreveta razmatrajući tu misao, a onda zatvara oči i pušta ludoj mašti na volju, zamišljajući ga kako ulazi, kako je dodiruje; zamišljajući ga baš tu, u postelji s njom.

Ali uopšte se ne uzbuđuje. Zaista. Ono što joj se na njemu dopalo nije ni izdaleka bilo nalik na to.

"Kako može neko da ti se dopadne a da ga ne poželiš?" glasno pita samu sebe.

Nema odgovora. Kod nje je to dogma. Ako ti se muškarac dopada to je zato što ga želiš. Zar može biti drukčije?

Ljudi ne idu unaokolo i ne puštaju da im se neko dopadne na prvi pogled izuzev. A ako ne može da oseti da ga želi, onda je to jedno od onih podsvesnih kako-se-zvaše; a to nikako neće dozvoliti.

Ona ne želi da želi nekog drugog momka osim Herba, ali mora. Zato se bedno oseća.

Ponovo se baca na postelju i kaže sebi da bi je trebalo obesiti glavačke. I oseća se bedno skroz-naskroz.

33.

Gozba se održavala u planini - to je, bar, bilo najviše brdo koje je Čarli do tada video. Gotovo stotinu Ledomaca već je čekalo kada stigoše Čarli i Filos i ogromna gomila ljudi. U gaju tamnozelenog drveća, na travi čistoj kao suza, bila je razmeštena hrana, servirana na havajski način u činijama ispletenim od svežeg lišća i širokih stabljika trave. Nijedan japanski aranžer cveća ne bi umeo da stvori nešto lepše nego što su ti ljudi umeli od hrane. Svaka činija i vešto ispletene zelena košarica bile su remek-dela boje i oblika, slaganja i suprotnosti; a mirisi su bili prava simfonija.

"Posluži se", nasmeši se Filos.

Čarli je gledao oko sebe kao u zanosu. Ledomci su pristizali sa svih strana, promičući između drveća, pozdravljajući radosnim usklikima. Često su se grlili i ljubili.

"Odakle?"

"Svejedno. Ovo pripada svima."

Prodoše kroz gomilu koja se komešala i sedošu ispod jednog drveta. Pred njima su se uzdizali brežuljci hrane, sačinjeni od gomilica zgodnih za posluživanje, veličine jednog zalogaja, i tako lepo složenih da Čarli nije imao srca da počne, sve dok Filos ne ispruži ruku i ne pokvari simetriju.

Ljupko dete prođe kraj njih sa poslužavnikom na glavi na kome je stajalo šest krčaga, na izgled posebno napravljenih u tu svrhu; bili su u obliku zarubljene kupe sa širokom osnovom. Filos ispruži ruku i dete im hitro priđe; Filos uze dva krčaga i poljubi dete, koje se nasmeja i igrajući odlebbe dalje. Čarli uze krčag i gucnu; podsećalo je na rashlađeni sok od jabuka s primesama breskve. Stade oduševljeno da jede. Hrana je bila isto onako ukusna kao što je lepo i izgledala - u najboljem mogućem smislu te reči.

Kada je najzad uspeo da se umeri dovoljno da bi opet obratio pažnju na svoju okolinu, otkri da u gaju vlada atmosfera prijatnog iščekivanja; možda se to najbolje moglo videti po onom oblaku muzike koji je lebdeo nad ljudima, jer to je bio širok, milozvučan šapat, koji je nadolazio u talasima što su svakim časom postajali sve

pravilniji. Čarliju pade u oči da velika većina ljudi hrani jedan drugog a ne sebe. Upita o tome.

"Dele između sebe. Kada doživiš nešto izuzetno lepo, zar ne osećaš potrebu da to s nekim podeliš?"

Čarli prizva u sećanje onaj čudni nalet razočaranja kad je shvatio da nema nikoga kome bi mogao pokazati veliku skulpturu od terakote i reče: "Da... čini mi se." Iznenada pogleda u svog pratioca. "Čuj - nemoj da se iz pažnje prema meni - uh - uzdržavaš da se pridružiš svojim prijateljima."

Čudni izraz prelete preko Filosovog lica. "To je veoma ljubazno od tebe", toplo reče. "Ali - ja to ne bih učinio ni da tebe nema. Za sada ne bih." (Je li to bio talas blagog crvenila što mu je iznenada oblio vrat i obraze? I šta je to? Bes? Čarli odjednom izgubi volju da istražuje.)

"Mnogo sveta", primeti posle nekog vremena.

"Svi koliko ih ima."

"Zašto su se okupili?"

"Ako nemaš ništa protiv, voleo bih da mi kažeš šta misliš da je bilo, kad se sve završi."

Čarli zbunjeno reče: "Dobro..."

Zaćutaše, oslušujući. Divovsko mnogoglasje ljudi postajalo je sve tiše, pretvorivši se u pevušenje zatvorenih usta, i to samo jednog niza veoma srodnih akorda. Onda se ušunja neki čudni stakato, i gledajući oko sebe Čarli vide da neki od njih blago lupkaju sebe ili svoje prijatelje po najnižem delu grla. Od toga su im glasovi čudno treperili, što se na kraju pretvori u tačno određeni ritam, brz ali jasan. Kao da su bili taktovi od osam udaraca, sa blago naglašenim prvim i četvrtim. Na to se nadovezala tiha četvorotonska melodija, koja je kružila, kružila, kružila... odjednom kao da su svi čučnuli, nagnuli se malo napred, napeli se...

Iznenada se kao truba začu moćni sopran, prava bujica tonova prsnuvši uvis kao sjaktavi vatromet iz ritmičnog mumljanja basova, i polako utihnu. Ponovi ga ili neko daleko u šumarku ili neki tihi glas u blizini - nije se moglo tačno znati. Dva tenora kao čarolijom upadoše tačno za tercu razlike, pevajući u duru i ponoviše eksploziju sazvučja, i dok je ona polako jenjavala, još jedan snažni glas koji je pripadao Ledomcu u plavom ogrtaču pored Čarlija, poduhvati je i

ponovo je baci u nebo, ovoga puta ogoljenu i bez svih ukrasa i glisanda, dajući je u najčistijem obliku, samo šest jasnih tonova. Nastade uzbuđeni žamor unaokolo, kao u znak divljenja, i šest raštrkanih glasova unisono ponoviše šestotonsku temu, pa je opet ponoviše. Na drugom od šest tonova neko se oseti nadahnutim da baš na tom mestu počne novu temu; tako nastade fuga i glas za glasom stade da se pridružuje; prasnula bi pa utihnula, prasnula pa utihnula, isprepletana, složena i uzbuđujuća. Sve vreme, u neravnomernom ritmu kuckanja o grlo, mumlajući bas se čuo u pozadini, narastajući i padajući, narastajući još više i povlačeći se.

Tada, pokretom isto tako eksplozivnim kao i prvobitni sopran, jedna gola prilika pojavi se vrteći se oko sebe, proplicući se između stabala i ljudi: okrećući se tako brzo da je obris tela bio potpuno zamagljen, no ipak sigurnom nogom izbegavajući svaku prepreku. Ledomac, tik do Filosa, skoči visoko, vrteći se oko sebe i pade klečeći na zemlju, s licem i raširenim rukama na mekom busenju. Zatim drugi priđe, vrteći se, pa još jedan; uskoro tamna šuma ožive od kretanja, od kavitlanja raširenih ogrtača i kapa koje su neki nosili, od tela koja su sevala na sve strane i zamagljenih obrisa udova. Čarli ugleda Filosa kako skače na noge; na svoje zaprepašćenje i sam se nađe u čučućem položaju, smlavljen bujicom zvuka i kretanja. Jedva se uzdržavao da se ne baci u to, kao u to, kao u more. Najzad se povuče i grčevito se uhvati za deblo, dahćući; jer bio je obuzet strahom da neće ostati na nenaviklim nogama u toj zakovitlanoj gunguli: da neće s njima moći da se vrti i kreće kao što ni ušima nije mogao da primi sve što se unaokolo odigravalo u vazduhu, kao što ni izbezumljenim očima nije mogao da upije jurnjavu i uzajamno preplitanje tih tela.

Sve mu se pretvori u isprekidani niz nepotpunih, ali izoštranih slika; hitri okretaj tela; napeto, zaneseno podignuta glava, zaslepljena groznicom, sa svilenkastom kosom koja je lepršala unazad i drhtećim telom; oštri krik malog deteta u zanosu, koje je trčeći prosecalo krivudavo igranje, ispruženih ručica i zatvorenih očiju, dok su obeznanjeni igrači, naizgled nesvesno, za dlaku uzimali da prođe, sve dok jedan igrač iz okreta ne uhvati dete, baci ga uvis, a neki drugi ga dočeka na ruke i opet zaošija naviše, i još jednom, da bi ga najzad pažljivo spustili na ivicu prostora za igru. U jednom

trenutku, koga nije bio svestan, mumljanje basova pretvori se u urlik, a ritam se od blagog kuckanja u grkljan pretvori u divljačko udaranje pobesnelih pesnica o zadihane grudi i trbuh.

Čarli je urlao...

Filos je nestao...

Talas nečega pojavi se u gaju i bi oslobođen; oseti ga kako je sunuo kraj njega i rasuo se; bio je opipljiv kao zračenje iz otvorene peći, ali to nije bila vrelina. Bilo je to nešto što nikada pre toga nije osetio, zamišljao ili doživeo... izuzev možda sam... oh, ne, nikada sam; s Lorom. To nije bio seks; to je bilo ono što se ponekad izražava kroz seks. I kada to dostiže vrhunac, skladni zvuci i komešanje se malo promeniše, iako ne u kvalitetu; isprepletana tela Ledomaca postadoše okvir koji je okruživao decu - mnoštvo dece - koja su se nekako bila okupila u čvrstu masu; stajala su ponosno, čak i ona najsitnija, ponosno i svesna i srećna iz dubine duše, dok su ih, svuda unaokalo, Ledomci obožavali i pevali.

Nsu pevali o deci. Nisu pevali ni deci. To se može izraziti samo ovako: pevali su decu.

34.

Smiti je izišao da popriča preko plotu - u stvari, to je niski kameni zid - sa Herbom. Slučajno je Smiti sav izvan sebe od besa na Tili, zbog nečega što u suštini nije mnogo važno. Herb sedi u baštenskoj naslonjači pod crveno-belim suncobranom i sa popodnevnim novinama, i on je besan ali manje ogorčeno, i uz to ni na koga određeno. U Kongresu ne samo da su izglasali izuzetno glup zakon, već su taj idiotluk još i podvukli time što su prenebregnuli predsednikov veto. Videći Smitija, ljutito baca novine i prilazi zidu.

"Kako je to moguće", kaže, samo kao uvod, "da je svet toliko pun gadova?"

"A šta bi drugo", smesta dolazi natmureni odgovor. "Svi su se rodili iz najprljivijeg mesta na ženinom telu."

35.

Iako se u Ledomu nikad ne smrkava, izgledalo je da se smračilo kada su se ljudi, uglavnom, razišli. Čarli je sedeo na hladnjikavoj, zelenoj travi, sa šakama na kolenima i leđima oslonjen na jedno maslinovo drvo. Glavu beše sagnuo da bi mogao da pritisne obraze o nadlanice. Obrazi su mu bili kao uštavljena koža jer su se na njima osušile suze čiji mu razlog nije bio jasan. Najzad podiže glavu i pogleda u Filosa, koji je strpljivo čekao kraj njega.

Kao da želi da bude siguran da neće rečima pokvariti utisak svog gosta, Filos ga pozdravi samo blagim osmehom i podizanjem onih čudnih obrva što su ličile na šiljati krov.

"Je li gotovo?" upita Čarli.

Filos se zavalio, naslonivši se leđima na drvo, i pokretom glave pokaza na grupicu Ledomaca, tri odrasla i šestoro dece, daleko u šumarku, koji su veselo skupljali otpatke. Iznad njihovih glava, poput nevidljivog roja čarobnih pčela, visio je oblak muzike, u tom času trozvuka, malih terca, koje su se ravnomerno podizale uvis u formacijama, lebdele, jenjavale, opet uzletale. "Nikada nije gotovo", reče Filos.

Čarli uze da misli o tome i o skulpturi koja se zvala Tvorac i, onoliko koliko se usuđivao da misli o onome što se odigralo u gaju, o milozvučju kojim su ti ljudi bivali okruženi kad god bi se okupili u većem broju.

Filos ga mirno zapita: "Da li želiš još jedanput da me pitaš gde smo?"

Čarli zavrte glavom i ustade. "Mislim da znam", reče.

"Hajdemo onda", kaza Filos.

Sidoše do polja, a potom su hodali kroz njive i mimo njih, pored koliba, natrag u pravcu velikih Jedinica i razgovarali:

"Zašto obožavate decu?"

Filos se nasmeja. Uglavnom, od zadovoljstva. "Pre svega, pretpostavljam da je vera - a da bih skratio raspravu, ja ću u ovom slučaju odrediti pojam vere kao nadrazumski, mistični doživljaj - da je vera neophodna našoj vrsti, ali isto tako izgleda da taj doživljaj ne

možemo imati bez odgovarajućeg objekta. Ništa tragičnijeg nema od čoveka ili kulture koji, osećajući potrebu za obožavanjem, nemaju i predmet obožavanja."

"Da se ne bismo raspravljali, kako kažeš, ja ću to prihvatiti", reče Čarli, svestan kako to čudnovato zvuči na ledomskom. Pojam 'prihvatiti' označavao se rečju 'uzajamno prožeti' - koja se, opet, izvodila iz reči 'razmeniti' - ali na njegovo iznenađenje, uprkos ovim podznačenjima, ono što je želeo da kaže bilo je jasno. "Ali zašto deca?"

"Mi ne obožavamo prošlost već budućnost. Obožavamo ono što dolazi, ne ono što je već prošlo. Težimo posledicama vlastitih činova. Pred sobom držimo sliku onoga što je podložno promenama i što raste - onoga što u okvirima svojih moći možemo poboljšati. Mi obožavamo upravo tu moć u nama samima, i osećanje odgovornosti koje je prati. Dete predstavlja sve te stvari. Takođe..." on zastade.

"Nastavi."

"Da bi ovo shvatio i prihvatio treba da imaš u sebi veliku sposobnost prilagođavanja. Mislim da je nemaš."

"Stavi me na probu."

Filos sleže ramenima. "Sam si tako hteo: obožavamo dete jer je upravo nezamislivo da mu se ikada pokoravamo."

Dugo su hodali ćuteći.

"A šta smeta ako se pokoravaš Bogu koga poštuješ?"

"U teoriji ništa, rekao bih, pogotovu kad je to pokoravanje praćeno i verom u živoga - to jest upravo postojećeg i u sadašnjosti upoznatljivog Boga." Filos zastade, birajući reči. "Ali u svakidašnjici najčešće se događa da je ruka božja u poslovima ljudskim ruka pokojnika. Njegova volja izražava se onako kako je tumače Starešine - ljudi oslabelog pamćenja, utonuli u prošlost, kojima se vid izgubio a sva ljubav u njima usahnula." Pogleda u Čarlija, a one čudne, crne oči bile su mu pune sažaljenja. "Zar nisi još uspeo da sagledaš da u osnovi Ledoma leži - prolaznost?"

"Prolaznost?"

"Kretanje, rast, promena, katabolizam. Zar bi muzika mogla postojati bez prolaznosti, bez napredovanja ili, recimo, poezija: zar bi mogao izgovoriti reč i nazvati je rimom a da na nju ne nadovežeš nove reči? Zar bi postojao život... eto, prolaznost je tako reći definicija života!

Živo biće se menja svakog trenutka i u svakom deliću trenutka; čak i kad je bolesno, čak i kad je u opadanju, menja se, a kad prestane da se menja, tada - pa, tada i dalje biva pretvarano u razne stvari; u drvenu građu, ako je mrtvo drvo; u hranu, ako je ubijeni plod; ali to više nije život... Smatra se da arhitektura jedne kulture izražava stanje duha, ako već ne i religiju; šta tebi kažu oblici Medicinske Jedan i Naučne Jedan?"

Čarli se krišom osmehnu; bio je to nelagodni smešak, kao da se postideo. "Drrr... vaaa!" povika imitirajući daleki zov, na engleskom. Zatim objasni: "Tako viču kod nas drvoseče kada preseku stablo i ono treba da padne: sklanjaj se, beži!"

Filos se nasmeja, shvativši šalu i ne zamerivši. "Jesi li ikada video sliku čoveka koji trči? Ili samo hoda? Telo mu nije u ravnoteži, odnosno, ne bi bilo kad bi se ukočio kao na slici. Ne bi mogao ni da trči ni da hoda kad ne bi bio izveden iz ravnoteže. Tako se napreduje s jednog mesta na drugo - stalno i iznova počinješ da padaš."

"I onda se ispostavi da ga ipak podupiru nevidljive štake."

Filos žmirnu: "Tako je sa svim simbolima, Čarli."

Čarli je opet morao da se nasmeje. "Jedan je Filos", reče, nesvesno imitirajući Milvisa i opet ugleda kako se Filos smračio u licu. Bes - čak i najmanji trag ljutnje - ovde je bio takva retkost da je vređao više od psovke. "Šta ti je. Da li sam ja..."

"Ko ti je to rekao? Milvis, zar ne?" Filos ga ošinu pogledom i pročita mu odgovor na licu. Izgleda da je tu pročitao i da treba da utiša gnev, jer to i učini, s očevitim naporom. Potom zamoli: "Nemoj misliti da si nešto loše rekao, Čarli. Nisi ti taj. Milvis..." Duboko udahnu vazduh i polako ga izduva. "Milvis s vremena na vreme dopušta sebi da pravi neumesne viceve." Naglo, i očevitno s namerom da promeni temu, zapita: "Ali, da se vratimo na arhitekturu - zar se ne protiviš pojmu dinamičke neravnoteže kad vidiš ovo?" Široko mahnu rukom pokazujući na kolibe - pletare, zemljane kolibe, brvnare, daščare i kolibe od kamena.

"Tu se ništa ne klima" složi se Čarli, pokazujući glavom na jednu pored koje su upravo prolazili - onu od italijanskih kockastih modula s krovovima u obliku kupole od maltera i gipsa.

"One, prema tome, nisu simboli. Ili bar ne u onom smislu u kome su velike Jedinice. One su samo praktična primena našeg dubokog

uverenja da se Ledomci neće nikada odvojiti od zemlje - i to u najširem mogućem smislu. Sve civilizacije imaju pogubni običaj da vremenom odgaje čitave klase ili čak pokoljenja ljudi koji žive i rade za jedan stepen - ne, već dvostruko, desetostruko, pedesetostruko udaljeni od rada ruku. Neko može da se rodi, živi i umre a da nikada nije uzeo u ruke lopatu, izravnao dasku, napravio otkos, ili čak upotrebio ašov, bradvu ili razboj. Nije li tako, Čarli? Zar nije tako bilo i s tobom?"

Čarli zamišljeno klimnu glavom. I sam je jednom tako razmišljao, zaista jeste, jednoga dana kada se odrastavši na pločniku velikog grada prijavio na oglas iz novina kojim su se tražili sezonski radnici da beru boraniju. Oh, kako je to mrzeo - taj život u barakama u prljavom čoporu ljudskih propaliteta i ceo dan proveden u sapetom, čučućem, vrelom, preznojenom argatovanju na koje nije bio navikao i koje - čak i kad se radilo samo o branju boranije - nije umeo. Ipak mu je jednom prilikom palo na pamet - jednom kada je pojeo komad boranije - da zaista sam, vlastitim rukama, uzima iz utrobe zemlje ono što je rodila i što njemu, zauzvrat, održava život. Stavio je obe svoje gole šake na голу zemlju, i između njega i nje nije više bilo onih složenosti uzajamne razmene, razlike u položaju, zamene jednog drugim, niti je postojao mnogostruko upleteni sistem razmene robe i usluga. I to osećanje mu se od tada često vraćalo, kad god bi obezbedio sebi tu neposrednu, zemaljsku materiju za punjenje stomaka time što bi pisao po hartiji, čistio i prao tanjire u restoranu i strugao šerpe, vukao ručice na buldožeru ili pritiskao dugmad računске mašine.

"Takvi ljudi imaju strahovito malu sposobnost preživljavanja", upravo je govorio Filos. "Oni su se, kao i sva stvorenja, prilagodili svojoj sredini - ali ta sredina je ogromna i složena mašina; u njoj ima veoma malo osnovnih i jednostavnih stvari kao što su branje voća ili pronalaženje i kuvanje odgovarajućih biljki iz prirode. Ako se mašina uništi ili, čak, samo jedan važan delić u njoj prestane da radi, svi koji su u njoj postaće bespomoćni, i to tačno za onoliko vremena koliko je potrebno stomaku da se isprazni. Sav Ledom - svako od nas - iako samo jednu do dve veštine zaista dobro znamo, ima osnovne pojmove o zemljoradnji, građevinarstvu, tkanju, kuvanju i uništavanju otpadaka, i kako da upali vatru i pronađe izvor vode. Bez obzira na

to da li je vešta ili nije - a niko nije vešt baš u svemu i neizvežbana osoba koja ima osnovne predstave o onom najnužnijem da bi se održala u životu ima veće sposobnosti preživljavanja od, recimo, onoga ko najbolje na svetu rukuje mašinom za valjanje čeličnih ploča ali ne ume da spoji dve grede, uskladišti kukuruz za setvu ili da iskopa poljski nužnik."

"Oh-h-h-h", reče Čarli, kao da mu je tog časa puklo pred očima.

"Šta je?"

"Sada počinjem da shvatam... Nisam mogao da stavim onaj život na dugme u Medicinskoj Jedan i rukom rađenu grnčariju. Mislio sam da su u pitanju društvene privilegije."

"Oni što rade u Jedinicama počašćeni su kad mogu ovde da jedu! (U stvari, reč 'počast' nije baš tačan prevod; pre bi se moglo reći 'biti miljenik' ili 'biti mažen'.) "Jedinice su pre svega radionice i jedina mesta gde je rad s vremena na vreme toliko iscrpljujući i zahteva tačnost da se isplati štedeti vreme. Ovde, napolju, isplati se koristiti vreme; ta imamo ga do mile volje. Mi ne spavamo i bez obzira kako pažljivo i sporo gradio ili obrađivao zemlju, posao se ipak dovede do kraja."

"Koliko vremena deca provode u školi?"

"U školi? A, vidim šta hoćeš da kažeš. Kod nas nema škola."

"Nema škola? Ali... čuj, to je dovoljno onima koji samo hoće da nauče kako da seju i da vode domaćinstvo prema principu 'uradi sam'... je li tako misliš? Ali šta je s vašim tehnolozima - ne živite večito, zar ne? Šta se događa kad nekoga od njih treba zameniti? I knjige... i pisanje muzike... i - zaboga, pa sve one stvari zbog kojih ljudi uče da čitaju i pišu? Matematika - razni priručnici...?"

"Nisu nam potrebni. Imamo cerebrostil."

"Sis mi ga je pomenuo. Ne mogu reći da baš razumem."

"To ne mogu ni ja", reče Filos, "ali te uvaravam da radi s uspehom."

"I upotrebljavate ga za učenje, umesto škole."

"Ne. Da."

Čarli poče da mu se smeje.

Filos se takođe nasmeja i reče: "Nisam bio toliko zbunjen kao što je izgledalo. 'Ne' se odnosilo na tvoju tvrdnju. Mi ne poučavamo svoju na 'knjiški' način, mi u njih unosimo znanje pomoću cerebrostila. To je veoma brzo. Treba samo odabrati pravi blok informacija i okrenuti

prekidač. Njihove" (on tu upotrebi reč za 'neupotrebljene i raspoložive ćelije pamćenja') "i njihove sinaptičke veze pronalaze se i informacije se 'utiskuju' u njih za nekoliko sekundi - u stvari, mislim da je to za sekundu i po. I blok je onda spreman za ponovnu upotrebu na nekom drugom. Ali poučavanje - pa ako se tu uopšte i radi o poučavanju, onda to ti sam radiš, bilo na taj način što stalno o tome razmišljaš i proveravaš - što je uzgred budi rečeno, mnogo brže od čitanja - dok radiš u polju, ili za vreme 'počinka' - sećaš li se Ledomca koga smo videli kako stoji sam pre nego što smo ušli u Grosidovu kuću?... Ali čak i taj proces ne može se nazvati poučavanjem. Poučavanje je veština koja se uči; učenje od nastavnika je takođe jedna veština koja se uči; svako ko pokuša - a mi ćemo pokušati - može donekle naučiti kako da predaje; ali pravi nastavnik - e, to je već talenat. On je za to obdaren kao što su obdareni slikar, muzičar ili vajar. Oh, mi visoko cenimo nastavnike i nastavu. Poučavanje je jedan oblik ljubavi, znaš", dodade on.

Čarli se seti hladne, odvratne, umiruće mis Moran i u jednom velikom, toplom magnovenju bi mu jasno. Pomisli na Loru.

"Mi koristimo cerebrostil", reče Filos, "a koristimo i A-polje; ali ne zavisimo od njega. Prema tome nemamo potrebu za njim. Učimo da čitamo i pišemo i imamo zaista mnogo knjiga; svaki Ledomac koji se potrudi može ih čitati, ali mi obično zamolimo da ih, prilikom čitanja, prenese na 'snimak' cerebrostila i napravi tako novi blok."

"Ti blokovi - mogu da sadrže celu knjigu?"

Filos mu pokaza svoja dva nokta na palcima, jedan pored drugog. "Na otprilike ovalikom prostoru... Ali mi znamo kako se pravi hartija i knjige i, ako ikada budemo morali, pravićemo ih. Ovo moraš utuviti o nama: nikada, ali nikada, nećemo postati robovi vlastitih udobnosti."

"To vam je dobro", reče Čarli, misleći na mnoge primere iz prošlosti kad se pokazalo koliko je to dobro; seti se kako su čitave fabrike imale muke da nastave s radom kad bi samo vozači liftova u upravnoj zgradi počeli da štrajkuju; seti se muka onih koji su živeli u soliterima kad nestane struje - bez vode, frižidera, svetla, radija, televizije, bez mogućnosti da skuvaju, da se operu, da prekrate vreme. Ali... "Ipak", razmišljao je naglas, "ima tu nešto što mi se ne dopada. Ako to možete, onda možete i da sastavite jedan blok kojim ćete biti u stanju da unesete u nečiji um ceo sistem verovanja i

vernosti određenim verovanjima; možete da stvorite robovlasnički sistem prema kome bi neki naš izgledao kao dečja igra."

"Ne, ne možemo!" naglasi Filos. "A da i ne pominjem činjenicu da ne želimo. Ne može se voleti, niti steći ljubav, držanjem u ropstvu i naređivanjem, ili izdajstvom i laganjem."

"Ne može se?" upita Čarli.

"Delovi uma su do sada već jasno razgraničeni. Cerebrostil je uređaj za prenošenje informacija. Jedini način da se u nekoga usade lažna učenja bio bi da se istovremeno isključe celokupno pamćenje i sva čula; jer, uveravam te, što god cerebrostil unese u tebe biva podvrgnuto proveravanju upoređivanjem sa svim onim što si već prethodno saznao i svim onim što si iskusio. Ne bismo mogli da unesemo nedoslednosti, čak i kad bismo pokušali."

"Da li ikada uskraćujete informacije?"

Filos se zakikota. "Ti baš tražiš dlaku u jajetu, a?"

"Odgovori mi", kaza Čarli, "da li ikada uskraćujete informacije?"

Filosovo kikotanje se prekide. Reče ozbiljno. "Naravno. Detetu nećemo reći kako da napravi kamenu sodu. Nećemo reći Ledomcu kako mu je sadrug vrištao pod lavinom obrušenog kamenja."

"A, tako." Poćutaše, hodajući dalje... Ledomac i njegov sadrug...

"Znači, vi sklapate brakove?"

"Oh, da. Kad se vodi ljubav, to te čini srećnim. Ali brak - to je sreća na potpuno drugom nivou. Za nas je to svetinja i mi brak veoma ozbiljno shvatamo. Seti se Grosida i Nejziva."

Čarliju se razbistri pred očima. "Oblače se jednako."

"Sve rade jednako, a ako već ne jednako, onda zajedno. Da, oni su u braku."

"Da li vi... da li ljudi... hm..."

Filos ga potapša po ramenu. "Poznata mi je vaša opsednutost pitanjima seksa", reče. "Hajde, slobodno - pitaj - ti si među prijateljima."

"Nisam opsednut time."

Nastaviše hod. Čarli je bio natmuren. Filos iznenada stade da pevuši, onako za sebe, neku melodiju koja se slagala s pesmom koja je dopirala do njih izdaleka, od neke dece u polju. Na to se Čarli naglo razvedri. Shvatio je da se te dve stvari mogu, na kraju krajeva, uporediti; Ledomci su zaista mnogo manje mislili na seks, isto kao

što je i on manje mislio o tome od, recimo, viktorijanske domaćice koja je govorila o 'udovima' klavira, i izbegavala da knjigu koju je pisala žena i knjigu koju je pisao muškarac stavi na policu jednu do druge, izuzev kada su autori bili muž u žena.

I bio je isto tako spreman da prihvati Filosovu tvrdnju da se nalazi među prijateljima.

Onako, kao uzgred, upita: "A šta je s decom?"

"Kako misliš?"

"Recimo dete se - hm - rodi a roditelj nije u braku?"

"Većina ih se tako rađa."

"I to nema značaja?..."

"Nema za dete. Ni za roditelja, bar što se nas ostalih tiče."

"Kakva smisla, onda, ima da se sklapaju brakovi?"

"Smisao, Čarli, jeste u tome što je jedno celo uvek veće od zbira njegovih sastavnih delova."

"A, tako."

"Najuzvišeniji trenutak u polnom odnosu je zajednički orgazam, je li tako?"

"Jeste", reče Čarli, što je mogao nepristrasnije. "A stvaranje novog života je najuzvišeniji izraz ljubavi?"

"Oh, da."

"Dakle, ako Ledomac i njegov sadrug uzajamno zanesu, i svaki rodi po jedan par blizanaca, zar ti to ne liči na uzvišeni duhovni doživljaj?"

"Li-liči", malaksalo reče Čarli, preneražen. Potisnu duhovnost negde u pozadinu uma, pritiskujući je kolenima sve dok nije prestala da izgleda kao velika gromada. Kada je opet bio u stanju, upita: "A šta je s onom drugom vrstom seksa?"

"Drugom vrstom?" Filos nabra čelo i kao da u mislima prelista neku nevidljivu kartoteku. "Ah misliš na obični, svakodnevni oblik seksualnosti?"

"Pretpostavljam da je to to."

"Pa, ona se, prosto, događa. Sve što je izraz ljubavi može se tu podvesti, razni oblici polnog dodira, ili kad ti neko pomogne da digneš krov na kući, ili pevanje." Bacivši pogled na Čarlijevo lice potvrdno klimnu glavom svojoj nevidljivoj kartoteci i nastavi: "Mislim da znam šta te zbunjuje. Tamo odakle si došao, na neke postupke i

oblike seksualnog izražavanja gledalo se s negodovanjem - na neke su se mrštili, neke čak kažnjavali. Je li to po sredi?"

"Rekao bih."

"Prema tome, izgleda da želiš da saznaš sledeće: ovde se ništa od toga ne smatra sramotnim. Ne postoje nikakva društvena pravila u tom pogledu. Tako nešto događa se samo kad predstavlja izraz uzajamne ljubavi i pažnje, a ako te uzajamne ljubavi nema, to se ne događa."

"A omladina?"

"Šta, omladina?"

"Hoću da kažem... klinici, znaš. Eksperimentišu, i tako to."

Filos se nasmeja svojim srdačnim smehom. "Pitanje: kada su dovoljno odrasli da to rade? Odgovor: kada su dovoljno odrasli da to rade. A što se tiče eksperimentisanja, zašto eksperimentisati s nečim što se vidi na svakom koraku, kao i poljubac uz dobar dan?"

Čarli proguta knedlu. Gurni to gde god hoćeš, i dalje je gromada. Gotovo molećivo, reče: "Ali - šta ako neko ne želi decu?"

Filos se ukoči, kao gromom ošinut, okrenu se i pogleda ga. Na tamnoputom licu su mu se, gotovo smešno, smenjivali: šok, zapanjenost, neverica, pitanje (Da se ti ne zavatlavaš? Da li zaista ozbiljno misliš to što si rekao?); i najzad, potpuno neočekivano, izvinjenje. "Oprosti, Čarli, mislio sam da me ne možeš zaprepastiti, ali uspeo si. Mislio sam da sam imun na to, posle svih onih istraživanja prošlosti koje sam obavio, ali zaista nikada nisam očekivao da ću stajati ovde, usred Ledoma, i pokušati da nateram sebe da razmišljam o pojmu ne želeći decu."

"Oprosti, Filose. Nisam hteo nikoga da povredim."

"Ti meni oprosti. Iznenaduje me da sam bio uvređen, i žao mi je što sam to pokazao."

U tom trenutku, Grosid ih pozva iz jednog voćnjaka i Filos upita: "Jesi li žedan?" Zajedno krenuše put bele kolibe. Prijalo je što za trenutak mogu da skrenu pažnju jedan sa drugog. I prijalo je izaći iz kuće i još jednom gledati skulpturu od terakote.

36.

Herb stoji u pomrčini išaranoj mesečinom i posmatra svoju kćer. Izvukao se iz postelje i došao ovamo jer je već, u drugim prilikama, zapazio da je ovo mesto najbolje boravište za uznemiren, zbrkan, povređen ili zbunjen duh. Teško je gajiti u sebi osećanja nemira i nasilja kada se čovek, uzdržavajući dah, saginje da bi pri mesečini posmatrao sklopljene oči zaspalog deteta.

Nelagodnost je započela u njemu pre tri dana, kad mu je komšija Smit, ogorčen i onako uz put, dobacio onu primedbu preko zida u stražnjem dvorištu. U tom času sve je prošlo mimo njega, kao talas smrada; još su malo popričali o politici i sećanje na razgovor iščilelo mu je iz svesti. Ali u međuvremenu je ipak otkrio da ga je ona primedba pratila; kao da je Smiti, mučen nekom gnojavom izraslinom, uspeo da je prenese u njegovu, Herbovu, živo meso.

I sad je to u njemu i ne može da ga se otrese.

Ljudi se rađaju iz najprljavijeg mesta na ženinom telu.

Herb odvađa ovu primedbu od Smita, čoveka koji ima svoje vlastite nevolje i određeno poreklo, zbog čega se ne može ozbiljno primiti sve što ti kaže. Herba muči daleko veće pitanje; interesuje ga šta to čovečanstvo nosi u sebi, još od vremena kad je sišlo sa drveta i kroz sve ono što je proživelo i činilo, što omogućava da makar i jedan jedini čovek izusti onakvu gadost.

Ili to ipak nije bila samo skaredna duhovitost... da li je to istina, ili blizu istine?

Da li je to onaj neizbrisivi beleg biblijskog Prvobitnog greha; da li se zbog gađenja toliki muškarci onako prezrivo odnose prema ženama? Da li je zbog toga tako lako dokazati da svi oni donžuani i Lotarijevi naslednici, uprkos nezasitoj želji za ženama, u stvari samo žele da vide koliko će žena moći u životu da kazne? Da li konačna svest o tome čini da se muškarac - pošto je prethodno, kao svako dobro frojdističko dete, prošao kroz period fiksacije za majku - preokrene i stane da mrzi svoju majku?

Kada su muškarci počeli da smatraju ženstvenost odvratnom - kada su proglasili menzis nečistim, i zašto još i dandanas upražnjavaju u

svojim hramovima obred blagosiljanja porodilje - u stvari njeno očišćenje pred Bogom, nakon porođaja?

Jer ja to ne osećam, kaže u sebi, pun odanosti. Volim Dženet zato što je žena i volim svaki deo nje.

Karin ispušta mali, srećan uzdah u snu. Gnev, strah i ogorčenje kao da su se preturili i ispali iz njegovih misli, i on se smeši, žudno se naginjući nad Karin.

Niko, misli, još nije pisao o očinskoj ljubavi. Smatra se da je materinska ljubav volšebno nastala Božjom voljom, ili da je samo posledica lučenja određenih žlezda - zavisi ko govori. Ali očinska ljubav... baš čudna stvar, ta očinska ljubav. Viđao je kako neki savršeno blag i lepo vaspitan muškarac prosto siđe s uma od besa jer 'neko je mom detetu uradio to i to'. Zna iz vlastitog iskustva da se posle izvesnog vremena ta očinska ljubav počinje širiti; počneš da osećaš nešto veoma slično tome prema svojoj deci. Otkud sad pa to? Dete nikada ne prebiva u tvom truhu, ne izlazi i ne hrani se iz tvoga tela, kao što je slučaj sa ženama; majčinska ljubav se može razumeti: beba izrasta iz majčinog vlastitog tela, kao nos. Ali otac? Zaista, potrebno je da nastupe poprilično izuzetne okolnosti pa da otac pamti onaj određeni grč, one dve-tri sekunde kada je obavio posao.

Zašto nekome ne bi palo na pamet da kaže da je svet pun gadova zato što su izišli iz najprljavijeg mesta na telu muškarca? Jer ne bi, da znate, nikada ne bi.

Zato što je upisano da je čovek superioran. Čovek - čovečanstvo (jer, dabome, i žene su vremenom otkrile caku!) čovečanstvo nosi u sebi pogubnu potrebu da bude iznad drugih. To ne sekira onu manjinu koja zaista i jeste iznad drugih, ali sigurno muči ogromnu većinu koja nije. A kad se istinski ne odlikuješ ni u čemu, onda je jedini način da dokažeš da si iznad drugih ako nekog drugog učiniš nižim od sebe. Ta potreba koja razdire čovečanstvo od pamtiveka naterala je čoveka da stane svom susedu za vrat, narod da porobi drugi narod, rasu da gazi po drugoj rasi. Ali i muškarca da tako od pamtiveka postupa sa ženom.

Da li su u početku otkrili samo da su žene slabije od njih, pa tako naučili da godi kada si iznad svega ostalog - drugih rasa, veroispovesti, naroda, zanimanja?

Ili je možda bilo suprotno: da li su muškarci potčinili sebi žene onako kako su prethodno nastojali da potčine sve ostalo? Šta je uzrok, šta posledica?

I konačno - da to nije samo nagon za samoodržanjem? Zar ne bi žene vladale nad muškarcima kad bi im se ukazala prilika?

Zar to upravo sada ne pokušavaju?

Zar nisu to već uradile, baš tu, u ulici Begonija? Posmatra Karininu ručicu na mesečini. Prvi put ju je video kad je bila stara tek jedan sat, i bio je kao gromom ošinut pri pogledu na savršenstvo tih malih noktića, baš njih; tako sićušni! tako sićušni! tako savršeni! I hoće li ta mala ručica jednoga dana uzeti dizgine, je li Karin? Ili povlačiti konce, Karin? Zar si uistinu došla na svet koji te, u dubini, prezire, je li Karin?

Potpuno obuzet očinskom ljubavlju, nepomičan, u jednom trenutku nadahnuća ipak vidi sebe kako stoji kao zatočenik na megdanu između tih novorođenih, sluzavih gadova i svoje kćeri.

37.

"Nejzive..."

Blistajući od zadovoljstva, Ledomac koji je stajao ispred grupe od terakote, zajedno s Čarlijem, nasmeši se i odgovori: "Da?"

"Mogu li nešto da te pitam?"

"Sve što želiš."

"U poverenju, Nejzive. Da li se to sme?"

"Sme se."

"A ako pređem granice pristojnosti, nećeš mi zameriti? Ja sam stranac."

"Pitaj."

"Reč je o Filosu."

"Oh."

"Zašto niko od vas ne misli lepo o Filosu? Čekaj, nisam se dobro izrazio", ispravi se brzo. "To je isuviše jak izraz. Prosto, kao da... ne odobravate. Ne toliko ono što čini, već nešto u vezi s njim."

"Oh", reče Nejziv. "Mislim da to nije nešto značajno."

"Znači, nećeš da mi kažeš." Nastade ukočeno ćutanje. Onda Čarli reče: "Od mene se traži da saznam o Ledomu sve što mogu. Da li ti misliš, ili ne misliš, da ću imati potpuniju sliku ako saznam i nešto što ne valja u Ledomu; ili od mene očekujete da sudim o vama samo na osnovu..." pokaza glavom u pravcu skulpture, ... onog što vam se najviše dopada na vama samima."

Čarli vide Ledomca, kao nekad Filosa, kako istog trenutka i potpuno položi oružje. Izgleda da je istina imala na ove ljude ogroman uticaj.

"U pravu si da ne možeš više biti, Čarli Džonse, i nije trebalo da izbegavam odgovor. Ali - iako ću biti do kraja pošten prema Filosu, moram za uzvrat zatražiti od tebe da ovo bude u poverenju. Na kraju krajeva, to je Filosova stvar, a ne moja ni tvoja."

"Neću dozvoliti da sazna da znam."

"Dobro. Filos se pomalo razlikuje od nas. Pre svega, veoma je škrta na rečima - što je, donekle, korisno; on ima pristupa mnogim stvarima za koje je bolje da ih mi ostali ne znamo. Ali kao... da mu se to dopada, dok bi obični Ledomac to primio doduše kao dužnost, ali

kao dužnost koju teško podnosi."

"To mi ne liči na dovoljan razlog da..."

"Oh, nije to glavni uzrok nelagodnosti koju osećamo u njegovom prisustvu! Ono važnije - možda je i to deo takvog njegovog stava - jeste da odbija da sklopi brak."

"Pa, nije čovek valjda obavezan da sklopi brak?"

"Oh, ne, nikako." Nejziv liznu svoje sočne usne i namršti se. "Ali Filos se ponaša kao da je još u braku."

"Još u braku?"

"Bio je u braku sa Frurom. Trebalo je da dobiju decu. Jednog dana odšetali su sve do ivice neba" (Čarli shvati šta taj čudni izraz znači) "i dogodila se nesreća. Kamenje se obrušilo. Frur je poginuo. Filos je izgubio decu pre porođaja."

Čarli se seti da je Filos jednom upotrebio izraz... "kako vrišti pod lavinom obrušenog kamenja."

"Filos je patio... to svi možemo razumeti. Mi volimo mnogo. Volimo na razne načine: svog sadruga volimo zaista iz dna duše i zato shvatamo prirodu bola. Ali isto kao ljubav, kod nas je duboko ukorenjena i potreba da volimo žive, ne mrtve. Ljubav prema mrtvima nas čini... osećamo se nekako nelagodno... kada se neko u našoj sredini uzdržava od ljubavi zato da bi ostao veran nekome koga više nema. To... nije zdravo."

"Možda će preboleti."

"To se dogodilo pre mnogo godina", reče Nejziv i zavrte glavom.

"Ako je to bolesno, zar ne možete da ga izlečite?"

"Mogli bismo kad bi on pristao. Ali pošto ta njegova nastranost ne izaziva ništa gore od male nelagodnosti kod nekih od nas, on ima pravo da ostane takav kakav je, ako želi."

"Sad mi je jasna ona Milvisova šala."

"Koja?"

"Rekao je jedan je Filos! ali to je zvučalo kao šala."

"To", strogo reče Nejziv.

"Šta je da je, neka ostane među nama."

"Naravno... A sada, da li osećaš da si nas bolje upoznao?"

"Ne", reče Čarli, "ali osećam da ću moći."

Nasmešiše se jedan drugom i vratiliše se u kuću da se pridruže ostalima. Filos je bio zadubljen u razgovor sa Grosidom, i Čarli je bio

siguran da razgovaraju o njemu. Grosid to potvrdi, rekavši: "Filos kaže da si već gotovo sasvim spreman da nam saopštiš svoju presudu."

"Nisam baš to rekao", nasmeja se Filos. "Samo da sam ti preneo gotovo sve informacije kojima raspolažem. A ti ćeš sam odlučiti koliko ti je vremena potrebno da doneseš zaključke."

"Nadam se da će potrajati", reče Grosid. "Ti si nam svima drag gost, znaš. Neživu se mnogo dopadaš."

Ovakva primedba u Čarlijevo vreme smela se izgovoriti samo ako onaj na koga se odnosi nije bio prisutan. Čarli uplašeno pogleda u Neživa ali on samo klimnu glavom. "Istina je", reče Neživ s puno topline.

"Pa, hvala", reče Čarli. "I meni se ovde dopada."

38.

"Smit je obična svinja."

Udubljen u misli, Herb čuje Dženet kako izgovara ove reči dok ulazi na vrata iz kuhinje pošto se vraća iz posete Tili i neprijatno se trgne. Svoje poslednje misli o Smitu nije podelio ni s njom i ni sa kim drugim, iako oseća veliku potrebu da sebi olakša. Pokušao je da smisli ko bi mogao da preuzme taj teret od njega - možda neka od devojaka koje se muvaju još neko vreme posle sastanka Saveza žena-glasača, ili neko od onih što se okupljaju na književnim večerima, ili neko na sastanku Udruženja roditelja i nastavnika, iako nije, kao otac petogodišnjeg deteta, bio uključen u sve aktivnosti, a isto tako ni u aktivnosti opštinskog Školskog odbora. Ali bojao se. Svinja ili ne, tek, Smitov savet je bio razuman: novi račun - to je ozbiljan posao. Sve drugo je zanimacija.

Ali ovo, bogami, nije bilo ni najmanje zanimljivo, to je za njega isuviše krupan zalogaj, a nije se još ni konačno uobličilo. Iako je iznenađen podudarnošću između onoga što kaže Dženet i svojih vlastitih misli, još nije sasvim uveren da je Smit svinja. Svinja među ljudima je svinja, kaže on sebi, ali svinja među svinjama je normalna osoba.

"Šta je uradio?"

"Pređi preko, pa ćeš videti. Pokazaće ti. Tili je izvan sebe."

"Voleo bih da mi kažeš o čemu to govoriš, dušo."

"Na žalost, dušo, to je natpis. Jedan od onih kakvi se nađu u sobama za žurke."

"Nešto kao etiketa na kojima piše 'mokraća' prilepljena na flaše s pićem?"

"Mnogo gore. Videćeš."

39.

"Šta je sad na redu, Filose?"

"Jedan pošten, prodoran pogled na sebe", reče Filos, ali smesta se povuče i ublaži oštrinu svojih reči toplim osmehom. "Mislim, naravno, 'sebe' u kategoričkom smislu. Ne bi želeo da o vrednostima Ledoma sudiš u bezvazдушnom prostoru, zar ne? Mnogo je bolje kad možeš da ga uporediš sa drugom kulturom."

"Mislim da to već mogu. Na prvom mestu..." ali Filos ga prekide:

"Možeš?" reče uz takav prizvuk da Čarli smesta umuknu.

Prelazili su poslednju milju između Dečje Jedan i Naučne Jedan. Čarli reče, pomalo razdraženo: "Mislim da znam dovoljno o svom rođenom narodu da bih..."

Filos ga opet ironično prekide, rekavši: "Da li?"

"Dobro, ako se ne slažeš sa mnom", ljutito će Čarli, "izvoli!"

"Izvoli, šta?"

"Ispravi moje zablude."

"To i želim", uzvratila Filos, bez senke uvređenosti i, začudo, bez vređanja s njegove strane. "Upotrebićemo cerebrostil. Brže je, lakše, mnogo detaljnije, i", nasmeši se, "nema upadanja drugome u reč i raspravljanja."

"Ja ne bih upadao u reč i raspravljao se."

"Bi. Morao bi. U istoriji čovečanstva nema ničega što se toliko zaobilazi u objektivnom proučavanju kao što je seks. Napisane su bezbrojne knjige o istoriji i o onome što je pokretalo ljude, a da se nijednom rečju ne pominje seks. Čitave generacije, i desetine uzastopnih generacija, okapale su nad tim knjigama i primale ih kao istinu, a neki su tim istim stvarima zatim poučavali druge, na isti način - čak i kada je bio otkriven značaj seksa kao motivacije kod pojedinca, čak i kad je taj pojedinac, u svakodnevnom životu, sav svet tumačio kroz njega, ispunjavao svoje misli i govor aluzijama na seks. Zbog nečega, većina ljudi doživljava istoriju kao zbirku anegdota o nekim nepoznatim ljudima koji su radili tako i tako, ispunjavali te i te želje i ostajali sve vreme volšebno odvojeni od seksualnog ponašanja svoje epohe - ponašanja koje je istovremeno

bilo i posledica i uzrok njihovog delanja. Ponašanja koje je proizvelo i istoriju i slepog istoričara... i, pretpostavljam, njegovo slepilo. Ali ovo bi trebalo da ti ispričam tek pošto budeš prošao kroz ceo kurs, a ne pre toga."

"Mislim", каза Čarli, pomalo ukočeno, "da bi bolje bilo da pređemo na stvar."

Zaobiđoše Naučnu Jedan i ukrcaše se na podzemnu železnicu do Medicinske Jedan, i Filos provede Čarlija kroz već poznate vodoravne katakombe i vrtoglave liftove do ogromne zgrade. Uz put prođoše kroz poveću dvoranu, nalik na čekaonicu neke velike železničnice stanice; odzvanjala je tihim mumlanjem korala i blagim gugutanjem ledomskih glasova; Čarlija je posebno iznenadio prizor u kome su dva Ledomca, u potpuno istim ogrtačima, sedela držeći svako po jedno zaspalo dete na kolenima i dojeći ono drugo... "Šta svi oni čekaju?"

"Čini mi se da sam ti to već rekao - jedanput u dvadeset osam dana svako dolazi ovamo na sistematski pregled."

"Zašto?"

"A zašto ne bi? Znaš, Ledom je mali - nemamo još ni osam stotina stanovnika - i svi žive najviše na dva sata hoda odavde. Imamo sva potrebna sredstva i opremu, dakle - zašto ne bi?"

"Je li to detaljan sistematski pregled?"

"Veoma."

Kad su se približili vrhu građevine Filos se zaustavi ispred proreza za vrata. "Stavi dlan - ovde."

Čarli tako učini i ništa se ne dogodi. Tada Filos stavi svoj dlan i vrata se otvoriše. "Moja lična predostrožnost", reče Filos. "Ovo najviše liči na bravu od svega što ćeš videti u Ledomu."

"Zašto se zaključavaš?" Čarli je već bio primetio da nigde nema brava, naročito u Dečjoj Jedan.

Filos pokretom pozva Čarlija da uđe i vrata se zatvoriše, škljocnuvši. "Postoji svega nekoliko tabua u Ledomu," reče on, "a jedan od njih zabranjuje da se veoma opasan materijal ostavlja bez zaštite." On je napola zbijao šalu, Čarli je to znao; ipak, u njegovim rečima bilo je i mnogo zbilje. "U stvari", objasni Filos, "malo koji Ledomac bi se gnjavio ovim", nemarno mahnu rukom ka jedno šest polica s knjigama od poda do tavanice i zidu u vidu mrežašte police,

ispunjenom malim, providnim kockama. "Nas daleko više interesuje budućnost, a ništa od ovoga nije više važno. Ipak... upoznaj sebe samog... Neki bi se veoma rastužili kad bi ovako dobro poznali sebe."

Priđe mrežastoj polici s kockicama, pogleda u nekakav katalog i izvadi jednu. Bila je ljubičasta i nosila red sitno ispisanih brojeva; on ih proveri u katalogu i priđe niskom otomanu, pa iz niše u zidu, koja se volšebno ukaza, izvadi neki aparat - okruglu kacigu na zglobnoj poluzi. "Cerebrostil", reče. Okrenu ga tako da je Čarli mogao da mu vidi unutrašnjost. Nije bilo ničega sem jedno dvanaestak gumastih kvržica, usađenih u teme kacige. "Nema elektroda, nema igala. I ništa ne boli."

On uze svoju numerisanu kockicu, otvori komoru pri vrhu kacige, ubaci kockicu, zatvori i pričvrsti poklopac. Zatim leže na otoman, privuče kacigu i navuče je sebi na glavu. Instrument kao da se malo nagnuo, napred pa nazad, tražeći pravo mesto, orijentišući se.

Prestade da se kreće i Filos se opusti. Nasmehi se Čarliju i reče: "Sad me izvini za trenutak. Zatvori oči podiže ruku i dodirnu dugme na rubu kacige. Dugme ostade utisnuto; ruka mu mlitavo klonu.

Nastade mrtva tišina.

Dugme kvrcnu i Filos istog časa otvori oči. Od gurnu kacigu i sede. Nije izgledao ni umoran ni napet. "Nije dugo trajalo, zar ne?"

"Šta si uradio?"

Filos pokaza na mali otvor u koji je bio ubacio kockicu. "To je mala disertacija koju sam pripremio o nekim osobinama Homo sapiensa", reče. "Trebalo ju je još malo... popraviti. Postoje neke stvari koje, kažeš, ne želiš da saznaš, a pored toga izmenio sam malo stil jer hoću da dođe tebi od mene, kao pismo, a ne u bezličnom obliku, kao udžbenik."

"Znači, možeš da vršiš izmene u zapisu, tek tako, ko od šale?"

"Zahteva malo vežbe i dosta koncentracije, ali da, tako je. Hajde sad ti." Pošto je Čarli još oklevao, gledajući u kacigu, Filos mu se nasmeja. "Hajde. Neće boleti, i za toliko ćeš biti bliže kući."

Na to Čarli Džons hrabro leže. Filos mu dodade kacigu i pomože mu da je namesti. Čarli oseti kako mu tupi prstići iznutra dodiruju lobanju i učvršćuju se za nju. Kaciga se pomeri i zatim ostade nepomična. Filos mu uze ruku i povede je ka dugmetu. "Pritisni sam kad budeš

spreman. Ništa se neće dogoditi dok ne pritisneš." Odstupi za jedan korak. "Opusti se."

Čarli je gledao u njega. U čudnim, crnim očima nije bilo ni podsmeha ni prevare, samo toplog ohrabrenja.

On pritisnu dugme.

40.

Herb prolazi kroz zadnje dvorište, pitajući se kako da pita Smitija za natpis, ili što god da je, zbog koga je Dženet zapenušila, a da mu ipak ne stavi do znanja da je Dženet ljuta.

Smiti nešto čačka pored leje s nevenom i ugledavši Herba ustaje, stresa prašinu s kolena i rešava problem:

"Ćao. Dođi časkom. Hoću nešto da ti pokažem. Mislim da će ti podići moral."

Herb prekorači preko niskog zida i uđe sa Smitom u kuću, pa niz stepenice. Smit ima lepu prostoriju za žurke. Grejalica izgleda kao zvučni stub, a zvučni stub izgleda kao radijator. Mašina za pranje sudova izgleda kao televizor, televizor kao stočić za čaj, bar liči na bar, i sve je to od prirodne jelovine sa čvorovima.

Iznad bara, u sredini vidnog polja, lepo uokviren i zastakljen stoji veliki natpis krasnopisom koji imitira goticu, tako da mora da se čita polako i zato je još smešnije. To je citat koji sam za sebe tvrdi (sitnim slovima pri dnu) da potiče, nekako neodređeno od 'Srednjovekovnog filozofa':

DOBRA ŽENA (KAO ŠTO KAŽE JEDAN STARI FILOZOF) SLIČNA JE JEGULJI U VREĆI SA 500 ZMIJA, I AKO ČOVEK BUDE SREĆAN PA IZVUČE BAŠ TU JEGULJU, IZMEĐU SVIH TIH ZMIJA, IPAK ĆE U RUCI IMATI SAMO MOKRU JEGULJU KOJU DRŽI ZA REP.

Herb je unapred bio spreman da se pridruži Dženetinom negodovanju, ali ovaj natpis ga iznenada razgaljuje i on počinje grohotom da se smeje, dok se Smiti smejuje u pozadini. Onda Herb pita šta Tili kaže na to.

"Žene", Smiti će, dostojanstveno kao papa, "ne razumeju šalu."

41.

Filos je dobro rekao: bilo je kao pismo. 'Čitanje', međutim, bilo je nešto što on nikada ranije nije iskusio. Pritisnuo je dugme koje je napravilo tiho klik! a onda je nastupilo jedno nemejljivo vreme, u smislu da je onaj časovnik u ljudskom mozgu, koji mu kaže i kad ne misli da li je zvonilo pre pet sekundi, pet minuta ili pet sati, bio trenutno zaustavljen i ostao tako. Međutim, nije moglo trajati veoma dugo i, u običnom smislu reči, nije izgubio svest, jer kad je dugme opet napravilo klik! Filos je još stajao nad njim, smešeći se. Ali on se osećao kao da je upravo tog časa spustio dugačko i interesantno pismo svog prijatelja, pošto ga je prethodno pažljivo pročitao. Zaprepašćen, reče na engleskom "Za ime Boga!"

"Čarli Džonse (počinjalo je pismo) ne možeš ostati nepristrasan dok ovo slušaš. Ali pokušaj. Molim te, pokušaj.

Ne možeš ostati nepristrasan zato što su ti punili glavu, držali ti pridike, utapali te, napajali, usađivali u tebe i žandarisali ti o tome još od kad si prvi put poneo plave cipelice. Potičeš iz vremena i mesta gde su muškost muškarca i ženstvenost žene, i važnost razlika između njih, upravo opsedali ljude.

Počni, dakle, ovim - i ako ti je zgodnije, smatraj to samo radnom hipotezom. U stvari, to je istina, i ako na kraju bude prošla kroz sve provere tvog razumevanja, videćeš da je zaista tako. Ako ne budeš, greška nije u tebi već u tvom usmeravanju:

Između muškarca i žene u osnovi ima više sličnosti nego razlike.

Pročitaj bilo koji anatomske priručnik. Plućno krilo je plućno krilo, bubreg je bubreg u muškarca i u žene. Može biti da je, prema statistici, skelet žene nešto lakši, glava manja, i tako dalje i dalje; ali nije nemoguće pretpostaviti da se čovečanstvo, hiljadama godina, odgajalo tako da te promene nastanu. No, i pored takvih pretpostavki, dozvoljena odstupanja od onoga što se smatra normalnim daju nam mnoge primere žena koje su bile više rastom, snažnije, krupnijih kostiju od većine muškaraca, i muškarce koji su bili niži, nežniji, sitniji od većine žena. Kod mnogih muškaraca

karlični otvor je veći nego kod mnogih žena.

U pogledu sekundarnih polnih oznaka, značajne razlike daju se samo statistički uočiti; jer mnoge žene su kosmatije od mnogih muškaraca; mnogi muškarci imaju tanje glasove od žena... opet se pozivam na tvoju nepristrasnost: zanemari za trenutak svoje ubedenje da je statistička većina ono što je normalno, i ispitaj ogroman broj slučajeva koji postoje izvan te zamišljene verovatnoće, te normalnosti. I nastavimo:

Čak i kod samih polnih organa, razlike u razvijenosti - a tu se, priznajem, približavamo nenormalnom - daju nam da uočimo bezbrojne slučajeve atrofiranih falusa, hipertrofiranih klitorisa, perforiranih himena, odvojenih usmina... sve su to, kad se gleda objektivno, srazmerno mala odstupanja od normalnog, i u stanju su da proizvedu, u prvobitno muškom ili ženskom telu, praktično jednake urogenitalne pribore. Nemam nameru da tvrdim da je to normalno, ili da bi trebalo da bude takvim smatrano, bar ne posle četvrtog meseca razvoja zametka, iako je do tada sve to ne samo normalno već i svima zajedničko - već samo da ti pokažem da se to može lako svrstati u okvire onoga što je, od pamtiveka, bilo moguće u prirodi.

Endokrinologija nam pruža mnogo zanimljivih podataka. I muškarac i žena mogu da proizvode i muške i ženske hormone, a to i čine, i zaista je malo potrebno pa da jedni prevagnu nad drugima. Ako se ta osetljiva ravnoteža poremeti, promene koje nastaju mogu biti zaista drastične. Za nekoliko meseci u stanju si da proizvedeš gospođu s bradom i bez dojki, i čoveka čije bradavice, koje više nisu atrofirani znaci upravo onog što dokazujem, mogu početi da ispuštaju mleko.

Ovo su samo upadljivi i ekstremni primeri, koliko da ti slikovito objasnim šta mislim. Mnogo je žena atletičarki koje snagom, brzinom i veštinom prevazilaze većinu muškaraca a ipak su ono što bi ti nazvao 'prave' žene, i isto tako, ima mnogo muškaraca koji, recimo, kreiraju modu - nešto što je po tradiciji ženski posao - daleko bolje od mnogih žena, a ipak su ono što bi ti nazvao 'pravi' muškarci. Jer, kada zađemo u područje koje bih najoštrije nazvao razlikama koje jedna kultura pravi između polova, postaje uočljivo koliko je tanka crta koja ih razdvaja. Kao što knjige kažu:

Žene imaju dugačku kosu. Imaju je i Siki, za koje neki tvrde da su

najveći ratnici među ljudskim plemenima. Imali su je i kavaljeri iz osamnaestog veka, i uz to kaputiće od brokata i čipke oko grla i članaka na rukama. Žene nose suknje. To čini i Škotlandanin u svom kiltu, i grčki evzon, i Kinez, i Polinežanin, a da ipak nijedan od njih ne zaslužuju naziv 'ženstvenog' muškarca.

Objektivni pregled čovekove istorije uvećava broj ovakvih primera do upravo astronomske cifre. Na raznim mestima, ali svuda s vremena na vreme, ta takozvana 'svojstva' ženskosti i muškosti pojavljuju se kao što se povećava slanost vode u primorskom ušću reka kad nastupi plima, mešaju se, odvajaju, narastaju i ponovo se drukčije grupišu... pre vašeg Prvog svetskog rata, cigarete i ručni satovi smatrali su se ženskim drangulijama; posle dvadesetak godina muškarci su ih svesrdno usvojili. Evropljani, naročito oni iz centralne Evrope, čudili su se i zabavljali kad bi videli američkog farmera kako muze kravu ili hrani kokoške, jer nikada u svom životu nisu videli da to radi neko drugi osim žena.

Dakle, lako je uočiti da različita obeležja polova sama po sebi ništa ne predstavljaju, jer svako od njih, u drugom dobu i na drugom mestu, može pripadati drugom polu, i jednom i drugom polu, ili nijednom. Drugim rečima, suknja ne čini ženu u smislu odvojene društvene kategorije. To čini suknja plus određeni društveni stav.

Ali tokom istorije, u svakoj kulturi i zemlji, zaista su postojale 'ženske stvari' i 'muške stvari' a razlike između njih većinom su bile iskorištavane do fantastičnih, ponekad ogavnih krajnosti.

Zašto?

Pre svega, lako je postaviti, ali i odbaciti, teoriju da u primitivnom društvu lovaca i ribara fizički slabiji i sporiji pol, povremeno još i opterećen trudnoćom, i često primoran da zastane i doji dete, nije dorastao lovu i borbi kao što je to slučaj sa brzonogim, nesputanim, mišićavim mužjakom. Međutim, isto tako je lako pretpostaviti da primitivna žena nije bila toliko mnogo manja, sporija, slabija od svoga para. Možda teorija meša uzroke i posledice i možda bi - da neka druga sila nije vodila u tom pravcu razvoja - prihvaćena, čak i usmerena u tom pravcu, samostalna žena lovila zajedno s najboljim muškarcima, dok bi oni muškarci koji su igrom prirode rođeni sporiji, manji, slabiji, ostajali da vode kuću s trudnicama i dojiljama. A to se i događalo - doduše, retko, ali ipak se događalo.

Razlika je postojala - nesumnjivo. Ali bila je zloupotrebljena. Razlika je ostala i dugo nakon što je prestala potreba za lovom ili, čak, i za dojenjem. Čovečanstvo ju je uporno podržavalo; napravilo je od nje dogmu. I opet:

Zašto?

Izgleda da postoji sila koja proširuje i zloupotrebljava te razlike, i kad je posmatramo samu za sebe, pokazuje se da je to nedostojni, čak zastrašujući pritisak.

Jer u čoveku postoji duboka i očajnička potreba da se oseti superiornijim. U svakoj grupi postoje i takvi koji su zaista, po prirodi, iznad drugih... ali lako je videti da u okvirima bilo kakve grupe - bila to određena kultura, klub, nacija, profesija - samo nekolicina jeste istinski iznad drugih; ogromna većina, sasvim jasno, nije.

Ali društvene poglede diktira volja mase, iako je u pojedinim prilikama podstiče pojedinac ili manjina; i najčešće se događa da tog pojedinca ili manjinu, uprkos njihovom trudu, saseku. A ako jedna ujedinjena masa poželi da se oseća nadmoćnijom, naći će načina. Taj užasni poriv već se više puta ispoljio tokom istorije - kroz robovlasništvo i genocid, kroz strah od stranaca i snobizam, rasne predrasude i razliku u polovima. Uzmi čoveka koji nema prave nadmoći nad sebi jednakima i videćeš opsednutog ludaka koji će se - ako mu se uskrati nadmoć, a on ne ume da se nauči ili zasluži, okomiti na nešto slabije od sebe i učiniti ga podređenim. Ono što mu je najočiglednije, najlogičnije i najbliže ruci za ovu neoprostivu i sramotnu radnju upravo je njegova žena.

On to ne bi mogao učiniti nekome koga voli.

Da, voleći, nije mogao da uvredi sebi blisku, od sebe tako malo različitu svoju polovinu, nikada to ne bi mogao učiniti nijednom svom bližnjem. Bez te sile u sebi, ne bi nikada ratovao, proganjao niti bi, tragajući za nadmoći, lagao, varao, ubijao i krao. Moguće je pretpostaviti da je potreba za nadmoći izvor i pokretač, i da ratovanje i ubijanje dovode čoveka do položaja moći; ali nije li moguće zamisliti da bi bez njih možda pokušao da se okrene savlađivanju svog okruženja i spoznavanju vlastite prirode, uzdižući se tokom tog procesa daleko više i obezbeđujući sebi bolji život, umesto da sebe uništava.

Ali, ma koliko to bilo čudno, čovek je oduvek želeo da voli. Sve do

uništenja vrste čovek je govorio da 'voli' muziku, boje, matematiku, neko jelo - i, ako ovaj nepromišljeni idiom ostavimo po strani, još je bilo onih koji su u najboljem smislu te reči voleli mnogo šta što je daleko iznad svega što bi čak i budala nazvala seksom. "Ne bih te, draga, voleo toliko, da čast ne volim više." "Jer Gospodin tako voljaše svet, da dade svoga jedinog sina..." Polna ljubav je ljubav, nesumnjivo. Ali je mnogo određenije reći da je ona oblik ispoljavanja ljubavi, kao što se može reći da je pravosuđe oblik ljubavi, i da je milosrđe oblik ljubavi, takođe i uzdržljivost u gnevu, opraštanje, i - ukoliko se ne čini zato da bi se čovek tim hvalio - darežljivost.

Hrišćanstvo je, u početku, bilo pokret ljubavi, kao što jasno dokumentuje čak i površno poznavanje Novog zaveta. Ono što nisu svi znali sve do pred kraj - tako je surovo bilo potiskivano svako saznanje o ranom hrišćanstvu - bilo je da je to bila harizmatska religija, to jest religija u kojoj su vernici učestvovali u nadi da će doživeti istinski religijski doživljaj. Doživljaj koji se kasnije nazvao teolepsija ili obuzetost Bogom. U početku su mnogi hrišćani uspevali da postignu to stanje i to često; mnogo više ih je samo ponekad u tome uspevalo, ali su se stalno vraćali, težeći njemu. Ali kad bi ga bar jednom doživeli, bivali su duboko izmenjeni, zadovoljeni duboko u sebi; to snažno iskustvo i njegove trajne posledice pomagali su im da podnesu najstrašnije muke, da umiru s radošću, da se ničega ne boje.

Sačuvano je veoma malo nepristrasnih opisa njihovog obreda - 'okupljanje' je bolja reč - ali najbolji opisi slažu se u tome što svi prikazuju ljude kako se iskradaju s polja, iz dućana, čak iz palata, da bi se okupili na nekom skrovitom mestu - u planinskoj dubodolini, u katakombama, ma gde, gde ih niko neće ometati. Pada u oči da su se na tim skupovima mešali bogati i siromašni, muškarci i žene. Nakon što bi zajedno pojeli istinski obed ljubavi - i prizvali duh, pesmom, a najverovatnije i igrom, jednog ili više njih obuzimao bi Duh, kako su ga zvali. Možda bi ona ili on - a možda oboje - prizivali i hvalili Gospoda, i možda bi istinski harizmatski (to jest, bogom obdareni) izraz izišao iz onog što su zvali 'govor jezicima', ali ti prizori, kad su bili neglumljeni, izgleda da nisu išli uz preterivanje i padanje u zanos; za sve je uvek bilo vremena da dođu na red. Najzad bi se, uz poljubac mira, razišli i krišom se vratili u svoja

boravišta na ovome svetu, do sledećeg sastanka.

Nikako se ne može reći da su rani hrišćani prvi otkrili harizmatsku religiju, niti je ona s njima prestala. U istorijskim dokumentima i zapisima ona će se svaki čas pojavljivati i u raznim oblicima. Često su to orgijastički, dionizijski obredi, kao što je obožavanje Velike boginje majke, Kibebe, koje je ogromnog uticaja imalo u Rimu, Grčkoj a na Istoku, hiljadu godina pre Hrista. Ili pokreti zasnovani na čistoti - kao što su u srednjem veku bili Katari, Adamiti, Bratstvo slobodnih duhova, Valdenžani (koji su pokušali da uvedu jedan oblik apostolskog hrišćanstva u rimokatoličku crkvu) i mnogi, mnogi drugi, tokom cele istorije čovečanstva. Svima im je zajednička jedna ista crta - uznesenost duha u kome se učestvuje lično i neposredno - i gotovo svuda, bez razlike, priznavanje jednakosti žena, i sve su to religije ljubavi.

Sve su, bez izuzetka, bile divljački progone.

Izgleda da u čovekovom ustrojstvu postoji jedan zapovednički nagon koji ljubav smatra prokletstvom i ne da joj da opstane.

Zašto?

Nepriistrasno ispitivanje osnovnih poriva (Čarli, znam da ne možeš biti nepristrasan! ali istrpi ovo!) otkriva prostu i stravičnu istinu.

Dva su puta koja neposredno daju pristup nesvesnom. Seks i religija; i u predhrišćansko vreme bio je običaj da se ispoljavaju zajedno.

Judeohrišćanstvo je s tim prekinulo, iz veoma shvatljivih razloga. Harizmatska religija ne dozvoljava da bilo šta postoji između obožavaoca i božanstva. Molilac, sav utonuo u obožavanje, govoreći jezicima, tela koje se grči u zanosu igre, ne nadmudruje se o sitnicama teološke doktrine, niti podnosi mešanje duhovnih i svetovnih vlasti. A što se tiče njegovog ponašanja između dva obreda, principi kojima se rukovodi veoma su prosti. On će težiti da čini ono što će mu omogućiti da svoj doživljaj ponovi. Ako čini ono što je dobro za tu njegovu želju, ponoviće ga; ako ne bude u stanju da ga ponovi, već samo to potpuno mu je i dovoljna kazna.

On je bezgrešan.

Jedini mogući način da se iskoristi ogromna moć duboko religijskog osećanja - potrebe za obožavanjem - da bi se postigla vlast nad ljudima jeste da se između obožavaoca i božanstva ubace greh i

kajanje. Jedini način da se to postigne jeste da se obožavanje organizuje i sistematizuje, a očigledni put da se to postigne jeste zagospodariti onom drugom velikom pokretačkom snagom u čoveku - seksom.

Među svim vrstama, živim i izumrlim, Homo sapiens je jedinstven po tome što je izmislio sisteme za potiskivanje seksa.

Postoje samo tri načina na koje se može postupati sa seksom. Može se zadovoljiti; može se potisnuti; može se sublimirati. Ovaj poslednji je, tokom istorije, često bio ideal kome se težilo i često se i uspevalo da se on dostigne, ali on je uvek u stanju neravnoteže. Najjednostavnije zadovoljavanje polnog nagona iz dana u dan, onakvo kakvo je postojalo u takozvanom Zlatnom dobu stare Grčke, kad su uspostavljene tri klase žena, supruge, hetere i prostitutke, dok se istovremeno idealizovala homo seksualnost, može prema mnogim merilima izgledati varvarsko i nemoralno, ali ono proizvodi iznenađujuće veliko duhovno zdravlje. Ako se, s druge strane, pažljivo pogleda u srednji vek, čoveku se zavrti u glavi; kao da je otvorio prozor u ogromnu, pomahnitalu ludnicu, ogromnu kao svet i dugotrajnu kao hiljadu godina - eto, to je posledica potiskivanja. Javljaju se pokreti manijačkog šibanja, gde na hiljade ljudi šibaju sebe i jedni druge, od grada do grada, tražeći iskupljenje u kajanju zbog počinjenih prestupa i grehova; javlja se i mistik, kakav je bio Suso, u četrnaestom veku, koji je sebi oko kukova napravio pojas sa sto i pedeset metalnih čavala, dobro zašiljenih zbog straha da se slučajno ne opusti pri spavanju, kožni am kojim je čvrsto vezao sebi ruke oko vrata; uz to, da ne bi slučajno pokušao da se oslobodi buva i vašiju koje su ga mučile, navukao je kožne rukavice okovane oštrim čavlima koji bi mu razdirali meso kad god bi se dotakao; a doticao se i te kako: i kad bi mu rane zarasle, opet bi ih razderao. Ležao je na bačenim drvenim vratima s krstom okovanim čavlima na leđima, i u četrdeset godina nije se nijednom okupao. Javljaju se sveci koji ližu rane gubavaca; javlja se inkvizicija.

I sve to u ime ljubavi.

Kako se mogla toliko promeniti?

Ispitivanje jednog niza događaja jasno pokazuje kako. To je potiskivanje agape, 'obreda ljubavi', koji je izgleda bio sveprisutan i neophodan deo obreda u ranom hrišćanstvu. Na osnovu sačuvanih

zapisa i edikta donetih protiv ovakve ili onakve prakse proces se može rekonstruisati, i značajno je da je ukidanje obreda toliko bitnog za obožavanje trajalo tri do četiri stotine godina, i bilo obavljano postepeno sa zaprepašćujućom veštinom i delotvornošću.

Pre svega, euharistija, simbolično osvećenje tela i krvi Hristove, bila je uvedena u agape. Zatim, vidimo da je agape postala bolje organizovana, da je sada tu i episkop, bez koga se ne može držati agape, jer on mora blagosloviti hranu. Uskoro potom episkop po tradiciji mora da ostane stojeći tokom obeda, čime se naravno izdvaja i uzdiže iznad ostalih. Posle toga, menja se poljubac mira; umesto da ljube jedan drugog, učesnici ljube sveštenika koji je činodejstvovao, a još kasnije, svi ljube komad drveta koji dodaju jedan drugom i kanačno vraćaju svešteniku. I najzad, sasvim prirodno, poljubac mira se potpuno izostavlja. Godine 363. sabor u Laodikiji u stanju je da euharistiju podigne na stepen glavnog rituala, zabranjujući agape u crkvi, i na taj način ih razdvaja. Agape se još mnogo godina održavala pred crkvenim vratima, ali do 692. godine (Trulanski sabor) već je bilo moguće da se potpuno zabrani, pod pretnjom ekskomunikacije.

Renesansa je izlečila mnoge oblike ludila, ali ne i ludilo samo. Dokle god su svetovne i crkvene vlasti zadržale za sebe upravu nad, u osnovi, seksualnim stvarima - moralom i venčanjem, na primer (iako je crkva prilično kasno ušla u igru i počela da venčava; brakovi su se smatrali pravosnažnim na osnovu građanskog ugovora još u Engleskoj Šekspirovog doba, a tek na osnovu blagoslova crkve dopuštenim) greh je još uzimao maha, krivica je još bila propusnik između čoveka i Boga. Ljubav se još izjednačavala sa strašću a strast sa grehom, tako da se jedno vreme smatralo da je greh ako čovek strasno voli svoju ženu. Zadovoljstvo, taj spoljni obod ekstaze, u ortadoksnom razdoblju protestantizma smatralo se već samo po sebi grešnim, kad god ga imali; a rimokatolici su izričito smatrali da je bilo koje seksualno uživanje grešno. Taj začepljeni vulkan, sazdan od kuća i mostova, fabrika i bombi - iz svojih izrovašenih bokova izlučio je i zastrašujuću žetvu neuroza. Čak i tamo gde bi narod zvanično odbacio crkvu, ostajale su iste metode potiskivanja, ista opsednutost doktrinom, proceđena kroz istu cediljku krivice. Tako su polnost i vera, taj stvarni smisao čovekovog postojanja, prestali da

budu cilj i postali sredstvo; nepremostivo neprijateljstvo između onih koji su se na kraju sukobili bilo je dokaz da teže istom cilju - totalitarnoj vlasti, krajnjem zadovoljenju težnje za nadmoći nad svim ljudskim umovima.

42.

Herb Reili ulazi da deci kaže laku noć. Klekne na pod kraj Karininog kreveta. Dejvi posmatra. Herb ljuljuška Karin u naručju, golica je po stomaćiću dok ne počne da se smeje, ljubi je u vrat i gricka za uvo. Dejvi posmatra, široko otvorenih očiju. Herb pokriva Karin ćebetom preko glave i hitro se saginje tako da ga ne može videti kad bude svukla ćebe. Ona traži, nalazi ga, kikoće se kao luda. On je opet ljubi, ututkuje je u ćebe, šapuće: "Tatica te voli" i, poželevši joj laku noć, okreće se Dejviju, koji sve vreme pobožno posmatra.

Herb pruža desnu ruku. Dejvi je prihvata. Herb mu protrese ručicu: "Laku noć, matori", kaže. Pušta mu ruku. "Laku noć, tata", kaže Dejvi ne gledajući u Herba. Herb gasi svetlo i izlazi. Dejvi ustaje iz postelje, smotava jastuk u čvrstu loptu, prelazi preko sobe i tresne jastukom što je jače mogao o Karinino lice.

"Uopšte mi nije jasno", kaže Herb mnogo docnije, kada su se suze već osušile i pravda bila podeljena, šta ga je, pobogu, navelo da uradi tako nešto."

43.

Mi, Ledomci, ne priznajemo prošlost.

Mi, Ledomci, (nastavljalo je 'pismo') zauvek napuštamo prošlost, i sva njena dela, izuzev čovečnosti u njenoj najogoljenijoj biti.

To nam omogućuju posebni uslovi u kojima se rađamo. Potičemo s bezimene planine a kao vrsta smo jedinstveni; kao sve ostale vrste - prolazni smo. Naša prolaznost je u središtu našeg obožavanja. Prolaznost je kretanje, nemir, promena, evolucija, ona je život.

Posebni uslovi našeg rođenja sastoje se od blagoslovene činjenice da u semenoj plazmi nema nasleđenih predrasuda. Da je Homo sapiens imao pameti (a imao je moć) mogao je da odbaci sve svoje otrove, da pobedi sve opasnosti time što bi odgajio jednu potpuno čistu novu generaciju. Da je Homo sapiens zaista želeo (a imao je i pameti i moći dovoljno) da uspostavi jednu harizmatisku religiju i kulturu koja bi se s njom složila, vremenom bi dobio svoje čiste generacije.

Homo sapiens je tvrdio da traga za formulom koja će ga osloboditi svih zala. Evo te formule: harizmatiska religija i kultura koja uz nju ide. Hristovi apostoli bejahu je našli. Pre njih pronašli su je stari Grci; pre njih Minoanci. Posle njih pronašli su je katani, kvekeri, anđeoski igrači. Više puta bila je nađena diljem Istoka i u Africi... i nijedan put nije uspela da pokrene nikog sem onih koji su s njom bili u neposrednom dodiru. Ljudi - ili bar oni među njima koji su pokretali druge ljude - redovno su otkrivali da harizma ne podnosi doktrinu, da je ne želi i da joj ne treba. A bez doktrine - prezbiteri, tumači, činodejstvenici - ljudi koji pokreću druge ljude - nemoćni su, što će reći, nisu iznad ostalih. Nema dobitka u harizmi.

Osim, naravno, upoznavanja vlastite duše; i života večnog.

Patrijarhalni ljudi, koji stvaraju patrijarhalne kulture, imaju i patrijarhalne religije: muško božanstvo, neporecivu knjigu mudrosti, jaku centralnu vlast, netrpeljivost prema ispitivanju i istraživanju, potiskivanje seksa, duboki konzervativizam (ne sme se menjati ono što je Otac sagradio), strogo određene granice svemu što se odnosi na seks, počev od oblačenja i ponašanja, i duboki užas od

homoseksualnosti.

Matrijarhalni ljudi, koji stvaraju matrijarhalne kulture, imaju i matrijarhalne religije: žensko božanstvo kome služe sveštenice, liberalnu vlast - od one vrste koja hrani mase i pomaže bespomoćnima - veliku naklonost ka istraživačkoj misli, seksualnu slobodu, nejasno određene granice društvenim obeležjima različitih polova, i strah od rodoskrnuća.

Patrijarhalna kultura uvek teži da se nametne drugima. Ona druga - ne. I zato se patrijarhalna kultura uvek vremenom uspostavlja kao zvanična, dok matrijarhalna boravi u njoj u pozadini, s vremena na vreme se pobuni, još češće biva uništena. To nisu stupnjevi evolucije, već faze koje obeležavaju kretanje klatna.

Patrijarhalci sami sebe truju. Matrijarhalci degenerišu, što je samo drukčiji oblik trovanja. U retkim prilikama srećete osobu koja je bila pod jednakim uticajem i oca i majke, i oponaša ono što je najbolje kod oba roditelja. Ali mnogo češće se dešava da ljudi pripadnu jednoj ili drugoj strani; jer staza između njih uska je i klizava...

Izuzev nas, Ledomaca.

Imamo liberalan stav i prema umetnosti i prema tehnološkom istraživanju, prema samozražavanju svake vrste. Ali ima jedan princip gde smo čvrsti kao stena: naše uverenje da ne smemo nikad, niko od nas, izgubiti veštinu ruku i dodir sa zemljom. Podižemo decu koja neće oponašati ni sliku oca ni sliku majke, već roditelja; a naše božanstvo je Dete. Odričemo se svega što je prošlost stvorila, izuzev nas samih, iako znamo da je tu bilo i mnogo lepoga; ali to je cena koju plaćamo za zaštitu od štetnih uticaja i za zdravlje; to je zid koji stavljamo između sebe i mrtve ruke. To je naš jedini tabu, jedino ograničenje - i jedino što zahtevamo od onih koji su nas rodili.

Jer, kao Homo sapiens, i mi smo se rodili od zemlje i od stvorova koje je zemlja odgajila: rođeni smo od rase poluzveri, poludivljaka; rodio nas je Homo sapiens. Kao ni Homo sapiens, ne znamo imena onih od kojih smo potekli, iako, kao ljudi, raspolažemo padacima za moguće pretpostavke. Ljudi, naši roditelji, izgubili su nam gnezdo i brinuli se o nama dok se nismo izlegli, ali nisu hteli da znamo koji su, jer, za razliku od mnogih ljudi, poznavali su sebe a nisu želeli da ih mi obožavamo. I niko sem njih, i naših majki, nije znao za nas - da postojimo, da smo nova stvorenja na zemljinom šaru. Nisu hteli da

nas odaju Homo sapiensu jer smo se razlikovali od njega, a kao sve životinje što žive u stadima, krdima i košnjama, Homo sapiens veruje, u najtamnijem kutu svog srca, da sve ono što se razlikuje od njega već samo po sebi predstavlja opasnost i da ga treba iskoreniti. Naročito ako u nekim značajnim osobinama liči na njega (Oh, kako su gorile užasne, kako je babun dostojan prezira), a pogotovu ako još može i da ga nadmaši u nečemu, ako poseduje tehnologiju i aparate bolje od njegovih (sećaš se reakcije na Sputnjika, Čarli?); ali iznad svega i neumitno kao smrt, ako mu se seksualno ponašanje ne može ugurati u određene granice; jer tu leži ključ svakolikom bezumlju, od besa do zavisti. U društvu ljudoždera nemoralan je onaj koji ne jede ljudsko meso.

Dugme napravi klik! i Čarli Džons se odjednom nađe kako gleda u Filosofove podrugljive, nasmejane oči.

Zaprepašćen, reče na engleskom: "Za ime Boga!"

44.

"Večeras ne ideš na kuglanje, dušo?"

"Ne idem, dušo. Pozvala sam Tili Smit i izvinila sam joj se. Ona je bila zadovoljna, a i ja."

"Jeste li se vi cure nešto zakačile?"

"A, ne! Daleko od toga. Prosto... Tili je ovih dana veoma razdražljiva. Ona to zna i zna da ja znam. Mnogo će radije preskočiti kuglanje nego da se počne svađati sa mnom, a zna da će početi ako odemo na kuglanje, i zato neće da ide."

"Izgleda da je ona prostata opet proradila."

"Herbe, ti ogovaraš. Sem toga, ona nema prostatu."

"Ona nema Smitijevu prostatu, u tome i jeste nevolja."

"Oh, tako je. Herbe, ti matora ogovaračo."

"Seks... to ti je kao pantalone."

"Š-šta...? Oh, dragi, eto, opet počinješ da filozofiraš. No, dobro - ajde, olakšaj sebi."

"Ne filozofiram. Pre je to ono... kako se kaže kad neko izmišlja priče?"

"Fabuliraš."

"Tako je, fabuliram. Seks je kao pantalone. Kapiraš. Krenem ja tako odavde niz Begoniju pa sve do Avenije i pređem dva čoška, kupim cigarete i vratim se, mimoidem se uz put s mnogo sveta i niko ne primeti."

"Svako te primeti, ti veliki, lepi..."

"Čekaj - stani. Niko me ne primeti. Ti dođeš i pitaš sve te ljude pored kojih sam prošao da li su me videli. Neki kažu 'da', većina se ne seća. Onda uzmeš sve one koji su rekli 'da' i pitaš ih kakve sam pantalone imao na sebi. Mogu da budu od šarenog pamuka ili radničke pantalone, ili smoking sa lampasama od crne svile, ili gabarden."

"To se ne odnosi na seks."

"Čekaj, polako. Sada zamisli da sam izišao do dragstora i da ne nosim nikakve pantalone."

"Nikakve pantalone?"

"A-ha. Ko me sad primećuje?"

"Ne bi stigao ni do Avenije. Nemoj se usuditi ni da pokušaš; pogotovu pored Palmerovih."

"Svi me primete - je li tako? Isto je i sa seksom. Ako ga imaš dovoljno, gotovo da i nije važno kakvog, sve dok nije isuviše neobično, gledaš svoja posla, ne misliš o tome, ne gnjaviš druge. Ali kad nemaš nikakav, baš nikakav - lele majko! Od jutra do mraka samo na to misliš ali samo na to, i gnjaviš sve koji ti dođu na oči. Tili."

"Oh, takav ne bi gnjavio Tili."

"Nisam to hteo da kažem. Hteo sam da kažem to se sad dešava Tili. To je ono što je muči i zbog čega vas dve ne možete da idete na kuglanje jer je isuviše razdražljiva."

"Mislim da si u pravu, znaš, to o seksu koji je kao pantalone. Samo nemoj ići da pričaš o tome okolo, svet će reći da si pričao kako Tili ne nosi gaćice." Dženet se prodorno smeje. "Kakva pomisao. Bez gaća."

Sve dok ne pokriva situaciju. Cap. "Nešto staro, nešto novo, pozajmljeno, obojeno."

"Cap tebi na nos. I nemoj se usuditi da probaš."

45.

Napolju, u velikoj dvorani sretoše Milvisa koji reče: "Kako napreduješ, Čarli Džonse?"

"Stigao sam do kraja", ljubazno reče Čarli. "Mislim da ste vi Ledomci najveća pojava u istoriji ove matore planete. Prosto da čovek zaista počne da veruje u Boga kad vidi da ste vi nastali mutacijom upravo u času kad smo mi ostali nestajali u dimu i pepelu."

"Znači, odobravaš nam?"

"Kad se čovek jednom navikne na pomisao... pa, mogu reći da odobravam! Mili Bože, šteta što vas nije bilo, bar nekoliko - da... hm - propovedate ili tako to. Zaista to mislim."

Milvis i Filos razmeniše poglede. "Ne", reče Filos, kao da misli na nešto što je daleko iznad Čarlija i van njegovih moći poimanja, "još nije vreme."

"Hoće li skoro?"

"Mislim da ćemo prošetati do Granice", reče Filos. "Samo Čarli i ja."

"Zašto?" upita Milvis.

Filos se osmehnu i crne oči mu sevnuše. "Zato što će duže potrajati dok se ne vratimo."

Milvis se tada takođe nasmeši i klimnu glavom. "Milo mi je što lepo misliš o nama, Čarli Džonse", reče on. "Nadam se da ćeš uvek tako misliti."

"I šta ćemo sada?" upita Čarli kada on i Filos produžiše niz hodnik. Sleteše niz okno lifta i u glavnom dvorištu Čarli upita: "A sada, o čemu ste to razgovarali?"

"Još postoji nešto što ne znaš", reče Filos, mahnuvši rukom jednom detetu koje im veselo namignu.

"Nešto što ćeš mi pokazati napolju, na Granici?"

"Ono što sam rekao Milvisu", odvrati Filos, očigledno ne odgovarajući na pitanje, "bilo je, u stvari, da kada ti budem ispričao to što je još preostalo, jedna dugačka, dobra šetnja neće biti na odmet da ti pomogne da sve to svariš."

"Je li tako teško da se proguta?" nasmeja se Čarli.

Filos se nije smejao. "Jeste. Baš tako."

Čarli se uozbilji i oni zajedno odšetaše do Medicinske Jedan a onda udariše preko otvorenog polja u pravcu koji je Čarliju bio nepoznat.

"Nedostaje mi noć", reče Čarli kroz izvesno vreme, podigavši oči u pravcu srebrnastog neba. "Zvezde... kako stojite s astronomijom, Filose, i geofizikom, i sličnim naukama, kojima treba malo više prostora nego što zahtevaju maslinjaci i njive?"

"Imamo toga koliko hoćeš u arhivama cerebrostila, za slučaj da nam iznenada zatreba. U međuvremenu", reče Filos, "moraće da sačeka."

"Sačeka na šta?"

"Na svet u kome će se opet moći živeti."

"Koliko će to potrajati?"

Filos sleže ramenima. "Niko još ne zna. Sis misli da bi trebalo svakih sto godina da pošaljemo satelit, da proverim."

"Svakih sto godina? Aman, Filose - koliko još nameravate da živite ovako, kao u boci?"

"Dokle god bude potrebno. Znaš, Čarli, čovečanstvo je provelo nekoliko hiljada godina gledajući napolje. U arhivama ima daleko više materijala o sastavu belih patuljaka u vasioni nego što ima o sastavu tla kojim gazimo. To je dobra analogija: treba da malo izjednačimo situaciju time što ćemo provesti neko vreme gledajući unutra umesto napolje. Kao što je jedan od vaših pisaca - Vajli, čini mi se - rekao, treba da se okanimo ispitivanja objekata i da upoznamo i subjekte."

"A u međuvremenu, vi stojite na mrtvoj tački!" uzviknu Čarli i mahnu rukom pokazujući na jednog udaljenog Ledomca koji je strpljivo plevio motikom. "Šta ćete da radite - da stojite u mestu deset hiljada godina?"

"Šta je deset hiljada godina", ravnodušno reče Filos, "u istoriji vrste?" Nastaviše ćutke preko valovite ravnice dok se Čarli tiho, gotovo stidljivo ne nasmeja i ne reče: "Čini mi se da nisam navikao da mislim u tako velikim razmerama... Čuj, još nemam jasnu predstavu o tome kako je Ledom nastao."

"Znam", zamišljeno reče Filos. "Pa, kad se rodilo prvo dvoje, glas je stigao do izvesnog broja pametnih i dalekovidih ljudi. Kao što sam ti rekao u cerebrostilu, oni su se naročito postarali da ih sakriju od nas, i možeš biti siguran da su bili bar deset puta toliko oprezni sa drugim

ljudima. Homo sapiensu se ne bi dopala ideja da će ga neko zameniti; jesam li u pravu?"

"Na žalost, jesi."

"Iako ga nova vrsta nije neposredno ugrožavala", klimnu glavom Filos. "Dakle, iako nemamo neposrednih podataka o tome ko su oni bili, jasno je da su morali imati veoma prepredene savetnike i to iz više različitih oblasti. Oni su, na primer, napravili cerebrostil i postavili teorijske osnove za A-polje iako, mislim, prvo polje nije nastalo pre nego što smo se sasvim odvojili od ostalog sveta. Da li su radili na nama - za nas - do smrti, ili su svoje delo doveli do određene tačke i potom nas odvojili, pa se vratili onamo odakle su došli, ma gde to bilo - ne bih umeo da ti kažem. Sve što sigurno znam jeste da je u početku postojalo malo naselje Ledomaca u ogromnoj planinskoj pećini iz koje se izlazilo u jednu, inače nepristupačnu, dolinu. Ledomci nikada nisu kročili nogom u tu dolinu sve dok nisu usavršili A-polja i tako mogli da prekriju dolinu kupolom."

"Znači vazduh nije bio radioaktivan ili nešto slično?"

"Ne, nije."

"Znači Ledomci su praktično postojali izvesno vreme uporedo sa Homo sapiensom?"

"Tačno. Mogli su biti otkriveni jedino iz vazduha. Naravno, kada je A-polje bilo gotovo i taj problem je bio uklonjen."

"Kako izgleda iz vazduha?"

"Rekli su mi", kaza Filos, "da izgleda kao prirodni deo planinskog lanca."

"Filose, vi Ledomci veoma ličite jedan na drugog. Da li ste... da li ste poreklom svi iz jedne porodice?"

"I da i ne. Koliko sam shvatio u početku nas je bilo dvojica. Nisu bili u srodstvu. Ostali vode poreklo od njih."

Čarli malo razmisli, pa odluči da ne postavi pitanje koje mu se nametalo. Umesto njega, upita: "Da li bi neko od vas mogao da ode odavde?"

"Niko ne bi hteo - zar ne?"

"Ah da li bi mogao?"

"Pa, valjda bi", reče Filos, malo oštrijim tonom. Čarli se zapita da nije u pitanju prilagođenost ili nešto slično. Bilo bi logično. "Koliko dugo

Ledomci žive ovde?"

"Odgovoriću ti", reče Filos, "ali ne sada."

Žacnut, Čarli je još neko vreme ćutke hodao kraj njega. Onda upita: "Ima li još ledomskih naselja kao što je ovo?"

"Nema", Filos kao da je postajao sve škrtiji na rečima.

"A zar tamo napolju nema baš nikoga?"

"Pretpostavljamo da nema."

"Pretpostavljate? Zar niste sigurni?" Pošto Filos očividno nije imao nameru da mu odgovori, Čarli ga otvoreno upita: "Da li je Homo sapiens zaista izumro?"

"Neizbežno", reče Filos; i on se morao time zadovoljiti.

Stigli su do kraja doline i počeli da se penju po prvim obroncima. Napredovali su sve teže, ali Filos kao da je počeo da žuri, kao da ga je nešto gonilo. Čarli primeti kako pažljivo ispituje stene oko sebe i kako se stalno osvrće i gleda na ogromne Jedinice.

"Tražiš li nešto?"

"Mesto gde bismo seli", reče Filos. Provlačili su se između ogromnih kamenih blokova i najzad stigoše do jedne strme padine, delom kamenite, delom prekrivene mekom zemljom. Filos ponovo baci pogled prema Jedinicama - odavde se više nisu mogle videti - i reče čudnim, prigušenim glasom: "Sedi."

Čarli, shvativši da ga on već nekoliko minuta priprema za nešto veliko, nešto neočekivano, pronađe zaravnjeno parče stene i čučnu na njega.

"Ovde sam... izgubio svog sadruga... svog Frura", reče Filos.

Setivši se da je obećao Nejzivu da neće pokazati da nešto već zna, Čarli bez ikakve teškoće navuče izraz saučešća na lice i ne reče ništa.

"To je bilo davno", reče Filos, "tek što mi je bilo povereno da se bavim istorijom. Osnovni plan bio je da se vidi šta će se dogoditi ako se jedan od nas zaista zadubi u nju; da li je toliko otrovna kao što su se neki bojali. A to su mi stavili u zadatak neki ljudi, mislim neki od onih koji su radili zajedno s nama u Prvobitnoj pećini. Bili su čvrsto uvereni da treba da presečemo sve spones sa Homo sapiensom koji je, izgleda, prilično nevesno vodio loptu, i da ga ni u čemu ne oponašamo, čak ni nesvesno. To bi nas koštalo njegove umetnosti, književnosti i velikim delom i onog što je bilo dobro u njegovim

vrednovanjima stvari; ali, istovremeno, oni nisu hteli da nam uskrate njegova dostignuća u čistoj nauci - sam si pomenuo astronomiju - i neke podatke iz razvojnog puta koji je prešao. Ponekad se isplati znati tuđe greške, da ih ne bi ponovio. Ne samo da time štediš trud i vreme; u smislu morala i neke najstravičnije zablude time dobijaju svoju vrednost, nečemu služe. Dakle... isprobaš prvo na pacovima", reče uz gorki smešak.

Bio sam otprilike tu gde si ti sada u svojim proučavanjima Ledomaca i Homo sapiensa, premda sam ja znao mnogo više pojedinosti. Frur i ja smo tek kratko vreme bili u braku, a ja sam morao da provodim mnogo vremena sam. Mislio sam da bi lepo bilo da Frur i ja pođemo u dugu šetnju, prosto da bi popričali, da budemo malo zajedno. Oboje smo bili u drugom stanju... Seli smo ovde i... i..." Filos proguta i otpoče ponovo. "Zemlja se otvorila. Drukčije ti to ne bih umeo opisati. Frur je propao... dole. Ja sam skočio da..."

"Žao mi je", bespomoćno reče Čarli.

"Posle četiri dana iskopali su me. Frura nikada nisu pronašli. Izgubio sam obe svoje bebe. Jedine koje ću ikada imati, čini mi se."

"Ali sigurno bi mogao..."

Filos mu upade u prijateljske reči. "Ali sigurno ne bih hteo..." reče šaljivim tonom. Onda se uozbilji i nastavi: "Dopadaš mi se, Čarli Džonse, i imam poverenja u tebe. Hoću da ti pokažem zašto ne mogu opet da sklopim brak, ali moraš mi obećati da će to ostati naša tajna."

"Svakako!"

Filos ga je dugo i svečano posmatrao. Zatim dodirnu jednom rukom drugu. Polje-ogledalo se pojavi. On stavi prsten, dok je polje još radilo, na zemlju, odstupi jedan jard i snažno povuče za ivicu zaravnjene stene. Ona se nagnu u stranu, otkrivši mračnu rupu ili ulaz u tunel. Ogledalo, bez okvira i savršeno, odbijajući sliku velike gromade, odlično će skrivati rupu od pogleda, ukoliko se neko približi iz pravca velikih Jedinica. Filos skoči u rupu, pozva rukom Čarlija i nestade.

Čarli krenu za njim, ukočen od iznenađenja.

46.

Dnevna soba je tesna za trideset ljudi, ali sve je to prijateljski i nezvanično, i ljudima ne smeta da se opruže unaokolo po podu. Sveštenik je dobar čovek. Dobar je čovek, misli Herb, kako god poželiš da upotrebiš tu reč. Bil Flester je bio vojni sveštenik, kladio bi se da to kažu i drugi popovi, i oni s činovima, i obični američki vojnici. Flester ima jasan pogled, veoma zdrave zube i čeličnosivu, vojnički podšišanu kosu i mladalačko, rumeno lice. Obučen je suzdržano ali ne pogrebno, a uzana kravata i uzani reveri govore sami za sebe, kao i njegove reči. Počeo je time što je postavio tezu, kao tekst za propoved, ali to nije bio tekst iz biblije. To je bila obična rečenica na koju možete svaki čas naići u aveniji Madison i glasi: "Uvek postoji put, samo ga se treba setiti." Susedi slušaju zaneto. Dženet mu gleda u zube. Tili Smit u ramena, koja su široka, a u čeličnosivu, vojnički podšišanu kosu. Smiti, presavijen preko ruba stočića za kafu, naslonio se daleko napred i palcem i kažiprstom drži donju usnu i razvlači je, tako da mu vidite samo dno desni na donjoj vilici, što je Smitov vizuelni signal koji kaže: "Ono što ovaj momak priča ima smisla."

"Naši prijatelji Jevreji", govori Flester, uz mestimično glasno odobravanje u publici, "izgradili su sebi veoma lep mali hram na kraju ulice Forsitija, a s druge strane naselja naši drugari katolici imaju lepu kapelicu od cigala. Ja sam nešto malo čituckao i podosta šipčio i otkrio sam da u krugu od desetak milja postoje dvadeset dve različite protestantske crkve; stanovnici ovog naselja idu u osamnaest raznih crkava, a predstavnici bar njih petnaestak sede ovde u sobi. Naravno, niko neće krenuti da gradi petnaest, ili dvadeset, ili dvadeset dve raznovrsne protestantske crkve. Ali svet koji radi u prosveti zna šta treba da radi s malim isturenim odeljenjima, a to znaju i trgovci. Oni se centralizuju.

Izgleda da bi trebalo da pozajmimo poneki list iz njihovih knjiga. Crkva treba da vodi računa o učinku, o privlačnosti svog proizvoda, o rastućim troškovima proizvodnje, kao i svaka druga delatnost. U novoj situaciji nađete nove načine da poslužete, kao što su banke

izmislile mogućnost da kolima uđete unutra, kao ono kupovanje putem televizije o čemu pišu novine od nedelje. Mi smo svi protestanti i svi želimo da idemo u crkvu koja nam je tu blizu, u susedstvu. Jedino što nam predstavlja prepreku jeste veroispovest. Mnogo sveta veoma ozbiljno shvata svoju veroispovest i, da budemo otvoreni, čak se i svađa s drugima oko toga.

Mnogo je već urađeno na tome da se crkve ujedine. Vi iznesete svoje gledište, ja svoje, pa se negde sretnemo. Ali puno sveta još misli da će moći da se okupi samo ako nešto izgubi. Da, tako neki svet oseća: sporazumeće se samo ako svako ponešto izgubi. Mi to ovde ne želimo.

Uz sve uvažavanje, mislim da neki drže štap za pogrešan kraj. Mora postojati način da se udružimo a da niko ne gubi i niko ne dobija. Uvek postoji put, samo ga se treba setiti.

Ne želim da se hvalim svojom idejom jer bi i svako od vas, narode, došao do istog odgovora, samo da se malo više udubio u problem, kao što sam ja učinio. Mislim da bi trebalo da pozovemo ovamo ljude iz različitih crkava, one najglavnije; one što biste ih vi nazvali poslovnim odborom, i mislim da bi trebalo da ubacimo u igru ideju o tome da se sagradi jedna crkvica za sve nas. Ali umesto da se bijemo oko toga koju ćemo marku da prodajemo, hajde da napunimo police svim markama, znate; robom vrhunskog kvaliteta sa svih strana. Ušetaćete tako u Gospodovu samoposlugu tražeći šta vam treba i šta se tamo nalazi spremno za vas, prošetate kolicima i skinućete šta želite s polica.

Kao primer onoga što želim da kažem, ako neka od vas, dama, stalno uzima marku Del Monte, neću da to krijete kao tajnu, neću uposliti dečaka da obiđe proizvode i da ukloni sve etikete, neću da vas teram da prestanete da je upotrebljavate ili da prestanete da govorite svojim prijateljicama da je to, prema vašem mišljenju, najbolja roba. I neće biti svađe između vas i samoposluge, ili između vas i drugog kupca, ako taj kupac želi neku drugu marku, jer ta marka će biti baš tu, na istoj polici, isto tako dobro osvetljena i lepo izložena.

Ako taj predlog možemo da damo - eh - upravi svih srodnih firmi, kako biste vi to rekli, distributerima, mislim da se ne bi suprotstavili ideji da povećaju distribuciju i da im sve mušterije ostanu verne.

Mislim da bi se isto tako oduševili pakovanjem i prodajom na licu mesta kao i uprava neke robne kuće. To bi bilo vođenje poslova posvećeno 'službi' na novi način.

Niko ne mora da ostane bez onoga što mu je zaista potrebno, to je američki način gledanja na stvari. Ako želite da vam se dečica krštavaju uranjanjem u vodu, imaćemo dovoljno veliku krstionicu. Ako želite sveće na oltaru, odlično. Nedelja je dovoljno dugačka da se mogu držati službe božje i s njima i bez njih. Svećnjaci se mogu napraviti na uvlačenje, kao dogled. Slike i ukrasi? Stavićemo ih na kapke sa šarkama, tako da se mogu otvoriti ili ukloniti s vidika, kako god budete želeli.

Neću vas zamarati drugim pojedinostima; to je vaša crkva i mi ćemo je organizovati onako kako želite; dokle god nas bude rukovodila želja da imamo službu - a to znači samo da namerno nećemo da smo kruti, da ne bismo nekoga uvredili. Ima mnogo više sličnih načina da se Gospod poštuje nego što ima različitih, i krajnje je vreme i poslednje je vreme da se pridružimo glavnim strujama američkog sistema i neka nas naše crkve opslužuju samoposlugom najbolje vrste, s dovoljno mesta za parkiranje i pristojnim igralištem za dečicu."

Svi pljeskaju.

47.

Filos upre ramenom o kameni blok i on se spusti i zatvori otvor. U magnovenju zavlada potpuna tmina, a onda se začu grebanje i Filos odnekud izvuče lampu od neke hladne, svetleće materije i stavi je u pukotinu. "Još jednu važnu stvar treba da saznaš o Ledomu, i to na ružan način", reče Filos, "ali na bolji način ne bi je mogao saznati. Sam Milvis nema ni pojma koliko je ovaj način dobar. Obuci ovo." Iz jedne skrivene šupljine u steni izvuče ogrtač; debela paučina je možda najbolji način da se opiše ta tkanina. Uze sličan za sebe i umota se u njegove nabore. Čarli, zanemio, učini isto, dok je Filos nastavljao ubrzanim, gotovo ljutitim glasom: "Fruur pade dole i ja skočih za njim, i kad me je Fruur iskopao - Fruur sa prelomom stopala i četiri slomljena rebra, imaj to u vidu - našosmo se ovde - to geolozi nazivaju Usekom. Ali nije bilo toliko glatko. Nismo ni pomišljali da pokušamo da se iskopamo. Zato smo ušli još dublje."

Progura se mimo Čarlija, izgledalo je da je čučnuo u mračnim senkama u uglu; onda nestade. Čarli pođe za njim i otkri da je crna mrlja u stvari rupa, otvor tunela. U mraku, Filos ga uze za ruku. Čarli se spotače o rub ogrtača i opsova. "Suviše je topao."

"Nemoj ga skidati", hladno naredi Filos. Napredovao je odlučno i samo što nije vukao Čarlija za sobom. Čarli se klizao, vukao nogama i trudio se iz sve snage da održi korak; i sve vreme Filos je govorio, kratko, oštro, brzajući; očigledno ga je bolelo to što je govorio. "Prvo je Fruur uspeo da pronađe neku vrstu svetlosti i ja osetih kao da mi se sva utroba izvrnula. Tada smo izgubili moje dve bebe. Trajalo je oko tri sata. Svetlost se nije ugasila nijednom za sve to vreme... na žalost. Pazi na glavu, ovde je nisko... bile su oko šest i po meseci. Lepo građena deca."

"Deca vašeg soja", začu se Filosov glas u tami, posle dugog ćutanja ispunjenog šljapkanjem nogu. "Deca Homo sapiensa."

"Šta?"

Filos zastade u mraku i opet se začu grebanje. I opet iz gomilice rastresitih otpadaka on izvuče blistavu kockicu i stavi je u pukotinu. Bili su u pećini glatkih zidova, koja je nekada bez sumnje bila mehur

u usijanoj vulkanskoj lavi. "Baš ovde se desilo", Filos pokaza glavom. "Fzur je pokušao da ih sakrije od mene. Ali ja... se rastužim kad neko pokuša da mi sakrije.

Istražili smo jedan deo. Cela ta strana brda bila je izrešetana takvim grotlima. Uzgred budi rečeno, nije više. Našli smo put za povratak, rupu udaljenu oko stotinjak stopa od obrušenog kamenja. Ali našli smo i drugi izlaz - pravo kroz brdo i na drugu stranu, izvan 'neba'.

Bio sam povređen, ožalošćen i više nego malo besan. Fzur takođe. Tako dođosmo na ludu ideju. Fzurovo slomljeno stopalo i rebra samo su boleli ali nije bilo opasno, a mi Ledomci umemo dobro da savladamo bol. Ali ja sam imao unutrašnje povrede i nešto se moralo uraditi s njima. Zato se složismo da ću ja da se vratim, a Fzur će - nestati za izvesno vreme.

"Zašto?"

Morao sam da proverim. Izgubio sam dve bebe i one su bile Homo sapiensi. Da li sam ja bio jedini? To je bio način da se proverim, i ako otkrijemo ono čega sam se plašio, želeo sam da Fzur i ja ne budemo u Ledomu - da budemo daleko, bar toliko da možemo na miru da razmislimo...

Dakle, trebalo je da se ja vratim. Fzur da ostane. Mene da poleče i da se požurim natrag što pre mogu. I tako... ispuzao sam kroz jedan drugi dimnjak i napravili smo novo obrušavanje, i tragači su me pronašli i, sasvim prirodno, kopali su tamo gde sam im ja rekao i, sasvim prirodno, nisu našli Fzura. Ali ona druga lavina nam je isuviše dobro uspela. Opet sam bio povređen, i tako je trajalo duže, mnogo duže nego što smo mislili, dok opet nisam stao na noge. Požurio sam se ovamo - bili su, oh, puni razumevanja i pustili su me da oplakujem svoju nesreću kako god želim - požurio sam ovamo, u ludoj nadi da ću preteći vreme i, naravno, zakasnio sam. Fzur je, potpuno sam, rodio dve bebe i jedna je umrla.

"Bile su Homo Sapiensi."

"Filose!"

"Da, Homo sapiensi. I tako smo se uverili. Iz nekog razloga dete mora da se rodi u Medicinskoj Jedan da bi bilo Ledomac. Da li ti to liči na išta što si slušao o mutaciji?"

"Ne. Nikako mi ne liči."

"Nema mutacije, Čarli, i to je Milvis hteo da ti ja kažem. A Fzur je živ i

ovde je, a s njim i moje Homo sapiens dete, i to sam ja hteo da ti kažem."

To je bilo previše - daleko previše - za Čarlija Džonsa da odjednom shvati. Poče da guta u malim zalogajima.

"Milvis ne zna da ti se to dogodilo?"

"Tačno."

"Tvoj... Frur je ovde, živ?" (Ali Nejziv mu je kazao da se obrušavanje desilo pre mnogo godina!) "Koliko dugo, Filose?"

"Već godinama. Sutin - dete - velik je gotovo kao i ti."

"Ali... zašto? Zašto? Presekli ste veze sa svima..."

"Čarli, čim sam mogao, počeo sam da istražujem sve što sam mogao da saznam o Ledomu - stvari koje mi nikada nisu padale na pamet. Ledomci su otvoreni i pošten narod - to znaš - ali i oni su ljudi i imaju potrebu za svojom intimom. Možda je tako održavaju - odgovaraju ti na pitanja, ali ne kažu ništa preko toga. Postoje tajne u Medicinskoj Jedan i Naučnoj Jedan: ne tajne u smislu vaših smešnih 'državnih tajni', 'samo za unutrašnju upotrebu', 'poverljiv materijal' i takve besmislice. Ali stvari, mnoge stvari koje nikome ne bi pale na pamet, pa onda i ne pita. Nikome, recimo, nije palo na pamet da pita zašto nas podvrgavaju potpunoj anesteziji dok traje naš mesečni pregled, a to nam se dešava celog života; niko se nije zapitao zašto su naše bebe u 'inkubatoru' mesec dana pre nego što ih prvi put vidimo; ko bi se ikad zapitao o takvim stvarima kao što su opiti s vremeplovom? I sam sam pukim slučajem naleteo na Kontrolni prirodni primerak - nikada ga inače ne bih video - i prihvatio bih polovični nagoveštaj istine da nije bilo Sutinovog rođenja."

"Šta je to Kontrolni prirodni primerak?"

"Dete sakriveno u Medicinskoj Jedan. Homo sapiens. Uspavanog mozga; nešto s čim oni mogu uporediti svoj rad. Kao što vidiš, naše troje dece koja su pomrla i Sutin nisu bili jedini Homo sapiensi koji su se ovde rodili. Kad sam otkrio taj Kontrolni prirodni primerak mi smo odlučili da ćemo Sutina i dalje držati ovde sakrivenog - što je naravno značilo da će i Frur ostati skriven. Kad se Sutin rodio bio je čudnovat mali džukac - oprost mi, Čarli, nama je zaista izgledao čudnovato - ali voleli smo ga. I sve što se događalo činilo je da ga još više volimo i bdimo nad njim. Milvis se nikada neće dokopati Sutina."

"Ali... šta će se dogoditi? Šta ćete da radite?"

"Zavisi od tebe, Čarli."

"Od mene!"

"Hoćeš li ga povesti sa sobom, Čarli?"

Kroz utuljeno, srebrnasto svetlo, Čarli Džons pokuša da nazre priliku u ogrtaču, živahno, osećajno lice. Pomisli na istrajnost, bol, brige; bolnu usamljenost između ovo dvoje ljudskih bića, koja su, silom prilika, tako često morala da budu razdvojena, i sve zbog ljubavi prema detetu koju su gajili u sebi. I pomisli na dete - osuđeno da bude pustinjač, zakopano kao krtica; u Ledomu osuđeno da bude čudovište ili živinče za laboratorijske opite; a tamo nazad, u njegovom dobu - šta? Kad ne zna jezik, običaje... to je moglo biti još gore od ma čega što bi mu Milvis učinio.

Zamalo da zavrti glavom, ali nije mogao, video je Filosovo lice razdirano strepnjom. Sem toga - Sis ne bi dozvolio; Milvis ne bi dozvolio. (Ali seti se - sećaš se? Ti znaš kako treba postaviti prekidače, sećaš se?)

"Filose... da li bi mogao da nas odvedeš do vremeplova u Naučnoj Jedan a da niko ne zna?"

"Mogao bih, ako bude potrebno."

"Biće potrebno. Povešću ga."

Ono što je Filos izgovorio nije bilo ništa naročito. Način na koji je izgovorio bio je valjda najbogatije uzdarje koje je Čarli Džons ikada dobio. Blistavih crnih očiju, Filos samo prošaputa: "Hajde da kažemo Fruru i Sutinuu."

Filos se umota u udobni, debeli ogrtač, dajući znak Čarliju da uradi to isto, a onda postavi dlanove na suprotni zid, jedan iznad drugog. Prsti mu utonuše u skrivena uporišta i on povuče nešto k sebi. Deo glatke stene, velik kao čovek, okrenu se oko sebe i uđe u pećinu. Bilo je šuplje i išarano unakrsnim šarama, kao pita koja se iseče pre pečenja. Iz trouglaste, mračne dubine vejao je dašak ledenog vazduha. "Neka vrsta otvora za provetravanje", reče Filos. "'Nebo' se tu završava; u stvari, sad smo već izvan njega. Ne mogu stalno da držim otvoren tunel jer nerestano oticanje vazduha na kraju će navesti nekoga iz stanice za pritisak da se zainteresuje." Čarli prvi put shvati da se već i u Ledomu ne održava samo temperatura vazduha već i pritisak.

"Je li sada zima?"

"Nije, ali je do zla boga visoko... Ja ću prvi i sačekaću da te povedem." Uđe u komoru u obliku klina i pritisnu ramenom suprotni zid. On ga, okrećući se, odnese iz vidnog polja, a potom se vrati opisavši pun krug, prazan. Čarli uđe unutra i pritisnu. Vratnice se zaljuljaše ispred njega dok se ostatak stene ne pomeri; iza njega, lupkalo ga je po petama dok je gurao. A onda je stajao na otvorenoj padini, zvezde su mu sijale iznad glave; snažno udahnu kao da ga je presekla britka hladnoća, ali to je pre bilo zbog zvezda.

I svetlosti zvezda, koja je bila dovoljno jasna, potrčашe niz padinu, dahćući uskočiše u duboku urvinu u steni i Filos pronađe u njoj vrata. Gurnu ih; zapahnu ih topli povetarac. Uđoše i vetar zalupi vrata. Krenuše dalje i otvoriše druga vrata, i tu, trčeći im u susret, dok je prava vatra od cepanica pucketala na pravom kamenom ognjištu trkom im pohita u susret obradovani Frur, hramajući ali trčeći, i slobodno, srećno, polete i Sutin.

Čarli Džons samo promrmlja jednu reč i sruči se u nesvest; a reč koju je izgovorio bila je: "Lora."

48.

"Ponekad kad se osvrneš oko sebe, prosto se prepadneš", kaza Herb.

Dženet umače zrna kukuruza u barice boje za uskršnja jaja, koje je napravila u limenoj kutiji za keks, da bi pripremila Dejvidu materijal da napravi sebi indijansku ogrlicu. Dejviju je tek pet godina, ali veoma vešto barata iglom i koncem. "Onda nemoj da se osvrćeš. Zašto se osvrćeš, šta tražiš?"

"Slušaj samo ovaj radio." Jedan glas arlauče neku pesmu. Muzički obrazovano uho, ako ga naterate da sluša (ako ga ne naterate, muzički obrazovano uho ne bi nikad poželelo da sluša) u stanju je da razabere temu iz Vesti la Giubba; pesma govori o razočaranju na promenadnom koncertu za mlade, i pesmu i melodiju guši klavir koji svira oktave u visokom tonalitetu: klingklittgkling - klingklingkling šestoosminski takt. "Ko to peva?"

"Ne znam", kaže Dženet, pomalo ljutito. "Ne mogu više da pamtim svu tu Braću-tako-i-tako i trija Miltaun. Svi; zvuče jednako."

"A-ha. Ali ko, ko je ovo?"

Držeći zrno kukuruza u vazduhu iznad ljubičaste barice, ona zastaje da oslušne. "To je ono stvorenje sa staklenim konjskim očima i krivim zubima što smo ga preksinoć gledali na televiziji", nagađa ona.

"Nije!" kaže on pobedonosno. "Ono je bio lord Fontleroj iz moga sokaka koga zovu Debzi. Naime, tip dečaka. Ovo je žena, tip devojčice."

"Ma, nemoj." Osluškujе dok glas klizi kroz celokupni dijapazon od četiri i po tona kojim raspolaže i nestaje, utonuvši u klavirske akorde koji se lančano i ravnomerno ponavljaju. "Znaš, u pravu si."

"Znam da sam u pravu i to te plaši." Herb baca ilustrovani časopis koji je upravo čitao. "Čitam ovde kako Al Kap, znaš onaj strip, Al Kap kaže, govoreći o ilustracijama u časopisima, posle mnogo vremena najzad opet možete razlikovati koje je žensko a koje muško na slici u časopisu. Ono lepše, to je muško. I baš dok to čitam, upada radio i evo ti devojke koja peva naročito prozuklo, tako da liči na dečka koji peva kao devojčica."

"Znači to te plaši?"

"Pa, što-šta može da se pobrka", kaže on mangupski. "Ako ovako potraje nastaće mutacija, i kod čistokrvnog tipa više nećeš znati da li je muško ili žensko."

"Šašavko. Mutacije se tako ne prave."

"Znam. Hoću da kažem, ako stvari ovako potraju, kad se pojavi mutant sa dvostrukim seksom niko ga neće primetiti."

"Oh, praviš od buve slona, Herb."

"Sigurno. Ali sad ozbiljno, zar nemaš ponekad osećaj da u svetu dela neka moćna sila koja pokušava da od žena napravi muškarce i obrnuto? Ne samo s pevačima. Uzmi Sovjetski Savez. Nikada u istoriji nije tako veliki društveni eksperiment pretvorio toliki broj žena u dresirane cirkuske konje. Uzmi Republiku Kinu, gde su se napokon porcelanske lutkice oslobodile robovanja i honki-tonkija i sad nose radnička odela i lopatama toware ugalj četrnaest sati dnevno, rame uz rame sa svojom braćom. To je druga strana ove ploče koju smo upravo slušali."

Dženet umače zrno u ljubičastu boju i drži ga da otkaplje. "A, ne", kaže, "na drugoj strani je Zvezdana prašina."

49.

"Rekao si Lora i..."

Čarli podiže pogled prema gredama na tavanici. "Oprostite", malaksalo reče, "možda sam isuviše dugo ostao bez spavanja. Izvinite."

"Šta je to Lora?"

Uz Filosovu pomoć, Čarli sede. Pogleda u govornika, Ledomac kestenjaste kose i sivih očiju, jakih ali fino izvajanih crta lica, i s onim retko viđenim, čvrstim, kao izvajanim usnama koje su ipak uvek spremne za osmeh. "Lora je ime cure koju sam voleo", reče jednostavno, kao pravi Ledomac. "Ti si, mora biti, Frur." A onda pogleda još jednom i još jednom, na onog drugog.

Stidljivo je stajala u pozadini, ali pored, ne iza stuba koji je podupirao kamenu tavanicu; u ogrtaču, s visokim okovratnikom po Ledomskom običaju i sa biostatičkom tkaninom navučenom čvrsto preko grudi, kao i kod Čarlija, ali s peševima odsečenim napred i natrag, ostavljajući donji deo tela otkriven, izuzev svile, nalik na sporan. Lice... lepo lice, ni dečačko ni isuviše lepo; i premda to nije bila Lora, imala je Lorinu kosu.

Ona.

"Sutin", reče Filos.

"T-t-ti si sve vreme govorio on!" glupo se razdra Čarli.

"Misleći na Sutin? Naravno - a šta drugo?"

I tada Čarli uvide - naravno, a šta bi drugo! Jer Filos je bio ispričao svoju priču na ledomskom jeziku, i oduvek je upotrebljavao ledomsku zamenicu koja nije ni muškog ni ženskog roda, ali nije ni 'ono'; a Čarli je sam tu zamenicu preveo u sebi kao 'on'.

On reče devojci: "Kosa ti je kao Lorina."

Ona plaho reče: "Drago mi je što si došao."

Nisu hteli da ga puste da odspava, u stvari nisu mogli; nisu imali vremena, ali su ga pustili da se odmori i nahranili ga; Filos i Frur su obilazili kuću, do pola ukopanu do pola na ivici visoke zaravni, nepristupačne svemu što nije imalo krila, s ogromnim hektarima šume u pozadini, i pašnjacima gde je, kako su mu rekli, Sutin ulovila

jelena lukom i strelom. Filos i Frur su otvoreno obilazili kuću i plakali, spremni da je više nikada ne vide. I tek sada Čarli se zapita šta će se s njima dogoditi kada on bude odveo Sutin. Kako se zvalo to što su počinili - izdajstvo? Kako se izdajstvo kažnjavalo? Nije umeo da pita. U jeziku nisu postojali pojmovi kao što je 'kazna'.

Izađoše iz kuće i ispeše se na brdo, pa uđoše u otvor za provetravanje. Dok su bili pod zemljom opet sakriše svetleću kockicu. Prođoše kroz tunel do u vrh grotla i tu zakopaše drugu svetiljku. Skinuše ogrtače i sakriše ih ponovo i iziđoše na zelene travnjake, pod čeličnim odsjajem ledomskog neba. Polako krenuše ka Jedinicama, dvoje po dvoje ko ljubavnici, jer Filos i Frur su to i bili, a Čarli i Sutin su morali tako da idu jer je ona bila preplašena.

Približivši se Medicinskoj Jedan, Frur zaostade i nastavi pored Sutin i Čarlija, dok je Filos isprednjačio. Neki bi se možda još i setili Frura, ali ne ako ga vide samog. Ali kada bi Filosa, usamljenika, videli da hoda kao ljubavnik...

Celim putem, dok je pridržavao Sutin, šaptao joj je na uho upozorenja, ohrabrenja a ponekada i naredbe; celim putem misli su se rojile i motale po Čarlijevoj glavi.

"Nemoj vrisnuti", strogo reče dok su se približavali podzemnoj železnici; požele da je i on imao nekoga da mu to kaže kada ju je prvi put video. Ušavši u mračni tunel on se okrenu i uze je rukama za kukove, pritisnuvši joj lice o svoje rame. Bila je vitka i čvrsta, kao lavica, ali u trenutku kad propadoše udruveni se od straha. Da vrisne - ama, nije smela ni da diše!

A u podzemnoj železnici samo ga je držala za ruku; samo je tvrdim, tankim prstima ostavljala modrice dok je stajala kraj njega, zapečaćenih očiju i usana. Ali s druge strane, kad ju je nevidljivi lift sunuo naviše, i ona prvi put doživela ono osećanje zbog kojeg Čarli zamalo nije ostao bez stomaka - stala se smejati!

...A on se radovao njoj, i svaki čas morao da se odvaja od razmišljanja o

- njihovoj zajedničkoj ljubavi;
- čoveku s usađenom matericom kako se pari s drugim takvim čovekom s usađenom matericom;
- samosvesnom dostojanstvu dece koju obožavaju;
- ruci Grosida i Nejziva od uglačanog drveta;

- noževima i iglama kako ušivaju veštačku i neljudsku novinu u tela novorocenčadi;- i o rasponu koji deli, ili spaja, božanstvo i skaredni vic.

Uzleteše uz bočni zid nagnute zgradurine, dok je Čarli gušio Sutinin divlji smeh na svom ramenu, i uđoše u osvetljenu, hermetički zatvorenu tišinu Sisove laboratorije. Neće ga biti,, uveravao je sebe Čarli, uzbuđeno.

Ali bilo ga je. Okrenu se od nekog aparata u dnu prostorije i priđe im, bez osmeha.

Čarli se skloni u stranu, povukavši Sutin za sobom i time navodeći Sisa da prođe pored njega di bi se obratio Filosu.

Sis reče: "Filose, tebi ovde nije mesto."

Filos, bled u licu, otvori usta da progovori, kad se razleže prodorni krik "Sis!" Bio je to Frur.

Sis nije video Frura, ili bolje rečeno nije još bio bacio pogled na odavno 'umrlog' Ledomca. Okrenu se da ućutka uljeza i tu mu pogled naglo blesnu, upi se, ostade na Frurovim lepo izvajanom licu. Frur se nasmeši i dodirnu jednom rukom drugu, i stvori se polje-ogledalo; bilo je to đavolski vešto izvedeno i savršeno tempirano, jer tek što je naučnik u magnovenju jasno video to upadljivo lice, za koje je bio uveren da ne može biti tu i među živima, ugledao je svoju vlastitu sliku. U tom času posumnjao je u vlastite oči.

"Skloni to", reče promuklo. "Frur; jesi li ti to, Frur?"

Duboko dišući, priđe do nedodirljive površine ogledala; Filos se prikrade do Frura i uze prsten; Frur se odmače u stranu i Filos odmami Sisa u drugi kraj sobe, kao hipnotisanu pticu, a onda isključi ogledalo i ostade sam umesto njega, smešeći se. "Sis!" pozva ga Frurov glas iza leđa...

A sve to vreme Čarli Džons je vrteo, vrteo brojčanike na vremeplovu. Namesti ih, prvog, drugog, trećeg, četvrtog, obori palcem prekidač, okrenu se, ubaci Sutin kroz otvorena vrata mašine, uskoči za njom, zatvarajući vrata za sobom dok je još uskakao. Poslednje što je video pre nego što su se vrata zalupila bio je Sis, najzad pribran, kako grubo odguruje Frura skaćući prema brojčanicima.

Čarli i Sutin popadaše jedno preko drugog. Za trenutak ostadoše u tom položaju, a onda se Čarli diže, kleče pored devojke koja je drhtala, i obgrli je.

"Htela sam da se oprostim od njih", prošaputa.

"Sve će biti u redu", umirivao je on, milujući je po kosi. Iznenada - možda je to bila reakcija - stade da se smeje. "Pogledaj nas!"

Ona tako i učini; prvo pogleda njega, pa sebe, i napokon opet uperi svoj uplašeni, molećivi pogled na njega. On reče: "Upravo sam pomišljao na šta ćemo ličiti kad se stvorimo na stepeništu, ja u odelu supermena, ti..."

Ona pritegnu svoj ogrtač sa visokom ogrlicom i otvoren napred. "Neću znati šta da radim. Tako sam..." Pomeri svilu svog 'sporana'. "Ovo", reče, dok je glas izdavao, gonjena samo bezumnom hrabrošću onog ko se ispoveda, "to nije pravo. Nikada mi nije izrastao... Misliš li da će se to primećivati, tamo gde idemo?"

On istog časa prestade da se smeje. "Nikada se neće videti", uveravo ju je trezvenim tonom.

"Tako se bojim", reče ona.

"Nikada više nećeš morati da se bojiš", reče joj on. A ni ja, pomisli. Filos je ne bi poslao natrag, u doba kad je čovečanstvo pritisnulo na nuklearno dugme. Ili... možda bi? Da li bi mislio da joj po svaku cenu treba omogućiti da provede bar godinu dana među svojim, bar mesec dana, čak i ako posle mora umreti zajedno s njima?

Požele da pita Filosa.

Ona reče: "Koliko će dugo trajati?"

On pogleda liniju tanku kao vlas, koja je obeležavala vrata. "Ne znam. Sis je rekao, trenutak... što se tiče ledomskog kraja puta. Pretpostavljam", reče, "da se vrata ne mogu otvoriti dok je mašina..." hteo je da kaže 'u pokretu', onda 'na putu', pa 'u pogonu' i sve mu je izgledalo pogrešno. "Pretpostavljam da možemo smatrati da smo stigli ako vrata ne budu zaključana."

"Hoćeš li pokušati da ih otvoriš"

"Svakako", reče. Nije im prilazio, nije smeo čak ni da ih pogleda.

"Ne boj se", reče ona.

Čarli Džons se okrenu i otvori vrata.

50.

"Bože, blagoslovi mamicu i taticu, i baku Sali i baku Feliks, i - valjda i Dejvida", Karin izgovara pevuckavim tonom. "I..."

"Samo nastavi, mila. Imaš li još koga?"

"Mmmmm. I Bože blagoslovi Boga, a-min."

"To je baš slatko, mila, ali zašto?"

Karen kaže, kroz providne sumaglice prvog sna. "Uvek molim Boga da blagoslovi svakog onog ko mene voli, eto zašto."

51.

Čarli Džons otvori vrata i kroz njih prodre blesak svetlosti, srebrnasti sjaj prekrivenog neba i blesak srebrnaste staze odavde do Medicinske Jedan, sa šiljkom ukopan u zemlju i nagnute, koja mu je ispunjavala vidno polje.

"Zaboravio si nešto", reče jedan glas. Milvisov.

Iza Čarlija začu se uzdah iznenađenja. Ne okrećući se on odseče: "Ostani gde si!" Ali istog trena Sutin se progura pored njega, istrča iz vremeplova; mimo prekidača, mimo Milvisa, mimo Grosida, mimo Nejziva, mimo Sisa, i svi oni su zgranuto buljili u nju kad se bacila na Filosa i Frura, koji su ležali jedno do drugog na podu, dlanova uredno pritisnutih o stomak, stopala potpuno opuštenih. Za trenutak mogli su se čuti samo Sutinini teški udisaji; jecaje između njih je prigušila.

"Ako ste ga ubili", reče najzad Čarli, glasom punim mržnje, "znajte da ste ubili i njihovo dete."

Nije bilo reči, sem ako se Nejzivov oboreni pogled nije mogao tako tumačiti. Milvis tiho reče: "Dakle?" Čarli je znao da se to odnosi na ono što je prethodno bio rekao.

"Ništa nisam zaboravio. Zadužio sam Filosa da vam prenese moj izveštaj. Svoja lična obećanja sam održao, ukoliko sam ih uopšte i dao."

"Filos nije u stanju da prenese tvoj izveštaj."

"To je tvoje maslo. A šta je s tvojim delom pogodbe?"

"Mi držimo obećanja."

"Pa počnite s tim."

"Prvo nam moraš dati svoje mišljenje o Ledomu."

Nemam šta da izgubim, pomisli očajnički, ali to ga nimalo ne omekša. Zažmire i reče, birajući svaku reč: "Vi ste najprljaviji čopor polno izopačenih gadova koji je ikad imao toliko zdravog razuma da se sakrije u rupu."

Kao da žamor prođe kroz njih - u pakretu, ne u zvuku. Najzad: "Šta te je to promenilo, Čarli Džonse? Do pre nekoliko časova imao si veoma dobro mišljenje o nama. Šta te je promenilo?"

"Samo istina."

"Koja istina?"

"Da nema mutacije."

"Zar toliko znači to što je sami obavljamo? Zašto je ono što smo mi uradili gore od nekakve genetske slučajnosti?"

"Baš zato što vi to radite", Čarli duboko udahnu i gotovo pljunu pre nego što je rekao: "Filos mi je ispričao koliko ste vi star narod. Zašto je to što radite zlo? Muškarci žive u braku s muškarcima. Rodoskrvnuće, izopačenosti, ima li nečega trulog a da vi to ne radite?"

"Da li misliš", učtivo reče Milvis, "da je tvoj stav prema nama drukčiji nego što bi bio stav većine čovečanstva kada bi raspolagali istim informacijama kojima i ti?"

"Jednoglasno bi me podržali, sto dva odsto", zareža Čarli.

"A da je bilo mutacije, smatrali bi nas bezgrešnim."

"Mutacija bi bila prirodna. Možete li to da tvrdite za sebe?"

"Možemo! Možeš li ti? Može li Homo sapiens? Postoji li više ili manje 'prirodno'? Po čemu je slučajna kosmička čestica koja menja strukturu gena prirodnija od snage čovekovog uma?"

"Kosmički zrak se povinuje zakonima prirode. Vi ih skrnavite."

"Homo sapiens je prvi oskrnavio zakon samoodržanja i prirodno odabiranje", mirno reče Milvis. "Reci mi, Čarli Džonse, šta bi uradio Homo sapiens kad bismo mu se pridružili u svetu i uveli ga u naše tajne?"

"Poubijali bismo vas i zatrli vam seme, sve do poslednjeg čudovišnog derleta", hladno reče Čarli, "a njega bismo zatvorili u kavez. Eto, to je sve što imam da vam kažem. A sad me izvadite odavde."

Milvis uzdahnu. Neživ iznenada progovori. "U redu, bio si u pravu, Milvise."

"Neživ je sve vreme dokazivao da treba da se pridružimo Homo sapiensu i da mu damo svoje A-polje i cerebrostil. Ja sam smatrao da ćete u tom slučaju postupiti tačno onako kako si ti sad opisao - i da ćete A-polje pretvoriti u oružje, a cerebrostil u aparat za porobljavanje ljudskih umova."

"Verovatno i bismo, zato da vas zbrišemo s lica zemlje. A sad, čvrkni-der taj tvoj vremeplov."

"Nema vremeplova."

Čarlija bukvalno izdadoše kolena. Klečeći se osvrnu i pogleda u veliku srebrnastu loptu.

"Ti si rekao da je to vremeplov. Mi nismo. Ti si rekao Filosu - on ti je poverovao."

"Sis..."

"Sis je samo napravio kulise. Sat s brojčanikom naopačke. Omot sa šibicama. Ali ti - ti si poverovao ono u što si želeo da veruješ. Vi to radite, vi Homo sapiensi. Puštate svakoga da vam pomaže, samo ako vam pomaže da verujete u ono to želite da verujete."

"Rekao si da ćete me poslati natrag!"

"Rekao sam samo da ćemo te vratiti u ono isto stanje u kome si bio, i hoćemo."

"Vi ste... me iskoristili!"

Milvis klimnu glavom, gotovo veselo.

"Pustite me odavde", zareža Čarli. "Ne znam o čemu trabunjaš." Pokaza na ožalošćenu devojkicu. "Hoće i Sutin. Do sada ste mogli bez nje, moći ćete i od sada."

"Mislim da je to fer", kaza Grosid. "Kada bi želeo da..."

"Sada! Sada! Sada!"

"Dobro", Milvis podiže ruku: odjednom kao da svi prestadoše da dišu. Milvis izgovori reč od dva sloga: "Kvesbu."

Drhtavica protrese Čarlijevo telo od glave do pete i on polako podiže ruke i pokri njima oči.

Posle nekog vremena Milvis blago reče: "Ko si ti?"

Čarli skide ruke s očiju: "Kvesbu."

"Ne boj se, Kvesbu. Sada si opet ono što jesi. Nemoj se više plašiti."

Grosid zadivljeno prošaputa: "Nisam verovao da to može."

Sis reče brzo i tiho: "Njegovo ime... post-hipnotička zapovest. On je u stvari... ali Milvis će ti već objasniti."

Milvis progovori: "Kvesbu, da li se još sećaš misli Čarlija Džonsa?"

Čovek koji je do tada bio Čarli Džons reče, kao pijan: "Kao... nekakav san ili... ili priča što mi je neko ispričao."

"Priđi, Kvesbu."

Pun poverenja, poput deteta, Kvesbu mu priđe. Milvis ga uze za ruku i pritisnu belu lopticu o mladićevu mišicu. Loptica splasnu. Kvesbu se sruči na pod ne pustivši ni glasa. Milvis ga vešto uhvati u padu i

odnese ga u stranu, gde su već ležali Filos i Frur. Položi Kvesbua pored njih i pogleda u preplašene, unezverene Sutinine oči.

"Sve je u redu, malecka", prošaputa Milvis. "Samo se odmaraju. Uskoro ćete opet biti zajedno." Krenu polako, da je ne bi prepao, ali bez oklevanja i dodirnu je belom lopticom.

52.

Dženet priča Herbu o Karin: Ona kaže: "Bože blagoslovi Boga" zato što ona blagosilja svakoga ko je voli."
"To čini i Bog", reče Herb, drsko; ali dok reči još odzvanjaju u vazduhu, drskost kao da je nestala.
"Volim te", kaže Dženet.

53.

...I konačno, poglavice Ledoma mogu na miru i sami da razgovaraju.

"Ali Čarli Džons je zaista postojao?" upita Nejziv.

"Oh, da. Kako da ne."

"Nije... baš srećno ispalo", reče Nejziv. "Kada sam zauzeo stav da treba ovo što imamo da podelimo s Homo sapiensom, to je bila nestvarna tvrdnja. Nekako, ništa tu nije odgovaralo stvarnosti; samo reči, imena stvari." Uzdahnu: "Dopadao mi se. Izgleda da je razumeo stvari, kao na primer našu skulpturu. Tvorac, da zaista, i gozba..."

"Dobro je on to razumeo", reče Sis, s prizvukom sarkazma. "Voleo bih da vidim koliko bi razumeo da smo mu ispričali celu istinu o sebi pre nego što je video skulpturu i gozbu, a ne posle toga."

"Ko je on bio, Milvise?"

Milvis razmeni pogled sa Sisom, ovlaš sleže ramenima i odgovori: "Pa, mogu i da vam kažem. On je bio u letećoj mašini Homo sapiensa koja se srušila u planinama blizu nas. Rasprsla se u vazduhu. Većina je izgorela i popadala daleko s one strane planine. Ali jedan komad je pao tačno na naše 'nebo' i tu ostao da visi. Čarli Džons je bio u njemu, teško ranjen, i još jedan Homo sapiens koji je već bio mrtav. Znao da 'nebo' odozgo izgleda kao planinski lanac, ali svejedno, ne bi valjalo da su nam se njihove spasilačke ekipe stale penjati po njemu.

Sis je nesreću video na svojim instrumentima, i smesta podigao jedno A-polje kojim ga je spustio dole. Ja sam dao sve od sebe da mu spasem život, ali bio je isuviše teško ranjen. Nikada nije došao svesti. Ipak, uspeo sam da mu sadržaj uma potpuno snimim na cerebrostil."

Sis reče: "To je najpotpuniji snimak uma koji smo ikad imali."

"Tada je Sisu i meni palo na pamet da možemo iskoristiti taj snimak da bismo videli šta bi Homo sapiens mislio o nama kad bi znao da postojimo. Jedino što je trebalo da uradimo bilo je da potisnemo id, 'ja' date ličnosti dubokom hipnozom i da ga zamenimo cerebrostilnim zapisom Čarlija Džonsa. Pošto smo već imali Kvesbua, bilo je

veoma prosto."

Grosid je začudeno klimao glavom: "Nismo čak ni znali da postoji Kvesbu."

"Kontrolni prirodni primerak. Dabome da niste. To je naučnoistraživačko vlasništvo Medicinske Jedan. Nikada se nije ukazao razlog da ikome pričamo o Kvesbuu.

S njim se lepo postupalo. Mislim da je čak bio i srećan, iako nikada nije pomolio nos izvan svog odeljenja u Medicinskoj Jedan."

"Sad jeste", kaza Nejziv.

Grosid upita: "Šta će biti s njima, s Kvesbuom i s ovom drugom?"

Milvis se nasmeši: "Da nije bilo tog neverovatnog Filosa i skrivanja deteta i Frura sve ove godine - a, bogami bio ih je dobro sakrio; ni u snu nisam posumnjao, sve ove godine - imao bih muke da ti odgovorim. Kvesbua bismo teško mogli ponovo da zatvorimo, nakon tog kratkog izleta u ličnost Čarlija Džonsa, čak i da je nastavio sve to da smatra samo snom. Jer mnogo od onog što je doživeo nije bilo uopšte san - on je, na kraju krajeva, zaista lično i u stvarnosti posetio Jedinice. Ali isuviše je odrastao da bismo ga pretvorili u Ledomca, sem delimično; a tako nešto mu ja ne bih učinio."

"Ali dete, Sutin, pruža nam nove mogućnosti. Možeš li zamisliti šta će biti od njih dvoje?"

Grosid i Nejziv izmenjaše poglede. "Mogli bismo da im sagradimo kuću?"

Milvis zavrte glavom. "Ne u Dečjoj Jedan", odlučno reče. "Isuviše... se razlikuju. I nema te brige, čak ni ljubavi koja bi to premostila. To bi im palo isuviše teško, a možda i nama. Ne zaboravi ko smo, Groside - šta smo, i čemu služimo. Čovečanstvo još nikada nije dostiglo svoju optimalnu sposobnost razmišljanja, maksimalnu objektivnost, sve do sada, jer je stalno mučilo sebe vlastitim dvojnostima. U našem slučaju, sve razlike izuzev ličnosti pojedinca izbrisane su. A Kvesbu i Sutin se ne razlikuju od nas kao pojedinci, oni su, prosto, druga vrsta. Mi, Ledomci, verovatno bismo se bolje snašli od njih ali još smo mladi, neizvežbani; tek smo u četvrtoj generaciji..."

"Zaista?" reče Nejziv. "A ja sam mislio... Hoću da kažem, nisam mislio. Nisam znao."

"Malo nas zna; malo nas vodi računa o tome, jer to i nije važno. Mi smo uslovljeni da gledamo ispred sebe, ne natrag. Ali pošto se to

odnosi i na našu odluku o tome šta ćemo uraditi sa Kvesbuom i Sutin, reći ću vam ukratko kako je nastao Ledom."

"Moraćeš ukratko; jer mi tako malo znamo..."

"Bio jednom Homo sapiens, veoma veliki duhom; da li je kao takav bio poznat i među svojim, ne znam. Verovatno jeste. Mislim da je bio fiziolog ili hirurg; mora da je bio i jedno i drugo i još mnogo više od toga. Smučilo mu se čovečanstvo, ne toliko zbog zlodela koje je do tada učinilo, već zbog toga što je uništavalo i ono dobro što je nosilo u sebi. I pade mu na pamet da će ljudska rasa, pošto je prethodno nekoliko hiljada godina sebe zarobljavala, neizbežno krenuti i da uništi sebe, sem ako se ne uspostavi društvo koje neće biti ni na čijoj strani, koje neće biti podeljeno na stranke i strane, koje će biti verno isključivo čovečanstvu i nikom drugom.

Verovatno je dugo vremena radio sam; znam da su mu se pred kraj pridružili mnogi istomišljenici. Njegovo ime, njihova imena, ostala su nepoznata: čovečanstvo odaje poštu time što nastoji da oponaša, a on je želeo da mi preuzmemo od Homo sapiensa samo ono što nikako nismo mogli izbeći.

On i njegovi prijatelji su nas stvorili, odredili nam način života, dali nam religiju i cerebrostil i osnovna znanja o A-polju, i pomogli prvoj generaciji da sazri."

Nejziv iznenada reče: "Onda mora da su ih neki od nas poznavali!"

Milvis slegnu ramenima. "Moguće. Ali otkud su znali? Ovi su se oblačili, ponašali, govorili, kao pravi Ledomci; jedan po jedan umirali su ili nestajali. Kao odojče i kao dete prihvataš ono što vidiš oko sebe. Nas četvorica smo učitelji - je li tako; i oni su bili.

Od nas su tražili samo da održimo čovečanstvo u životu. Ne njegovu umetnost, muziku, književnost, arhitekturu. Već njega samog; u najširem smislu da održimo sopstvenost čovečanstva, humanitet kao takav.

Mi nismo vrsta u pravom smislu te reči. Mi smo biološki 'konstrukt'. Mogli bismo, bez suvišnih obzira, sebe nazvati mašinama koje imaju određene zadatke. Zadatak nam je da čovečnost održimo u životu dok je drugi uništavaju, a kada potpuno izumre...

Da je vratimo!

To je jedini uvid u Ledom koji nismo saopštili Čarliju Džonsu, jer on nikada ne bi poverovao: nema tog Homo sapiensa koji bi hteo, ili čak

mogao. Zaista nikada u istoriji čoveka grupa koja je imala vlast nije imala i dovoljno mudrosti da se sama povuče, da odustane, izuzev pod pritiskom.

Moramo biti takvi kakvi smo, ostati takvi, čuvati veštine preživljavanja u prirodi, držati otvorena dva velika puta što vode u dušu čovekovu - religiju i ljubav, i proučavati čovečanstvo onako kako se nikada nije potrudilo da sebe prouči - sa spoljašnje strane. I, s vremena na vreme, moramo se susresti sa Homo sapiensom da vidimo da li je spreman da živi, da voli i da ispoveda svoju veru bez štake, bez potpore veštački unete biseksualnosti. Kad se to dogodi - a dogodiće se, makar i kroz deset hiljada ili pedeset hiljada godina, mi, Ledomci, jednostavno ćemo prestati da postojimo. Mi nismo Utopija. Utopija je nešto završeno, gotovo. Mi smo prolaznici; čuvari; most, da tako kažem.

Puki slučaj koji nam je doveo Čarlija Džonsa pružio nam je mogućnost da ispitamo kako bi Homo sapiens reagovao na pomisao o Ledomu. Videli ste šta se dogodilo. Ali tu je nova činjenica, postojanje Sutinino. To nam otvara nove mogućnosti, a prva je da vidimo da li Homo sapiens može da se pripremi za vlastito sazrevanje."

"Milvis! Znači li to da hoćeš da ih pustiš da začnu novog..."

"Ne novog Homo sapiensa. Staroga, ali uz mogućnost da živi bez mržnje. Da živi, kao sva mlada bića, uz pomoć jedne ruke vodilje."

Grosid i Nejziv se nasmešiše jedan drugome. "Naša specijalnost."

Milvis odgovori smeškom, ali zavrte glavom. "Mislim da će to ovog puta biti Filsova i Frurova specijalnost. Neka ostanu zajedno - zaslužili su. Neka žive na granici Ledoma - navikli su tako. I neka dva mlada ljudska bića poznaju samo njih, a nas neka se sećaju i neka njihovi potomci i potomci njihovih potomaka pamte samo njih a od nas neka naprave mit..."

I stalno ćemo ih držati na oku, ako zatreba, ponekad ćemo im i pomoći, kao slučajno ili srećom; ako ne uspeju, propašće, a ako propadnu, umreče, kao što je čovečnost već i ranije umirala.

I jednog dana, na neki drugi način, opet ćemo započeti razvoj ljudske rase, ili ćemo se, možda, susresti s ljudima... ali na neki način, jednog dana (kad budemo sami sebe dobro poznavali) bićemo sigurni, i tada će Ledoma nestati, a čovečanstvo će najzad

započeti."

Jedne zvezdane večeri Filos i Frur izašli su da malo posede u retkom, hladnom vazduhu. Kvesbu i Sutin behu otišli još pre jednog sata, posle prave porodične večere, i vratili se u svoju udobnu brvnaru zaptivenu mahovinom, malo podalje na šumovitoj zaravni.

"Frur...?"

"Šta je?"

"Ta naša deca..."

"Znam", reče Frur. "Ne mogu određeno da kažem šta je po sredi... ali nešto nije u redu.

"Izgleda da nije ništa krupno... možda samo njena trudnoća."

"Možda..."

Iz zvezdama posrebrene pomrčine: "Filose...?"

"Kvesbu! Šta je, pobogu... da nisi nešto zaboravio?"

On izide iz senke, polako, oborene glave. "Hteo sam da... Filose?"

"Tu sam, dete moje."

"Filose, Su je... pa, nesrećna je."

"Ta nemoj, šta joj je?"

"Ja..." odjednom zabaci glavu i na licu, jedva vidljivom u mraku, zablistaše zvezdice: suze. "Su je divna, ali... ali ja sve vreme volim neku drugu koja se zove Lora, i potpuno sam bespomoćan!" provali iz njega.

Filos ga obgrli rukom oko ramena i nasmeja se; ali tako tiho, s takvim saosećanjem da je to bilo kao milovanje. "Oh, to nije tvoja Lora, to je Čarlijeva cura!" smirivao ga je. "Čarli je mrtav, Kves.

Frur reče: "Pamti ljubav, Kvesbu; ali, naravno, zaboravi Loru."

Kvesbu reče: "Ali on ju je toliko voleo..."

"Frur je u pravu", kaza Filos. "On ju je voleo. Uzmi tu ljubav. Veća je od Čarlija - još živi. Oduzi je kući i pokloni je Su."

Iznenada - Filos je pomislio da je to blaženstvo na Kvesbuovom licu, ali to je bilo nebo - nebo se osvetli od iznenadnog bleska; zvezde nestadoše. Frur kriknu. I njihova dobro poznata zaravan postade nepoznata u srebrnom odsjaju ledomskog neba.

"Znači, tu je; ipak je došlo", reče Filos. Postade veoma tužan. "Pitam se kada će Sis opet moći da ga skine... Kves, trči natrag kod Sutin - brzo! Kaži joj da je sve u redu; srebrno nebo nas čuva."

Kvesbu odjuri. Frur doviknu za njim: "Kaži joj da je voliš!"

Kvesbu se okrete u trku, mahnu rukom baš kao Čarli Džons, i nestade u šumi.

Fzur uzdahnu i sam se nasmeja.

Filos reče: "Mislim da mu neću nikada reći... ljubav ne treba kvariti... jadni Čarli. Njegova Lora se udala za drugoga, znaš."

"Nisam to znao!"

"Jeste - kao što dobro znaš, u svakom trenutku može se prekinuti snimak na cerebrostilu. Sis i Milvis su, sasvim prirodno, prekinuli u trenutku dok je Čarli još bio pun ljubavi; tako bi možda bolje razumeo Ledom. Ali, Čarlijevo pamćenje bilo je duže."

"Bio je u onoj letećoj spravi zato što je želeo da ode od..."

"Na žalost, nije. Prosto mu je bila dosadila, i to je razlog što se udala za drugog. Ali to neću da kažem Kvesbuu."

"Oh, molim te, nemoj", reče Frur.

"U ljubavi su... prave neznalice i paceri", zakikota se Filos. "U stvari, Čarli je bio u avionu da bi stigao u jedno primorsko naselje, sasvim blizu nas. Te godine, tamo su bili neki gadni zemljotresi, a on je bio vozač buldožera, znaš. Oh!" kriknu on pogledavši uvis.

Nebo je bilo počelo da svetluca, zatim da se iskri.

"Kako je lepo!" uzviknu Frur.

"Atomska kiša", reče Filos. "Opet počinju, idioti jedni."

Čekali su.

Sadržaj

- [1.](#)
- [2.](#)
- [3.](#)
- [4.](#)
- [5.](#)
- [6.](#)
- [7.](#)
- [8.](#)
- [9.](#)
- [10.](#)
- [11.](#)
- [12.](#)
- [13.](#)
- [14.](#)
- [15.](#)
- [16.](#)
- [17.](#)
- [18.](#)
- [19.](#)
- [20.](#)
- [21.](#)
- [22.](#)
- [23.](#)
- [24.](#)
- [25.](#)
- [26.](#)
- [27.](#)
- [28.](#)
- [29.](#)
- [30.](#)
- [31.](#)
- [32.](#)
- [33.](#)

34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.
51.
52.
53.